

SRNU
СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
И
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК С А Н У

СРПСКИ
ДИЈАЛЕКТОЛОШКИ
ЗБОРНИК
XXXIX

РАСПРАВЕ И ГРАЂА

Уређивачки одбор
*Др Павле Ивић, др Асим Пецо, др Мићалар Пешикан
др Слободан Реметић, др Драго Ђујић*

Главни уредник
ПАВЛЕ ИВИЋ

БЕОГРАД
1993

Миодраг Марковић
РЕЧНИК
НАРОДНОГ ГОВОРА У ЦРНОЈ РЕЦИ

КЊИГА II

УВОД

Овај рад је наставак истраживања започетог „Речником народног говора у Црној Реци“, објављеног у XXXII књизи „Српског дијалектолошког зборника“ Српске академије наука и уметности у Београду 1986. године, и са њиме чини целину, те је за потпунија обавештења нужен увид у оба дела. И овде су унете само речи којих нема у „Српском рјечнику“ Вука Ст. Карацића, као и незнатан број речи уврштених у „Српски рјечник“, али са значењем које Вук није забележио.

Пошто у првом делу „Речника народног говора у Црној Реци“ нису дата обавештења о селу Малом Извору, чији је говор узет за основу у том раду, то се чини овде.

Мали Извор (општина бољевачка, регион зајечарски, Република Србија) налази се у једној долини на око 2 km од десне обале Црне реке, на 3 km од Бољевца и пута Параћин—Зајечар и на око 7 km северно од планине Ртња.

Према предању, Мали Извор је пре најезде Турака био у потесу Туђица, на тромеђи атара Бољевца, села Илина и Малог Извора. Кроз село је пролазио пут, чији остаци, у облику пољског пута од Туђице према селу Јабланици, и данас постоје под називом „стари друм“, и водио је из Бугарске преко Црне реке у Поморавље.

У време свог господства у нашој земљи Турци су, пролазећи тим путем, застајали у селу и народ је морао да даје храну и ноћиште за њих и за њихове коње, а насртали су и на жене, убијали људе и одводили у ропство и чинили друга злодела. Село се због тога из Туђице преселило у Крњеницу, на Црној реци, која и данас носи тај назив и налази се на малом одстојању источно од ушћа Радовањске реке у Црну реку, сада на међи атара Јабланице и Малог Извора. Ово место удаљено је од Туђице и „старог друма“ око 5 km и увучено је у клисуру у којој се састају поменуте реке.

После неког времена то место је напуштено због тескобе, јер дно клисуре у којој је било насеље нема у пречнику више од 300 метара, а било је и изложено поплавама при изливању Црне и Радовањске реке. Село се преселило на садашње место на Селском потоку, у долини између брда Божурова чука и Грабовде.

Поменуто предање потврђује се и неким писменим споменицима, објављеним недавно у књизи Душанке Бојанић Лукач „Видински санџак у XV и XVI веку“, Софија, 1975.

Према првом до сада познатом попису спахијских и других имања у Видинском санџаку из 1455. године, објављеном у поменутој књизи, који обухвата и Црну Реку, у садашњем атару Малог Извора у прошлости су била четири насеља: Туђинце, Сенце, Крњинце и Извор.¹ Прва три насеља сада не постоје, али су њихова имена остала као називи потеса на местима где су била. С обзиром на тода су четири наведена насеља у турском извору записана истовремено, може се претпоставити да су нека од њих касније нестала, а нека су се спојила и населила у насељу Извор, које је доцније названо Мали Извор.

У наведеном попису из 1455. године насеље Туђинце се помиње са 18 кућа, Крњинце са 11 кућа, Извор са 9 кућа, а Сенце је селиште (пусто). У попису из 1466. године Туђинце се не помиње, Извор је селиште, Сенце има 10 кућа, а Крњинце има 35 кућа, па се може закључити да су се Туђинце и Извор у то време преселили у Крњинце, како произлази и из предања. По попису из 1560. године² насеље Крњинце има само 5 кућа, а остала три насеља се не спомињу, па се може претпоставити да су се житељи из њих у то време били преселили у Крњинце, а затим у Извор, од кога је после настао Мали Извор. У Малом Извору живе Срби, Власи и три породице Цигана.

Мали Извор је у 1863. години имао 914 становника, у 1874. — 1068, у 1884. — 1114, у 1895. — 1267, у 1910. — 1370, у 1921. — 1245, у 1931. — 1253, у 1953. — 1129, у 1961. — 1071, у 1971. — 928, у 1981. — 826.

По своме пореклу становништво у Малом Извору је шаролико. Срби су староседеоци, досељеници са Косова (Петровци), досељеници из Санџака (Папинци и Поповци) и досељеници из села Раковице у Бугарској (Бугарци). Власи су се доселили из Румуније.

Петровци (назив су добили по свом претку Петру, који их је довео са Косова) заузимају једну од западних четврти села, простор између леве обале Селског потока и леве стране пута Бољевац—Јабланица, који, правцем исток—запад, пресеца село по средини. Другу западну четврт села, између десне стране поменутог пута и леве обале Селског потока, заузимају Власи.

Староседеоци, Папинци, Поповци и Цигани заузимају средишни део села с десне стране Селског потока, а источни део села настанују Бугарци.

Према Тихомиру Ђорђевићу,³ Власи су у Црну Реку и друге пределе источне Србије дошли из Румуније. Услед тешких економских прилика и турских злодела српско становништво тих области се у великом броју иселило преко Саве и Дунава, па су оне остале ретко насељене. Румуне је из њихове постојбине гонила неподношљива експлоатација бојара, цркве и Турака и несигурност живота под

¹ Називе прва три насеља турски писар је донекле деформисао. Њихови прави називи су: Туђица, Сенци, Крњеница.

² Пописи из 1466. и 1560. године објављени су у наведеној књизи Душанке Бојанић Лукач.

³ Тихомир Р. Ђорђевић, Из Србије кнеза Милоша, Становништво — Насеља, Београд, 1924, стр. 90-97.

турским јармом, а касније и велики намети и корупција државне управе. У источну Србију их је привлачила пуста земља коју су могли уживати као власници, што у Румунији није било могуће. У време Милоша Обреновића погодовано је усељавање Румуна у Србију у циљу повећања становништва у ретко насељеним рејонима.

До ослобођења 1944. године између Срба и Влада у Малом Извору владала је подвојеност, која је у извесној мери остала и данас. И сами рејони села у којима живе две врсте становништва, како је напред изнето, оштро су подељени. Мешовитих бракова нема. До скора није било ни заједничких весеља и других додира. И гробља су им посебна. Цигани такође имају посебно гробље. Срби и Власи су се разликовали и по кроју одеће, изгледу обуће и по обичајима. Власи говоре једним оскудним дијалектом румунског језика са многим речима из српског језика, док у говору Срба нема влашких речи.

И Срби и Власи баве се земљорадњом и сточарством. У последње три деценије многи су се запослили у друштвеној индустрији и другим делатностима у Бољевцу, Бору, Зајечару и другим местима. Цигани су ковачи. Земљорадници сеју пшеницу и кукуруз и, у мањој мери, остала жита.

ЗАПИСИ О НАРОДНОМ ГОВОРУ У ЦРНОЈ РЕЦИ

У народном говору Црне Рече Ђ (јат) је скоро свуда замењен са с. Међутим, уместо с има и:

У одречним облицима презента помоћног глагола јесам: нисам, ниси, није, нисмо, нисте, нису. Но, као старији облик, у говору старих људи, чује се и облик са дифтонгом е у свим облицима презента, осим у 3. лицу једине: несам, неси, није, несмо, несте, несу.

Самогласни дифтонг е задржао се и у имперфекту помоћног глагола буде: ја бѣ, ти бѣше, ђн (она, оно) бѣше, ми бѣмо (и: бѣмо), ви бѣсте (и: бѣсте), они (оне, она) бѣју (и: бѣју).

Дифтонг е налазимо и у 2. и 3. лицу једине и у сва три лица множине одречног облика презента помоћног глагола оће: нећу, нећеш, неће, нећемо, нећете, неће.

Глас Ђ дао је е и у: а) компаративу и суперлативу неких придева и прилога: млад — млађѣ, нај млађѣ; стар, старѣ, нај старѣ. Упор. и: доцно — доцњѣ — нај доцњѣ, лако — лакшѣ — нај лакшѣ, ласно — лашњѣ — нај лашњѣ, рано — рањѣ — нај рањѣ, сигурно — сигурњѣ — нај сигурњѣ. У овим примерима нагласак је на последњем слогу (на дифтонгу е); б) у инструменталу именице добро: добрѣм — Све се може добрѣм, а си́лом ништа; исти дифтонг долази у локативу заменица: овѣ, тѣ и штѣ, који има прилошко значење: (на) овѣм (овако), (на) тѣм (тако), (на) чѣм (како): Ођутрос се отопли́ло, на овѣм се може. — Ђ л' твоја бѣла све на тѣм? — На чѣм водени́ца промѣѣ, на тѣм се и раздѣре (Изр.).

Наглашен дифтонг е јавља се и у финалном слогу мушког рода придева: водѣн, зелѣн, поштѣн (и: по́штен), црвѣн, шарѣн, а у женском и средњем роду ових придева е се редуцира на свој основни (чисти) самогласник е: водѣна — водѣно; зелѣна — зелѣно; поштѣна (и: по́штена) — поштѣно (и: по́штено); црвѣна — црвѣно; шарѣна — шарѣно. У одређеном виду ових придева постоји дифтонг е са нагласком

и у женском и средњем роду: водѐна — водѐно; зелѐна — зелѐно; поштѐна — поштѐно; црвѐна — црвѐно; шарѐна — шарѐно.

Дифтонг *ě* се редуцира на *е* и *у* неким именицама насталим од придева: зелѣн — зелениш [зелен (поврће)]; поштѣн — поштењаќ; црвѣн — црвениш (црвенило); црвењаќ [румен (здрав) човек; црвењача [рудњача (врста печурке)] — црвењуша [румена (здрава) жена].

И у неким облицима, изведеним од именица, и у множини тих именица, дифтонг *ě* се редуцира на *e*: брѣг — бреговѣт — брече — бречић; брѣз — брѣзѣв — брѣзови — брѣзовина; лѣк — лековѣт — лекује се — лекови; снѣг — снеговѣт — снежаив — снежаиви се — снегови.

1.2. Као у првом делу овог „Речника“, и у овом, другом, делу, у многим речима има самогласни дифтонг ó (= уо): грóз (груоз), грозд, мој (муој), мој, њóн (њуон), њен; ро́г (руог), рог; свóд (свуод), свод; стóг (стуог), пласт (сена); грóђе (груође), грожђе; лóђе (луође), виноград, óвцá (уовца), овца; óвáн (уован), ован; скóвља (скуовља), пас; стóвна (стуовна), ћуп; óрао (уорао), орао; скóрњáча (скуорњача), корњача; скрóнфи́ца (скруонфи́ца), камењарка (птица која се гнезди у гомили камења).

И у овом раду самогласни дифтонзи *ѐ* и *ò* написани су са тачком изнад *е* и *о*: *ѐ*, *ò*, а ако су наглашени, написани су са тачком и знаком изнад *е* и *о*: *ѐ́*, *ò́*: *жљѐб*, *зѐв*, *звѐр*, *звѐрка*, *ексѐр*, *јесѐњка*, *јечмѐнка*, *калупѐр*, *котлѐнка*, *гло́г*, *но́ж*, *но́н*, *о́н*, *до́вде*, *ђо́ђа*, *нево́љник*, *одо́вде*, *одо́гле*, *петро́вка*, *Петро́вдан*.

1.3. Финални сонат л остао је у малом броју речи: у именицама — аиђел, ђавол; у личним именицама (именима): Живул, Првул (која се више не дају деци); у придевима: гњи́л (гњио, труо); у прилогу до́л (доле) и у сложеницама од њега: надбо́л (надоле), одоздо́л (одоздо), а на крају других, унутрашњих слогова у именицама: жа́лка (жаока), жилка (жилица), у женским личним именима: Ва́лка, Де́лка (и: Делка́), хип. од Деса́нка (Де́са), Ми́лка, Сви́лка; у деминутивима од именица: врѐлце (дем. од врѐло), ко́лца (дем. од ко́ла), ко́лце [дем. од ко́ло (точак)], кри́лце (дем. од крило́), мотиви́лце [и: мото-ви́лце (дем од мотови́ло)], (п)че́лка [дем. од (п)чела], у придеву до́лњи (доњи); у придевским заменицама: ко́лки, -а, -о (колики, -а, -о), ко́лки, -е, -а (колики, -е, -а); ово́лки, -а, -о (оволики, -а, -о); ово́лки, -е, -а (оволики, -е, -а); то́лки, -а, -о (толики, -а, -о), ово́лки, -е, -а (онолики, -е, -а); у прилозима за количину: ко́лко (колико), ово́лко (оволико), то́лко (толико), ово́лко (онолико).

1.4. У неким именицама које у номинативу једине немају финални глас -т, тај глас се појављује у неким другим њиховим

облицима: рус (трун) — дем. русић — множина: рустићи; има облик збирне именице русје.

1.5. Глас ф се ретко среће у црноречком говору, и то махом у речима из туђих језика (турског, немачког и др.) и често се замењује гласом в, каткад и уз делимичну деформацију: фалá — валá (хвала, хваљење), фáла (хвала, захваљујем), фáли — вáли (хвали), фáли (недостаје), фамíлија — вамíлија (породица, сродници, сродство), фéдремез (цепни ножић), фéрма (уважава, цени), фијóка, фíкса (места за обућу; прашак за чишћење пећи и шпорета), фирóнге — вирóнге (завесе), фр́ља — вр́ља (баца), фр́пће [срче (чорбу)], фр́таљ — вр́таљ (четврт), фр́таљка — вр́таљка (суд од четврт литра), фузáлка — вузáлка (клизáлка), фу́за се — ву́за се (санка се), фузница — вузница [стручка, деоница (део њиве, ливаде)] и др.

У последње време у наведеним речима ф замењују са в само најстарији људи, а млађи их изговарају са ф или неке од њих замењују речима из српског језика у којима нема гласа ф: фáли — недостаје, фамíлија — породица, фéрма — цени, фијóка, фикса, фирóнге — завесе, фр́ља — баца, фр́таљ — четврт, фр́таљка — четврт литра.

1.6. Асимилација и сажимање самогласника. Ова појава је најчешћа у глаголском радном придеву: вíдо (видео), али: вíдела, вíдело, вíдели, вíделе, вíдела; дóшо, дóшла, дóшло, дóшли, дóшле, дóшла; изíшо, изíшла, изíшло, изíшли, изíшле, изíшла; отíшо, отíшла, отíшло, отíшли, отíшле, отíшла; пéко, пéкла, пéкло, пéкли, пéкле, пéкла; пóшо, пóшла, пóшло, пóшли, пóшле, пóшла; прíшо, прíшла, прíшло, прíшли, прíшле, прíшла; ре́ко, ре́кла, ре́кло, ре́кли, ре́кле, ре́кла; сíшо, сíшла, сíшло, сíшли, сíшле, сíшла и др.

Асимилације и сажимања нема ако је самогласник пред вокалом о<л под акцентом: донéо, донéла, донéло, донéли, донéле, донéла; живéо, живéла, живéло, живéли, живéле, живéла; живнóу, живнóла, живнóло, живнóли, живнóле, живнóла; изнéо, изнéла; казáо, казáла; мислéо, мислéла; мрднóу, мрднóла; покрíо, покрíла; провéо, провéла; развíо, развíла; разнéо, разнéла, сви́о, сви́ла; сéвнóу, сéвнóла, трепнóу, трепнóла.

Ове фонетске промене нема и кад нагласак из основног глагола у сложеним глаголима прелази на префикс радног придева тих глагола: дóдао, дóдала, дóдало, дóдали, дóдале, дóдала; дóзнао, дóзнала, íздао, íдала; пóзнао, пóзнала; рáздао, рáдала, сáзнао, сáзнала.

У следећа два примера кумулација самогласника у глаголском радном придеву избегнута је уметањем гласа -д- међу два крајња самогласника у њему: пáдо, пáдла, пáдло, пáдли, пáдле, пáдла (пао, пала итд.); сéдо, сéдла, сéдло, сéдли, сéдле, сéдла (сео, села итд.).

Један облик елизије самогласника среће се и у императиву неких глагола и састоји се у изостављању гласа -и- у другом лицу множине, што се види у следећим примерима: Кад не слухате, чујте шта знате! — Ако не стигнете рано на њиву, радте колико можете. — Ђне и, иду Немци откуд Орашје, трчте на пут на крај село и заузните заседу и не дајте и у село! — И(д)те напоље, па ми накршите грање за огањ и донесте у кућу, да направим качамак. — Кажте њђне ћерке да не долази овамо док ју ја не кажем. — Наредте свима да дотерају по једна кола дрва за школу. — Манте се, децо, од мене, немам кад ја сад да ви угађам, морам да пуштим овце да пасу, па после могу да се мајем и око вас. — Дђјте кноћи на седљку куд мене, ће се зберу и мџмци и девојке из Пётровски крај. — Прђјте полако, да ми не разбудите дете, и изијте напоље, у ладовину под ора, па ћу и ја да дђјем тамо.

2. Бројне именице петина, шестина, седмина, осмина, деветина, десетина и друге означавају скупове од пет, шест седам, осам, девет, десет и тако даље мушких особа и скупова мушких и женских особа. Примери: Јучѣр на Видојеву ливаду косили четворица: ђн и њѣгѣв зѣт и двојица туђи. — Кад људи режу даске, треба један гѣр (горе), на трупѣц, и двојица дѣл, испод трупѣц, њѣзем. — Без десетину човека не може за једанѣн да се оправи пут за воденицу. — Ако ми данас пѣју на рилање седмина-осмина људи, ми ћемо да изриљамо колико ни треба за градину и за бостѣн. — Куд Нѣгу данас жњѣду тројица њђјни и петина туђи. — Кад сам био дете, у нашу кућу смо били седмина: парѣ баба Живѣ, дѣда и баба, тѣта и њѣна и сѣстра и ја.

Бројним именицама двојица, тројица, четворица, петорица, шесторица, седморица, осморица, деветорица, десеторица такође се означавају скупови лица оба пола.

Постоје и сложене бројне именице: два-тројица (два-три човека) и печестина (пет-шест људи). Прва је настала од броја два и бројне именице тројица, а друга од броја пет и бројне именице шестина. — У мејѣну седѣ два-тројица и глѣдају некакве новине. — Пред општину дошли печестина људи и чекају да се зберу јѣш, па да пѣчне збѣр.

Нема збирних бројева двоје, троје, четворо, петоро, шесторо и других, који у српском књижевном језику означавају скупове мушких и женских лица.

3. Творба називи житеља места (етника). Ови називи настају и неким случајевима кад се називу места, од којег се одузме крајњи глас, додају наставци: -чанин или -ац за мушки род, -чанка или -ка за женски род и -чанче или -че за средњи род: Боговиње — Боговињчанин (и: Боговињац) — Боговињчанка (и: Боговињка) — Боговињчанче (и: Боговињче); Ласово — Ласовчанин (и: Ласовац); Ласовчанка — Лѣ-

совчанче; Луково — Луковчанин (и: Луковац) — Луковчанка — Луковчанка — Луковчанче; Мирowo — Мировчанин (и: Мировац) — Мировчанка — Мировчанче.

Ако се назив места завршава на -ац или на -ца, назив житеља се гради додавањем само наставка -чанин за мушки род, -чанка за женски род и -чанче за средњи род називу места од којег се претходно одузме крајњи слог -ац или -ца: Врбовац — Врббчанин — Врббчанка — Врббчанче; Подгорац — Подгбчанин — Подгбчанка — Подгбчанче; у овим називима житеља глас о у крајњем слогу именичке основе којој се додају наставци за творбу назива житеља претворио се у наглашен дифтонг ђ; Сумраковац — Сумраковчанин — Сумраковчанка — Сумраковчанче; Шарбановац — Шарбановчанин — Шарбановчанка — Шарбановчанче; Бачевица — Бачевчанин — Бачевчанка — Бачевчанче; Јабланица — Јабланчанин — Јабланчанка — Јабланчанче; Планиница — Планиничанин — Планиничанка — Планиничанче.

У претпоследња два примера (Бачевица, Јабланица) назив житеља је модификован изостављањем крајњег гласа -и у основи именице од које се гради назив житеља.

Има и других модификација (одступања од наведених правила): Добрѣвце — Добрѣвчанин — Добрѣвчанка — Добрѣвчанче; Рујиште — Рујиштанин (и: Рујиштанац) — Рујиштанка — Рујиштанче.

4. Множина неких именица. Неке именице средњег рода имају неправилну множину, одн. за изражавање мноштва немају облик збирних именица које би одговарала у српском језику: буре — бурићи (бурад); дугме — дугмићи (дугмал); ждрѣбе — ждрѣбићи (ждрѣбад); ждрѣпче (и: ждрѣпче) — ждрѣпчићи (ждрѣпчад); јагње — јагњићи [(и: јаганци), јагњад]; јаре — јарићи (и: јарићи (јарад)); јарче — јарчићи (јарчад); прасе — праци — прачићи (прасад); теле — телићи — тѣлци — тѣлчићи — тѣоци — тѣочићи (телад).

У наведеним примерима множине облик „праци“ је у ствари множина именице прасац, која се у црногорском говору не чује, а облик „прачићи“ је множина деминутива исте именице, који такође није у употреби; облик „тѣлчићи“ је деминутив множинског облика „тѣлци“, а облик „тѣочићи“ је деминутив од множинског облика „тѣоци“.

Као што се види, неке од наведених именица имају више облика множине.

Именица средњег рода ко́ло (точак), чија је множина колићи (точкови), има следећу употребу уз бројеве: два ко́лета, три ко́лета, четіри ко́лета, пѣт ко́лета, шѣс ко́лета, седам ко́лета, и тако даље, исто, уз све бројеве.

Примери: Иде на три колета[(Изр.) Не пази шта ради]. Свака кола имају по четири колета. — За двоја кола треба осам колета.

5.1. Нагласак. У црноречком говору има речи које се двојако наглашавају и при томе мењају значење: бучи (бчи), [отвара (широко) очи]; бучи (ври, хучи); зима [зима (доба године)]; зима [хладно (је)]; туга [туга (жалост)]; туга [нелагодно(ст)]; у ова два примера промена места нагласка довела је до промене у врсти речи: именице су добиле прилошко значење, постале су прилози за начин: хладно; нелагодно; рана [рана (телесна повреда)] — рана (храна); треска [лупа(ње)] — треска [ивер(ка)]; ћупче (стаклена) мастионица — чупче [ћупчић (дем. од ћуп)].

5.2. Понекад нагласак речи зависи од њеног положаја у реченичном склопу: Милкану често боли глава. — Бестрага му глава, још га нема из мејану!

5.3. У следећим двосложним деминутивима средњег рода, са нагласком у јединици на крајњем слогу, нагласак се у множини помера на први слог: врелце — врелца [вреоце (мало врело)]; грунц — грунца [китица трешања (на граници)]; звонце — звонца (звонце); колце — колца (точкић).

5.4. Нски глаголи имају у аористу нагласак на крајњем слогу само у 1. лицу јединице: ја отколи (ја заобићох), ти отколи, он (она, оно), отколи, ми отколимо, ви отколисте, они (оне, она) отколише; ја прескочи, ти прескочи, он (она, оно) прескочи, ми прескочимо, ви прескочисте, они (оне, она) прескочише; ја рипну (ја скочих), ти рипну, он (она, оно) рипну, ми рипнумо, ви рипнусте, они (оне, она) рипнуше; ја укулачи (ја ужљебих), ти укулачи, он (она, оно) укулачи, ми укулачимо, ви укулачисте, они (оне, она) укулачише; ја улете (ја улетех), ти улете, он (она, оно) улете, ми улетемо, ви улетесте, они (оне, она) улетеше.

5.5. Сложенице од две речи добијају нагласак друге речи: доста-ви, запише, изгледа, настави, петпарка, потпише, прореди, растави, стопарче.

5.6. Неки деминутиви могу бити двојако наглашени: јагњенце — јагњенце; лојанце — лојанце; прасенце — прасенце; теленце — теленце.

5.7. У јединици императива неких глагола чија се инфинитивна основа завршава на -и нема финалног -ј у 2. лицу јединице и нагласак је на крајњем слогу: оми (уми); поли (поли); разли (разли); раши (раши); саши (саши); уши (уши).

5.8. У двосложним речима које почињу вокалним р нагласак је по правилу на првом слогу, на р: *ргне* [стругне (побегне)], *рђа*, *рђав*, *ркне* (удари), *рнци* се (љути се), *рња* (ноздрава), *Ртањ*, *рче* (хрче), *рче* се (усекњује се), *рчка* (боде), *рчка* се (задиркује се).

Има и вишесложних речи са нагласком на почетном р: *рклица* (њушка), *ркољак* (слива), *рчкају* се (задиркују се, свађају се).

5.9. У многим прилошким изразима, сложеним од предлога и именице, нагласак је на првом слогу, на предлогу: *извојску*, *наводу*, *назиму*, *најесен*, *налето*, *напролећ*, *наруку*, *одглади* (и: одглађи), *оджеђи*, *одочи*, *одруке*, *придзору*, *придвечер*, *увојску*, *уруку*.

5.10. У следећим и сличним примерима, у којима једна именица или придев исказују неко сродство или неко друго својство друге именице која је уз њу, она оди. придев. немају нагласка, а именица уз коју стоје задржава свој нагласак и изговарају се као једна реч: *баба Божијана*; *баба Љубица*; *деда Бобој*; *деда Јерсемија*; *свети Никола*; *свети Ранђел*; *свети Сава* (али: *Сава Микајлов*); *тетка Наталија*.

6. Употреба номинатива уместо генитива. Уз партикуле *еје* (*еве*), *ете* (*етје*), *ене* (*енје*), (*ево*, *ето*, *ено*) у црноречком говору се употребљава номинатив одређене именице са акузативом личне заменице 3. лица једине, оди. множине, која се односи на исту именицу, уместо генитива који је у употреби уз речи *ево*, *ето*, *ено* у српскохрватском књижевном језику: *Еје га Драгутин* (*Ево Драгутина*); *Ете ју Даница* (*Ето Данице*); *Ене га Десино дете* (*Ено Десиного детета*); *Ене* и *сватови*, *пролазе* по *пут* (*Ено сватова*, *пролазе путем*); *Ене* и *ђаци*, *излазе* из *школу* (*Ено ученика*, *излазе из школе*).

7. Остаци употребе генитива с предлогом. Као што је изието у првом делу овог „Речника“, у црноречком говору генитив се гради и од одговарајућих предлога и акузатива именице која се мења. Међутим, у црноречком говору има остатака употребе именица са генитивом уместо акузатива, уз предлог од: *одглади* [(и: одглађи), од глади]; *оджеђи* (од жеђи), *одруке* (од руке); *одстуди* (од студи).

Пример: *Нане*, *има* ли *нешто* за *јело*, *не могу* *више* *одглади*? — *Одглади* и *оджеђи* *још* *нико* *није* *умрео* *кђ* је *радео* и *паметно* *живео*. — *Има* *људи* *којима* *иде* *одруке* *што* *год* *започну*. — *Бежи*, *синко*, у *кућу*, *видиш* да си *посињео* *одстуди*.

Као што се види из изнетога, настало је срастање предлога од и генитива наведених именица.

8. Посесивни датив. Овај облик датива има широку примену у говору Црне Рече, док његова употреба није уобичајена у српском књижевном језику. Овде посесивни датив у многеме замењује посесивни генитив. Примери: *Миланка Милану* *Галиному* *удала* се у *Мирово* за *Адама* *Бркинскога* и *однела* *мираз* *две* *иљаде* *банке*. — *Једна* *ћерка*

Милете Ристићу удала се у Кривир. — Кућа Драгомирове сестре је прекај пут. — Опанци њојному детету су се ицепали. — На торбице његовуму баштѣ скидали се тракови, па пострвио по пут што имало у њега. — Ову годину колач за светог Саву узела је кућа твојему брату. — Унука његовуму деде прође с неки девојчићи наводу. — Живојко Милану Каравиљкиному имао сина и ћерку.

9. Остаци б. падежа без предлога. У говору Црне Реке б. падеж се гради од одређеног предлога и акузатива именице која се мења. Међутим, из прошлости су остали облици б. падежа неких именица без предлога, који сада имају прилошко значење: вѣчером (с вечери, увече); главом [(и: главом), никако]; добрем (добрим, на леп начин); зором (у зору, рано); јутром; косом (страном); ласноћом (лако, с лакоћом); ноћом (ноћу); рѣдом [и: рѣдам (по реду; све; сви)]; силом; страном (по страни, по коси); тавнићом (рано, за јутарњег мрака); часком (брзо, зачас).

Примери: Немó главом да се шалиш да идеш по ову међаву и тавнићу, да те изеду вуци. — Лѣти муземо бвце јутром и вѣчером. — С децу треба свѣ добрем, а не с вику и силом. — Кад се жњѣ и коси, дѣзамо се зором, да урадимó кóлко мóжемо док још не опечѣ жѣга. — Он пође низ пóток, а његов сѣн косом, па га претѣкне и сачѣка на боговињску љуприју и заједно прѣћу преко Тѣмок. — Нѣм (не знам) како га није мрзи да се од колибу врћа свѣ ноћом и да уби́ва нóге на камѣње по пут и тавнићу, кад мóже љуцки да иде за видело. — Љубица имала свекрву, па је ласноћом очувала два детѣта, свекрва ју се увек налазила на́руку. — Упали фињѣр и отѣдни часком у по́друм и натóчи вино́ за вѣчеру.

10. Заменице себе и свој, своја, своје. Ове заменице имају у црноречком говору знатно ужу употребу него у српском књижевном језику. Уместо њих узимају се друге личне и друге присвојне заменице: Ја сам ту њиву порáo и посејао за мене, а не да та свѣт, цѣло сѣло, иде преко њб с кола и сас стоку, кад прекај њб има љуцки пут. — Ако си уморан, радео си за тебе, ниси радео за никога другога. — Мати је чувала децу за њб, да има одмену кад остари, а није да оде по свѣт, а она, стара, да се пати сама. — Горини праве кућу за њи, не праве за ћерку; она ће да се уда, па ће да има кућу. — Сваки има свој правац како ће да живи: ја имам мој правац, ти имаш твој правац, он има свој правац. — Сад су неки људи продали њино имање и одселили се у вáрош, да виде какáв је леба без мати́ку. — Ми на́шу кућу нећемо ни́кад да про́дамо, не дамо да ни се угási огњѣште. — Чујем да ви разваљујете ва́шу стáру кућу и градите нóву.

У црноречком говору није у употреби се, енклитички облик заменице себе.

11.1. Предлог *ка*. Предлог *к*, *ка*, који у српском књижевном језику иде са дативом, у говору Црне Рске има облик *ка* и иде с акузативом. Он има и компарацију: *ка*, *по* *ка*, *нај* *ка*: Гѣтина кѣћа је *по* *ка* *пѣт* од *на*шу. — Појата Радѣју Жѣкиному је *нај* *ка* Чѣку. — Облачно је, не види се којѣ је времѣ, мора да је *ка*кноћ (скоро ће ноћ). — Приђи *по* *ка* мене, да ти дам *ја*буке. — Кад неко кѣче *по*ђе *ка* тебе, немѣ да бѣжиш, оно ће тад да се усѣли и може да те удави, него се окрени и потрчи *по* *ка* њѣга, па ће оно да утѣкне. — Сваки би требало да бѣде *ка*к људи (као човек), а не *раз* људи (не као људи). Он би морао бар сад, кад је кркнуо (ослабео, остарео), да бѣде *нај* *ка*к њѣгови (да се слаже са својима), а не *цѣо* вѣк да иде уструну, и да не може с њѣгови у кѣћу, кај да је он јѣдини паметан, а други нико не зна ништа. — Сад не могу да ти дам ништа, него дѣђи, *ѣ*, *по* *ка* Вѣдовдан, па ћу да ти позѣјим *ко*лко *ја*мам.

11.2. Из синтагме *кноћ* (довече, вечерас) види се да је некада и у црноречком говору предлог *к* (*ка*) ишао с дативом, одн. да су некада досељеници из краја где се предлог *к* (*ка*) употребљавао са дативом, такву његову употребу донели у Црну Реку, али је она касније, под утицајем говора у новој средини, замењена употребом акузатива.

11.3. У црноречком говору предлог *к* у употреби је само у синтагми *кноћ*, која има прилошко значење. У употреби је само облик *ка*, у који се предлог *к* трансформисао у току развоја услед тешкоће његова изговарања због његове безгласности. У структури предлога *ка* налазе се и предлог *ка* и предлог *к*, са значењем: према (правац).

12. Кумулација предлога. Док књижевном српском језику није својствена кумулација, употреба више предлога у црноречком говору то је обична појава: Баба Љубица купиѣла упуку *ка*пу за у школу. — Мати сашѣла детѣту торбѣче за по *ѣ*вце. — Зар се дѣца јѣш нису врниѣла од по *сѣ*ло? — Дѣшли људи из преко Арнауѣту да кѣпе *к*раве од нас. — Купиѣо на *пи*јац *два* *пр*асѣта за на *с*лаву. — Ова *два* *сѣ*на смо довѣзли из под *пру*гу. — Помѣкни *сов*ру на *ка*к *ку*бе, да се грѣјемо док *вѣч*ерамо. — У *ѣ*граћу од куд Гѣлуба *от*ковѣле ни се *не*колко *та*рабе. — Ујка *Т*инка је купиѣо *ла*нче за на *гу*шу. — Нѣмамо *лѣ*ба за на *п*ладнѣ, па ћемо да направимо *кач*мак. — Ово ни је *ѣ*рање од по *п*ладнѣ.

13. Кумулација предлога и прилога. Примери: Нагѣр *ка*к *пру*гу *свѣ* се рацавтѣле *сли*ве по *сли*варѣ по *сли*варѣ и *трѣ*ње по *скл*адѣви и *пре*кај *пѣт*, и *бѣ*лѣ се *ка*ј *снѣ*г. — Нагѣр, по Чѣку, *ѣ*копнѣо *снѣ*г и *ра*цавтѣли се *м*рсоѣѣк, *м*лађѣраѣк и *ни*чиѣца, па *ѣ*вчариѣ *пу*штиѣли *ѣ*вце да се *ѣ*зде, и *ѣ*не *шу*шкају по *су*во *ли*сѣ *на*зем, а *ѣ*ни *сту*пају *по*лаѣко по

њѣ. — Одоздѣл, откуда Арнауту, иде некаква виѣа, све бљѣже как село. — Одозгѣр, низ брањѣште, сиђѣше неки људѣ из Боговиње, питају гѣ је пут за Мирово. — Увати по надѣл прекај Арнауту, па ћеш да стѣгнеш на гвѣздѣну ћуприју на Тѣмок, а одѣгле, низ рѣку, има Горњакова водѣница, што меље и лѣти и зѣми.

У наведеним примерима синтагме по дѣл и по надѣл су и компаративи прилога дѣл (доле) и надѣл (доле).

14. Трансформација тренутних глагола у трајне и учестале. У црноречком говору трансформишу се у трајне и учестале глаголе и неки тренутни глаголи који у српском књижевном језику не могу да имају такву трансформацију: виѣи — виђује (виђа); заборавѣи — заборавује (заборавља); заспи — заспавује (у смислу: управо га хвата сан, склапа очи). — Ђ л' виђујеш неѣога од онѣ наѣши из Јабланицу? — зачми — зачмавује (заспи). — Ене га пред кућу, сеѣдо на клупу и већ зачмавује. — натѣкне — натѣча; отавѣи се — отавује се; отѣкне — отѣча; пита — питује: Немѣ ништа да ме питујеш за њѣ, немам ништа добро да ти кажем. — претѣкне — претѣча; припечѣ — припиѣча; протечѣ — протѣча; расѣчѣ — расѣча; сачува — сачувује; спастри — спастрјује; штѣти — штѣтује: Овѣ лѣто штѣтовао сам кај ниѣад до сад: прво ми липца крава, а после ми град стѣче жѣто и лѣје.

15. Творба трпног придева. Употреба трпних глаголских облика у црноречком говору ређа је него у књижевном језику. Трпни придев с наставком -т у чеѣиђѣ је употреби него у књижевном језику. Примери: На свѣдбу Аѣамове унѣке зватѣ је цѣло село и трајала је двѣ даѣа и двѣ нођѣи, и ниѣо не зна штѣа је све пѣклѣто и појѣђѣно и попитѣо, и, нађ после, и рѣзбитѣо од неѣи весѣли свѣатовѣи. — Ову гѣдину билѣо је сувѣо лѣто, па је жѣто добро узрѣло и на времѣ пожњѣто и ѡврѣто и самлѣто брањѣно за целу зѣму и до налѣто, до друту пѣченицу. — Јучѣр су дрѣје ѡпратѣи и прѣстрѣте да се сѣше и до сад су и сувѣи. — Од четѣри канѣте мас, што су стѣпљѣне зимѣс, наѣчѣта је сѣмо јѣдѣна. — Ђ л' су сѣшѣте дрѣје за дѣцу за Виѣовдан? — Краве су вѣзѣте у лѣдовѣину, да се не шѣркљѣју на сѣнце и да не отѣдну у штѣту. — Матѣке, ашѣовѣи и трѣнокѣпи ѣветѣи су у пѣдрум, да не стојѣ напѣље на кишу.

16.1. Компарација. У црноречком говору, поред придева и прилога, порѣде се и неѣе имениѣе, замениѣе, предлѣози и глаголи.

Примери компарације имениѣа: Миѣлош Обѣлић је бѣио по јуѣак од Краѣвѣића Мѣрка. — Милутѣи је по домаћѣи од Драгутѣиѣа. — Добрѣсѣв је по мѣж (јѣчи) од Блѣгоја.

У овим примерима имениѣе у компаративу: јуѣак, домаћѣи, мѣж имају придевско значѣње: јѣк, уредѣн, снажан, онѣ су попридевѣѣне (постѣле су придеви по значѣњу).

16.2. Примери компарације заменица: Он је по мђј од тебе, али ја по волим тебе од њега. — У овом примеру по мђј значи: више ми је род (ближи ми је сродник), а по волим је компаратив од глагола воли и значи: више волим. То су примери компаратива присвојне заменице 1. лица једнине мђј и компаратива 1. лица једнине презента глагола воли. Суперлатив би био: у првом случају (од заменице мђј): нај мђј, а у другом (од глагола воли): нај волим. — Они су по њђјни од мене, ал од неко време не сврстују (нису у слози).

16.3. Примери поређења предлога: Дђђи по как мене да ти кажем нешто. — Тѐ грѐде помакни по испод кућу да имамо гѐ да пролазимо с кола кад возимо дрва. — Трмке тури по над стасину, на чистину, да пчеле не ударају у дрвѐне и у дувари кад излићу и улићу. — Дуте помакни по у стају, да и не зафискује киша кад дүва ветар. — Даске смести једну врђдругу по под стрѐју, да не иде киша врз њђ од стрѐје.

16.4. Примери поређења прилога: Помакни се потам, да могу да прђђем у собу. — Побђ та колац по дол од плђт, да свиња не ломђ плђт кад ју вежмо за колац. — Преместили смо грѐде мало по гђр од место гѐ су биле до сад. — Приђи по наовам, да чујем штђ кажеш. — По повђрски пђт је по ѓзбрдно не по пђт уз Радовањску рѐку. — Од Чѐдину мејану как чѐшму је по нђзбрдно не низ Сѐлски пђток как Тђмок. — Он је пошо напрѐд, а она по њега по полако. — Кад човек иде нај полако, нај мање се замђра. — Ову годину на крђтђвдански пђнађур у Бђлевци дошо је по мђлого свѐт не лђни. — На завѐћину на Пђвловдан у Изђђр дошли су нај мђлого љђди из Јђбланицу, а нај мало из Врђђвац и Добрѐвце.

Од прилога мђлого чује се и поређење: више, нај више, а од прилога мало и поређење: мање, нај мање.

16.5. Компарација неких прилога: доцно — доцњѐ — нај доцњѐ; јѐвтино — јѐвтињѐ — нај јѐвтињѐ; лако — лакшѐ — нај лакшѐ; ласно — лашњѐ — нај лашњѐ; прѐ — по прѐ (и: попре) — нај прѐ; рано — рањѐ — нај рањѐ; сигурно — сигурњѐ — нај сигурњѐ.

16.6. Примери поређења глагола: Мђкајло по нѐма од Мђлђрада, али је дађ више од њега кад су правђли шкђлу. — Сђн ђе баштђ и мђтер, кад остарѐ, по да чуђа не ђѐрка кад се ўда, па отђдне у дрђту кућу. — Деда Дђле по умѐ да дѐље од мене, па тѐрај њега да ти одѐље дирѐпи за тарђбе. — Глѐј у сђнце, па ђеш по да знаш којѐ је времѐ.

17.1. Изостављање глагола јесам. У црноречком говору је раширено изостављање облика глагола јесам у сложеним временима која се граде од њега. Ово се односи само на 3. лице једнине и 3. лице множине,

док се остали облици не изостављају: Љупче дошо на ђсуство извојску и ђдма изишо у село да га виђе девојке у морнарске дрѣје. — Сви људи рано ујутру отишли на кошѣње и сад никога не можеш да нађеш у село. — Они брдарѣ јучѣр па прѣшли кроз село и продавали брда. — Прѣлећ била млого кишна, па рѣтко кѢј мого да посеје кукуруз колко теѢ. — Данкини и овѢ лето пожњели жѣто прѣ од сви. — Живојинови тавинѢм отишли у Кривајницу да крѣшу шуу за лѣсницу. — Љубица БѢгојева зимѢ изаткала ћилими и исплѣла наглавци за дар њѢјне ћѣрке. — Драгѣинови ноћас до неко врѣме врѣли жѣто. — КѢј дошо, добро дошо, кѢј није дошо, боље нашо. — На Видовдан одавно нај бољи ћаци добивали књѣге у школу.

17.2. Израз ж а о за исказивање жалости у црноречком говору иде с акузативом личне заменице која се односи на субјект осећања жалости, а не с дативом: Млого ме жао за девојче Ђѣну Драгѣну, што је умрела кад је изишла из школу. — Мѣлојка било жао кад је чуѢ да је умрела девојчица БѢда Станикина. — Они су дрвени, њѣ није жао за никога. — И сад ме жао за Власту и Војче, мѢју браћу од тетку, што су умрели кад су били дѣца. — Зар неће да те бѢде жао кад се Мѣлица Ѣда за другога?

17.3. Израз љубави (радости, благовољења) мѣло такође захтева акузатив субјекта који то осећа, одн. личне заменице која упућује на њега: Мѣло га за јаре, жао га за парѣ (Изр.) — И срамѣљѣву девојку мѣло за Ѣбавога момка, али Ѣна неће тѢ нигде да се изрѣкне. — Не прича баба што је било, него што ју мѣло (Изр.). — Свакога је мѣло да Ѣжени сѣна и да дочека унуѣићи — Никога није било мѣло да је сирѢма и да Ѣде го и бѢс. — Они су гѢзде, не знају штѢ имају, и не би и било мѣло да и даш све што имаш. — И Рајну би било мѣло да има с кога да изиђе Ѣуди на Ѣро.

РЕЧНИК

Придеви који немају сва три рода дати су у родовима које имају.

У дефиницији, придеви српског језика дати су само у мушком роду.

Глаголи су дати у 3. лицу једине презенте, а ако немају овај облик, дати су у трећем лицу множине истог или 3. лицу једине неког другог личног облика.

СКРАЋЕНИЦЕ

ак., акузатив
аугм., аугментатив
безл., безлично
бот., ботанички
в. видети
вок., вокатив
ген., генитив
дат., датив
дв., двојина
дем., деминутив
дем. II, деминутив другог

степен
деф., деформисано
деч., дечји говор
ж., женски род
ж. плт, именица женског рода која
има само множину (*pluralia tan-*
tum)

зам., заменица
зб. им, збирна именица
зоол., зоолошки
и. аугм., искључиви аугментатив
и. дем., искључиви деминутив
изр., израз, изрека
инстр., инструментал
комп., компаратив
л., лице
лок., локатив
м., мушки род
м. ж., именица која означава и
мушки и женски род

мн., именица која се употребљава
претежно у множини

множ., множина

м. плт., именица мушког рода која
има само множину (*pluralia tan-*
tum)

нем., немачки

н. п., народна песма

н. пр., народна прича

непрел., непрелазни глагол

оном., ономатопеја, ономатопејски

парт., партикула

п. и., именица са придевским зна-
чењем (попридељена именица)

повр., повратни глагол

погрд., погрдно

п. п., поименичени придев (придев
који је постао именица)

празн., празноверје, сујерверје

предл., предлог

прел., прелазни глагол

прид., придев

прил., прилог, прилошки израз

пр. пр., прилог прошлог времена

рлг., религија, религиозно

р. пр., радни глаголски придев

с., средњи род

сам. аугм., самостални аугментатив

сам. дем., самостални деминутив

св., свеза

с. дем., средњи род, деминутив

сл., слично	тур., турски (реч турска или при- мљена преко турског језика)
с. плт., именица средњег рода која има само множину (pluralia tan- tum)	узв., узвик
суп., суперлатив	фиг., фигуративно, у преносном смислу
трп., трпни глаголски придев	хип., хипокористично, одмила ш., шаљиво

А

áвала-цавала, оном., граја гласови, вика, врева. — Мáло прѣ чý се некаква áвала-цавала на пýт пред њíну вракѣицу и кáко неки отрчáше надóл.

áј, узв. (за жаљење, чуђење), ах. — Áј, мáјке, Рáдоју лiпцало тéле! — Áј, áј, кáко је тó мóгло да бýде?!

áјдукује, непрел., хајдукује. — Не дáј, нáне, мéне за áјдука; вáздан оре, свуноћ áјдукује (н. п.).

áјмáн(а), м. ж., лењивац, нерадник, (лењивица, нерадница). — Нé знам дóкле ће Душáн да рáни ти áјмáни у његову кýћу, што неће нiшта да рáде. — Ёте, такó ти је куд њi: бýд њин сiн неће нiшта да рáди, тýј и довéо неку áјмáну (оженно се), па ни óна нiшта не повáћа úруке.

áјмáнски, -а, -о, лењивски, нераднички. — Лáко се вóди áјмáнски жiвот док је чóвек млáд, ал' штá ће да рáди кад остарí?

áко, св. (за допуштање), може, нека. — Ё л' áко да дáм Анђелије решéто да си очíни пченицу за свѣтáц? Áко, дáј ју, нек се послуша, ал' немó да заборáвиш кому си далá, па кад ни затрѣба, да не знаш гѣ ти је.

áкреп, м., погрд., наказа, ружна особа. — Сiрота Тiна, дóбра и úбава девóјка, кај да нiје имáла за кóга да се úда у сéло, него ју њóјни довéли једнóга áкрепа из Лúково, тéли да имáју зéта у кýћу.

алавáнта, ж., зб. им., погрд., гомила мангупарија. — Прекóвоћ се збере алавáнта, па íду по туђi бостани, и мáло и што úзну да јéду, него покiдају и поразбiвају свé и почúпају и врѣж и натрпају на камáру.

áлавица, ж., погрд., аљкавица, прљавица. — Лазiн сiн довéо некакву áлавицу из Добрѣвцe, па, кад пóђе с њéга на óро, н'умé ни да се стéгне (да се обуче) кај млaдe жéне, него íде смáкнута.

áлавко, м., погрд., аљкавац, прљавко. — Ѐди, áлавко, омi се, па тáд дóђи да јéш, немó с кáлавe рúке да сѣдаш уз сóвру.

áлавче, с., аљавче, прљавче. — До прѣ неку гóдину, док је билá детé, Јулка је билá áлавче и није волéла ни да се омíва, а сáд, мáло, мáло, па стáне пред огледáло, да се поглéда, мlóго је úредна.

аламуњас, -ста, -сто, лакомислен, неозбиљан. — Понéки, док је детé, úредан је и слúжи за примeр, а кад изиђе из шкóлу, запúши се, олéњи се и постáне аламуњас, да не рéкнеш да је тó онó детé што је билó и дóбар ђáк и врéдно и пóслушно.

аламуњски, -а, -о, лукав, неозбиљан. — Нíко не мóже дóвек да вóди аламуњски жíвот, него сáмо дóкле га људи не знају, а кад виде какáв је, сви ће да му окрéну грбíну, па ће да се чúди штá га снашло.

алапарљив, -а, -о, брбљив. — Не вáља ни чóвек, ни жéна да су алапарљиви, па, кад се нéгде збéру људи, нíко од њí да не мóже рéч да проврéви, него сáмо óни да се чују.

алапарљивица, ж., погрд., брбљивица. — Кад су билé влачíљкс куд Најдáну, чúла сам од ону алапарљивицу Стојáнку да ће њóјна ћeрка да се úда за унúка Влáде Милáновому.

алапарљивко, м., брбљивац. — Жéна и лíчи и не лíчи да прича мlóго, али од човéка алапарљивка нéма нíшта пó дóсадно.

алапљивац, м., лакомац, прождрљивац. — Нéки алапљивци једу за двојíцу, а нíшта и се не познава, кај да га (јело) фрљају иза грбíну.

алапљивица, ж., прождрљивица, лакома жена. — Од баба Јóвку није имáла у сéло жéна пó алапљивица: ишла је по сéло и гé гóд су ју поканили да јé, сéдла је и јела, а да ју се бар познавáло, него билá сувá кај дáска.

алапљивка, ж., в. алапљивица

алапљивко, м., в. алапљивац

алапљивче, с., прождрљивче, лакомо дете. — Зóркина дéца свé нéки алапљивчићи, вáздан би јéли и свé глáдни.

албáнтин, м., деф., тур., поткивач, налбантин. — Сáд рéтко у којé сéло íма албáнтин, па људи мýку муче да нађу нéкога да и (пот)ковé крáве сл' волови.

алетíна, ж., аугм., од áла, зоол, змијурина. — Лáни билá сúшна гóдина, па се у Чúку, на припечину, накотíле алетíне и размилéле се, па ноћу слáзе и у сéло и увукúју се и у авлије на људи.

áлкица, ж., дем. од áлка, беочут. — У рáт с Тúrци имáле нéке бóмбе с једну áлкицу, па, кад óнеш да ју упáлиш, повучéш ону áлкицу и тáд бáциш бóмбу куд óнеш.

аљинка, ж., дем. од аљина, хаљиница. — Кад ју башта није дао да се уда за Бору Јеликинога, Коса Миловина збрала аљинке што имала и утјекла за момка, па сад њон башта нех се љути колико оће.

аљинче, с., дем. од аљина, (дечја) хаљиница. — Деда Деса сапила Данке два аљинчета за Душкину свадбу.

аљкавац, м., неуредник, неуредан, запуштен човек. — Кад отидне у војску, неће да може да буде аљкавац кај у село.

аљкавица, ж., неуредница, запуштеница, запуштена жена. — Како ће она да се уда, кад је девојком аљкавица?

аљкавка, ж., в. аљкавица

аљкавко, м., в. аљкавац

аљкавче, с., неуредно дете. — Није много зло кад је дете аљкавче, док порасте има кад да се поправи, не ваља кад је зрео човек аљкавац.

амбуље, ж. мн., (јд. амбуља), крпе, одећа; ствари. — Иди, ћерко, збери си оне амбуље из напоље, да не налисну ноћас; видиш да се наоблачило, па може и киша да буде. — Какве ти те амбуље позем, шта и не збереш и спастриш у сандук?

американ, м., грубо памучно (фабрично) платно. — Кад праве кућу, па дизају кров, жене сашију од американ копуљу за главнога мајстора, а за други наћу наглавци и пешкири, па све подигну на кров, те стоји прекодан, а увечер се с њи дарују мајстори.

ампис, м., понор, провалија, амбис. — У њин атар нема тако амписи кај на друге стране; има само један у Вртачу, на крај село, прекај врвину за гробље.

антерија, ж., дем. од антерија. — Свучи ту антерику, да ти ју закрпим, видиш да ти се процепила на лактови.

апаш, м., лопов; разбојник. — Сад нема апаши много кај неки пут што је било. — Од апаши су некад људи и гинули.

апашки, -а, -о, лоповски; разбојнички. — Нико данас не може да води апашки живот, има влас, па не да. — Од апашки живот се нико није увајдио.

апашов, -а, -о. — Неки пут, кад пронаћу апашово склониште и увате га, апаши су и бесили.

апса, ж., затвор (казна). — Прѣ десетину године Ратке на карте узео једному луковцу паре од продате краве, па био петнаес дана у апсу. — Драгутин Дрпак је у апсу и умрео.

апсанџија, м., чувар затвора. — Кад је био рат, Немци поапсе неки људи, а апсанџија Тривуп и једну ноћ отвори врата од затвор, па с њи утекне у шуму.

арамбоша, м., тур., насилник, силеџија. — И Ратке Дарин је био арамбоша, па га сад нигде нема; пред рат га уболи у мејану на мртво.

Арнауџ, м., тур., Албанац. — У рат одавно један човек из наше село пошо с војску преко Албанију и водио и мушко дете, па му га негде Арнауџи убили из заседу.

Арнауџа, ж., назив реке која протиче међом између валакоњског и малоизворског атара. — Прескај Арнауџу земља је добра, па туј сеју кукуруз и коноплје.

артишљаци, м., мн., погрд., (јд. артишљак), хартија (несређена, згужвана). — Збери ти артишљаци осем, па баџи на буњште, да не падне нека жижка да и запали и да се направи чудо.

асталче, с., дем. од астал, сточић. — Кад се девојка удава, башта и маџи давају да понесе и асталче и две столице.

атреса, ж., деф., адреса. — Један војник заборавио да напише у писмо и атресу, па се чуђио што му његови не одговарају на писмо, и тек после се сџи и прати и атресу у село.

атресира, прел., деф., адресира, напише адресу. — Борџ Јеликиному из прво писали писма друђи војници, па после научио да се потпише и да атресира писмо.

Б

баџини јарићи, с., мн., касни (пролећни) снег. — Пролића некакав снег, али слаб и рџак, мора да су баџини јарићи; зима је мај прошла, нема више сиљу.

баџински, -а, -о, баџски, старички, као баба. — Понека бџка прџе и од баџински лекови.

баџичка, ж., дем. од баба. — Кад дође четвртак, баџичка узне тојашку у једну руку, а у друђу крошњицу с јаџа и полак по пут отидне у Бољевџи на пијац да купи грњи.

баџли, -а, -џ; в. баџински

бабушљак, м., погрд., баба. — Понеки бабушљак зна само да виџе на унуџи, уместо да и приџа приџе.

бабушџара, ж., погрд., баба, бабетина. — Добро бабу деџа виџу баџа, а злу бабушџара.

багатела, ж., јевтиноћа, ниска цена. — Кад је човеку збр, мора да прода и што му није за продаву и за багателу.

бађавседа, ж., мн., бадаваџија, бадаваџика, нерадник, нерадница. — Од бађевседе можеш да чујеш свашта што се дешава по свет, само за никога неће да кажу ништа добро.

басикање, с., лудовање, лутање, скитање; нерад

бајка, ж., хип. од баба. — Млого је била добра моја бајка Љубица, никад ме није ни карала, ни била.

бајче, с., в. бајка

бакал, м., деф., бокал. — Зими се људи зберу већером, па седе до неко време и у разговор попију неколико бакала вино.

бакаран, -рна, -рно, бакрен, од бакра. — Неки пут су били бакарни судови: бакрачи, тепсије, тигањи и казани за ракију.

баклица, ж., дем. од бакла, дрвен суд за воду у облику буренцета. — У баклице се вода не угрѣва зато што су од дрвене дуге.

бакрачар, м., мајстор који прави бакраче. — У Бољевци је имао само један бакрачар, па кад је умрео, остали су бакрачари његови синови.

бакрачарка, ж., бакрачарева жена. — Милице бакрачарке био је муж Пера бакрачар, па кад је он умрео, она је остала удовица.

бакрачарски, -а, -о, који се односи на бакрачара. — Прѣ десетину године умрела су оба бољевска бакрачара и сад у наш крај нема ни једна бакрачарска радња, и бакрачи поправљау неки Цигани који кад-кад наиђу од негде.

бакраче, с., дем. од бакрач. — Неки воле да изгребу с ложницу дно у бакраче кад у њега загорѣ млѣко.

баксуштина, ж., аугм., од баксуз, зао, opak човек; злосрећник. — Милика Станкова је била баксуштина: све се правѣла бљвна и слабо је шта радѣла; њон муж је морао све да ради сам. — Понѣки је баксуштина цео век, што год узне да ради, све му изиђе наопако.

балави, непрел., лучи бале (слуз). — Неки, кад се опију, бљују и балаве.

балавче, с., погрд., мало дете. — Дај тому твојему балавчету сису, да не плаче толко, не могу да га слушам.

балавче, с., комад платна који се везује дојенчету о врат за заштиту од течности (бала) из уста, портикла. — Балавчићи жене порубе и извезу и пришију и пантљичице, па и везују на гушу детету.

балдицање, с., гл. им. од балдише (малакше)

бáлегица, ж., дем. од бáлега. — Тéле од Шáрку лéгло на гáлегицу и укаљáло се; кад се осушу, очисти га с чешагију.

бáлече, с., в. бáлегица

банбадијáв, прил., веома јевтино. — Кад се чóвек нáђе у невољу, ђи мóра да прóда банбадијáв и штó му није за прóдаву.

бáндација, м., бандист, онај који свира у бас (у блех музици). — Блáгој Гмитри́н је био бáндација и свирio је у голéми бáс.

бáндоглáв, -а, -о, тврдоглав, глуп. — Сáмо сiров чóвек мóже да бóде бáндоглáв, а пáметан саслóша и штá други људи кáжу.

бáндоглáвац, м., погрд., тврдоглавац, глупак. — Бáндоглáвац нáвије на једну страну, па дá л' је тó пáметно ел' није, ђи мlóго не мiсли.

бáпче, с., дем. од бáба. в. бáјче

барáбари, прел., упорeђује; изједначује, изравњује. — Ако нисi барáбарio овi дирéци, барáбари и, па и исéчи да су сви једнаки, и тáд и укóпaj. — Не мóжеш ти да барáбариш твоје крáве с мóје — já на мóје дáвам jарму свáки дáн, а ти тó нéмаш.

бару́га, ж., бара. — У њiн áтар нигде нéма бару́ге да се у њi задржáва вóда и лéти, него се осуше чiм запечé сунце, па зáто на њi не долáзе ни дивље плóвке.

бáсација, м., в. бáндација

бáта, м, старији брат (вок. бáто); тако млађи брат и сестра ословљáвају старијег брата, а исто тако, из поштовања, и старијег несродника. — Ми смо браћу од тетку и од чiчу мóјему баштé викали бата Тóза и бата Нáјда.

батáче, с., дем. од батáк. — Кад свáри мéсо од кокóшку, бáба дáва унучету батáче.

бачáлук, м., деф., тур., бошчалук, завежљај свадбених дарова који се дају једном свату. — Кад се девбјка удава, дарује с бачáлуци свéкра, свекрву, кума, старбјку, младожењу и јóш неки глáвни свáтови.

бачи́ја, непрел., чини бачију, чува лети овце заједно с неким. — Лéтос сам бачи́jо с Вiдојeви, а нáлето неђу с њi зáто што нису пóштени.

бачи́јски, -а, -о, који се односи на бачију. — Знá се штá је бачи́јски рéд: поредом чувамо бвце и поредом муземо и правимо сiрење и кiсело млéкó.

баштéњка, м., ж., погрд., (по некој ружној особини) исти са оцем. — Врéве да је Рáдојев син љутáк, и тéо би свé кáко се њéму свиђа —

ѓ, баштѣња је тѓ, крушка не пада под глоб! — Драгутинова ћерка не воли да ради, чека све од другога, знам ја ту баштѣњу.

безѓчнос, ж., безобзирност, бестидност. — Такву безѓчнос нисам видела откад сам се родила: узели би ти ѓзочи, оставили би човека голога, све би приграбили за себе, само ѓни да живе на ова свет.

бѣла рада, ж., бот., (крупна) бела рада (пољско цвеће), *Anthemis nobilis*. — Јучѣр сам чувала јаганци у Пјешѣвац и набрала сам три китке бѣлу раду.

бѣли свет, прил., много, пуно. — Јабланчани имају њиве подводу, па и лѣти наводе и ујесен набѣру бѣли свет кукуруз.

беличѓн, м., зоол., ован (и мушко јагње) беле губице. — Одавно смо имали шутѓга ѓвна беличѓна; навлаш смо оставили за ѓвна шутѓ јагње, да не бије ни ѓвце, ни овчара.

беличка, ж., дем. од белица, бела овца беле губице. — Ону беличку ни пролѣтос ује змија за прѣицу, па баба Жива узне трн и избѓде ју по прѣицу, ге ју ујеља змија, и истрља с лескову шуму, уквашену у ракију, и ѓвце прѓје, а онако би липцала.

бѣлкас, -ста, -сто, као бео, који се бели. — Милкана се обукла за ѓро и забрѓдила бѣлкасту крпу.

бѣлне се, повр., беласне се, забели се. — Изгубила сам ѓвце, пустиње, по овѣ лугови и откад (дуго) и тражим, и на два рѣда (двапут) ми се нешто бѣлну кроз луг, па помисле да су тѓ ѓвце, кад ѓно ништа, само ми се учинило; нем (не знам) ге су се мантѓсале.

белокожас, -ста, -сто (особа) беле (светле) коже. — Сва су деца белокожаста кад се роде, а кад порасту, неко постане црномѓасто, а неко плаво.

белокорас, -ста, -сто, белих корица (напр. нож, пиштољ, сабља). — Белокорасти ножеви имају корѣце од коску.

белоликас, -ста, -сто, белолик, који је бела лица. — У лице је белоликаста, а у снагу таначка.

бѣлоња, м., плавојко, плав човек. — Младожења ју је неки бѣлоња; ге га наје онаквога?

белѓсање, с., гл. им. од белѓше, кречи

Бѣљани пѣтак, м., Биљани петак (петак пред Ђурђевдан, кад жене и девојке беру бије и цвеће за кићење и венце за Ђурђевдан). — На Бѣљани пѣтак младе жене и девојке се дигну рано, па се омѣју и

обучу у нове дрѣе и отидну у поље да беру траве и цвеће да се заките и да исплету венци за Ђурђевдан.

бѣнчуг, м., алка, бечуг. — Ти те твоје свиње да турши бѣнчуг на њушку, да не рије; видиш да је провалила плот и изрила ми целу градину.

бескућник, м., онај који нема кућу, нуки сиромаш. — Понеки постане бескућник зато што упропасти све, па и кућу прода, што је наследио од његови стари.

бескућница, ж., жена која нема кућу (и породицу), сиротица, јадница. — Добри људи су се заузели за бескућницу Добрију кад ју изгорела кућа и слобки ју направили нову кућу, да има кров над главу.

беснуља, ж., погрд., беснара, обесница, опака жена. — Гѣ ли нађе Славко онакву беснуљу и доведе ју у кућу, па сад од њо немају мирку ни он, ни маѣи му и башта?

бѣстрага, прил., (много) далеко. — Нико Миѣу није терао да узне жѣну из бѣстрага, па сад, мало, мало, па тражи да иде у родбину, а њѣга остави да се пати сам како зна и умѣ.

бечѣсти, прел., срамота, ружи, грди, вређа. — Маѣи учи ћѣрку да поштује сви у мужљеву кућу, да никога не бечѣсти и да се не кара с никога. — Љубина снаја није никога бечѣстила, па па није била добра њојне свекрве.

бикѣ, с., дем. од бик, мушко теле. — Лека Стамѣнков има једно бикѣ, али још је слабо, није да се пушта на краве, ни да се прѣжа.

биљмез, м., погрд., глупак, ништак. — Прѣ неки дан на пијак један Ласовац рѣче друћому да је биљмез, а он га само погледа и оћута.

блѣсавац, м., погрд., глупак. — Који ли је она блѣсавац што претоварио кола, па тучѣ краве кај свети Илија што не мож да извучу узбрдо?

блѣсавило, с., погрд., глупост. — Докле ли ће они с то њино блѣсавило; што неки пут не ураде нешто кај људи, него све раз људи, кај да су они нај паметни?

блѣсави се, повр., погрд., чини глупости. — Шта се блѣсави, што не глѣда њѣгову рабѣту, него се мѣша гѣ му није мѣсто?!

блѣсавица, ж., погрд., глупача, тупоумница. — Погле ону блѣсавицу Данилову, не носи се кај друће жѣне, него све раз људи, а не види да се сви обрћу по њо и смѣју ју се.

блѣсавко, м., погрд., в. блѣсавац

блесавује, непрел., погрд., в. белсави се

ближњи, -а, -е, близак, недалек. — Нај ближња села око Бољевци су: Боговиње, Валакње, Добрељце, Илино, Извѳр и Мирѳо.

бљеска, непрел., светлуца. — Ноћас доцкан видим бљеска нешто кроз сливарј — тѳ се људи врћају од мѳлбу куд Пѳрсу Тѳмјну, па носе фињѳри.

бљесне, непрел., засветли, засија. — Млѳго пѳт лѳти, кад је ведро, понека свѳзда бљесне, откине се од неѳо и полетј у дибјну, зачас остане траг по њѳ, па нестане кѳј зна гѳ.

бљештав, -а, -о, сјајан, који је јака сјаја. — Ўјесен, кад жѳр пѳчне да пада од дрвѳће, глѳдамо како ѳвечер бљештав ѳгањ горј ѳпланину; тѳ људи што рѳне свѳње сас жѳр вѳчѳрају и спрѳмају се да лѳгну.

бљештј, непрел., сија (јако). — Ўпролѳћ, кад ѳremo за кукуруз, па истѳрамо бразду на крај и изврнемо плѳт нѳзем, и пуштимо мѳло крѳве да се издувају и одмѳре, сѳднемо и ми мѳло на склѳд да се одмѳримо и поглѳдамо рѳник на плѳт, а ѳн бљештј, чѳс и сјајан, кај да је сѳнце сѳшло на њѳга, а да се не ѳре, да се ѳстави негде у крај да стојј, не би такѳ бљештаѳ, зарђѳо би.

бљувѳнци, м., мн., (јд. бљувѳнак), бљувѳтина [ѳво што је избљувано (повраћено)]. — Испред мѳјѳну се понекад виде бљувѳнци, што избљуваѳ неки пијѳница.

бљувѳтине, ж., мн., погрд., фиг., (јд. бљувѳтина), ружне речи, неистина. — Од бљувѳтине нај већу штѳту има ѳна што и износи, ѳне на њѳгов ѳбраз падају.

бѳбунѳ, непрел., пупѳли, пушта пупѳлке. — Јѳш неколко дана да грѳје сѳнце кај данѳс, па ће наш љѳљак да се рацавтј, већ је бѳбунѳо.

бѳдѳ, прел., фиг., шије. — Жѳне недељом и у свѳци не бѳду.

бѳзнакѳлки, -а, -о (бѳг зна кѳлки), велики, бѳгзнаколики. — Од ѳну кѳшу прѳ две недеље кукуруз порѳсо бѳзнакѳлки.

бѳзнашта [бѳ(г) зна шта], прил., много. — Рибѳр нѳкад не зна како ће да прѳђе кад пѳђе у рѳбу: некад увѳти рѳбу бѳзнашта, а некад се врне с прѳзно торбѳче.

бѳлѳш, м., велики, неиздржљив, бол. — Ноћас ме забѳлѳо јѳдан кѳтњак, свѳноћ нѳсам спаваѳа од бѳлѳш, мѳрам да тражим неѳога да ми га извади.

бѳнбѳнка, ж., дем. од бѳнбѳна. — Дѳј јѳдну бѳнбѳнку и тѳѳјѳму другарѳу, немѳ тј да јѳш, а ѳн да глѳда.

бонбонџија, м., посластичар који прави и продаје бомбоне. — Нашему бонбонџије јучер умрела жена; шта ће сад да ради стар и сам?

бр, узв. (за вабљење оваца, махом увишестручено: бр-бр-бр). — Бр-бр-бр, Жүке, дођи да ти дам зрна од кукуруз, знам да то волиш.

брадавичка, ж., дем. од брадавица. — Одавно жене у наш крај лечиле брадавичке тако што су и мазале с маћину и пуштале маћку да и олиже.

брадичка, ж., сам. дем., врста биљке (траве). — Кад смо неки пут с парá бабу Живу брали траве за Ђурђевдан, она ми показала и брадичку и друге траве.

бразда; под бразду, изр., (сејање) у бразду [(насупротив сејању „под матику“ (мотиком, „на ошак“)]. — Кад људи остану сами, па нема кој да сеје под матику, сеју кукуруз под бразду: човек оре, а жена иде по њега и у бразду спушта зрна (кукуруз).

браздица, ж., дем. од бразда (махом мн.: браздице), мала бразда у коју се расади паприка, купус, празилук и др. — Упролећ, кад се добро отопли, градина се изриља и саситни с матику, па се ископају браздице и у њи се расађује шта кој оће.

браздичи, прел., прави браздице (у припреми градине за расађивање паприке, купуса, празилука и др.). — Кад се земља за градину изриља и иситни, с матику се браздичи за расађу.

брањипштанце, с., дем. од брањипште, мали забран. — Сви наши из баба Љубичину фамилију су имали по једно брањипштанце у Грапчинку на крај село.

брашнанце, с. дем. од брашно. — Узајмила сам мало брашно од Станику, па кад зајутре ми самелемо брашно, ја ћу да ју врнем.

брботљивко, м., погрд., брбљивац. — Од Алэксу Милојевога нема близо већи брботљивко; њега нико не може да надговори кад се зберу људи увечер на средсело.

брбуња, ж., бубуљица, краста. — Кад је био рат, једне Добрељчанке искочи некаква брбуња на нос и она се пожали партизанском доктору Ђвку Ђоловићу, па ју он упүти с писмо његовому претелу доктору Ивану Нешковићу у Зајчер, и тамо, у болницу, ју оперишу од рак и остане жива и здрава.

брбушка, ж., в. брбуња

брданце, с., дем. од брдо, брдашце. — Грабовде и Божурова чука су брданца, једно јужно, а друго северно од Извор и једнако су висока.

брѣзје, зб. им., брестови (густиш брестова). — Ћма млого гóдине како се брѣзје у наш крај сýши; неки поткóрњак га унїшти чїм мáло порасте.

брѣмен, м., деф., нем., бренер, горац, свећник на карбидној лампи. — Кад се брѣмен затїсне, рчају га с иглу и прочїсте га, па и даље гори.

брѣс, м., бот., брест. — Од један брѣс што је исеко у градину у Пётровски крај, изрезао је даске, па му тишљер направио врата за кућу.

брѣсје, с., зб., им., од брѣс, в. брѣзје

брѣца се, повр., издире се, виче (на некога), обрецује се. — Пргави људи се често брѣцају на једнога, па на другога, али је млого бóље да тó што се брѣцају кажу полако и сталóжено.

брисáлка, ж., чистáлка (за чишћење обуће од блата). — Нeки нeмају брисáлку испред бáсамаци, па сви улазе у кућу с блáтњаве нóге.

брїтвиче, с., дем. од брїтва, бритвица. — Јучѣр нађо једнó брїтвиче, мóра да је испáло нeкому детету кад је ишло у шкóлу.

брк, узв., (за умирење овце при мужи). — Брк, брк, Гаљо, стóј да те помузём, да не удáриш на вїме!

бронїр, м., нем., црн премаз металних делова пиштоља, пушке и сл. — И сáд људи їду у Сумраковац да и мајстор удáри бронїр на пиштољи.

бронїра, прел., нем., превуче (превлачи) црном бојом металне делове пиштоља, пушке и др. — У Сумраковац їма мајстор што бронїра пиштољи и пушке.

бронти́ра, непрел., трули ткиво (на човеку), гангрира. — Радој Славкóв се посéко у кресање, па му се рана подљутїла и бронтирала, и вїдо се у збр, па не зна штá ће да ради.

брстење, с., гл. им. од брсти, бршћење, брст

бубамáра, ж., зоол., врста инсекта. — Кад бубамáра падне човеку на шаку, он глeда на коју страну ће да лeтне, да зна откóд ће да се ожeни (празн.).

бубетїна, ж., зоол., аузм. од буба. — Исипи во́ду из та бакрач с тубубетїну, што је падла од товáн у нò и удавила се.

бусáт, -а, -о, буцмаст, необично великих образа. — Нeка деца су бусáта прве гóдине, а кад мáло порасту, напра́ве се кај гóд и друга деца.

бујац, м., зоол., бува (мужјак). — Бујац рїпне од óдар и не убије се.

бујосерина, ж., траг буљег измета на рубљу. — Лёти се напате бује гё се збирају људи, па се разнесу по куће и, кад људи ујечер свучу кошуље, виде да су и бује све ишарале с бујосерину.

буклучави, прел., наноси смеће, ђубре. — Децо, немó да буклучавите сóбу, да ве не истёрам напоље, на мраз!

булас, -ста, -сто, са дужим длакама на челу (говече). — Скóро све наше краве биле су буласте.

булка, ж., зоол., крава са дужом длаком на челу и изнад очију. — Прво теле од нашу булку продали смо једнóму човёку из Јабланицу.

булча, м., зоол., бик (во) са дужом длаком на челу и изнад очију. — Булчу смо једнó врёмё пуштали на краве, па кад је пóчео да не (нас) трућа рёдом по авлију, мóрали смо да га продамо.

булче, с., зоол., дем. од булка, теле са нешто већом длаком на челу. — Једнó лёто поболи ни се булче, па га деда затрави и, да л' од тó, ел' онак, óно оздрави и направи се крава.

буљав, -а, -о, буљоок, избуљених очију. — У наш крај су рётки људи с буљаве óчи.

бумера, ж., конач или узица који се овију око сноваљке, да би се по њима сновало. — За бумеру жёне узну кучињаву узицу ел' вунено плётиво.

бундукује, непрел., лудује, бесни. — Дóкле ли ће она Милосавин нёрадни́к да бундукује, кад ће једанпóт и он да се оправи на рабóту?

бу́не, прел., гурне, удари. — Кад прелáзиш преко пóт, пáзи да неки не налетí на тебе с велиципёт ел' томобил и да те бу́не, па да паднеш наглаву и да погíнеш.

бургијарка, ж., Циганка која продаје бургије. — У Лúково су Цигани, бургијашí, правíли бургије, а бургијарке, њíне жёне, су и носíле по сёла и давáле за брашно, мачíну, вóну, кукуруз, пченицу и дрóго.

бургијаш, м., Циганин који прави бургије. — У Лúково су одавнó имáли бургијашí, али сáд и више нёма, стáри су измрёли, а млáђи уватíли свёт у службу, и нíко више не правí бургије.

бурка, ж., влашки кратак вунен капут без рукава. — Бурке су се носíле лёти и кад је тóпло, а зíми и нисó носили, зáто што не држе тóпло.

бу́чи (óчи), прел., отвара очи, пази шта ради; буљи очи, напреже вид. — Бађав бу́чиш óчи у тó плётиво, вíдиш да се смрачíло, мóра да се упáли лáмпа.

бучиња́к, букова шума. — Кад ујесен испáдају кíше, људи изиђу у бучиња́ц и бёру гливе што расту на бóкве.

В

вабење, с., гл. им., дозивање, позивање стоке, живине, паса.

вабне, прел., зовне (стоку, живину), мамне. — Зар још ниси вабнула куче да му даш да је, знаш да ни синоћ није рањено?

вада, ж., јарак за воду. — Од сваку воду (реку, поток) људи ископају ваде до градине и њиве, па низ њи доводе воду и наводе расају и кукуруз.

вадење, с., гл. им. вађење.

валене, с., гл. им., хваљење

ваљашан, -а, -о, потребан. Ђ л' ти ваљашна ова паница, е л' да сипем у њо воду за мачку?

вампирача, ж., погрд., вампирица. — Вампирачо ниједна, што си пуштала свиње, па ми изриле компирџ; кој ће сад поново да и сеје и кад да ми никну и кад да направе зрна?!

вар, м., (нешто) варено (швајсовано); место где је нешто заварено (зашвајсовано). — Одма се позна кад је нешто заварено. — Вар и испело не може да буде једно (исто).

вардење, с., гл. им., чување, осматрање

варди, прел., пази, чува. — Од Ђурђевдан, па док се не прибере поље, сваки пушта стоку само у своје имање и у утрину, а туђе варди.

варди се, повр., пази се, чува се. — Ђјесен, кад се обере све попоље, и кад се посече толџина [кукурузовина (шаша)], поље се више не варди и сваки може да пасе стоку и у туђе.

варџило, с., црвена боја. — У варџило жене чине црвено перашке за Велигдан.

вариво, с., кувано јело. — Кад људи имају копачи сл' жетвари, мора да има вариво, а кад су сами, сваки дан, може и по како буде, па и без вариво.

варка, прел., пази. — Варкај на вракџицу док прџу ђвце, да не изиђе и свиња, па да отидне у градину и да изрије компирџ и лука.

варка, ж., опрезност; несигурност; изр.: на варке, прил., на опрезу, несигурно. — Ноћас сам спавала на варке, да се не успим, па да отиднете без мене у Луково на завећину. — На ову столицу седим све на варке, расклимала се, па може сваки час да се скра.

вашкоре се (кокошке), повр., „купају се“ кокоши у прабини. — Кокџшке се вашкоре кад и досађују вашке, а стари људи сматрају да се кокџшке вашкоре пред кишу.

ведричка (и: ведричка), ж., дем. од ведрица (суд од издубљеног дебла). — Деда Бóгој је у ведричке држао клинчићи, мањи ексери, шиља, шимшање и још неке целезне ситнице.

велија, ж., комад пресованог сира. — Сирење на велије, сир у велијама (насупротив ситном сиру). — Баба Љубица дошла од појату у Грапчину и донела у лонац сирење на велије, што је спремио деда Бóгој.

вепрић, м., дем. од вепар. — Веприћи од добар домазлук једу све, ништа не пробирају: кукуруз, мѣху, лудаје, комину, траву, све што и се да и што нађу сами, зато се брж и угоје.

веприче, с., дем. од вепар; в. вепрић.

веруватно, прил., вероватно. — Није веруватно да је Груја, син Радоју Славковому, умро млад тако рано од болес; њему и Лазе Најдиному турили су отров у речало (каша) кад су били за дрва у планину, и Груја је умро убрж по то, а Лаза је неко време боледовао, па је и он умро.

ветрина, ж., аугм., од ветар. — У неко време по пладне, био је ведар дан и сунце у сред лето, само далеко над планине на запад био је неки таван облак, кад одједанпут дуну нека ветрина и подиже осем увисин прашину и лисје, сламке и трунке и нанесе од негде некакви густе црни облаци над село, поче да грми и провали се небо, да паде пљусак и град кај ораси.

ветрић, м., дем. од ветар. — Што не дуне од негде мало неки ветрић, позевамо од жегу?!

ветруштина, ж., аугм. од ветар; в. ветрина

виђава, прел., виђа. — У наш крај испод Ћтањ ти је тако: од Гмитровдан, кад се навучу облаци и прекрију небо, не виђавамо сунце до Младенци.

виђава се, повр., виђа се. — Има људи вредни, па кад узну нешто да раде, не виђавају се ни дану, ни ноћу по неколико недеље.

виђује, прел.; в. виђава

виђује се, повр.; в. виђава се

вилошка, ж., виљушка. — Некад људи у село нису имали вилошке, него су све јели с ложнице и с прсти, па неки и сад кажу да су и прсти нај боље вилошке.

вимата, вимато, прил., (само ж. и с. род), великог вимена (овца, коза, крава). — Имали смо и козе, али ниједна није била вимата кај на други људи (козе других људи). — Он љииво кравче није вимато кај његова матери што је била вимата.

вирѓнга, ж., нем., (махом мн.: вирѓнге), завеса (завеса). — Нѓки пѓт љѓди нисѓ имали вирѓнге, него зѓми, кад зафуждѓ вѓтар и међава, тѓре на пѓнцири покровице, да и баш не дѓва вѓтар у собу.

виѓсољак, м., (махом мн.: виѓсољци), дроњак, висуљак (конпи, ресе и друго што виси са подеране одеће). — Нѓко не нѓси дрѓје баш док се не ицѓпају тѓлко да виѓсну виѓсољци од њѓ.

виѓти се, повр., вије се, криви се, повија се. — Будѓмиру се нисѓ витѓле даске што је изрезаѓ крѓтко за сандѓци за пѓэле.

владиќиница, ж., супруга владиќе (тако би се називала да се владиќе жене). — Прича се да је нѓки пѓт, одавњо, Милан Кланѓер, ѓпштински пандѓр, отишо за нѓшто куд владиќу у Зајчер, а није знаѓ ни да се владиќе не жене, па, да се покаже ѓљудан и да није прѓс, каже владиќе: „Помѓзи бѓг, господин владиќо, како је гѓпођа владиќиница?!“

влакнанцѓ, с., дем. од влакнѓ. — Извади с ложѓцу тѓ влакнанцѓ из паницу да га нѓки не кѓсне.

вѓд, м., вод (мала војна јединица). — По пѓт ѓде вѓд војници, а дѓца истрчавају на пѓт и глѓдају и.

вѓд², прил., овде. — Нек сѓди вѓд куд нас, да ни помага нѓшто кѓлко је кадар, нѓко нѓће да га тѓра што не мѓже.

водѓ [и: вѓдѓк(а)], прил.; в. вод²

водѓѓ, -сѓа, -сѓо, воден (мн.: водѓни, водѓне, водѓна). — Водѓн камен се познава: масан (гладак) је и понѓкад личи на јајцѓ од кокѓшку. — Одавњо, кад се баба Љѓбице бакрач с врѓлу вѓду изврнуѓ на ступало, дѓда је ѓшо на Мрљешѓвско врѓло и из њѓга начупаѓ нѓку водѓну траву и баба Љѓбица ју прѓвијала на нѓгу да ју извучѓ ѓгањ из изгорѓтину.

водѓнићарин, м., воденићар. — За водѓнићарина Бѓгѓ била ѓдата баба Жѓвина сѓстра Жѓвка; ѓни су имали водѓницу на Мирѓвштицу, на појиште, гѓ смо и мѓ појили ѓвце.

водѓничка, ж., дем. од водѓница, мала водѓница. — До скѓро је била у сѓло на Сѓлски пѓток водѓничка с јѓдан камен и млѓла ѓјѓсен кад пѓчну кише и ѓпролећ кад се тѓпи снѓг.

водѓчка (и: водичка), ж., дем. II од вѓда. — Донѓси дѓде студѓну водѓчку на пладњѓ, да ѓма да пије кад рѓча.

водљѓв, -а, -о, са водом, водњикав. — Зрѓле лубѓнице су водљѓве, па кад разрежемо јѓдну-двѓ, цѓо дан се не сѓћамо за вѓду.

водурља́к, м., погрд., велика, прљава вода. — Кад предкрај зиму почне да грје́ сунце и да се топи снѣг, и све се по путине ди́гне на водурља́к, људи уви́ју но́ге с ко́жљетине, и ко́лко-то́лко оста́ну и суве́, а она́ко се сасви́м неква́се.

војни́ца, ж., порез који су плаћали привремено неспособни за војску. — Пред последњи ра́т војни́ца је била́ четрна́ес ди́нара годи́шње.

воли́ћ, м., дем. од во́, зоол., вочи́ћ. — Ми́лосав Ли́лкин једва́ про́дао два воли́ћа по́шта-за́шта (јевти́но), мло́го били́ сла́би.

волова́р, м., чувар волова. — Ми́лојко Раде́нков из Ми́рово био је га́зда чо́век (иму́ћан), па је држа́о по једно́га волова́ра да му чу́ва волови и да ра́ди с њи́.

во́лче, с., дем. од во́ (множ.: во́лчићи). — На́ши људи ре́тко чу́вају во́лчићи, ви́ше во́ле кра́ве, за́то што се о́не те́ле, има́ју мле́ко и пре́жају се у ко́ла и плу́г, а во́лчићи се са́мо пре́жају, а је́ду ви́ше од кра́ве.

вош́тинка (и: вош́тинка́), ж., дем. од вош́тина, празно пчелиње саће. — Тре́ба да збе́remo ону́ вош́тинку, ко́лко има́, па да ју сто́пимо и изли́јемо во́сак, да има́ за све́ће.

вра́нче, с., дем. од вра́на, зоол., младунче вране. — Из вра́пино гне́здо на је́дан на́ш це́р у Чу́ку испа́дло је́дић вра́нче и уби́ло се, па вра́не нали́ћу око ње́га, али не мо́ж ни́шта да му помо́гну.

вrapа́ц, м., зоол., vpaбaц. — Вpапци́ пpаве гњeзда у стрeје и цео дан ци́вкају.

вратáнца, с. плт., дем. од вpата. — Под Тyрци на́ши су на ку́ће оставља́ и је́дна вратáнца на за́дњу стра́ну, да би, кад Тyрци изненаде́ упа́дну у ку́ћу на гла́вна вpата, мо́гли да изма́кну на вратáнца.

врато́ња, м., човек јака врата. — Ђе га она́ врато́ња Анђели́н, до́ђе с ко́ла исплану́ну.

врато́ше, прел., удари шаком по врату. — Што́ га ниси́ врато́сао кад си га зате́као у тво́ју ку́ћу да кра́де?

врвeње, с., гл. им., идење, ходање

врв́инка, ж., дем. од врв́ина, стазица, путањика. — У Грапчину́ ви́ше не́ма врв́инке; и пу́тови су зарасли у траву́ и не позна́вају се, а ка́моли врв́инке; не́ма ви́ше овчари́ и овце да о́де по њи́, ни кири́ције да те́рају (возе) кири́ју.

врв́ча, прел., увлачи врвце у закачке опанка. — Ђе, врв́ча опáнци дете́ту, а не ма́не га да се научи́ са́мо да и наврв́ча је́данпут-два́ ка́ко уме́, па по́сле да зна́ ка́ко се врв́чају опáнци.

врѣвѣње, с., гл. им., говор, говорѣње

вредниџа, ж., вредна девојка, жена. — Девѣјку, вредниџу, сваки момак би теѣ да узне и свака жена да ју буде снаја.

вреднуџа, ж.; в. вредниџа

врѣка, ж., врѣчање козе. — Кад наиђѣмо на њину појату, стаде блѣка од ђвце, стаде врѣка од козе, пѣта почѣше да завијају, кај да знаду да и нѣма више овчари.

врѣлѣ, с., дем. од врѣло, врѣоце. — Кроз Крѣниџу има нѣколко врѣлѣца уз Тѣмок, а у сѣло има једнѣ врѣлѣ и зову га Буварѣиѣ: на њѣга има вода сѣмо упрѣлѣ, па пѣсле сѣкне.

врѣѣка, ж., дем. од врѣѣа, врѣѣиџа. — Кад вѣзиш жѣто у водениџу да самѣлѣш брѣшно, тури на кола и Рѣјниѣ двѣ врѣѣке, да и њѣ самѣлѣш брѣшно, ѣна нѣма ни кола, ни крѣве и нѣма мѣжа да ју ѣде у водениџу.

врѣка се, повр., прави живе покрѣте при ходу (жена). — Док је млада, нѣка се врѣка, кад остари ѣвако кај ја, ѣе да ју мрѣи да ѣди по пѣт.

врѣѣа, ж., врѣиѣба. — Лубениѣе пѣчну да зрѣ кад пѣчениџа стѣгне за врѣшу, а и слиѣе стѣгну за брѣѣ у врѣшу.

Г

газне, прѣл., нагази, стане ногом на нешто. — Мѣлош Ѣѣиѣи се заклѣо да ѣе на Вѣдовдан да заклѣе тѣрскога цѣра Мѣрата и да ѣе да га газне на гушу.

гајдар, м., гајдаш. — Сад рѣтко у којѣ сѣло има понѣки гајдар, старѣ гајдари су помрѣли, а њѣни сѣнови и унѣци нисѣ тѣли да наѣче да свѣре у гајде.

гаѣник, м., пантѣика којом се везују гаѣе. — Одавнѣ су гаѣе имѣле гаѣниџи, а сад се ѣместо њѣ уѣиѣвају лѣстежи.

ге, св., да. — Одјутрос вѣдим ге те нѣма, па пушѣи ђвце, да не блѣѣ глѣдѣе у трѣѣк, гѣ си сво јутро?

гѣ, прил., где. — Гѣ ти матѣка што си донѣо од појату, донѣси ју да ју набѣтрим.

глаѣѣѣка (и: глаѣѣѣка), ж. дем. од глаѣѣ, мала глаѣѣиџа лука, купуса. — Нѣки старѣ ѣуди не сѣдају уз сѣвру без глаѣѣѣѣку при ел' бѣли лѣѣа.

гласѣ се, повр., јави се говором, огласѣ се. — Кад наиѣзѣиш нѣкому у куѣу, немѣ да ѣкнѣш на вѣрата, па да упѣдиш ѣуди, него се прѣво гласѣ: вѣкни домаѣѣна ел' нѣкога дрѣѣгога из куѣу, да те чују, па тад уѣзѣи на вѣрата.

глеђ, м., глеђа. — Кад грнчари направе грнци, панице, кондири, котлајке и купнице, премажу и с глеђ, па и тад испечу и по то продавају.

глеђоше (и: глеђоше), прел., премазује глеђом земљане судове, глеђеше. — Грнчари су одавно глеђосали грнци само изнутра, купнице само изнапоље, а панице и изнутра и изнапоље.

глођа, прел., фиг., заједа, једи, пребацује, кори. — Он је знао да је она била удавана, и што је узео, па ју сад глођа за то?

годинка, ж., дем. од година. — Имају си деца годинке, ујесен ће да пођу у школу.

годинић, м., грло ситне стоке од годину дана. — Ёте, ово наше вепроче, кад буде годинић, да га ранимо за сланину.

гојч, узв. којим се дозивају свиње. — Гојч, гојч, гојч! Зар си глува кад те мамим да те нараним?!

голѣми ручак, м., ручак, ручаница, ручано доба. — Око голѣми ручак дође с косу и Милутин Малинин и поможе ми те до мрак покосимо и моју ливаду над пут у Рудину.

голишавица, ж., недовољно обучена жена. — Голишавица, иди обучи се, да се не смрзнеш, није сад баш топло, прошло је лето.

голишавко, м., недовољно обучен човек. — Кажи оному голишавку да дође у кућу и да се обуче, па да иде у школу, да се не задочи.

гологушас, -ста, -сто, головрат, голошијаст. — Сад су ретке стариске гологушасте кокошке, без перје на црвену гушу.

голодупас, -ста, -сто, гологуз. — Кад је човек сам у кућу, може лети и голодупас, али кад изиђе напоље, мора љуцки да се обуче.

глоша, ж., погрд., сиротица. — Лука узео некакву глошу из Луково, није имала ништа да понесе, сем то што је било на њо.

голошијас, -ста, -сто; в. гологушас

голошиљка, ж., головрата кокош. — Одавно су по село имале голошиљке, па граорке, па јастребајке, али све се те сорте затрле, и сад има само неке беле и жуте кокошке, што неће ни да се разлегнују, нити на јајца да леже, да изведу пилићи, па жене муку муче с њи за пилићи.

горешњаци, м. мн., (јд. горешњак), неколико најтоплих дана средином лета. — Одавно су за горешњаци имали неки обичаји, а сад се све то заборавило.

гѣрњиште, с., виши крај њиве, ливаде, шуме и сл. — Од гѣрњиште у нашу њиву у Нерезине киша однела земљу, па ни кукуруз преко лето прегорео.

горѣцвет, м., бот., мразовац, *Colchicum autumnale*. — Нема нигде цвѣће кај горѣцвет: нема лисје, него ђма из земљу избјава красан цвѣт, и кад се ђн осипе преко ливаду, долази јесен.

горун, м., бот., врста храста, *Quercus sessiliflora*. — Од горун се прави свѣ: и темѣли за кѣће, и дѣте за бурићи и бачве, каце, чаброви и даске за сваку пѣтребу.

горунѡв, -а, -о, од горуна. — Бачва, кад се гради од горунове дѣте, мѡже да траје и за чукунуѡци.

горунѡвина, ж., грађа од горуна. — Грѣде за кѣћу су нај бѡље од горуновину и од граничѣвину.

горуње, с., зб. им., горунов шумарак, горуњар. — Једанпѣт, кад сам био дѣте, још ни у школу нисам био пошо, стојао сам прекај ѡвце, кад ми вуѣ довати баш мѡје црно јагње од нај бѡљу ѡвцу и утѣки с у горуње.

горчило, с., нешто јако горко, горчина. — Кад је чѡвек бѡлан, ђн узѣ свакакво горчило, само да оздрави.

гѡс, м. (множ. гѡсти), гост. — Дај ми, бѡже, гѡста, да је и мене дѡста (Изр.).

господарлѣк, м., господство, лак живот. — Нѣки се тѣгле за господарлѣк, али нигде нема умѣшено па ѡбѣшено, свѣд мѡра нешто да се ради.

госпѡдѣње, с., гл. им. од госпѡди се, госпѡђење, подражавање варошана госпѡди се, повр., понаша се (сељак) као варошанин, подражава варошане (у говору, одевању и др.). — Кѡј воли да се госпѡди, а н' умѣ, испадне смѣшан, па се љѣди ѡко њѣга подгуркују (подсмевају му се).

госпѡдска болес, ж., сифилис, луес. — Госпѡдску болес имали су неки ѡдѡвци што су живѣли сами ѡпланину куд стоѣу.

госпѡђински, -а, -о, који се ѡдѡси на Госпѡђиндан (Велику и Малу госпѡђу, 28. августа и 21. септембра). — Јабланчани имају видѡвданску и госпѡђинску завѣћину.

госпѡцки, -а, -о, варошки, градски. — Сељачки живот је некад био мѡлого тѣжак, а ни сад није мѡлого лакши, па неке сељанке воле да и дѣца ѣче школе и да и се ѡрке ѣдају у варош, да не копају, да воде госпѡцки живот.

госпóче, с. (множ. госпóчићи), дете из града, варошанче. — Одавно, кад смо ишли у школу у Бољевци, нисмо имали у кућу сатови, па пòђемо тавнинòм и, кад стигнемо у школу, видимо да ни једнò госпóче још није дошло; њини имају сатови, па и деца пòђу у школу кад трéба.

гòтвар, м., кувар, ашчија. — Сад људи за свадбу погòде гòтвара, а њему помагају жéне, гòтварке, из фамíлију гè је свадба, зàто што се спрèма јело за млòго људи, па без вéштога гòтовара не мòже.

готвенија, ж., (с)кувано јело. — Били смо на славу куд Милòрадови, и да се чудиш каквè су свè готвеније спрèмиле његова мàти, бàба и жéна; гè и кàд свè тò научише такò добрò?

готвèње, с., гл. им. од гòтви, спремање (готовљење) јела

гòтви, прел., спрема (кува, готови) јела. — Свака удавача трéба да научи да гòтви док је девòјка, а није, кад се уда, да чéка од свекрву да је гòтви за мýжа и дèцу.

готовàн, м., погрд., нерадник. — Готовàни глèдају свè други да рàди за њи, ел' да нèшто довàте цàбе.

готовàнка, ж., нерадница, лењивица. — Понéка удавача је готовàнка док је девòјка, па кад се уда и види да нèма кòј да рàди, ўпре на рàд, па и од њò бóде жéна и домаћица.

готованлýк, м., погрд., готованство, ленчарење, бадавацисање. — Од готованлýк нèма вајдà и с готованлýк се не мòже дòвек.

готовàнски, -а, -о, нераднички, паразитски. — Кòј и млàде гòдине научи на готовàнски жíвот, мýка се промèни, ако не мòра, ако га не притисне глàд и нéка друга невòља.

готовàнство, с.; в. готованлýк

готовàнче, с., дете које не ради, лено дете (које, напр. не учи). — Ни дèца не трéба да се остàве да не рàде ништа, да бóду готовàнчићи, него мòрају да се науче да рàде док су дèца, кад порастú, тò је тéже.

грабàр, м., грабова шума, грабље. — У Грапчину је сàм грабàр, глождàр и камењàр и травà за стоку íма сàмо између камење; с грабàр мòже сàмо да се лóжи óгањ кад се посèче и осуши, а с глождàр мòже сàмо да се затрни њíва да не улази стока у њò.

граби, непрел., журн, хита. — Не мòгу сàд ништа да разговàрам с тéбе, грабим да однесем ручàк на косачи у Сèнци.

грабљивка, ж., незаситница, жена којој је све мало. — Жéна грабљивка зàђе у туђ кукуруз, па ју мàло што тàмо бéре траву, него и крши корèње и кíда лудàје и трпа у цàк, па нòси дóма.

грабња́, ж., журба, хитња. — Милутин, јадан, жена му болна, син слабодушан, па само он ради, и све у неку грабњу́, не зна му се ни светак, ни пѣтак, и у једну недељу се укачи на ора́ у авлију да млáти ораси, па се у грабњу́ ома́кне и падне и после две недеље умре.

градинка́, ж., дем. од градина́, врт. — Скóро по́ла сéло има по једну градинку́ у Плужник и та́мо сади паприку, копу́с, прáзи лúка, патлицáни и коно́плє.

градински, -а, -о, вртни, баштенски. — На Ђурђевдан девојке набéру градинско и пољско цвѣће, па измѣшају и исплету́ вѣнци и оките врата на ку́ћу, вракњице и трља́к с бвце.

градинчѐ, с., дем. од градина́; врт за цвѣће. — Уз сваку ку́ћу има градинчѐ, за које се брину жéне; у градинчѐ има: сýмбул, кара́фил, љубичи́ца, рúже, мрсоља́к, па́рска кру́на, лáла, љи́љак, шубарка, а понéгде и дрúго цвѣће.

гранка́, ж., хип., дем. од гранá (вок.: гранке), јетрва, јетрвица; тако се од милоште ослóвљавају јетрве. — Ђе, гранке, донéла сам ти крошњицу грóже, мóж ва́ше да јóш није зрело; ва́ше лóре у Плужник је на úгревно мéсто, па грóже рáно узри́.

гранка́, ж., дем. од гранá, гранчи́ца. — Ујутру помозу́ бвце и процéде млéко, па га си́цу у бакра́чи и у óба озгóр ту́ре по једну гранку́ од гра́б, да се млéко не плýска уз пýт док бакра́чи на коби́лку нóсе у сéло.

грањи́це, с., зб. им., дем. од грање́. — Кад се дигне ујутру, Ључина ба́ба прóђе кроз багрéњар над ку́ћу и збéре ситно грањи́це што отпáда од багрéње кад се осу́ше тáнке гра́нке, па залóжи óгањ и ту́ри бакра́ч на вери́гу да се згрéје во́да за кача́мак.

граорка́, ж., зоол., грахораста (шарена) кокошка. — Кад сам одјутрос избројáла коко́шке, ви́дела сам да ми ју́ нéма једна граорка́.

граорчѐ, с., дем. од граорка́, зоол., грахорасто пиле. — Граорчи́ни, пили́ни, стигли су за клање́, овí млади́ девојчи́ни стигли за љубе́ње (н. п.).

гребинка́, ж., дем. од грби́на, леђа. — Немó, сине, да лежи́ на ту́ мо́кру зéмљу, да те не забо́ли гребинка́.

гр́га, м., хип., прасе гругра́ве жу́ћкасте длаке. — Немó вракњи́цу да остави́ш отворéну, да не изи́ђе гр́га на пýт, па да се изгуби́.

грдан, -дпа, -дно, многи. — На лéтњи пáнађур у Бóљевци збéре се грдан свѣт, па де́ца не трéба да íду самá по пáнађур, да се не изгубе́.

госпóче, с. (множ. госпóчићи), дете из града, варошанче. — Ода́вно, кад смо ишли у шко́лу у Бољевци, нисмо́ имали у ку́ћу са́тови, па по́ђемо тавнино́м и, кад сти́гнемо у шко́лу, ви́димо да ни једно́ госпóче још није до́шло; њи́ни имају са́тови, па и де́ца по́ћу у шко́лу кад тре́ба.

го́твар, м., кувар, ашчија. — Са́д љу́ди за сва́дбу погóде го́твара, а њему́ пома́гају же́не, го́тварке, из фами́лију ге́ је сва́дба, за́то што се спре́ма је́ло за мло́го љу́ди, па без ве́штога го́товара не мо́же.

готве́нија, ж., (с)кувано је́ло. — Били́ смо на сла́ву куд Мило́радови, и да се чу́диш какве́ су све готве́није спре́миле њего́ва ма́ти, ба́ба и же́на; ге́ и ка́д све то́ научи́ше тако́ до́бро?

готве́ње, с., гл. им. од го́тви, спремање (готовљење) је́ла

го́тви, прел., спрема (кува, готови) је́ла. — Сва́ка удава́ча тре́ба да научи́ да го́тви док је дево́јка, а није, кад се у́да, да че́ка од свекр́ву да је го́тви за му́жа и де́цу.

готова́н, м., погрд., нерадник. — Готова́ни гле́дају све дру́ги да ра́ди за њи́, ел' да не́што дова́те ца́бе.

готова́нка, ж., нерадница, лењивица. — Поне́ка удава́ча је готова́нка док је дево́јка, па кад се у́да и ви́ди да не́ма ко́ј да ра́ди, у́пре на ра́д, па и од њо́ буде же́на и домаћи́ца.

готованлу́к, м., погрд., готованство, ленчарење, бадавацисање. — Од готованлу́к не́ма вајда́ и с готованлу́к се не мо́же до́век.

готова́нски, -а, -о, нераднички, паразитски. — Ко́ј и мла́де го́дине научи́ на готова́нски жи́вот, му́ка се промéни, ако не мо́ра, ако га не прити́сне гла́д и не́ка дру́га нево́ља.

готова́нство, с.; в. готованлу́к

готова́нче, с., дете које не ради, лено дете (које, напр. не учи). — Ни де́ца не тре́ба да се оста́ве да не ра́де ни́шта, да бу́ду готова́нчићи, него мо́рају да се науче да ра́де док су де́ца, кад порасту́, то́ је те́же.

граба́р, м., грабова шума, грабље. — У Гра́пчину је са́м граба́р, гложда́р и камења́р и трава́ за сто́ку има са́мо између каме́ње; с граба́р мо́же са́мо да се ло́жи ога́њ кад се посече́ и осу́ши, а с гложда́р мо́же са́мо да се затр́ни њи́ва да не ула́зи сто́ка у њо́.

гра́би, непрел., жури, хита. — Не мо́гу са́д ни́шта да разгова́рам с тебе́, гра́бим да однесем руча́к на косачи́ у Сѣнци.

грабљи́вка, ж., незаситница, жена којој је све мало. — Же́на грабљи́вка за́ђе у туђ куку́руз, па ју ма́ло што та́мо бе́ре траву́, него и крши́ коре́ње и ки́да луда́је и трпа у ца́к, па но́си до́ма.

грабња, ж., журба, хитња. — Милутин, јадан, жена му болна, син слабодушан, па само би ради, и све у неку грабњу, не зна му се ни светац, ни петац, и у једну недељу се укачи на ора у авлију да млати ораси, па се у грабњу омакне и падне и после две недеље умре.

градинка, ж., дем. од градина, врт. — Скоро пола село има по једну градинку у Плужник и тамо сади паприку, копус, прازی лука, патлиџани и коношље.

градински, -а, -о, вртни, баштенски. — На Ђурђевдан девојке наберу градинско и пољско цвеће, па измешају и исплету венци и оките врата на кућу, вракњице и трљац с бвце.

градинче, с., дем. од градина; врт за цвеће. — Уз сваку кућу има градинче, за које се брину жене; у градинче има: сѹмбул, караџил, љубичица, руже, мрсољац, царска круна, лала, љиљак, шубарка, а понегде и друго цвеће.

гранка, ж., хип., дем. од грана (вок.: гранке), јетрва, јетрвица; тако се од милоште оловљавају јетрве. — Ђе, гранке, донела сам ти крошњицу грђе, моћ ваше да још није зрело; наше лђе у Плужник је на угревно место, па грђе рано узри.

гранка, ж., дем. од грана, гранчица. — Ујутру помузу бвце и процеде млёко, па га сипу у бакрач и у оба озгб туре по једну гранку од граб, да се млёко не плуьска уз пут док бакрач на кобилку носе у село.

грањице, с., зб. им., дем. од грање. — Кад се дигне ујутру, Ључина баба прође кроз багрењар над кућу и збере ситно грањице што отпада од багрење кад се осуше танке гранке, па заложу огањ и тури бакрач на веригу да се згреје вода за качамак.

грабрка, ж., зоол., грахораста (шарена) кокошка. — Кад сам одјутрос избројала кокошке, видела сам да ми ју нема једна грабрка.

грабрче, с., дем. од грабрка, зоол., грахорасто пиле. — Грабрчићи, пилићи, стигли су за клане, ови млади девојчићи стигли за љубење (в. п.).

гребинка, ж., дем. од грбина, леђа. — Немо, сине, да лежи на ту мокру земљу, да те не заболи гребинка.

грга, м., хип., прасе гргураве жућкасте длаке. — Немо вракњицу да оставиш отворену, да не изиђе грга на пут, па да се изгуби.

грдан, -дна, -дно, многи. — На летњи панађур у Бољевци збере се грдан свет, па деца не треба да иду сама по панађур, да се не изгубе.

грди, непрел., гласи се свиња. — Свиње грде кад су гладне, а и кад су затворене самѐ.

гребенарка, ж., Циганка која продаје гребене (за чешљање вуне и кучине (кудеље). — Одавно су у Луково имале гребенарке, вретенарке и коритарке.

гребу се (тојаге по њега), повр., безл., изр., туку га више људи тојагама. — Кoj гребѐ бакрач, по њега ће да се гребу тојаге (празн.)

грнчара, ж., лончарска (грнчарска) радионица, лончарница. — У Бoљевци су грнчаре држали неки Пироћанци, али они су остарели, па више нема коj да прави грнци.

грнчарев, -а, -о, који припада грнчару (лончару). Грнчареву кућу на средсело наследио је Тоza Милkанин.

грнчарка, ж., лончарка. — Пáнтим грнчарку Милу; на њон плòт су се качила деца, па и она претила с тојагу.

грнчарски, -а, -о, који се односи на грнчара (грнчарство), лончарски. — У то село сад нико не зна грнчарски занáт.

грoјзанце, с., дем. од грoјзе (грожђе). — Да пограбимо да оберемо оно грoјзанце у Чуку док не почну кише, па после, по блато, нема штá да му чинимо.

грoјзence, с., дем. од грoјзе; в. грoјзанце

грoкне, непрел., загрокне (свиња). — Басамаци су нí били ниски, и свиња се укачи на њí, па грoкне и гурне вракњичку и уиђе у кућу и почне да преврћа бакрачи, столичке, купице и друго на штá најће.

грoма, непрел., лупа. — Кад је рoдна година, људи дигну кукуруз на тован, па се миши свуноћ јуре преко њега и грoмају, те од њí не може да се спава, а гѐ нема кукуруз, нема ни миши, нема ни грoмање, целу ноћ је тишина у кућу.

грoмне, непрел., клопне, лупне. — Нешто ми грoмну на тован, мора да је мачка уватила некога миша.

грпча, м., погрд., грбавац. — Немó, синко Нешу да вицете грпча, није он крив што је грбав, падо је од кола кад се укачио на реп да се вози и зло се убио и остао такав.

грудoња, м., човек широких прса. — У њину фамилију мушки су све некакве грудoње, здрави и јаки, па кад иду у грде, сваки носи греду на раме и товари на кола.

грцман, м., грло, глас (махом за децу, у деце). — Глe колки му грцман, кад ровѐ, чује се чак на бунáр!

гуд-гуд-гуд, узв. (за вабљење свиња). — Гуд-гуд-гуд, пркла дабѡгда, кад трчиш у туђу градину, да ме људи глобе за ништа, све ти пуклица, на лудаје, напела се од њи!

гуда-гуда-гуда (и: гуду-гуду-гуду), узв., в. гуд-гуд-гуд

гурњавина, ж., погрд., гурање, неред. — Не волим гурњавину, па зато и не идем на панађури; тамо се дигне прашина, а кад је киша, направи се блато, па људи и ноге искаљају и после се тешко очисте.

гус, густа, густо, густ. — Уготвила сам гус пасуљ на зетјин зато што је сад пбс.

гуче, с., дем. од гуска, гушче. — Његова баба и мати нису никад изводиле гучићи, зато што немају близо ни поток, ни реку да се кушљу гуске и гучићи.

гучица, ж., дем. од гуска. — Иди, док се види, затвори онѣ гучице, да и не појѣ лесица ноћас.

гуши се, повр., безл., фиг., непрел., облачи се, квари се време; љути се. — Видиш да се гуши, може и киша да падне, иди и прибери дрѣје од узипу, да не накисну. — Немој одма да се гушиш, него саслушај што ћу да ти кажем, па размисли шта радиш.

гуштерка, ж., зоол., гуштерица. — Да л' је неки видо гуштерку с гуштерчићи, њи сунце изводи, и сами се ране, а мати и не гледа.

гуштерче, с., дем. од гуштер. — Кад неко дете увати гуштерче, њему отпадне (искида се) репчић, али му после израсте други.

Д

дављење, с., гл. им. од дави се, дављење

дављење, гл. им. од даве се, гложе се, гложење, свађање

дави, прел. уједа; гњави; мучи. — Ђ л' оће то твоје куче да дави? — неки више воле да даве човека не да му одма учине што тражи од њи.

да задушу (за-душу), намени умрлима. — Одавно старе жене нису јеле ништа кад стигне док не даду задушу на мртви.

да л' [да л(и)], (упитна) свеза, да ли, је ли. — Шта мислиш да л' ће да удари снег ноћас?

дан, узв. којим се изражава пуцањ из брзометке. — Тјка Миливојев је био добар стрелац: кад је био рат, само подигне пушку и — дан, опали и Немац се претури.

дарување, с., гл. им. од дарује (заручи) девојку

дачица, ж., дем. од даска. — Сандуци за пчеле праве се од јелове дачице.

дваес (и: двајес), бр. двадесет. — По наша сѐла Немци нису ишли мање од дваес војника.

дванаес, бр. дванаест. — Свиња има дванаес сјесе, па кад опраси триваес прасета, једно остане без сјесу.

двогџта, ж., двогодишње женско грло стоке (овце, краве, свиње), козе). — Једну ѓвцу, двогџту, ми данас довати вуќ, али Шара навали на њега и вуќ ју пушти, па утече у луг.

двојанац, м., двојни плод (шљиве, трешње, јабуке и др.). — Двојанци нај више рађају сливе, али и друге воћке, па и ораси.

дебелина, ж., гојазност, угојеност. — Међу људи у сѐло рѣтко се види дебелина зато што много раде и што не једу много блажно.

дебелообразас, -ста, -сто, тврда образа, безобзиран, бестидан. — Дебелообразастому свеједно шта људи мисле за њега.

дебелуша, ж., гојазна жена: — Дај, дебелушо, ти твоју крошњу, да видим шта си исплела данас по ѓвце.

дебелушан, -шна, -шно, гојазан, дебео. — Дебелушни су људи који мало раде, а много једу.

дебелушас, -ста, -сто; в. дебелушан

дебелушка, ж., дебелуша

дебелушко, м., дебељко. — Понеки је дебелушко док је дете, а кад порасте, смршави и такав и остане.

деведесѣт, бр., деведесет. — Сад у наше сѐло само Милица Добрѣсљева има преко деведесѣт године.

деверство, с., деверовање. — Деверство се почита кај братство.

деверује, непрел., буде девер (уз девојку). — Бѣжа је деверовао кад се Ненад женио.

деветнаес, бр., деветнаест. — Миличка се удала у деветнаес године.

девѣјченце (и: девојчѣнце), с., дем. од девѣјче. — Онѣ Миљкино девѣјченце дали у школу, иако још нема сѣдам године.

девојчиште, с., погрд., аутм. од девѣјче. — Онѣ Јованино девојчиште ваздан напоље на фузальку, нем како се не смрзне на ова мраз.

дејка, м., хип., деда. — Ѓди твојему дејке, да ти дејка да једну јабуку.

делидба, ж., деоба, подела. — Радивој Славков имао два сина, па по делидбу старѣј син ѓтео млађему неке њиве и ливаде.

дерамак, м., зубун без рукава (женски огртач без рукава). — И Жива Милијина је имала дерамак, али га носила само док је била млада.

детиште, с., аугм. од дете, погрд., дете. — Кажи оному детиштету да дође да је док сам ја овде, после ћу да затворим врата, па нећу да будем туј до кноћи.

дечурљак, м., дечак. — Драгољуб Миланов је у рат био дечурљак и чувао је овце и краве по луговима, још није био за војску.

дивља дјетелина, ж., бот., врста траве, *Trifolium pratense*. — На добру годину дивља дјетелина се рашири по ливаде, убаво испцвета и добра је за сено.

диклија, м., наочит млад човек, лепотан. — У диклију, кад поведе оро, гледа и старо и младо, а девојке се грабе која ће пре да се увати у оро до њега.

дилиман, м., парче тканине од старе одеће, крпа. — Свака жена има по једну крошњу сас свакакви дилимани.

дилимање, с., зб.им., крпе, парчад старе тканине. — Јована Митина изнесе ођутрос некакво дилимање, па истресе из њега грдву прашину, мора да су ју то покровице што простира назем кад спл.

динамет, м., деф., динамит. — Неки бију рибу с динамет, па си искладају руке и после цео век иду сакаћи.

дђ, узв., којим се плаше вране и друге грабљивице да не односе пилиће. — Дђ, убио ве бог, однесосте ми сви пилићи! Дђ! дђ! вићи отуд, Данко, довати ми јастреб кокошку!

добере, прел., обере (доврши брање). — До пладне ћемо да доберемо сливе, а од пладне да наведемо градину.

доближи се, повр., приближи се, примакне се, дође. — Ђе, ете, доближило се време кад ће мој син да иде у војску, узели су га у морнаричку гарду.

добриња, ж., доброта. — Од његову добрињу и не ваља.

добродушан, -шна, -шно, доброћудан, добра срца, добар. — Има реч: „Добродушне девојке мешина до гушу“.

добродушник, м., добричина, доброћудник. — Добродушник мора да се роди.

добродушница, ж., жена (девојка) добре ћуди, питоме нарави. — Таква добродушница кај што је била Жива Милијина није имало близо.

добродушнос, ж., доброта, благост, питомост. — Људи много пут не знају да цене добродушнос.

добрѹје, непрел., благује, живи у добру, живи добро. — Нѣка њни добрѹју, ја не мѡрам.

доватљив, -а, -о, склон краји, лопов. — За Марјана, Микајловога зѣта, прича се да је био доватљив: волео је да прибира лудаје по туђе њиве, да набѣре паприку у туђу градину и да исече и повѣко дрво у туђ браник.

доватљивац, м., крадљивац. — У свако село знаду се доватљивци, и сви се чувају од њи, а кад се нешто украде, зна се кој је то мѡго да учини.

дѡвдек(а), прил., доведе. — Дѡвдек смо дѡшли, даље више не мѡжемо док се не одмѡримо. — Живаново имање је од њна пѡток што се види испод нас, па све дѡвдека, до вр ѡва брег, ге му је и лѡзе.

довечѣра, прел., вечера до краја, доврши вечеру. — Не зна се ни број колко пѹт нисмо довечѣрали у рат: таман узнемо да јѣмо, а ѡно припуца и јѣло мѡра да се ѡстави и да се пѹца.

довлачи, прел., подрља, доврши дрљање. — До икиндију ћемо, надам се, да добремо, а до мрак и да довлачимо ѡво што ни ѡстало од одођутрос.

довукује, прел., довлачи, доноси. — Не знам од куд Анђелина кѹчка довукује некакве кошчурине пред њѡјна врата, па ѡна не зна шта ће с њи и куд да и дѣне; бојим се да ни не навуче неку болечину у стоку.

довукује се, повр., погрд., довлачи се, долази. — Шта се па ѡва Јеремија довукује ѡвде, кад га нико није звао, без њѣга не мѡже да бѹде нигде ге се је и пије.

додеси се, повр., дотѣра се, удеси се, обуче се лепо. — Две другаче се додесише сабајле и ѡтоше на панађур.

додешава се, дотѣрује се, удешава се. — Није добро нико да се додешава сваки дан кај у свѣтак; како ће да ради додѣшен, дрѣје ће да му се искаљају и да ѡстаре, па у свѣтак, кад се сви обучу, ѡн неће да има шта љѹчки да обуче и да изиђе љѹди.

дѡди [до(х)оди/до-оди/доди], непрел. долази, доходи. — Од кад се Љубице цѣрка ѹдала, јѡш ни јѣданпут ју није додила, да види шта ради и како ју је ге се ѹдала.

дозида, прел., дозида, доврши зидање. — Јучѣр су зидари дозидали зид за кѹћу Милану Малининому.

докѡси, прел., доврши кошење (косидбу). — Данас нисмо мѡгли да докѡсимо ливаду над прѹту, па ћу ја јѹтре сам да ју докѡсим.

доку́пи, прел., купи још. — Кад је пости́го (одрастао), докупи́о је зе́мљу ко́лко је мо́го, и са́д има пш́та да оре и да се́је, па ви́ше не мо́ра у на́полицу и у на́дницу.

доме́си, прел., умеси још. — Не́ће да ни бу́де до́вољно ко́лко смо уме́сили, тре́ба да доме́симо пе́чес (пѣт-пѣс) ле́ба, бо́ље да се на́ђе ви́ше, а ни́је да неста́не, па да не знамо пш́та ће́мо.

доо́ре, прел., доврши орање, пооре. — Дана́с смо за́пели, па доо́рамо њи́ву у Пљеш́евац, ш́то ни оста́ло од јучѐр, са́трели смо и кра́ве и ми́ смо се премори́ли, али ни́је би́ло ви́ше за чека́ње.

допе́ре, прел., опере све, заврши прање. — Ш́то ме нис́и сачека́ла да и ја допе́рем, па да иде́мо заједно на вре́ло да испи́рамо?

допи́пне, прел., такне, додирне. — Кад је пу́шка ста́ра, чи́м допи́пнеш о́рез, пуца; о́ће да оки́не и кад ју са́мо ма́ло ја́че спу́штиш на́зем.

допре́де, прел., испред, доврши предање. — Ђе́, допре́ла сам ву́ну ш́то сам поне́ла за ову́ ве́чер; са́д мо́гу да иде́м да спа́вам, са́мо да по́ђеш да ме прове́деш од ку́ће.

дорабо́ти, прел., заврши, уради све, доврши посао. — Да за́пнемо сви́, да дорабо́тимо ш́то има у по́ље и да напра́вимо шу́му (ли́сници), па да мо́жемо да иде́мо на па́нађур у За́јчер.

досе́лац, м., (махом множ.: досе́лци), досе́љеник. — У сва́ко се́ло има по не́колко досе́лца: не́ки је до́шо на ку́чу (призе́тио се), а не́ки се она́ко досе́лио.

доси́пе, прел., наспе још. — Ђе́ л' си досипа́ла бра́шно у бакра́ч, да не буде кача́мак ре́так и ме́к?

досипу́је, прел., насипа још, додаје течности (воде, млека, вина и сл.). — У бу́ре с љу́ту раки́ју, ш́то чу́вам за сва́дбу мо́јему уну́ку, досипува́о сам раки́ју ко́лко преко го́дину учези́и.

досо́ли, прел., посоли још, дода соли. — Ш́то ти ова́ чѐрба недосо́љена, ја́ ју ниса́м досо́лила, досо́ли ју, па не́к проври́ и изма́кни ју одога́њ.

досољу́је, прел., додаје соли, соли још. — Ш́то је ова́ турши́ја пре́слана, да ју нис́и ти́ досољува́ла?

дофр́љи, прел., добаци. — Дофр́љи му не́ку јабу́ку, да ви́дим да л' ће да ју прива́ти.

дофр́љи се, повр., добаци се. — Бу́ле Ми́тин је мо́го да се дофр́љи с ка́мен с ле́ву руку́ исто кај с де́сну.

доча́с (до-час), прил., ускоро, убрзо, брзо. — Ђе́, ко́ла смо натовари́-с др́ва и доча́с ће́мо да по́ђемо у се́ло.

драм, узв. којим се изражава нуцања из пушке. — Кад на Ђурђевдан измаакне јагње одогањ, узне пушку, окрене увисин и испали: драм — да се зна да је испеко јагње.

дрми, непрел., мучи, ћути. — Не знам шта је Милије од одјутрос: дрми нешто, ја га заговарам, а он ни главу не обрћа, нешто му криво.

дрмбња, м., погрд., ћутљивко. — Викни онога Лёкинога дрмбњу да му кажем нешто.

дроби, прел., фиг., прича, говор (којешта). — Дóшо данас, па дробй, дробй, дробй, само се он чује, кај да је само он паместан, па сви треба да га слушају.

дробилица, ж., машина за ломљење (дробљење) камена. — Кад правимо пут, село ће да дотера (довезе) камен, а општина ће да ни да дробилицу да разбијемо камен и да га растуримо по пут.

дрпак, м., човек који носи поцепано одело. — Понёки, иако има шта да обуче, иде кај дрпак.

дрпољина (и: дрпóљина), ж., (махом множ.: дрпољине), поцепан комад одеће, поцепана одећа. — Шта си натúко те дрпољине кај да си пуки сирóма; обучи се кај чóвек?!

дртíна, м., погрд., старац, старчина. — Не ваља да се каже старóму човёску да је дртíна.

другосёлци, м. мн. (јд.: другосёлац), људи из другог села. — Да би ни мóгли да долазе у гóсти другосёлци, неки прёседник је одавно одредíо да Тројица у наше село буде у четвртáк по Тројицу.

друке, прил., комп. од друго, друкчије. — Зар ниси мóгла друкше него да се скáраш сас сíна?

друска се, повр., повр., труцка се. — Штó се не вóзиш кад су ти кола прázна? — Не мóгу да се друскáм по камењáр уз пут.

дúвка, непрел., дем., хип. од дúва. — Једнó пýленце се поболёло, па лёгло на сýнце и једва дúвка.

дúз, прид., само м. р. и у изр: дúз панталóне, дугачке („широке“) панталóне. — Одавно су се само по вáроши носíле дúз панталóне, а по сёла носíли су чешíре и панталóне на пýфне (в.).

дúк, м., рлг., дух. — Во íмја оца и сíна и свётому дúку.

дúтне, непрел., дигне се (и оде), пође. — Лáко је да се чóвек наљути и да дúтне, али мóже да погрёши; бóље је да размíсли и да пáзи штá рáди.

Ћ

ђивка, непрел., лаје. — Наше куче ђивкало ноћас неко време, па сад спава у ладовину.

ђивкалица, ж., лајавица, кучка. — Вежи ту ђивкалицу, да не ује неко дете кад иде у школу.

ђивкало, с., лајало, псето (мало). — За авлију у село нису ђивкала, него пцета љушки, па да залаје кад треба и да чува кућу, да не је леба цабс.

ђизди се, повр., горди се, ужива у својој лепоти, дичи се лепом одећом, кицоши се. — Кад су биле младе и девојке, излазиле су на оро обучене кај лутке, и ђиздиле се, а кад су се удале и нарађале децу, нису се ни сећале да се ђизде. — Која је девојка сирота, па нема у шта да се обуче кај друге, неће да се ђизди.

ђозан, м., бот., нана; *Mentha piperita*. — Упролећ, кад сваримо пасуљ, накидамо ђозан, насечемо га ситно и туримо у паницу с пасуљ, па да видиш шта је слас.

ђубровник, м., ђубровник (лопата за смеће). — Метла с ђубровник стоји у крај из врата.

ђумкас, -ста, -сто, ситногран(аст), са више гранчица у једном чвору. — Кад понесеш млеко у кантице на кобилку ел' уруке, одлџми од граб, од клен ел од цѣр ђумкасту гранчицу и тури преко млеко, да ти се не пљука уз пут.

Е

е, узв., не. — А: Дај ми ону твоју секиру, да исечем једно дрво за стожер. — Б: Ё, треба мене, купи си секиру и не тражи од другог!

е-е, узв., но-но. — Ё-е, натѣрај краве у кошару и затвори и, да дѣи да везујемо снопови, да не загрми и да не пљусне киша, па после да имамо муку док се осуше.

ентериче, с., деф., дем. од антерија, женска блуза. — Младе жене и девојке носе лѣти ентеричићи, а кад је зима (хладно), антерије.

ероплан, м., деф., аероплан, авион. — Од неко време нема ероплани да прелићу преко Ртањ по пладиѣ, кај до скоро што су прелићали.

есплодира, непрел., деф., експлодира. — Кад су тѣли да ископају бунар, наишли су на некакав растрѣшен камен, па кад су пробали да га разбијају с динамет, ђи је есплодирао кај у празно, и није мџго да разбија ништа, а наруке нису мџгли даље да копају, па су се манули.

Ж

жабљак, м., бот., метвица, барска нана; *Mentha pulegium*. — У њану ливаду у горњу бару имао и острих и жабљак и свакакве друге траве, али стока жабљак неће да пасе, него га је само зими у друго сено.

жагља, прел., ужагљује. — Жагљај ти Шарку отуд, ја ћу Бёлку одовуд, па да возимо пченицу у воденицу.

жапче, с., дем. од жаба, жабица. — Кад лети стигнемо на реку, од обалу поријају грдни жапчићи у воду.

жарче, с., дем. од жар. — Синко, узни машу, па ми принеси једно жарче да си запалим лулу.

жарчић, м., дем. од жар; в. жарче

жватољи, прел., жваће. — Нека баба ваздан жватољила нешто, па кад ју питали шта је, она рекла: „Јем језик.“

жватолина, ж., нешто ижвакано (па остављено). — Каква је то жватољина испод совру; то мора да је оно дете бацило.

жгебе (и: жгебе), с., погрд., плачљиво дете. — Заљуљај мало то жгебе, да не плаче више.

жгепче, с., дем. од жгебе. — Узни мало уруке то жгепче и умири га да не плаче толко.

ждрѣбна, ждрѣбно, прид., (само ж. и с. род), носећа (кобила). — Ждрѣбну кобилу људи не прежају и не терају много кад ће скоро да се ождрѣби. — Оно Мирково кобилче ждрѣбно, а он га још јаше, требало би да га мало причува док се не ождрѣби.

ждрѣпче (и: ждрѣпче), с., дем., од ждрѣбе, ждребенце. — Дур, дур на коња, ||товарно носила, ||по путу се ждрѣбила||Подајте ју сенице, || да нарани ждрѣпче. (н. п.)

жежак, жешка, жешко, врео, врућ. — Једну годину неки од нас да нашему кучету жежак качамак и оно га брж поје и одма липче.

жентурача, ж., аутм., од жена, погрд, женетина. — Збрале се жентураче куд Зорку, па оговарају цело село.

жёнштина, ж., аутм., од жена, женетина. — Лука па довео некакву жёнштину, ге и само нађе?!

жётварка, ж., жетелица (жена која жање). — Кад узри пченица, жётварке се зберу, па једандан жњелу једне жито, други дан друге, и тако пограбе да овршу и спастре жито да и га нека сприја и град не стучу, па да остану без леба.

живи́нка, ж., дем. од живи́на, животи́ница, живо́ биће. — И мрав је живи́нка, нека га, нека иде по његов пут, нико́му не чини ништа зло́.

живи́нче, с., дем. од живи́на, погрд., (лош) жив створ, животи́ница. — Ни́ко не зна какв́о је живи́нче Душа́н; са́мо њего́ви у ку́ћу знаду́ како и он нате́рује на́руку и како и вади ду́шу.

живоде́рски, -а, -о, немилосрдан, груб, суров. — Ми́лојко Станко́в је водио живоде́рски живо́т: везува́о је кра́ве с вери́ге за дрво и био и с то́јге док се не́ки пут не се́ти да и ма́не.

житанце́, с., дем., хип. од жи́то. — Данас прођо́ преко Се́нци, па ви́дим сву́д ни́кло житанце́ и зелени́ се.

жи́чичка, ж., дем. II од жи́ца, жичи́ца. — Имаш ли да ми да́ш не́ку жи́чичку да си прочи́стим брѐнер на караби́тну ла́мпу?

жми́јан лу́ка, м., ситно исецкан и изгњечан празилук (врста лука). — Кад има и си́рење, ту́ри се у жми́љан лу́ка, па прсти да си поје́ ко́ј је гла́дан.

жуду́је, прел., чезне за нечим; оскудева. — Ка́ко ли су жудува́ли за сво́ју де́цу они́ чију су де́цу отима́ли Ту́рци и коју́ никад нису́ ви́дели!

жу́јас, -ста, -сто, жу́жаст (за губицу у овце). — Жу́јасту о́вцу ви́чу жу́јка; то́ је бе́ла о́вца с жуту́ њу́шку.

3

забе́ли, (зора), безл., непрел., свиће. — Јо́ш ни зора́ није била́ забеле́ла кад су љу́ди с ко́ла по́шли у плани́ну за грѐде да праве шко́лу.

заби́ва, прел., забија́, набија́. — При́ча се да је не́ки ђаво не́кад, ода́вно, забива́о дрено́ви кли́нови у је́ле на Ћтањ, да се осу́ше и да и опа́дне ли́сје (н. пр.).

заби́ва се, повр., погрд., увлачи се, угурава се. — Има љу́ди што се заби́вају сву́д ге́ се је́ и пи́је куд дру́гога, а куд њи́ никад нико́га не зову́.

заблажува́ње, с., замашћива́ње јела. г. им. од заблажу́је (замашћује)

забле́ја, непрел., почне да бле́ји (овца). — У́јутру ра́но забле́је о́вце за ја́ганти, одзи́вљу и се с бле́ку ја́ганти, зала́ју пце́та, звона́ра се протресе́ и чу́је ју се зво́но од врат, ста́не једна́ благогласна ўка, и све́ је то́ мелем за ўши овчара́, који пола́ко прила́зи как трља́к, отвара́ га, ула́зи и пушта́ ја́ганти да си́сају.

заблѣја се, повр., погрд., загледа се, заблене се. — Гѣ си се заблѣјао, те не глѣдаш прѣдноге, да се не саплетѣш, па да паднеш и да разбийеш нѣс?!

забраћување, с., гл. им. од забраћује (повезују главу марамом)

забраћује, прел., убраћује се, повезује главу марамом (жена). — Сад крпу забраћују само по старе жѣне, и тѣ само зими, а лѣти скоро све иду гологлаве.

забраћује се, повр., убраћује се, повезује главу марамом. — Снаје се спрѣмају за ђро, па стоје пред огледало и забраћују се сас свѣлене крпе.

забрсти се, повр., почне да брсти, занесе се у бршћење. — И ђвце ђће да се забрсте преко зиму и упролећ док још нѣма трава да пасу.

забўни, прел., проговори, рекне. — Синоћ доцкан забўнише нѣки по пўт, па отѣше как мејану.

забўни се, повр., помете се, смете се, збўни се. — И добри ѣаци ђће да се забўне кад и дѢе у школу надзорник, па и учитељка испитује пред њѣга.

забўта, прел., забије, завуче, увуче; сакрије. — Затвори врата, па кључ забўтај под ону голѣму плѣчу на басамаци, да га нађу наши кноћи кад дѢју од орање.

завађа, ж., завада. — Није добро кад дѢе до завађу међу људи.

заварн, прел., споји гвожђе ватром, зашвајује. — Младѣн цепао трупци и сломио секиру, одломио му се рѣз од ўши, па му ковач заварио, али се познава гѣ је заварено.

завати, прел., захвати (воду); заузме. — Та ти вода завађена још јучѣр, поли с њѢ цвѣће, па иди на бунар и завати тазѣ воду. — Штѣ си ми заватила ђа грѣта с ђѢб, требало би ми једно за лѣћу?

завати се, повр., подухвати се, предузме. — Штѣ се заватио да чува стари људи, кад не мисли да и поштује како треба?

завађа, прел., захвата (воду); заузима [посуђе, земљу (сетвом) и сл.]. Немѣ да завађаш она голѣми бакрач с ништа, треба ми да потѣпим у њѣга кору од оровѣ жѣле, да учиним прѣћу за сукно.

завађен, -а, -о, трп., од завађа, заузет. — Немѣ да ми држиш кош завађен, треба ми да носим кукуруз у њѣга кад бѣрем.

заваћује, прел.; в. завађа

заврѣса се, повр., заговоре се, разговарају дуго. — Нѣке жѣне, кад се заврѣсе с пѹни сѹдови на раме, забораве да су и сѹдови пѹни и тѣшки и врѣсе бѹг те пѣта кѹлко.

заврѣви, прел., заговори. — Кад се љѹди скѣрају, па нѣко врѣмѣ не врѣ — мѹра јѣдѣн да заврѣви дрѹгога кад трѣба да се помѣре.

заврѣвѹје, заговара. — Немѹ да заврѣвѹјѣш свѣкога кѹј пролази по пѹт; ѣма љѹди којѣ грабе на рабѹту, па и није до разговора сас свѣкога.

заврѣачи, прел., завитла, баци. — Заврѣачи му тѣ што је његово; ништа ти не трѣба његова проклѣтиѣна.

заврѣне, посуврати, задигне. — Лѣти, кад прелазе Арнаѹту, старѣје дѣте се изѹје и заврѣне ногѣвице, па ѹзне млѣђега брата на крѣаче (на леђа) и да му да му држи чарапе и опѣнци, па га пренѣсе преко вѹду.

заврѣне се, повр., заврати се, поврати се. — У онѣ прѣви рѣт Мијѣјло од Тодѹровци бѣо кмѣт, па није даѹ нѣшто на Бѹгари кад су полазили на ѹступ, па се ѹни заврѣну и ѹбѣју га.

Заврѣна, прел., завраѣна. — У прѣву недѣљу по свѣдбу Најдѣнини ѣе да заврѣнају гѹсти, па ѣе да зовѹ и нас.

заврѣна се, повр., враѣна се. — Кад пѹђѣш нѣгде, немѹ да се заврѣнаш, не ваља, нѣѣе да ти ѣде ѹруку што намерѣваш.

завѹждѣ, непрел., захѹји, зафиѹче (ветар). — У дрѣва се ѣде лѣти, а није зѣми, кад надне снѣг, па кошаѣа завѹждѣ и на врата и на пѣнцири.

загѣси, прел., учини (обоји) неком угаситом (затвореном) бојом. — Данѣс сам загѣсила прѣђу за грѹдѣаци, чѣкам да се ѹсѹши, па да вѣдим каѹко је испѣло.

загѣси се, повр., ослаби, утихне, прѣтули се (ватра). — ѹгаѣ ти се загѣсиѹ, бѣци на ѣѣга нѣку трѣску, да се не угѣси.

загѣшѹје, прел., утихѹје (ватру). — Стѣри љѹди не загѣшѹју ѹгаѣ ни нѹћу, него га лѹже цѣлѹ нѹћ, свѣ и зимѣ.

загѣшѹје се, повр., утихѹје (ватра, пѣћ). — Кѹбе ти се загѣшѹје, тѹри у ѣѣга нѣко дрѣво да се не угѣси.

заглеђѹѣѣне, с., гл. им. од заглеђѹје (загледа)

заглеђѹје, прел., загледа. — Уди прѣво кѹд си пѹшо и не заглеђѹј по туђѣ авлије, да не каже кѹј те вѣди да си бађавѣија.

заглеђѹје се, повр., загледа. — Немѹ да се заглеђѹјѣш у туђѣ пѣнцири, тѹ није пѣмѣтно; у свѹју кѹћу свѣки мѹже да рѣди штѣа му је воља и штѹ нѣки да га глѣда од пѹт.

загњивӣ, непрел., затрули, почне да трули. — Лётње јабукe нису за чување за зиму зато што загњиве и, ако се чувају, иструле, па нема никаква вајда од њи.

загорӣ, непрел., фиг., зажуди (махом перф.: загорео). — Мати била много болна и лежала у болницу, па загорела за њоу децу.

загорӣ се, повр., запали се, почне да гори, разгори се (ватра). — Кад се ложи с мокро грање, огањ неће одма да се загорӣ, него мора једно време да се чури, док се грање мало просуши.

загорча, прел., учини горким. — Та несрећник ми је ћерке загорчао живот од први дан како је отишла за њега.

загради, прел., (почне да гради). — Пóлани смо заградили кућу, па ћемо налето да ју покријемо.

заграђување, с., гл. им. од заграђује (ограђује, заграђује)

загрози се, повр., постане одвратан. — Кад човек је само једно јело, загрози му се, па после не може да зине на њега. — Нема ништа горе него кад се људи у кућу загрозе један другому.

зада (си) смрт, прел., (Изр.), убије се, изврши самоубиство. — Јадна Даница, задала си смрт, није могла више да подноси мукe и болеш, била је цео век болна.

задави се, повр., застане му залогај у једњаку. — Што не јеш полако, него се задавиш чим почнеш да јеш?

задебља, непрел., постане дебљи. — Овому детету нешто задебљао палац на десну ногу, мора да се уболо на три.

задебљање, с., отекина, повећање ткива (на телу). — Њина ћерка има некакво задебљање над једну вељу, мора да је ударила с чело у нешто.

задева, прел., омета, смета. — Кад ти син оће нешто љуцки да уради, немó да му задеваш.

задеље, прел., мало одеље, почне да деље. — У шуму нема камњне на међе, него људи задељу понeko дрво гдје је међа и тако знаду докле је чије. — Задељао сам ову греду, сачекај да ју одељем, па ћу да дођем да ти помогнем што ти треба.

заде́не, почне да дене, почне да пласти (сено, лисник). — Таман смо били заденули лисник, кад наиђоше двојица непознати и питају кóј има да прода краве.

заде́не (у сѣно, лисник), прел., стави нешто у сено (лисник). — Кад су били Нѣмци, људи заде́ну у лисник вре́ће с жито и брашно док Нѣмци прођу кроз сѣло, па по́сле разде́ну и врну у кућу.

заде́не, прел., поведе разговор о нечему, пита. — Ја би га заде́нуо за оне́ па́ре што сам му позајмио ла́ни, кад не́ће са́м да се се́ти да ми врне.

задо́рљивица, ж., изазивачица, задиркивачица. — Ма́ни ту Зо́ркину задо́рљивицу, да се не уплете́ око те́бе, па по́сле да не можеш да се отка́чиш од њо́.

задо́рљивко, м., изазивач, задиркивач. — Што́ си, бре́, така́в задо́рљивко, зна́ш ли да ће сва́ де́ца да те би́ју кад си то́лко не́миран и сва́кога заде́ваш?

заду́бе, прел., фиг., (за)гризе, једе. — Не́ка де́ца заду́бу и са́мо прои́н ле́ба, па порасту́ и кад и се не уга́ђа мло́го.

заду́ва, прел., запали, распали ватру дувањем. — Де́, ће́рко, заду́вај ми ова́ огањ, ја дува́, дува́, па не́ће да ми се запáli.

заду́чина, ж., запара, врућина. — Отво́рите ма́ло вра́та, ви́дите ко́лка је заду́чина овде́.

зажа́ре (црепње), [махом перф.: зажа́реле (црепње), заруделе тре-пње], заруде́ (црепње). — Милути́нова црепња́ пред ку́ћу узре́ла, а на́ша рупа́ја јо́ш ни́је ни зажа́рела.

зажа́ри се, повр., поцрвени у лицу (услед температуре у болести). — Гле́ како́ ти се то́ де́те зажа́рило, мо́ра да има́ ватру (температуру).

заже́дни, непрел., (много) ожедни. — Си́ноћ до́шли испланину, па је́дни заже́днели, дру́ги загла́днели; ја́ и да́до да је́ду и да пи́ју, те се наје́доше и напи́ше и поседе́ше ма́ло у ра́зговор, па ото́ше.

зажње́ду, прел., почну да жању. — Зажње́ли смо ону́ допла́дницу у Сѣн па не мо́жемо да ју оста́вимо непо́жњету, ла́ко мо́же да уда́ри гра́д и да ју стуче́.

зажу́тне, прел., учини жутим, обоји жуто. — Потопи́ла сам пре́ћу за гру́дњак у српко́вину и зажу́тну́ла сам ју али́с до́бро, па ћу кад се осу́ши да узнем да плетѐм по бвце.

зazelени́, непрел., почне да зелени, озелени. — Сне́г окопне́о, поље зазелене́ло, људи истеру́ју бвце из трља́ци да се прођу и да попасу́ ко́лко има трави́ца.

зazelени́ се, повр., озелени. — Док се ни́је зазелене́ло, поље, бвце смо рани́ли с лисникóвину, а кад се зазелене́ поље и шуме, се́лимо се с бвце у Гра́пчину и та́мо бора́вимо до́јесен.

засори, безл., почиње зора. — Бела зора засорила, || маћи ћерку разбудила. || Ћерко моја, ћеро мила, || већ је зора засорила (н. п.).

засори се, безл., почиње зора, зори зора. — Шта си уждргла толко рано, још се није ни засорило, легни још мало, дугачак је летњи дан, има кад да урадиш све што треба.

засорује се, безл., зори зора, свиће зора. — Децо, ене, засорује се, дијајте се, треба да идемо далеко, да стигнемо на време и да скрешемо браник до кноћи.

зайљи, прел., погрд., загледа, погледа. — Какво ти је то: зайљиш у некога, па не смећаш, то ти није убаво, шта имаш толко да заиљујеш, не игра мачка, па да се засреш кај неко дете?!

заиљује се, повр., погрд., загледа се, завирује. — Шта се заиљујеш толко у њега, и он је човек кај сви људи, нема рѣп?!

зајагњи се, повр., започне да се јагњи овца. — Ене, гаља ти се зајагњила, сад ће да ти ојагњи црнко јагне.

заје се, повр., (махом перф.: зајео се) поткопа се. — Кад човек остари, заје му се један по један зуб, расклате се и испадају.

зајучерањи, -а, -е, (и: зајучерашњи, -а, -е), прекјучерашњи. — Зајучерањи град ћемо довед да пантимо.

закаља, прел., заплља. — Немó да носиш кошуљују док ју закаљаш, па после да не могу да ју оперем љуцки, него свучи кад треба па се промени.

закаља се, повр., Одавно су се носиле белé кошуље, оне се брж закаљају, па су људи морали да се често променејују.

закапча, прел., закопчава. — Неки не закапчају ногавице, али, кад отидну у војску, неће да може да не закапчају дугмићи и да иди смакнути.

закачиња, прел., запиње о нешто; изазива. — Видиш да се два ексѣра на столицу повадила, па, кад се седне, закачињу за панталоне; треба да и учукаш ел' да и извадиш, па да удариш дрвени, они се по не ваде. Немó да закачињаш никога кад видиш да је љут и да му није до разговор и шалу.

закачиња се, повр., обеси се, веша се (о клин, грану и сл.). — У рат се пушка нигде не закачиња на клин, него се држи уруке ел' преко грило.

закачује, прел., ставља на клин, на грану и сл. — Сад нико не закачује калави опанци ел наглавци на клин над шпóрет да се суже гѣ бораве

људи, да се не шире болечине, а некад то људи нису знали, па су биле грдне болечине и међу стари и међу млади.

закачује, прел., додирује, дотиче. — Моја градина не закачује у Миланов него у Милутинов сливар.

закачује се, повр., задиркује се. — Знаш да си слапши, па немо да се закачујеш око никога, да те не избљуе.

законачи, непрел., заноћи. — Сватови пошли за млађеневесту далско, па законачили на пут преко неку планину.

закопчиња, прел., закопчава. — Лети нико не закочиња сви дугмићи до гушу кад ради на сунце.

закори се, повр., затврдне, стврдне се, ухвати кору. — Кад се човек посече, па му се рана закори, не треба да ју кваси док не подрасте и не прељушти се.

закоси, прел., нагне, постави нагнуто, помери укосе. — Закоси ту стубу још мало, да ти се не изврне кад се качиш по ње.

закра се, повр., започне крупан посао. — Ете, закрали смо се у ту кућу, па кој зна како ћемо да испливамо на крај.

закукљано, прил., испод руку. — Нека бра играју се закукљано (полбика, румињка, чачак), а нека заруке.

залади се, повр., захладни (после врућине). — Док се не залади, нећемо да пођемо дома, није ни нужно да идемо по врућину.

залића, непрел., наваљује (на посао), ради много, труди се, стара се. — Кад човек остари, не може свуд да залића кај док је био млад.

залића се, повр., залеће се, поступа непронишљено. — Нико не треба да се залића, него нај пре добро да промисли, па тад да учини нешто.

зalog, м., залогај. — Нисам много јео — узео сам двеста-триста залога, тек да ми се не скита вече (Шаливо).

залoшка, ж., дем. од залoга, парче коже које се ставља на процепљено место у опанку. — Закрпила сам ти опанци с по једну залoшку на обе пете; сад си сам тури објци у опанци и обуј се.

замаже очи, прел., фиг., да некоме нешто без вредности. — Кад човеку даваш нешто, дај му љуцки, немо само да му замажеш очи; нико није без памет да не види шта чиниш.

замазотина, ж., мрља. — Са шта си направио те замазотине на кошуљу, па сад немаш уша да изиђеш уљуди?

замајан, -јна, -јно, дангубан, пипав, за који треба много времена. — Вежење је замајно, али младе жене није тешко да везе цео дан, па и увечер на лампу.

замају(ј)с, прел., задржава. — Немо, синко, да замајеш матер на јутро, кад има нај више рабóту, него јеђи штá ти да, да иди у школу.

замају(ј)с се, повр., задржава се, касни. — Штó ли се неколико јутра Љубица замајуе с ручáк, да није нешто бóлна?

замáкне, прел., одвуче, скрене (мисли, пажњу), занесе, залуди. — За чás ме нешто замáкне и заборáвим штá сам тéла да кáжем ел' да узнем. — Нешто ме замáкло, па нисáм мóго да потрéвим пút как сéло, него сам пóшó устрáну, как Ртањ.

замандрља, прел., уради површно, алкаво, како било. — Немо њему да дáваш ништа да ти гради; он ће сáмо да ти замандрља, кај свé што рáди.

замéрито, прил.; само у изразу: није замéрито, није замерити, није да се замери. — Рáјне, Слáвнине сéстре, није замéрито што живи с дeтe, сирóче, у ниску и накривљену кућу, мýж ју умрео, па нeма с кóга да гради нóву кућу, ни да опрáви ову стáру.

зáмерка, ж., примедба, прекор. — Нeки људи свáкому нáђу грдне зáмерке, а сeбе не вiде какви су. — Учитељка му учинила зáмерк што није опрáо рýке кад је узео да јe.

замéрљив, -а, -о, који (много) замера. — Замéрљивогa не воле ни њeгóвни кућани.

заметe, прел. замеша (качамак, кáшу, мeћу). — Кад лeти увечер дóђемо мртви уморни из пóље, заметeмо качáмак, надрóбимо млeкó и налипћемо се (накусамо се), па се изврнемо да спимó.

заметe, прел., зачини чорбу (јајетом, брашном и млеком). — Сачeкај сáмо да заметeм чóрбу, па ћемо да пóђемо у Рeку да бeрeмо белóјке (конóплe).

заметне, прел, затури, забаци. — У нeку грабљу од свó јутро заметнула сам нeгде крошњу с плeтиво и сáд не мóгу да ју нáђем.

замешује, прел., замесује (тесто, хлеб). — И до сáд сам замешувала лeба, али никад није прокисо кај данас.

замрзнe, прел., омрзнe. — Они двојица су се одавнo споречкали око нeку мeћу и отáд дрýгога замрзли.

замртви, непрел., (махом перф.: замртвeо), (много) огладни. — Сáд дóшли из дрва испланину, па замртвeли одглади.

зане́ми се, повр., чини нешто много, претера, заборави се. — Ноћа́с седемо, седемо на мо́лбу куд Де́су, па се зане́мймо, по́чело ве́ћ да се развиде́љује кад смо ўзели да се расту́рамо.

зане́шен, -а, -о, трп. од занесе се, замлаћен, ћакнут. — Ради́сав Славко́в иде по пу́т, па извади огледа́ло из о́плату и оглеђу́је се, кај да је зане́шен.

зане́шеница, ж., погрд., занесеница, жена која се заноси (неким чудним замислима). — Зане́шенице, куд гледа́ш, шта́ си се замисле́ла, ви́диш ли да ти грне све́ пређе́ у огањ!

зане́шенко, м., занесењак. — Погледа́ј зане́шенка Ми́лосава, натовари́о пасу́љ на грби́ну, па га но́си на поја́ту да га оби́је, па по́сле па́ да га но́си у се́ло, кај да ни́је мо́го да га оби́је у се́ло!

занима́ција, ж., занимање, рад. — Сва́ки тре́ба да има́ не́ку занима́цију, да му не прола́зи вре́ме ўпра́зно.

зани́тује, прел., удара заковке, спаја заковкама, нитује. — Кад о́ће не́што да зани́тују, уда́рају с чу́к у ни́тну (заковку) и распле́скају ју и тако́ саставе́ два́ целеза́ (два́ пле́ка, две́ шипке).

за́новитан, -тна, -тно; в. за́мајан

заокóли, прел., заобиђе, зађе, прође око нечега. — Бо́ље да чо́век заокóли ло́ш пу́т него да му се ко́ла превр́ну и да се сло́ме.

за́очи (за-óчи), прил., као у очи, јако, веома (боли), боли много. — Убо́ се на не́ки трн у пе́ту, па му набра́ло (загно́јило) и сад га боли́ кај за́очи.

запе́кло, безл. (3. л. јд. перфекта од запече́), затегло, пресахло, нема. — Запе́кло, па не́ма од ни́где да се зара́ди ни́каква цр́кавица (пара).

запе́ни, непрел., фиг., веома се наљути. — Благо́ј не́ма обича́ј да запе́ни, него́ све́ пола́ко и ко́лко и ка́ко се мо́же.

запи́ња, прел., напреже се, труди се, ради много. — Славко́ запи́њао, запи́њао док је био мла́д и док је мо́го, а кад је остаре́о и ви́ше ни́је мо́го да запи́ња, прати́ли су га у Гра́пчину с буљук о́вце.

запи́ња, прел., затвара. — Де́цо, запи́њајте ўвечер ко́чину, да се не увуче́ не́ка леси́ца и да ни однесе́ коко́шке.

запи́њање, с., гл. им. од запи́ња, напреже се, затвара

запи́ра, прел., спречава, забрањује. — Ма́ти запи́рала ћерке да не иде́ ни́где без њо́јно пита́ње док ни́је порасла́, па по́сле и сама́ зна́ла шта́ тре́ба, а шта́ не тре́ба да чини́.

запи́рање, с., гл. им. од запи́ра

запира се, повр., зауставља се. — Овчари се запирају на реку да поје ђвце, па ми чине штету у градину.

запири, прел., запали (ватру). — Огањ сам запирила и вода ми већ преоди; треба да ју скинем одогањ и да замешам качамак.

заплотњак, м., место уз плот (и у плоту). — Кад су доли Немци, кутали смо пушке и муницију по шупљине у дрвље, у сена и лисници, а на збр и у заплотњаци.

заплеска, прел., убије, утуче киша орање. — Киша ни лани заплескала пченицу у Буцак, и једва некако никла и отргла се и порасла зато што ју се убрж па нашла киша.

заправи, прел.; в. загради

запраси се, повр., почне да се праси (свиња). — Одјутрос ми се запрасила свиња, па не могу нигде да идем док се не опраси, треба да пазим да не угнави праци.

запреде, прел., почне да преде. — Сваку јесен жене запреду за шаљак и за сукно, па зовну и молбу, да и помогне да напреду колко треба, а понека жена преде и кад иде по пут.

запре се, повр., заустави се, стане. — Понеки овчар, кад потера ђвце на појиште, не запре се док не стигне на реку, а не ваља да се јуре ђвце по жегу, да се не окрве и да не добију огњицу.

запуни, прел., испуни, попуни, наспе (земљом или нечим другим мање рупе или улегнућа на земљи или нечем другом). — Запуните данас онџ рупе над кућу, да неки ноћу у њи не поломи ноге.

заравни, прел., поравни, изравни. — Упролећ људи изиђу у поље кад се мало просуши, па заравне кртињци што су изриле кртине, да, кад косе, не ударају с косе у њи.

заравни се, повр., поравни се, попуни се земљом (ров, јаруга и сл.). — Још се нису заравнили ровови из рат с Бугари прекај пут над Планиницу.

зарами, прел., приметне (стави) на ране, обрами. — Док је био млад, Драгутин је био здрав и јак, па зарами греду у браник и однесе ју до кола и натовари, па се врене за другу.

зарђотина, ж., зарђала ствар. — Шта узимаш свакакву зарђотину што нађеш по путине?!

зарђоше, непрел., зарђа. — Ножеви од обично гђе брж зарђошу и иступе се, а од челик по неће.

заровѣ, непрел., погрд, заплаче (јако). — Кад Марјанова деца ујутру зарову, не ућуте се док и се не учини по вољу; каква ли ће да буду кад порасту, кад јопте сад траже да је све по њину вољу?

зарџи се, повр., затрпа се (услед наноса бујице). — Кише су зарџиле шапац што смо ископали над плѳт, да ни вода не улази у авлију.

зѳруке (за-руке), прил., (држећи се) за руке. — Нај више бра играју се зѳруке, а само неколко закуклано.

заруѳи, прел., поручи. — Наталија заруѳила Љубице по Бојану, никакo друкше, да у недељу идемо куд њи на завѣшину.

заседи се (махом мвож: заседе се), повр., седи много, седи дуго (седе дуго), на пр. увече у друштву. — Дѳпли па ручѳк јѳш данѳс, па се заседеѳли, све, и ставиѳло се, а ѳни н'умеју (не умеју) да пѳћу, кај да ће ѳвде да спѳју.

заслѳни, прел., заклони светлост (некоме од лампе, свеће, прозора). — Видиш да си заслѳниѳо детеѳу лампу, не види од тебе да напише што му задала учитеѳка за јутре.

засмуди, непрел., засмрди (запаљена тканина). — Шта ли тѳ засмуде; измакни се мало од тѳ ѳгањ, видиш да ти се запалиле дрѳе?

засмуди, прел., запали. — Немѳ да тураш тѳлко тѳ суѳ грање на ѳгањ да не засмудиш кућу, ви(ди)ш кѳлки је пламен сукнуо у комѳн.

застањује, непрел., застаје. — Кад зиѳми, по голѳм снег, људи иду за дрѳа, није згѳдно за никога да застањује далѳко од друство, мѳже да се заглави сас сѳна и с краѳе у снег и да настрада од вѳци.

затањи, прел., смањи пламен лампе [да не гори много гѳса (петролеја)]. — Затањи мало ту лампу, знаш да нећемо да имамо гѳс до недељу.

затврдне, непрел., стврдне се, постане тврд. — Затврднуѳло му нешто под мишку, кај нека цѳезда.

затѳгне, прел., не да да се расипа, стегне, штеди, чува. — Мијајло затѳго, па у његоѳу кућу неѳма ниѳко да растура како му је воља.

затопли, прел., згреје, учини топлим. — Зиѳа је прошла, а ви сте затоплиѳли кај да су сад Водице, а нису Младѳнци, видиш да су ви се све ознојили пѳнцири.

затопли, се, повр., загреје се, угреје се. — У собу имамо плѳкано кѳбе, па ни се за час затопли, али се брж и олади, пѳнцири су ни једнокриѳни.

затопљаѳа се, повр., загрејаѳа се. — Не ваља мѳлоγο да се затопља гѳ се седи, да човеку не бѳде зима кад изиђе напоље.

затопљује, прел.; в. затопљава

затопљује се, повр.; в. затопљава се

затрља, прел., фиг., прикрије, сакрије. — Нека се нико не нада да ће да затрља злочинство учињено народу.

затрљује, прел., фиг., прикрива. — Бађав неки нешто затрљује кад људи виде шта је и како је.

затропа, прел., закупа, покупа. — Кућа мора да ти је увек пометена и уредна, да те није срамота кад ти неки затропа на врата.

затутави, непрел., заглупи, изгуби памет. — Деца не треба да се бију за шта буде, па да затутава и да не знају ништа.

заћорави, непрел., заслепи; занесе се. — Живка имала злого мужа, па од његово чудо заћоравела и није знала ни да ради, ни да разговара кај људи.

заћорави се, повр., заслепи, заборави се Милѣну из Планиницу баба (жена) каже ујутру: „Немо по бвце да се заћоравиш у те твоје артије (књиге), па да ти стока отидне у нечије жито и да начини штету.

заћумури се, повр., смрачи се, смркне се. — Пред град се беше усред пладне ставнило, па се заћумурило кај усред ноћ, и кад испада град и киша, па се разведри и сину сунце.

зацепи, прел., расцепи мало, започне да цепа. — Кад на њиву нису имали довољно ложнице, башта би зацепио парче прут на један крај и у расцеп углавио парче кбрку од липову грану и направио ложницу.

зацепи, прел., затражи велику цену. — Нисам купио краве од Милију, много ми зацепио, кај да му нису за продаву, више воли да и сваки чевртак тера на пијац, не да ми љуцки прода.

зацепи, прел., одлучи (тврдоглаво), пође настрану, држи се нечега тврдоглаво. — Кад његов башта зацепи на једну страну, нико не може да га обрне.

зацепи се, повр., растави се мало, одвоји се мало, почне да се цепа. — Кад смо превозили камен, зацепио ми се нокат на палац, па ћу полако да га исечем.

зацепотина, ж., погрд., незгодан, својеглав човек (жена). — Мука је с зацепотине, с њи нема договор.

зацрни се, повр., фиг., унесрећи се, упропасти се. — Данило Живадинов довео неку Луковчанку, па се зацрнио с њо: неће ништа да ради и не почита никога у кућу.

зачѣпи, прел., отцепи (мало); одвоји. — У ону сприју вѣтар ми зачѣпио један ступ на ора, па морам да га исѣчем кад ће и онако да се осуши. — Данас ми ђван зачѣпио две ђвце и отишо с њи у или(ји)н рж, па се напасли само што не пукну, а ја и нисам видела да и врнем из жито.

зачѣпи се, повр., одвоји се, отцепи се. — Понекад се из буљук зачѣпе по неколко ђвце и увате на једну страну, па се и изгубе.

зачичи, прел., баци чичак на некога. — Кад се играју и шале, деца набѣру чичак, па зачиче једно друго.

зачури, прел., задими, запуши. — Шта сте толко зачурили ту вапу собу, отворте врата да изиђе чурањ напоље. — У њину кућу сви чууре, па зачууре собу, иако имају децу.

зачури се, повр., задими се. — Неки на Младѣнци смету лијеје, сенину и друго ситно што имају око кућу на камару, и запале, па се зачури цело село.

заш [заш(то)], св., зашто, због чега, јер. — Заш јучѣр ниси дошла да ми помогнеш да наведем градину, него ми остала пола ненаведена, а сад су друге жене узеле воду и кој зна кад ће моја градина па да дође на ред.

зашапави, прел., залуди. — Од како се подватио с њб, зашапавела га, па не зна куд иде и шта ради.

збије, прел., сабије, скуп, примакне. — Кад ковѣш тарабѣ, немб да и збијеш, да ти се не искриве кад су једна додругу.

збију се, повр., сабију се, скупе се. — Кад најије вуѣ, ђвце се, јадне, збију једна уз другу, па и вуѣ дави колко ђиѣ.

збирају се, повр., сакуљају се. — Људи ће да почну да се збирају на ручак, а мене кастрола још није варѣна, па ће да морају мало да причекају.

збиралиште, с., збориште, сабиралиште. — Ови момци нема увѣчер да иду по седѣлке кај младѣи, него носе вино и ракију куд Голуба, там и је збиралиште, там свуноћ једу и пију.

збрка се, повр., смете се, помете се. — На испит га питували и учитељ и надзорник наједанпут, па се дете збркало и није баш све знало да одговори.

збркѣтина, ж., бора, набор. — Кад девѣјѣ обучу дреје, пазе како сѣдају, да не направе збркѣтине на сукње. — На лице му пуно збркѣтине, иако још није остарео и осѣдео.

збу́та, прел., нагура, сабије. — Не́ знам шта́ је било́ Бра́не да збу́та све́ у једно́ ћоше: и још за кукуруз, и кочину за кокóшке и свињац, кај да му мајцка онóлка авлија од пúт до по́ла Чу́ку.

збу́так, м., погрд., глупак, простак, сметањак. — Цвѣтина де́ца све́ не́ки збу́тци, и ћерка и óба сина, ни́ти играју у óро, ни́ти знаду́ да разговарају с мóмци и дево́јке кај дру́ги млади́ људи.

збу́тан, -а, -о, трп. од збу́та, глуп, ограничен. — Не́ки се ро́ди збу́тан, и ни́шта не мо́же да му помóгне да се ма́ло отресе́, па цео́ ве́к оста́не така́в.

згле́ћа, ж., гледање девојке (и момка), први сусрет девојке и момка (ради брака). — Радо́ј Ми́шин иде на Ви́довдан у Ја́бланицу на згле́ћу с једну́ дево́јку, реши́о да се же́ни.

згње́ца, прел., гњечи, притисне. — Немó да га задёваш, да те не згње́ца.

згребѣ́, прел., скупи гребући (вилом, лопатом, кашиком). — Згребѣ́ сёно расту́рено око нави́љци, па га зде́ни на један нави́љак.

згрё́ва, прел., загрева. — Не́ки млади́ ни зи́ми не згрё́вају со́би ге́ спё, уви́ју се добро́ и не ло́же.

згри́ба, прел., згрће, скупља. — Са шта́ си згри́бао сёно по лива́ду, кад ти óвде-óнде па́ оста́ло не́збрано́?

згро́зи се, повр., згади се, постане одвратан. — И нај бо́ље је́ло мо́же да се згро́зи чо́веку, ако га је́ ста́лно. — Зло́ је кад људи не па́зе шта́ раде, па се згро́зе један дру́гому и не мо́ж да се гле́дају.

згру́ва се, повр., претвори се у грудве. — Кад се пра́ви кача́мак, мо́ра да се чу́рка с чу́ркало, да се не згру́два у ушво́љци.

згу́сти се, повр., згусне се, постане густ. — До икиндíју било́ је ве́дро и вру́ћина, а та́д се одједанпúт од плани́ну с ве́тар наву́коше при́и óблаци над сёло и згустíше се, те се али́с смра́чи, па ли́ну кру́пна и јака́ ки́ша, па ки́шу прёсече гу́с и кру́пан гра́д, и за ча́с се за́рину и забеле на́зем и сту́че траву́ и ли́сје, по́ломи гра́не на во́шке, сра́сти пёрја на куку́рузи и на́тера жи́та у зе́мљу, растури чо́коти у лóжа и притисну́ и у бла́то.

здравље́нце, с., хип., здравље. — Деда́ Бо́гој ка́же: „Чува́јте, де́цо, здравље́нце, па кад порасте́те, да бу́дете војни́ци у га́рду; ни онó ни́је чо́век ко́ј во́јску не служ́и.“

зе́вка, непрел., дем. од зе́ва, отвара уста. — Кад ле́ти оти́днемо у ре́ку, па с ко́ш увати́мо ри́бу и изва́димо ју́ из во́ду, она́ са́мо зе́вка и ду́ва, ду́ва.

зелени́ш, м., зелено воће. — Од зелени́ш се доби́је ско́мина.

зељаник, м., гибаница (пита) са зељем, зељаница. — У сѐло рѣтко прѣве зељаник, више воле гибаницу, а нај више увијанку.

земљари́на, ж., порез на земљу. — Зе́мља тре́ба да ра́ђа до́вољно и за дома́нина и за земљари́ну, али мо́ра да се ра́ди ка́ко тре́ба.

зетић, м., дем. од зѣт. — Умрѣо је она́ Марја́нов зетић, би́о је поткива́ч, и са́д не́ма ко́ј да ни кове́ говѣду.

зе́тоња, м., аугм. од зѣт. — А́јде, зе́тоњо, да си жи́в и здра́в, па и ти́ да доживи́ш да уда́ваш ђѣрку и да има́ш зе́та.

зи́мњи, -а, -е, зимски, који се односи на зиму. — Воде́њци су зи́мње кру́шке, а ту́рају се и у ђу́п, па се ма́ло и укиселе, али су и тако́ до́бре за је́ло.

зи́мовача, ж., бот., врста крушке. — Зимње́ кру́шке су: воде́њци, поло́шке и зи́моваче.

зиму́ска, прил., зимус. — Др́ва смо спрѣ́мили ле́тоске, а зиму́ска смо се гре́јали на гра́ње.

зинат́ [з(а)инат], прил., заинат. — Ова́ ки́ша по́чала, па сва́ки да́н, ка́ј зинат́ што́ ја́ још ниса́м поора́о за пчени́цу.

змија́рник, м., змијско легло. — Поне́где се зми́је по́дјесен збе́ру у змија́рник у не́ко сувó ле́гло, па се испрепљи́ћу и тако́, на кама́ру, да се утрѣ́вају, презимѣ, па се упролећ, кад се ото́пли, рази́ћу.

змијѣти́на, ж., зоол., аугм. од змија́, змију́рина. — Ле́ти, кад ва́ћамо ри́бу с ко́ш у ре́ку, мло́го пу́т ни се у ко́ш увуче́ и поне́ка змијѣти́на, али воде́не зми́је нису́ опа́сне.

зрна́с, -ста, -сто, зрнаст, у облику зрна. — По стране́ у Стрња́к има́ мло́го зрна́ста арши́ца, па кад се оди́ по њó, но́ге се омичу́ надóл.

зрња́с, -ста, -сто, (бела овца) са црним пегамá по губици. — Зрња́сту овцу́ ви́чу зрња́ка, а зрња́стога́ овна́ зрњи́ло.

S

звездичка, ж., дем. од звѣзда́. — Зи́ми се рѣтко ви́де звѣзди́чке на не́бо, а ле́ти и се не́ зна бро́ј.

зве́ка, ж., звека. — Ода́вно има́ле мло́го бивце́ и кра́ве, има́ли и мло́го љу́ди и де́ца да и чу́вају, па пред пла́дне, кад је вре́ме за поје́ње, кад се зда́ не́ка зве́ка од ко́ј зна́ ко́лко звóна и звóнцѣта́ и на бивце́ и на кра́ве, кад сви́ потѣрају сто́ку на по́јиште́ на Мирóвшти́цу, је́чи Грапчи́на, а пѣ́та уз сва́ке бивце́ (буљу́к) ла́ју ка́ј да Ци́гани (ковачи́) би́ју у целѣ́зо на на́коваљ; од мили́не да се слу́ша.

звѣрски, -а, -о, зверски, суров. — Нѣмци су у рат и у наш крај починили звѣрска злочинства: спалили су и порушили Подгорац и Злот и стрѣљали дваас и два човѣка, међу њи и једно дѣтѣ од дванаас године.

звѣрство, с., звезрство, злочинство. — Никад нико неће да изброји звѣрства што су непријатељи починили у наш народ у ратови.

звизне, непрел., свирне. — После пладне један овчар је звизнуо упрсти, па су се збрали и други овчари и сви заједно отерали бвце на Тимок да и купљу.

звонара, ж., овца која носи звоно. — Лани ми од звонару остала два близнѣта и сад су порасле двиске кај слике.

звони, непрел., звони. — Дѣцо, звони за школу, идите одма право у школу, да се не задоцните, па да ве кара учитељка.

зврцка, непрел., одскаче; испада. — Лети, кад је много врућина, за час се наоблачи, загрми и почне да иде киша и да зврцка град позем. — Огањ се разгори кад почну да зврцкају жицке из жар.

зврцне, непрел., одскочи. — Мани да дуваш у то кубе, да ти не зврцне нека жишка у око, па да имаш мuku.

зврчка, ж., (неважна) ситница. — Понекад због неку зврчку и кола сас сѣно се преврну, па се начини грдна неприлика.

зѣбне, непрел., зѣбе. — Немо опанци да су ти мокри, да ти не зѣбну ноге.

зидарски, -а, -о, зидарски. — Кој ће да буде зидар, не треба му много зидарски алат: човањка за малтер, мистрија, малтарка, висак и чуќ. зипање, с., гл. им. од зипа (скаче)

зипка, непрел., подскакује, скакуће. — Таци су зипкали пред школу док и учитељ није пуштио да уиђу унутра.

зирне, прел., погледа, вирне. — Да си зирнула да л' је заспало дѣтѣ, па га покри с неку крпицу да га не даве мује.

зрн, ономат., дрн (звук звонца на јагњету, телету). — Овчар воли да слуша звонце на јагње док чини зрн, зрн, зрн, и да гледа како му се јангнци играју и напредују.

зумбул, м., бот., зумбул (*Hyacinthus orientalis*). — У градинче има сињ и розан зумбул.

И

и [и(м)], зам., (енкл. облик ген., дат. и ак. од зам. они), их, им, их. — Има ли и, Дѣсо, она моја дѣца негде там, у твоју авлију, с твоју

децу? — Аја, нѣма и ова́м. — Док су били сироти́ња, све́ и било́ dóста, а кад су се заимали, све́ и ма́ло. — Данас Никóле нису́ до́шли жéтвари, не сви́ђа и се ко́лко и плати́о јучѐр. — Испрати́ ми, ћѐрко, уну́ци, да и да́м по један дукат. — Викни децу из на́пољ, нек до́ђу да и да́м јабуке. — Јучѐр, на пана́хур, има́ли смо во́љу да се ви́димо с на́шу родбину из Мирóво, али би́о мло́го свѣт, па нисмо́ мо́гли да и на́ђемо. Кóј да и на́ђе у то́лки људи од сва́ку страну?! — Ону́ двоји́цу што иду по пúт не позна́вам, ниса́м и ви́до никад.

игли́че, с., бот., врста украсног шибља. — Цвѣт од игли́ча је ситан и бео, а кад прецвѣта́, замѣтне ситне бѣлѣ бóбице.

Игњетовдан, м., рлг., Свети Игњатије, црквени празник 2. јануара. — Игњетовдан је у пóс, на нѣколко да́на пред Божии́ и ста́ре жéне та́д не ра́де уруке.

игњетовдански, -а, -о, који се односи на Игњетовдан. — По ону́ игњетовданску ме́ђаву јучѐр ишли смо сас са́на за ли́сник у Пóнор, па смо се помр́зли и ми́ и говѣ́да, али прѣ нисмо́ мо́гли да превóзимо шу́му с ко́ла због рђав пúт, а сад, по снѣг, са́на иду.

идина́с (и: једана́с), бр., једанаест. — Јóш идина́с да́на, па, ка́ко ја рачу́нам, трѣба да ми се отѣли кр́ва.

идина́ести, -а, -о, једанаести. — Ру́јка се отели́ла идина́ести да́н по Светога Са́ву, и до́бро је што ју се теле́ ни́је смр́зло док га ни́је олиза́ла и док га нисмо́ одвоји́ли у прѣграђу сас суву́ и то́плу сла́му.

избѣзóчи се, повр., избѣзобрази се, изгуби срам (стид). — Понѣки се избѣзóчио, па не почита́ ни сво́ји у ку́ћу а ка́моли дру́ги људи по сѣло.

избељу́је, непрел., бледи, мења боју. — Кад купу́ју лице́ за дрѣ́је, жéне тра́же што не избељу́је на сунце, ни у пра́ње.

избѣснѝ, непрел., истутнѝ, излије љутњу. — Понѣки се наљу́ти за ни́шта, па избѣснѝ на сво́ји, а кад се сми́ри, не уви́ђа да ни́је има́ло зашта да се љу́ти.

избѣснѝ се, повр., развиче се, излије гнев. — Кад се бн наљу́ти, па док се не избѣснѝ, сви́ му се скла́њају од пúт и не заговара́ју га.

избѣчи се, повр., истури се, испречи се. — Шта́ си се избѣчи́о туј кај не́ки а́га; ми́слиш да је не́кога стра́ од тебе?!

изби́је, прел., истера, избаци. — У недељу се не́ки побѝли у ме́јану, па једно́му избѝли зуб.

избије, непрел., изиђе. — Кад су стигли под брдо гђе извира Радовањска река, избили су на вр брдо и пошли по пут за Брезовицу.

избледи, непрел., изгуби боју (тканина и друго обојено). — Кђ год је носио све једну капу она му избледила и остарела.

изблеђује, непрел., бледи, губи боју. — Ретко које лице (тканина) не изблеђује на сунце.

изблизо, прил., изблиза. — Ртањ је сињ из далéко, а изблизо није сињ, него је зелён.

избраздичи, прел., начини браздице (у врту, за расађивање паприке, купуса, лука и др.). — Упролећ, кад се добро отопли, и кад на Ртањ више нема снег, изриљају градину и саситне с матику, па избраздиче и тад расаде расађу од све по мало.

избреца се, повр., извиче, издере се (на некога). — Понеки, кад дђе од рабóту, избреца се на жéну и децу и увати село (оде од куће).

избрецне се, повр., викне (на некога), издере се (на некога). — И мáти, кад је уморна и има рабóту, а деца су немирна, избрецне се понекад на њи.

избркља, прел., помеша, побрка, измеша; погреси. — Кад неки нешто погрешно каже што је видео и чуо, каже се да је све избркљао. — Дóкле све ја да расправљам што су други избркљали?

избрсти, прел., обрсти. — Ђвце још нису избрстиле шуму (лисникови-ну) што сам и дао одјутрос; немо да и даваш још, док не избрсте што има, да ју не гáзе, па после да није за ништа, само за огањ.

избрука, прел., изгрди. — Прво је требало да га избрукаш, а не одма да га бијеш.

избрчка, прел., измеша. — Све си ми избрчкала по крошњу, па сад не могу да нађем што ми треба.

избупа, прел., избије, изудара. — Ђне ти га сињ, иде од пут и плаче, мóра да су га избупали.

избута, прел., изгура, избаца. — Кад се неки наније и наиђе на забаву, па чини неред, они га избутају напоље.

избучи, прел., избуљи, широко отвори очи, увиди; само у изр.: избучи очи. — Он је избучио очи сад, али све му је доцкан.

изваби, прел., измами. — Ђ л' си извабила све твце из трља́к, немо нека да је остала, па да трпи глáдна до пладне?

изваћа, прел., похвата; открије. — Ђ л' сте изваћали јагaнци? — Изваћани су који су разбили задругу.

извешта (махом перф.: извештао), прел., научи, постане вешт у нечему. — Будимир извештао и прави колићи на цело село.

извије се, повр., повије се, искриви се. — Кад су дирџи танки, под терет се извију, па се осуше и тако остану.

извиће, прел., изгради, виче много. — Што је њин бапта извикао на њи синоћ, то нисам до сад чула, само не знам шта се тољко наљутло.

изврљи, прел., избаци. — Јучерашњу воду немој да изврљаш гдје буде, него поли с њо неку младу вољку.

извукүје, прел., извлачи. — Тришино брањиште је у поток, па грџе из њега мора да извукүје узбрдо.

извукүје се, повр., извлачи се, избегава обавезу. — Понеки пије у мејану кад други чäste, а кад треба он да чäсти, увек се извукүје.

изглиби се, повр., извуче се из глиба (блата), па му се на једну прџлабицу на Мџчкино корито заглибила кола, и није мого сам да се изглиби док нису најшли неки људи с кола, те су четвџрили и изглибили га.

изгџје се, повр., угоје се. — Милџнко јесенäс истерао свиње на жиџр у планину, па му се изгџиле и узео је добре пäre за њи, а ништа га не коштају.

изгџи, прел., угоји. — Само с траву нико није изгџио свиње, него и ранио само кољко да воде дүшу, без леба нема гојње.

изгорџтина, ж., опекотина (ватром захваћено место на кожи). — Неки на изгорџтину привијају једну водџну траву.

изгџи се, повр., опече се. — Жџене се чџсто изгорџ на прсти, по шаке и по ступäла, зäто што сваки дän рäде око бгањ и с врућу воду.

изгџтира, прел., изгуби поверџе, замери се. — С њџгово непоштџе он је изгџтирао сас сви у њџгџв крај, па сад тражи друство свүд по село, али сви га знаду и клоне се од њџга.

изгрџе (сүнџе, мџсџец) безл., изиџе, роди се (сүнџе, мџсџец). — Док не изгрџе мџсџец, нећџмо да пџђџмо у водџницу.

изгрџша, прел., Начини грџшке, погрџши (у вџзу, плџтењу, ткању, писању и др.). — Што си, ћџрко, тољко изгрџшала у овџ ступäло, гџ су ти билџ очи; расплџти то свџ, па заплџти поново.

издаље, прил., из далека, са растојања. — У рät неки се зими припру узџган, па и не осџте кад изгорџ дрџе и после и се распäдну, а неки се грџју издаље и сачүвају и опäнци и дрџе.

издан (из-дан), само у изр.: дан издан, прил., из дана у дан, свакодневно. — Ћјесен, кад поче да иде киша, она иде дан издан и н'уме да стане док свуд не направи бла́то.

изде́не, прел., надене име. — Какво су име издену́ли Бо́жином дете́ту?

издоо́де, непрел., (махом перфл: издооди́ли), дођу (дође) много људи.

— На сла́ву не́ма руча́к док не издоо́де сви́ гости.

издр́дори, прел., изгунђа, извиче. — Чим дође, нађе да издр́дори за нешто, оће све да је по неговоу вољу.

изду́ва, прел. очисти дувањем. — Кад и падне леба од со́вру, не бацају га, него га изду́вају, па ту́ре у уста.

изду́ва се, повр., одмори се, одахне. — Се́дли смо ма́ло у ладови́ну, да се изду́вамо, па ћемо да идемо даље.

изду́жи се, повр., растегљи се, истегљи се, развуче се, добије у дужини.

— Имао је један плéтен ву́нен по́јес, па му се од опасува́ње издужио још то́лко.

изду́жи се, повр., легне, испружи се. — Шта си се издужио са́д, кад тре́ба да се ра́ди; на пла́дне ћемо сви́ да легнемо и да се одмори́мо; са́д са́мо Ша́ра мо́же да се изду́жи у ладови́ну, за́то што су му бвце затво́рене и што но́ћас ни́је спавао, него је лажао око трља́к.

изе́, прел., изједе, поједе. — Бо́че Петрови́ћ је за о́блогу (опкладу) изео це́о леба.

изе́ се, повр., изједе се, иструже се. — Ниси́ подмазувао ша́рке на врата, па су се стругале, стругале док се нису́ изеле, па са́д мораш да и ме́њаш; ако и не подмазујеш, па ће да ти се изе́ду.

и(з)се́бе, непрел., озебе. — Што смо данас изсе́бли у дрва, то́ је за причу, никад ми тако́ ни́је било зима́, мо́ра што је ста́лно дувала некаква ветри́на.

и(з)се́бне, непрел., озебне. — Де́да преко́зиму изсе́бне по бвце по ти́ врви у́платину, па преко́лето све побољ́ва и жа́ли се да га бо́ље но́ге.

и(з)зи́да, прел., озиди. — Што је Мили́ја Ста́нојев иззидио за ку́ће по се́ло, то́ ни он не би мо́го да избро́ји и да наре́ђа.

и(з)зи́ра, прел., (за)гледа, завирује. — Ко́ј мло́го изби́ра, он ће на кра́ј да иззи́ра (Изр.).

и(з)зиру́је, прел.; в. и(з)зи́ра

и(з)зр́не, непрел., извири. — Де́, иззр́ни на пѣнцер, да ви́диш ко́ја же́на ви́че на вракни́цу.

излаје се, повр., фиг., каже, изнесе нешто. — Његов брат се излајао да неће да ми врне триес банке што сам му узајмио.

излежавање, с., гл. им. од излежава се (лежи, ленчари)

излежава се, повр. лежи, ленчари. Немó ти да глeдаш Гóлуба што се излежава по ладовине, ђн је невољан и није кадар да ради, а ти си здрав кај дрѣн; немó да те пита старос гѣ ти је била младос.

излекује се, повр., излечи се, оздрави. — Стáри људи кáжу: кóј има данови, излекује се, а кóј нeма, не мóже ни да се излекује.

излив, м., изливање (реке, потока). — Арнаута је у нáш крáј правíла изливи сáмо на једнó мeсто, гѣ ју је обала нíска, па је и рíбу изливáла из корíто, и људи су ју с кошeви на набадíне (дугачке двороге виле) „заваћáли“ кај с неке голeме човáње.

излипчу, непрел., полипшу, угину (у већем броју). — Једну гóдину ђвце Мíлоју Рáшкиному се уметиљавíле, па скóро свé излипцале.

излудује, непрел., напроводи се. — Једанпóут у гóдину чóвек мóже и да излудује.

изљуска се, повр., ољушти се (делимично). — Нe знам гѣ су ми надáле шeрпе и кáд се свé изљускáле.

измаже, прел., испрља, замаже. — Гѣ си измазао ту кошуљу што си јучeр обуко; нíшта на тебе не мóже да потраје чíсто?!

измаже, прел., избрише (хлебом, качамаком) остатке масти неког јела у тигању, здели и сл. — Измажи тá тигањ, па га заkáчи на клин, да га не лижу мáчке ноћас.

измаже, прел., замаже, облепи. — Измазáла сам јáбуке у дóлњу градину, да и не гуле козе.

измама, ж., обмана, превара. — Кад чóвек нeма кукуруз да дáва на свíње, него и рáни с траву, тó је сáмо измама, кóлко да су живe, а тако неће да се угóје.

измами се, (махом множ.: измаме се), повр., (рано) напуни дрвеће због неуобичајено топлог времена крајем зиме. — Од овó сунце ће да се измаме воћке, па ће, кад се залáди, да изнрзну.

измелeзи се, повр., изроди се [укрштањем изгуби особине соја (врсте)]. — Стојáн Милeнков није имáо дóброга ђвнá, па му се крáсне ђвце измелeзилe.

измeни се, повр., избледи (боја неке тканине, плетива и сл.). — Кад се нешто учíни у оровину сл' у дуњóвину, неће да се измeни.

измењување, с., гл. им. од измењује се, мењање боје (услед светлости и прања)

измењује се, повр., бледи, губи боју (на сунцу, услед прања). — Миланка учинила неко плétиво у куповну фарбу, па ју се чарапа од њега измењују у прање.

измётне се, повр., непрел., уметне се, има особине неког претка. — Народна пѣсма каже да се Мάρко Краљевић изметнуо на његовога ујку војводу Момчила.

измољише, прел., изгризе, прогризе, поједе (мољац вунену одећу). — Некад смо имали много дрѣје од вуну, али никад и нису измољисали мољци кај сад.

измори, прел., изнури, замори. — Прѣ пладне ме изморише; гѣ ћу ја да жњем с младј жѣтвари; жњедо до пладне колко могло, савита одве дозем, па се ману.

измори се, повр., премори се, замори се. — Прекóлето смо се изморили, па смо једва чекали да дõе зима, да мало оданемо од толку рабóту сваки дан, цео дан.

измóта, прел., извуче, истргне, тргне. — Кад Миливојев унук повѣде оро, деда измóта сребрену банку из цекуљицу и да на свирачи, да свире, а он да глѣда младјњу како игра.

измóта прѣва, прел., изр., пробурази, проспе прева. — Прича се да је Милош Обилић, пред ббј на Кóсово, прѣ шѣс стóтине године, са своја два побратима уишо у шáтор турскому цару Мурату и с нбж му измóтао прѣва и цар издaне, а српски јунаци изгину за слобóду.

измóтава се, повр., замлаћује се, понаша се неозбиљно (и неприродно). — Дѣ, не измóтавај се, узни пaре кад ти давам, знам да нѣмаш, па ћеш да ми врнеш кад зарадиш.

измóтација, ж., необично понашање, неприлично понашање. — Немó да правиш измóтације, да ти се смѣју људи.

измрда, прел., избегне, не учини нешто. — Никó није мóго да измрда болес и смрт.

измрђава, прел., избегава. — Данило Мисин је цео вѣк био пуштаван, па је измрђавао да иде гѣ се збирају људи, гѣ се пуши и гѣ мóже да озебне.

измрѣју, непрел., (махом перф.: измрѣли), изумру, помру. — У сѣло, у цео један рѣд куће прекај пут, измрѣли и стáри и младј, и авлије остáле пýсте.

измр́зне, непрел., премр́зне, смр́зне се. — За лу́ка и компи́ри изри́љају зе́мљу у́јесен, па прекóзиму измр́зне и у́пролећ је ситна кај песа́к па са́мо поса́де што и тре́ба, и све се ро́ди.

измрља́ви, прел., уради а́лкаво, површно. — Ни́кад ни́шта не уради кај љу́ди, него са́мо измрља́ви, ко́лко да ни́је до ње́га.

измр́мори, прел., изговори нешто нејасно, промрмља. — Деда Ми́та се ди́же од со́вру, измрмори не́што, па и́зиђе да пу́шти овце, ја и не чу́ добро шта ре́че.

измр́си, прел., замрси, помеша. — Кад не́ зна да тка́, што се́да у ста́тива, па ми измрси́ла жи́це, и сад не мо́гу до кно́ћи да и распра́вим и да се опра́вим на ткање́ што сам по́чала.

измр́чу се, повр., спаре се (овце с овном). — Кад по́дјесен до́ђе вре́ме за мрқа́ње, љу́ди одво́је овна́ од овце, да се не измр́чу, па га пу́ште по́сле не́колико неде́ље, те се и овце тако́ ја́гње кад прођу мр́зовци и по́чне про́лећ.

измршави́, непрел., ослаби, смршави. — Кад у́јесен доте́ра овце из Гра́пчину, о́не му измршаве́ле кај да нису́ има́ле траву́ да пасу́ и шу́му да брсте.

изму́а, прел., измота, изнесе. — На А́дамову сва́дбу у́вечер Ђса ли́лкин се прому́а не́где и изму́а једну́ тепси́ју пече́ње и један ле́ба, па сви шму́гну у тавни́ну и све поје́ду.

измузу́је, прел., (по)музе све млеко. — Ле́ти, док ја́ганци још си́сају и расту́, овча́ри не измузу́ју овце, него и оста́ве мле́ко за ја́ганци у обе́ сисе, ел' једну́ сису не помузу́.

измурда́ри, прел., исканшари, уради несавесно. — Ако ма́јстор данас измурда́ри не́што једно́му, јутре дру́тому, он изгости́ра с љу́ди, па по́сле изглеђу́је да му не́ки донесе́ не́што да напра́ви и да зара́ди.

изна́пољ(е), прил., споља. — Не́ки ода́вно нису́ кречи́ли ку́ће ни изну́тра, ни изна́поље.

изнапра́ви, прел., погради, направи (много), сагради више зграда. — Љу́ди се чу́де ка́д Љубо́мир изнапра́ви оно́лке би́не и ста́је по це́љу авли́ју.

изневе́ра, ж., невера, неверство, прељуба; издаја. — Не́ма ни́шта те́же од изневе́ру према сво́ј наро́д. — Же́на му опрости́ла изневе́ру, али он се́бе ни́кад не мо́же да опрости и да заборави́.

и́зново, прил., поново, изнова. — Кад не ура́диш не́што ка́ко тре́ба, бо́ље да ура́диш и́зново, не́ да оста́виш ка́ко бу́де.

износи, прел., наноси се, носи дуго. — Грађени опанци што сам купио у Кривир износио сам по сви свецџ, и још су ми кај нови, зато што и чувам од кишу и другу мокрињу.

износи се, повр., нанесе јаја, па више не носи (кокошка). — Не чуђи се што ти кокoшке од неко време не носе, носиле су цело лето, па се износиле, и сад, прекозиму, неће да носе, па ће упрелећ па да пронесу.

изнутрица, ж., ситниш од заклане живине; савест. — Кад се закоље кокoшка, од изнутрицу се свари чорба. — Зло је кад човек начини нешто, за шта га после цео век је изнутрица.

изоди се, повр., ходи доста, наводи се. — Ако се Вукашин није наодио, нико није, сваки дан иде по три-четири пут на појату, нем како му се не досади да врше с ноге цео дан!

изокрене се, повр., измени се, промени се, преокрене се. — Понекому донегде све иде у напреду, па се одједанпут изокрене и пође унатраг.

изопивају се, повр., опију се (многи). — Кад је Мијајло удавао ћерку, свадба је трајала целу недељу, па су се изопивали први дан и нису се трезнили догод је била свадба.

изотoде, непрел., (махом перф.: изотодили), отиду (многи). — Кoлко су одјутрос изотодили на панађур само прекај нас што су прошли, а камоли по она други пут.

изрѣбри се, повр., испречи се, обрече се. — Ја му реко љуцки да му бвце искочије из трљак и отишле как пругу, а он се изрѣбри на мене и извика за ништа, кајгод да сам му реко не знам шта.

изрезили, прел., изгради. — Изрезилила га кај пца што ју прошло преко пченицу с кола.

изрѣпчи се, повр.; в. изрѣбри се

изрипи, непрел., искочи. — Кад је ишо с кола у Сѣнци, испод кућу Миће Ванкиному, краве му одједанпут усучу у страну уз један сливар, а он изрипи из кола, потрчи пред краве, увати за поводњаци и врене и на пут.

изрипује, непрел., искаче, излази. — Ђ л' ниси видо да коза изрипује из трљак и прави штету по сливар: гули сливе и брсти лестари, мора да ју везујемо.

изрче, прел., усекне нос. — Изрчи си нос, немo да ушмркујеш.

и(з)цѣпа, прел., испепа. — Зар си већ ицѣпао буквар; како ћеш да кажеш учитељу кад те пита што ти је ицѣпан буквар?

и(з)цѣпи, прел., отцѣпи откине. — Штo си ицѣпила прва два листа из читанку; из књиге се слике не цѣпају, него се глѣдају у књигу.

иконoм, м., деф., пољопривредни стручњак; добар домаћин, штѣдиша. — Сваки понедѣльник у шкoлу долази иконoм и показује на ђаци како се калѣме воћке и лoза. — У сѣло има нѣколко иконoма, у који се сви углѣдају. — Будимир је добар иконoм, куд нѣга се ништа не баца, свѣ бн зна да искористи, зaто у нѣгoву кyћу има свѣ.

иљавица, ж., разрока жена. — Сад мaло има иљавице, па и онѣ које су фaличне у oчи знаду како глѣдају, па и се тo скoро и не види.

иљавко, м., разрок човек. — Срѣћа је што се иљавци рѣтко рaђају, у наше сѣло нѣма ни једaн.

иљавче, с., разроко дете. — Док су дѣца, иљавчићи нoсе нѣки нaочари, па и се oчи испрaве.

иљадарка, ж., хиљадарка, новчаница од хиљадy динара. — Нѣкад се за иљадарку мoгла да кyпи дoбра крaва.

иљaдо, бр., хиљадy, једна хиљaда. — Само Милутин Марјанов и Милан Галин дaли су на ћѣрке више од иљaдо бaнке кад су се удавaле.

имaњице, с., дем. од имaње, земља, имaње. — Илија Пѣтров је био слугa по сѣло и није имaо ништа, па је трчао, радео и чувaо и прикупио мaло имaњице, али није имaо срѣћу да поживи с дѣцу, yмрeo је кад му биле педесѣт гoдине.

имaњице, с.; в. имaњице

ивaтѣње, с., инат, инаѣње. — Од ивaтѣње нико није имaо фaјду.

интериз, м., деф., камата, интерес (на новац уложен у банку). — Нѣки пyт су и зaдруге примaле од људи пaре на штѣдњу и давaле интериз.

искаишaри, прел., уради несавесно. — Има мајстори што воле да искаишaре што и нѣки дa да му ураде, али тo не вaља ни за њи, зaто што ће да изгyбе муштерије.

искаишaри се, повр., поквари се, пронсваљали се. — Док је био сирoма, није био кaишaр, а кад се најео, искаишaрио се, па је изгубио људи и пa је сирoма.

искача, непрел., излази, произлази. — Кад ни Мирoвци до икиндију нису дoшли на свaдбу, искача да вѣће ни да дoђу, па да и више не чѣкамо, него да узнемо полaко да рyчамо. — Откaко се поболѣла, Бoјка ниkако није искачaла у сѣло.

искљyца, прел., поједе живина (птица) зрневље. — Кад лѣти узрѣ конопље, нѣки ситни пилићи се кaче на њи и искљyцају и сѣме.

исковѣ, прел., покове, закове. — Нálето ћемо да исковѣмо тарáбе и да загради́мо авли́ју, па ни́чије кокóшке неће да ни чíне штéту.

искóси се, повр., искриви се. — Кад је зидáо óграђу Живóјку, Или́ја Лѣпин ни́је имаó висак, па му се зид мáло искосиó упо́ље.

искотрља, прел., изнесе котрља́нем. — Крајинци искотрља́ју лубени́це прекај пúт, па продава́ју на људи што прола́зе по пúт.

искотрља́ју се, повр., фиг., роде се много (лубени́це, диње и сл.). — Некад је у рéке имáла мlóго риба, па Мáрко Жíвков увечер намести лéсу на пли́ћак, и кад у́јутру рáно оти́дне на рéку, на́ђе да се на лéсу искотрлале рибе кај пра́ци.

искоцка́ри, прел., превари, излаже, доби́је преваром. — Јéвта́ је гледáо да искоцка́ри свé што мóже, али кад су му људи увати́ли крај, ни́је мóго ви́ше ни́шта да пости́гне ни на по́штен начин.

искоцка́ри се, повр., проневаљали се, поквари се. — Кад се Лукá, шна́јдер, мáло залебиó, искоцкариó се, па краó сукнó што му људи донéсу да ши́је, док се тó расчу́ло, и изгубиó и људи и ни́је имаó ни за ле́ба.

искрш́ка, прел., накрши, наломи. — Љу́пче искрш́каó ба́бе једну́ камарку́ гра́ње, па ће óна да залóжи óгањ и да му испечé ушгíпче.

искулучи, прел., изврши неку обавезу, издржи нешто. — Ё́те, и тó смо искулучи́ли, довéзли смо кóла с гра́ње, сад ви́ше не́ма штá да тра́же од нáс.

иску́са, прел., поједе кашиком. — Штó ниси́ искусаó ту́ по́пару, него си остави́о толи́чко, да се зби́рају му́је на њó?

ислаби́, непрел., измршави, изнури се, ослаби. — Једну́ гóдину гусéнице изеле ли́сје по дрвѣ́ће, и људи нису́ имáли óдшта да прáве ли́сници, па су прекóзиму óвце рани́ли сас слáму и óне су допролећ такó ослабéле да су се споводи́ле по пúт и једвá су преживéле до зелéну траву́.

испаза́ри, прел., истргује, купи, прода. — Ти́ си данáс дóбро испазари́о: про́дао си стáру кра́ву и за íсте пáре купи́о си младу́.

испарчети́ше, прел., искомада. — Кад у́мре не́ки кóј има мlóго де́цу, óна испарчети́шу зéмљу, па ни́једно не́ма дово́љно.

испасé, прел., попасе. — Кóлко пúт ни ту́ђе óвце испасле траву́ у неогра́ђену ливáду у Чúку; ову́ гóдину ћемо да ју́ огради́мо, да има́мо и ми́ не́ку вајду́ од њó, а не́ свé та́ свéт.

испи́сник, м., човек с којим неко заједно служи војску. — Кад се пу́ште извојску, не́ку испи́сници се допису́ју не́ко врéме, па се заборáве.

испла́кне, прел., опере (мало, овлаш). — Испла́кни те́ дрéје још у једну воду́, па иди на врело да и опереш добро.

исплéви, прел., почупа коров (из жита, леја и сл.). — Ако се не исплéви пчени́ца од палами́ду, на вршу се помéша жéто и сéме од палами́ду, па дрúгу годину кад се посéје, нéкне ви́ше палами́да нé жéто и угу́ши цéлу њíву.

исплоди́рни, -а, -о, деф., експлозивни, распрскавајући. — Нёмци су пуца́ли на нас и с исплоди́рну мунíцију.

исплýска, прел., упрска (водом, млеком и сл.). — Изú, се, па та́д у́зни да пéреш дрéје, да не исплýскаш нóви опáнци.

исплýска се, повр., упрска се (водом, млеком и сл.). — Кад се спрéмају за óро, дево́јке се пр́во омíју, па се та́д обуку́ју и обу́вају, да се нé би исплýска́ле по нóве дрéје и опáнци.

исплýска, прел., попрска водом, проспе воду. — Исплýскај sóбу с во́ду, кад метéш, да се не дíза прашíна. — Ра́да Гíтина носíла млéко у ка́нтицу, па свé исплýска́ла по пúт, ни́је зна́ла ка́ко се нóси да се не плýска.

исплýска се, повр., прели́је се (вода из суда). — Кóј н'умé да нóси сýдови с во́ду ел' с млéко, њéму се по пúт исплýска и во́да и млéко.

исплýсне, прел., проспе (воду). — Исплýсни тó корíто с во́ду, па га успра́ви уз ора́, да се осу́ши.

испозабора́вља, прел., заборави (више ствари). — Има лúди што мlóго обе́ћају, па пóсле свé испозабора́вљају.

испóсни се, повр., испости се, ослаби (земља). — Кад ви́де да и се зéмља испосни́ла, лúди оста́ве њíву нéколко го́дине за ливáду, па ју пóсле пóново разóру и сéју.

испрга́ви се, повр., прозли се. — Шта́ ли је Милади́ну те се такó испрга́вио, до скóро ни́је бíо така́в?

испревр́ћа, прел., испретура. — Кад је бíо рáт, једандáн наíшли Бúгари у на́шу ку́ћу и свé испревр́ћали, али нисú на́шли што су тражи́ли.

испре́ће, прел., извади из пепела, жара, песка. — Испре́ћи компири́ изога́њ, да не прегорé.

испрова́љују, прел., провале (пробуше) на више места. — Нéке жéне испрова́љују днó на плéкане нутíје, па у њí са́де цвéће.

испрска, прел., попрска, пошкропи (водом). — Пола́ко с тí сýдови, да не испрскаш во́ду, зна́ш ка́ко се од далéко нóси.

испрска, непрел., испуца, респукне се. — Ноћас био голѣм мраз, па се вода у кúпицу смрзла и кúпица испрскала, па мора да ју бацимо и да кúпимо другу.

испрсне, непрел., излети, изиђе. — Испред кúбе не трéба да има артије, дељанке и друго ситно и сувó, да не испрсне из кúбе нека жишка и да и запáli, па да изгори кúћа.

испрти, прел., скине с леђа торбу. — Испртила сам торбу, па сад не могу самá да ју подигнем и упртим, де, помóгни ми мáло.

испушти, прел., занемари, испусти. — Он је зимус испуштио његове краве: није имао сено, него и раниó са сламу, само да и одржи душу док не стигне травá, и сад не може да и прéжа ни у кола, а камоли у плуг. — Како си испуштила кову у бунáр, кóј ће сад да ју извади?

истегљи, прел., извуче; издужи, развуче. — Кад је правио кúћу, једанпут претоварио кола с грéде, па његове краве нису мóгле да истегље кола уз брéг куд Ми́те Ва́нкиному кúћу, него је сачекаó да наиђе неки с кола, па да четвэри. — Истегљи мáло ту úзицу, да може да се вéже клин.

истегљи се, повр., извуче се, порасте. — Из нај већу невољу смо се истегљили, сад да пázимо да не наиђе нека јóш већа. — Видим, Адам лилкин се истегљио, еј, момчић.

истэзгује, прел., истиска, притиском испеди. — Скини сад лопáр од цедило сас сирење, од си́ноћ се истэзговало и душá му нестáла (сасвим се испедио).

истимáри, прел., ишчисти (ишчетка) длаку говеда чешагијом. — Домаћини (уредни људи) рíну стаје и прости́ру сламу, да и говеда не лёгају на бáлегу, па пóсле да не мóж да и истимáре док и не почупају длаку с чешагију.

истиска, (по)стэже; испеди. — Рáтке Дáрин избиó и истискаó за гúшу Мија́јла Радисљевога, па га Мија́јло тужио, и сад се суде. — Ода́вно, кад нису имáли пáре да кúпе зéјтин за славу, жéне разби́ју и очисте ораси, па и истучу́ у чу́тору и истискају зéјтин из њí, и тако преслáве славу.

истича, непрел., истиче (вода и сл.), пролази (време). — Лéти рéка пресу́ши и остане само на ви́рови, па само помáло истича из једáн у други.

истргује, прел.; в. испазáри

истрешти́ (óчи), искрѣштити очи, исколачи очи, нарогуши се. — Шта си, брé, истрештиó тé óчи, мислиш да је не́кога стра́ од тéбе?!

истрпí, прел., поднесе, издржи. — Што је Нада истрпела у њој вѣк, то нѣма близо, па је остала жива.

исфр̀ли, прел., избаци. — Што ниси исфр̀лила пѣпо из кúбе, него се препунило, па испада нáзем; знаш да може да испадне и жар и да се нешто запáli, па да имамо мýку.

исфуктí, непрел., испламиња, изгори (бурно). — Не остављај вратанца на кúбе отворена, да ти óгањ не исфуктí за час, па да се угási.

исфушáри, прел., уради алкаво, лоше. — Мирјан исфушарио кад ковао лѣтве на нашу стáсину, па кад дуне јак вѣтар, раскрије западну и јужну страну

и(с)цавтí, непрел., расцвета се. — Стíгла прóлећ, сли́ве исцавтѣле, јáбуке ипавтѣле, свѣ је озеленѣло и исцавтѣло, милина је да се погледа.

и(с)цаклí, безл., [махом перф.: и(с)цаклíло], изведри се (небо). — Изведрило се, па и(с)цаклíло, ноћас ће ма́чка и ми́ш заједно да спѣ (биће веома хладно).

исцвѣта́, непрел.; в. и(с)цавтí

и(с)цѣри зúби, прел., искези зубе; умре. — Штá си, брѣ, исцѣрио зúби, није ништа смѣшно?! — Лíлка стáлно íпо на појáту у Пљешѣвац, па га једну ноћ нашли ге ицѣрио зúби у снѣг.

íте, [и(ди)те], имп. од íде. — Рáдој кáже ујутру Јели́ке и Кóсе: „Íте на појáту и помóзите бвце, док ја напасѣм краве, па ћу да дођем да íдемо на копање.

ицѣпа, прел., исцепа. — Зар си већ ицѣпао опáнци што сам ти направíла прѣ не́колко дáна?!

ицѣпóтина, ж., (махом множ.: ицѣпóтине). — Сад ни́ко не нóси ицѣпóтине на добар дáн.

ицѣри [и(з)цѣри], прел.; в. исцѣри

ицрпѣ [и(з)црпѣ, прел., исцрпе. — Лѣти, кад остане мáло вóда у бунáр, људи га ицрпý с кóве, па се једáн, ко́ји умѣ, спушти нáруке на дно, очíсти га од блáто и лóм, ако íма, па се пóсле збѣре чíста вóда за пиће, за омивáње, за прање и за сто́ку.

ичу́па[и(з)чу́па]; в. и(с)чу́па

ишпáрта [и(з)шпáрта], прел., изоре (копачи́цом између редова кукуруза. — Кад куку́руз стíгне за копање, људи га ишпáртају, па пóсле с матíке загрну о́паци и заврше копање.

Ј

јагњийи, с. плт., јагањци. — Кад се после пладне пуште овце с јагњийи, они се зберу, па трче и играју се кај деца.

јајченце (и: јајченце), с., дем. од јајце, јајашце. — Сјинко, иди у птјалу и збери јајчанца из гњезда што кокóшке снеле данас, па донеси овамо.

јарица, ж., зоол., (махом множ.: јарице), врста инсекта (овчји паразит). — Пара баба Жива ми није давала да спим ноћу с јаре, да не прелазе јарице на мене.

јармењача, ж., полица (доњи део) јарма. — Уз брег преко поток краве усукаше на једну страну и рацепише јармењачу, па морадо да ју везујем с жицу, да послужи док се врнем из Буцак, па да направим нову.

јарче, с., дем. од јаре. — Ноћу одвојимо јарчићи и јаганчићи од козе и овце, да не сисају прекóноћ, те да ујутру помуземо млéко и за нас.

јарчетина, м., зоол., аугм. од јарац. — Иди вежи ону јарчетину, да не гули воћке, одјутрос деде утéко у дољњу градину, па огулио једну јабуку два пéда.

јарчећина, ж., месо од јарца. — Негде усóле и осуше јарчећину надогањ па кáжу да је добра за јéло.

јевтињи, -а, -е, комп. од јевтин, јевтинији. — За сваки дан кúпе се јевтиње дрéје, а на добар дан обучу се скупље кóј има.

јéга, ж., пила., С јéгу мóе да се престру́же жица, шипка, плéк и дру́го тање целéзо.

једандан, прил., једног дана. — Ни́ко не зна кáд ће да ўмре, али једандан ће и тó да бóде.

једнó, прил., исто, једнако. — Ни́је једнó да чóвек јé качáмак и лóка и качáмак и сирење.

једнобóјан, -јна, -јно, једне боје. — У шкóлу ћаци пи́у с једнобóјан, а цртају с двобóјан пла́вез.

једнокри́лан, -а, -о, од једног (једних) крила (на пр.: врата, прозор). — Нéки пúт су имáли сáмо једнокри́лни пéнцири, а сáд сви прáве двокри́лни, они бóље држé топлóћу у сóбу.

једнó на́друго, прил., просечно, ћутуре, све уједно, све заједно. — Ми́лета прóдао јаганци на пи́јац једнó на́друго по идина́с бáнке.

једнѡ по́друго, прил., једно за другим, узастопно. — Миливоју и Данке су се деца роди́ла једнѡ по́друго, па су једнѡ по́друго и́шла и у шко́лу и у во́јску, и тако́ је и нај ла́кше и нај бо́ље.

једноре́дан, -дна, -дно, са једним редом, од једног реда (на пр. усна хармоника са једним редом гласова). — Једноре́дне музике́ се купу́ју за де́цу, док јо́ш не знају да сви́ре у њи́, а дво́редне мо́мци.

једноста́ничав, -а, -о, неједнаких страна. — Поне́кад израсте́ једноста́ничава лубени́ца — од једну́ страну, оздо́л, ра́вна, а сву́д наго́р котура́та.

једноце́вка, ж., (ловачка) пушка са једном цеви, једноцевка. — Са́д ло́вције нај ви́ше купу́ју двоце́вке, рѣтко ко́ј има једноце́вку.

јелече́, с. дем. од јелѣк, женски прслук. — Ода́вно дево́јке ле́ти неде́љом обу́чу јелѣчи́ни и ве́жу врсту́ дукати, па и́ду на о́ро.

јелѣченце́, с., II дем. од јелѣк. — На Ви́довдан ма́ти дала́ Душке́ јелѣченце́ да обу́че и да и́де у шко́лу.

јелова́к, м., деф., јаловак, дуд који не рађа. — У Гра́пчину нису́ имали ни́какве во́шке, него са́мо круке дивља́ке и једанду́д јелова́к, па су це́ло ле́то жудува́ли и прѣшње́, и ја́буке и грѣ́же.

јеница́јс, м., врста дечје игре. — Јеница́јс је мло́го ра́досан за де́цу.

јѣ се, повр., фиг., једи се; нестaje. — Куд го́д се окрѣнем и погле́дам, све́ ми је на́поко, па се јѣм и не мо́гу ви́ше од му́ку. — Јѣ се кај ме́сец (Изр.).

јесе́ње, с., зб. им., деф., јасење, јасенови. — Гра́ђа од јесе́ње добра је за сва́ку упо́требу, јака́ је и чврста, па се од њѡ пра́ве на́плати и осови́не за ко́ла, дире́ци, да́ске, за све́ мо́же да бу́де.

јечме́н, м., бот., јечам. — Јечме́н рѣтко ко́ј са́д се́је, а ода́вно су га сеја́ли ви́ше, па су га мле́ли и за ле́ба кад се пчени́ца ма́ло сеја́ла.

јечмо́в, -ова, -ово, јечмен, од јечма. — Јечмо́ву сла́му гове́да бо́ље је́ду не пчени́чну, а нај бо́ља за сто́ку је сла́ма од ова́з, за́то што је нај ме́кша.

ју, зам., дат. и ак. од она, јој, ју (облици јој и је не постоје). — Не мо́гу да ју да́м си́то, дала́ сам га Де́се. — Не́мам ше́рпу, дала́ сам ју Авђе́лије.

јунаклу́к, м., јунаштво, јуначење. — Не́ма јунаклу́к на голѣму и ле́дену во́ду. — Због јунаклу́к је пропа́о и Си́тке; кад је био де́те, зи́ми је гази́о по по́ток, па му се укочи́ле но́ге и це́о ве́к не мо́же да о́ди.

јунџе (и: јунџе), дем. од јунџ. — Бѣлче лани бѣше јунџе, а глѣ сад колко је порасло.

јунџи, м., зоол., дем. од јунџ. — Иако још нису дорасли, Настас почео да прежа његови јунџи, да се науче да вучу у јарам.

јунџи, с., зоол., дем. од јунџа. — Стамѣнково јунџе утѣкло на Душановога бика и водило се, кѣ зна каквѣ ће теле да отѣли кад је толико младѣ.

К

кавурма, ж., један производ од мяса. — Зими у сѣло има и мѣсо, и сланина, и кавурма, и чварци, а лѣти рѣтко видимо мѣсо, само ако закољемо неку кокѣшку.

кадивница, ж., кадионица. — Кад жѣне на задѣшнице пѣћу на грѣбље, понѣсу и кадивницу, да прекѣде мртви.

кажипрс, м., кажипрст. — Сад се на кажипрс не носи прстен, а неки пут се носио.

казанџица, ж., стаја са ракијским казаном. — Благојева казанџица је била испод његову шталу и близо до пут, па је испѣчена комина тѣкла на пут.

каишар, м., варалица, покварењак. — Људи ђма познаду кайшара, па кад му нешто затрѣба, нико неће да му помогне.

каишари, прел., поступа несавесно, закида. — Понѣки кайшари гѣ год мѣже, али тако не мѣже дѣвек.

каишарски, -а, -о, непоштено, несавесно, алкаво. — Он не мѣже да скута његов кайшарски рад, ниѣи је одељаѣ пајанте, ниѣи је укуѣѣ тарѣбе како трѣба.

калабѣлук, м., навалица, (велики) посаѣ. — Немѣ сад да ми правим калабѣлук кад трѣба да ѣдем на копѣње.

Каланштѣра, (и: Каланштѣра), погрд., Циганштѣра, Циганин. — Немѣ никога да називаш Каланштѣра, тѣ није ѣљудно, свѣки има ѣме, па га виѣи на ѣме.

калем, м., калемљена винова лѣза. — Од калем је бѣље и грѣје и вино не ѣд старинску, некалемљену лѣзу, али мѣра мѣло да се заѣра ѣко ѣга: да се копа нај мање три пут, да се прска кад год трѣба, да се залама.

калем, м., обраѣен комадиѣ дрвета на који је намотан конац. — У куѣу трѣба ѣвек да ѣма неколко калѣма кѣнци, па кад ѣма нешто да се приѣије сл' да се саѣије, да жѣне не ѣду у сѣло да траже.

калемар, м., човек који калеми. — Најбољи калемари има у село Велика Дренова, у мораски крај, и они продавају калемљену лозу свуд гд стигну.

калемарски, -а, -о, који се односи на калемљење. — Неки за калемљење купују калемарски восак, а који немају, турају говеђу балегу.

калѐми, прел., присади. — Неки су калѐмили на окце, али и се ништа није примило.

калем(љ)ује, прел.; в. калѐми

калѐмче, с., дем. од калѐм

каљиптав, -а, -о, блатњав. — До синоћ је ишла киша, у њиву не може ни да се зађе, а камоли да се копа, још је каљиптава.

камареџина, ж., аутм. од камара, велика гомила. — Што си донео толку камареџину палице у собу, рекла сам ти да донесеш само за потпалу.

камарише, прел., домила, трпа. — Немó да камаришеш сува дрва прекај кубе у собу да се не запале, па да изгоримó.

камаришу се, повр., гомилају се. — Не камаришите се само на моја кола, идите неки и у кола што иде иза мене.

камењарка, ж., зоол., врста змије. — Како у Грапчину има камење на сваки корак, чудно је како се ретко виђују камењарке.

канија, ж., корице ножа, сабље, ножнице. — Врни, синко, нòж у канију и не вади га на човека кад није рат!

кано год, прил., као и, каогод. — Што ли онò Мирино девòјче смршавело кано год да нема шта да је?

кантарче, с., дем. од кантар, мала справа за мерење тежине. — Наше кантарче мери до десет òке и дванаес кила.

капак, м., предње и задња страна на канатама. — Кад истоварују кукуруз из канате, скину задњи капак, па нагрну кукуруз у кош и уносе у кућу.

капаче, с., дем. од капак, поклопчић. — У сваку кућу у тован има капаче на које се улази на тован.

капне, (не)прел., кане. — Цело лето није капнула киша и од кукуруз неће да буде ништа. — Капни ми мало зéјгн у тепсију, па да турим леба да се пече.

капуљача, ж., дем. од капуљача. — Жене исплету капуљачке за децу, па и целу зиму не зéбу уши и врат.

карабѝт, м., карбид. — Кад нема гас, добар је и карабѝт, само кад човек има карабѝтну лампу.

караби́тан, -тна, -тно, од карбида, оно што је у вези с карбидом. — У ратно вре́ме, кад ни́је имао гас (петролеј), клонфери су правили караби́тне ла́мпе од плéк и нису́ билé рђаве.

караби́тка, ж., карбитна лампа, карбитуша. — Ода́вно смо има́ли једну руда́рску караби́тку, али се она не́где затури́ла и сад ју не́ма ни́где.

ка́ртација, м., картарош, коцкар. — Ода́вно су има́ле и по сéла ка́ртације што су по цео дан седели по меја́не и игра́ли ка́рте, а њи́не же́не су самé рани́ле и поји́ле сто́ку.

катрани́ше, прел., испрља, запрља (јако). — Шта́ раде ови́ му́жи с кошу́ље: обучу́ и и за не́колко да́на и катрани́шу?

ка́чи се, повр., пење се. — Ене́ га на́ш мача́к — ка́чи се на ора́ да увати́ ве́верицу.

ка́чка, ж., дем. од ка́ца, качица. — Пре́ не́ку го́дину Гру́ја, пинтер, ми направи́о двé ка́чке од дудовину, па се жу́те кај ду́кати.

кашика́ра, ж., старинска пушка острагуша. — Деда Лазá је служи́о во́јску под кња́за Мија́јла, па ка́же да су та́д доби́ли пр́ви пу́т пушке кашика́ре и били́ су мло́го задовољни што су билé но́ве и мло́го бо́ље од кремена́че.

кви́та, ж., цедуља, признаница, потврда о уплати. — Он је све́ кви́те чува́о у једну́ дрвену кути́ју.

квичи́, непрел., цичи (свиња). — Кад по́чне зи́ма, сва́ко јутро се чу́је да квичи́ не́ка свиња́; то́ људи ко́љу сви́ње за ма́с и за ме́со.

ке́њкав, -а, -о, погрд., плачљиво (дете). — Да́ј то́му тво́јему ке́њкалу си́су, да не ке́ња ви́ше, ви́диш да је оглади́ло.

ке́са, ж., фиг., прен., мошнице. — Де́тету се спушти́ла ке́са.

ке́ц, м., крај кола (ора), последњи играч у колу. — Дево́јке ни́кад не игра́ју на ке́ц.

ке́штен, м., бот., кестен (*Aesculus hippocastanum*). — У на́ш кра́ј не́ма ке́штени, ни́ко и не са́ди, а до́бри су за ладовину́.

кеште́ње, с., зб. им., кестење, кестенови. — Кад би у сéло, с обе́ стране уз пу́т, посади́ли по један ре́д кеште́ње, има́ли би кра́сну ладовину́ преко ле́то.

ки́лавица, ж., ђускија (гвоздена полуга за вађење камена). — Кад је вади́о ка́мен у Чу́ку, Драго́мир је узео ки́лавицу на по́слугу од Милути́на.

ки́селкас, -ста, -сто, накисео. — У плани́ну, кад ви́димо да ни је чо́рба ки́селкаста, провримó ју узога́њ, да ни не поквари́ стома́к.

кисне се, повр., стоји (лежи, омекшава се) у води. — Кад су кошуље млого каљаве (прљаве), морају доста да се кисну у воду, да се лакше оперу.

кисни, непрел., има (на)кисео укус, кисн. — То млеко што си помузла синоћ узело да кисни, остави га нека се укисели добро.

китка, ж., кита, букет. — Коса се у недељу обукла (у нове дресе), забрадила нову крпу калемњарку и турила китку (над уво).

кицеља, ж., дем. деф., од кицеља, кецеља. — И девојчићи што иду у школу опасују кицељке.

кицошлук, м., кицошење, лицкање, претерано дотеривање. — Не ваља млого кицошлук, само бањавције се млого кицоше.

кладанче, с., дем. од кладанац, извор. — У ливаду испод пругу има једно кладанче што ни лети не пресушује.

кладенче, с., дем. од кладенац, изворчић. — Низ Тимок има неколко кладенчета, а у Грапчину нема нигде вода.

кладенчић (и: кладенчић), м., дем. од кладенац; в. кладенче

кланет, м., деф., кларинет. — У кланет су некад свирали Паун Дудуљ и Миће Најдин.

клане(т)ија, м., кларинетист. — Миће је био кланеија, Мијајло штрументар, а Видој тупанџија.

класевље, с., зб. им., класје. — На њиву, док стареји жиедју, деца по њи збирају класевље што је попадало.

клати, прел., дрма, гура лево-десно. — Немó да клатиш зуб и да тураш прсти у уста, зуб ће сам да ти испадне кад га подрасте други.

клати се, повр., повија се, не стоји чврсто. — Детету се клати зуб, скóро ће да му израсте други.

клацка се, повр., клати се, љуља се. — Кад почне јесен, време се придвечер стија, само се од неки слаб ветар клацкају грање у ора.

клењар, м., густиш (шумица) кленова. — Клењари су ретки, највише има овде-онде само по један клен.

клење, с., зб. им., густиш кленова. — Јабланчани имају клење на Бэле воде, далéко од сéло.

климне, непрел., махне (руком). — Учитељ уиће у учионицу и ђаци се дигну, а он и климне да седну. — Жена је неколко пут климнула мужу да остави краве да пасу самé и да дође да ју накрати дрва.

клинчић, м., дем. од клин, фиг., угласто парче платна или сукна које се ушива између ногавица у појасу. — Кад се носе панталоне, на клинчић се нај пре поклађу и рашију кбнци.

класка, непрел., лаје (кер). — Чујеш ли како класкају керови, мора да су близо неке ловције?

класка, непрел., иде за неким. — Немó да класкаш по матер, не може од тебе ништа да ради, треба да ни спреми нешто да јемó.

клица, непрел., клија. — Ланску годину прекóлето тóлко йшла киша да је пчепица клицала у класје, и нисмó мóгли да пожњемó до некад (дуго).

клобук, м., мехур, отеклина. — Добрóсав једанпóт йшо пéшки из Зájчер у сéло шéс сáта, па кад је изуó, вíдо да му свé клобуци искочíли на прсти.

клобучá, непрел., клокоће (течност у лонцу који врн или вода у реци). — Кад надбје рéка од кишу, јурне и клобучá преко брзáци и нóси свé на штá найће на ниске обале.

клопа, неррел., клопара, тандрче. — Мáло прé нешто клопá по кúћу, вíди да мáчка не учипи неку штéту. — Йди, затвóри вракњичку, чујеш кóлко ју клопа вéтар.

клопање, с., гл. им. од клопа, клопарање, лупњава

клопне, непрел., лупне. — Штá ли тó клопну у пóдрум, йди да вíдиш да се није увúко неки нáс, па да ни испогáни нешто.

клоца, ж., каменица, већи камен који се баца на некога. — Немó да ймаш пóслу с њéга, бн йма обичај да бáци клоцу на човéка и не мýсли да мóже да га удáри пóглаву, па да не мрдне.

клоца, прел., окида (празну) пушку. — Немó да клоцаш тó пушку свáки чáс, да ју не прсне фéдер.

клоцне, прел., окине ороз празне пушке, пиштоља, шкљоцне. — Ўвек поглéдај да л' ти је пúка клоцнута, па ако није, клоцни ју и тáко ју нóси.

крупчићи, с., множ. од клóпче (клубе), клубићи, клубад. — Знáш ли гé су опí моји бéли клóпчићи кбнци, трéбају ми да шијем кошúље?

кљусетина, ж., зоол., аугм., од кљуса, слаба кобила. — Жíван пá нáшо некакву кљусетину, па ју прéжа у чéзе.

кнэз, м., председник (сеоске) општине. — Кад је Илйја Дáкин бíо кнэз, поправљена је шкóла и школска óграђа, и опрáвљени су пúтови за планину и за воденице у Тíмок.

кобилѣтина, ж., аугм. од коби́ла, погрд., кобила. — Живојин про́дао ону њего́ву кобилѣтину на па́нађур, за́трео не́кога с њѡ, она́ јѣдва њде по пѹт.

коби́лче, с., дем. од коби́лка, обрамица. — Кад је по́шла у шко́лу, де́да направи́о унѹке једно́ бѹково коби́лче, па сад она́ сви́ма но́си во́ду од че́шму.

кобилчѣ, с., зоол., дем. од коби́ла, кобилица. — Онѡ твоје кобилчѣ ждрѣбно.

ковѣ, прел., поткива (говеда, коње). — Драгутин Марјанов, кад је остарѣо, није кра́ве ни кова́о, ни прежа́о, па́бе и чува́о, па су билѣ кај подивља́ле.

ковѣ, прел., кује косу. — Н'умѣ сва́ки да ковѣ ко́су, и за то́ треба знањѣ.

ковѣ, прел., фиг., тражи, захтева, кука. — Кад ти не́ки тако́ ковѣ не́што и да́н и во́ђи, па ти се доса́ди, мо́раш да му учини́ш, па ма́кар било́ и на́попоко.

ко́жинка, ж., дем. од ко́жа, ко́жица од печена прасета. — Не́ки мла́ђе сви́ње не де́ру, него и ошѹре, па ко́жинку оста́ве да се осу́ши и ва́ре ју с пасу́љ сл' с копривѣ.

ко́жичица, ж., дем. II од ко́жа. — Ми́ле На́дин је био́ мајстор да испече́ младо́ прасѣ, па му ко́жичицу начи́ни да све́ прска кад се ўзне међу зу́би.

ко́жичка, ж., дем. II до ко́жа, ко́жица од печена прасета. — Ако се прасѣ препече́, ко́жичка прегори́ и испу́ца се.

кожља́к, м., погрд., кожа (лоша); нешто од коже. — Кад ће једанпѹт да се огра́ди, да му сѣлска пшѣта но́ћу не довуку́ју сва́какви кожља́ци око ку́ћу?

кожу́рка, ж.; в. ко́жинка

кожу́че, с., дем. од кожѹ́к (кожух). — Није ло́ше да си ста́р чо́век и ле́ти но́си једно́ крѣтко кожѹ́че без рукави́, за сваки случа́ј.

козе́тина, ж., козе́ месо. — Козѣ́тину не јѣду у на́ш кра́ј, а који́ су јѣли, ка́жу да је добра́.

козе́тина, ж., аугм. од ко́за. — Прѡклете козе́тине, све́ ми живо́ погули́ше по гради́ну, мо́ра да и про́дам, од њи́ ми ве́ћа штѣта не вајда́.

козе́ћи, -а, -е, козји́, од ко́за. — Козѣ́ће млѣко́, неварѣно, да́вају на слабуња́ву де́цу да пи́ју на штѣ срце, чѣм се помузе́, она́ко млако́.

козе́ћина, ж.; в. козе́тина

коколѧн, м., човек избуљених очију. — Воја Коколѧн је добар ковач, али је млого скуѧ.

коколѧт, -а, -о, избуљених очију, буљоок. — Једнога коколѧтога човека у њино село зову Коколѧн.

кокѧли, прел., гледа избегених очију, мучи се. — Немѧ да кокѧлиш, него потрчи и врни ѧвце из жито, да не праве штѧту. — Лазѧ, јѧдан, коколиѧо, коколиѧо, па више не мѧже, кљѧкнуо је и не мѧже да трчи и све да ради сам.

кокѧчица, ж., дем., од кокѧшка, мала кокош, кокица. — Она мѧја кокѧчица што сам ју донѧла од појѧту, данѧс снѧла двојуче.

колачѧрка, ж., бот., врста јѧбука. — Нѧки не воле колачѧрке зѧто што су мѧло ѧкиселе, али ѧне су добре и трају цѧлу зиму.

колачић, м., с. дем., мала погача коју рођаке и сусетке са даровима доносе новорођенчету и породиљи. — Уз колачић се детѧу донѧсе и нѧка сребрена пѧра и тѧри му се на чѧло, „да купи брата сл' сестрицу.“

колебљив, -а, -о, несигуран, климав, непостојѧн. — Преко рѧку је био брв од једну тѧнку и колебљиву грѧду, па с терѧт нису смѧли да прѧђу преко њѧ, него су на плићѧк прѧгазили воду и прѧшли на другу страну.

колебне, непрел., мрдне, занесе се, посрне. — Кад се једну годину на Водице качио на товѧн, колебнула му стѧба, па је са све њѧ падо и сломио нѧгу.

колипкѧ, ж., дем. од колиба, колибица. — Кад лѧти почну да зрѧ лубенице, ѡуди у јѧдан крај бостѧн направе колипкѧ и вежу кѧче уз њѧ да вѧрди да ноћу не краду бостѧн, а понекад нѧки од старѧји кућани и спава ноћу у бостѧн.

колићни, с., множ. од коло (точак), точкови. — Одавно на колићни нису турѧли гвѧздене шине, али тѧд нису ни ишли далѧко с кола и нису товарѧли млого.

колскѧ, -а, -о, који се односи на кола, колски. — Колскѧ лѧнци су јѧки и с њи се сапињу кола на нѧзбрдице и везују се грѧде на кола да се не смичу.

колца, с. плт., дем. од кола. — Ту годину смо орѧли и посејѧли кукуруз двѧнаѧс дана, али је билѧ таквѧ суша да смо ујѧсен набрали сѧмо четвѧра колца кукуруз.

колцѧ, с., дем. од коло, точкић. — Учѧтељ не учиѧ да направимо четѧри колцѧта од тѧкву, па тако направимо и колца.

комѣндија, ж., спрдња, подмсах. — Тѣра комѣндију (Изр.). — Немó да тѣраш комѣндију с мѣне.

комѣндија, ж., невоља, чудо. — Ó, комѣндија! (О, чуда!). Што ми направи такву комѣндију, па сад не знам куд ћу и гѣ ћу?!

комѣндија, ж., вртешка (вашарска), рингешпил. — Одавно није имала комѣндија на струју, него су комѣндију обрћала дѣца: неколко пут обрћају, па седну да се вóзе, а друга дѣца обрћају, и тако цео дан.

кóнк, м., предсобље. — Унеси судови с вóду у кóнк у кућу, да се не смрзну ноћас и да попуцају.

кóнка, ж.; в. кóнк

коно́пан, -а, -о, кудељан, од кудеље (коно́плѣ). — Нѣки ситни пилићи навалили, па кљуцају коно́пано сѣме на необране коно́плѣ.

коно́пљарка, ж., зоол., врста птица. — Коно́пљарке нису големи пилићи, па стану и на вр од коно́плу и кљуцају сѣме.

коно́пљаркин, -а, -о, који припада коно́пљарки. — Коно́пљаркино пиле испáдло из гнѣздó, па га нашла свра́ка и појѣла га.

коно́пљарчѣ, с., младунче коно́пљарке. — Кад дѣца наћу гнѣздó од коно́пљарку, и чѣсто иду и глѣдају коно́пљарчићи, коно́пљарка тó вѣди и напушти гнѣздó и пилићи, па они пропáдну óдглади.

коно́пчáр, м., конопар (онај који суче коно́пце). — Сад рѣтко гѣ има коно́пчари, него од нѣгде дођу кад је панађур и продавају коно́пци.

коно́пчáрка, ж., жена која суче (и продаје) коно́пце). — У Бољевци је одавно имала једна коно́пчáрка, али је остарѣла и више не прави коно́пци.

коно́пчáрски, -а, -о, који се односи на коно́пчара. — Коно́пчáрски коно́пци су бољи од коно́пци што људи самí усучу, тврђи су и јачи и више трају, зато што су боље усукани.

кóнчан, -а, -о, од пређе (вунене, памучне). — Милѣна данас опасала кóнчану сукњу што самá сашíла.

коно́шѣ, непрел., погрд., много ради, диринци. — Дóкле ћеш ти тако да коно́шѣш, а други да седѣ и да глѣдају?

кóп, м., деф. од кóб (срећа, судбина). — Дóбро кóп (Добар сусрет!). — Нѣки одавно, понѣкад, кад ско́бе нѣкога човѣка, не кажу „Дóбро јутро!“, него „Дóбро кóп!“

копи́љарка, ж., погрд., девојка која роди. — И она чува њóјно дѣтѣ кај сва́ка ма́ти, јóш и боље, без баштú, и ни́ко не трѣба да ју ви́че копи́љара; није она ништа кривá, лагао ју нѣки мо́мак да ће да ју узне, па узео другу.

копиљче, с., дем. од копиља́к, дете које роди девојка. — И Ружина ћерка чува копиљче, и шта́ тѣ некому да не буде право, нека си сваки гледа своју муку.

ко́пка, непрел., фиг. — гони, тера. — Шта́ те копка́ло да идеш ноћа́с по тавни́ну и бацама́к (блато) по пу́ти́не, да изга́зиш и да су ти но́ге мо́кре, па јутре да не́маш у шта́ да се обу́јеш?

копрѣ́нка, ж., копрена у домаћих животиња. — Добро што си прекла́о тѣ прасе, ви́диш ко́лко му оте́кла копрѣ́нка, не би мо́гло мло́го ни да живи́.

коприва́р, м., густиш коприва. — Не и́ди преко та́ коприва́р, да се не испрли́ш, па да не знаш куд ћеш од му́ку.

копрѣ́вица, ж, бот., врста цвећа. — Копрѣ́вице расту́ по сакси́је и имају ли́сје с кра́спе ша́ре у бо́је.

копрѣ́вѣ́ача, ж., нелагодност после неких јела, алергија. — Не́ки доби́вају копрѣ́вѣ́ачу кад је́ду јагоде.

копуса́к, м., дем. од копу́с, купусић. — Данас сам у гради́ну у Пљешѣвац расађува́ла копуса́к и папри́ку и посе́јала сам кра́ставице.

конуси́ћ, м., дем. од копу́с; в. копуса́к

корѣ́ње, с., зб. им., (јд.: ко́рен), клипови кукуруза. — Кад биле ро́дне го́дине, посе́јемо куку́руз ра́но, па истѣра корѣ́ње око Петро́вдан.

корита́р, м., онај који прави корита. — Коритарѣ́ су били Цѣ́гани, а правѣ́ли су и вретѣ́на, ложи́це, вага́ни, застру́зи и застру́чићи; Цѣ́ганке су све тѣ разно́силе по сѣла и размењува́ле за куку́руз, пчени́цу, ма́с, сирѣ́ње и дру́го што и треба́ло.

коритарѣ́в, -а, -о, који припада коритару. — Коритарѣ́ва же́на натова́ри на грби́ну два́ корѣ́та, два́ корита́нца и тѣрбу с вретѣ́на, ложи́це и вага́ни, застру́зи и застру́чићи, па и́де у Јабланицу, Изво́р и Ми́рово и да́ва за ма́чину, ву́ну, жи́то, куку́руз и вѣ́не се у Лу́ково па́ с пуну вре́ћу.

коритарка́, ж., Циганка која продаје корита. — Ода́вно су же́не по сѣла понѣ́што купова́ле од коритарке: њ́гле, сапу́н, фа́рбу и још не́ке ситни́це.

коритарки́н, -а, о, који припада коритарки. — Ги́та је мло́го пу́т чува́ла коритарки́но жи́то кад она не мо́же све да понесе́, па ју оста́ви вре́ћу на чува́ње.

коритарски́, -а, п, који се односи на коритара. — Прекај ре́ку смо на́шли једну́ зарђалу коритарску секи́ру, што су изгуби́ли коритарѣ́ кад су ту́ј правѣ́ли корѣ́та од топо́ле.

кѡршум, м., куршум, тане (пущано). — У старинскѣ пушке брдѣнке кѡршуми су били од олово и нису мѡгли да пробивају дебље дрвѣће, али гѣ су ударили у мѣсо, правили су голѣму рану.

косетѣна, ж., аугм. од кѡса. — Жѣне, забрађујте се добро, нећу да налазим косетѣну по јѣло!

косѣло, с., држаље косе. — Љупче дао нѣкому у сѣло да му направи косѣло јѡш пролѣтос, и прѡшло је и лѣто и кошѣње, а косѣло му јѡш није направљено, ниѣти му је врнута кѡса.

косѣлце, с., дем. од косѣло. — Цѣло лѣто није мѡго да му направи једнѡ косѣлце, изглѣда да ће да му присвоји и кѡсу.

коскетѣна, ж., аугм. од кѡска, кошчетина, кост. — Откѡд довукују пѣста коскетѣне у авлију, да и чѡвек не побѣје?!

костѣт, -а, -о, кошчат, крупних костију. — Љѡди у сѣло су костѣти и јакѣ зѣто што мѡлого раде и дѣзају тѣшко.

костѡра, ж., тупа, незграпна, неугледна бритва, нож. — С тѡ тѡјѡ костѡру не мѡжеш ни лѣба да исѣчѣш, што јѡ не наѡстриш, ел' да кѡпиш љѡцки брѣтѡу?

кѡтарка, ж., котарица, корпа. — Девѡјка узне кѡтарку с плѣтиво на руку, па цѣо дѣн плетѣ по ђвце.

кѡцкар, м., варалица, лупеж, непоштен чѡвек. — Бѣжи од тѡга кѡцкара, да те не опељѣши, па да ѣмаш мѡку по сѡдови с њѣга.

кѡцѣри, прел., Он кѡцѣри гѣ гѡд мѡже, док негде не нагѡбѡси, па ће да пѣнти.

кѡцкарлѡк, м., лѡповлѡк, непоштење, непоштено поступање. — С кѡцкарлѡк се ниѡко није огаздѣо, него се обрукѡо.

кѡцкарски, -а, -о, варалички, преварни. — Ниѡко не мѡже дѡвек да вѡди кѡцкарски жѣвѡт, а да не нагѡбѡси на крај.

коштѣљѡвац, м., коштуњѡвѡ (орѡх), тѡрд орѡх. — Ако се орѡ посади од зрѡ орѡ, лѡко мѡже да се измѣтне у коштѣљѡвац.

коштѣљѡвѡ, м., фиг., тѡрѡдица, цѡпија. — Није дѡбро ни да чѡвек бѡде ѡдѡвише коштѣљѡвѡ, па да се одѡбѡји од цѣо свѣт и да нѣма дѡрѡство за дѡбро и лѡше кај сви љѡди.

кошуљѣ, с., дем. од кошуља, кошуљѡница. — Тѣтка сѡпила Нѡдивѡму дѣтѣту бѣло кошуљѣ за рѡђендан.

кошчуѣина, ж., аугм. од кѡска; в. коскетѣна

кра, (кр-а), прел., ставља мѡвого, трѡпа, гѡмила. — Штѡ краш тѡлко тѡ маѣину у гѣбѡниѡу, па пѡсле на љѡди да течѣ низ лактѡви?!

кравајченце, с., дем. од кравај. — Баба му умеси́ла једно́ кравајченце и дала́ му кад је по́шо у шко́лу.

кра́ставиче, с., дем. од кра́ставица, краставичи́

кра́ставичка, ж., дем. од кра́ставица, краставичи́

кра́ставче, с., дем. од кра́ставица; в. кра́ставиче

крвчи́ћ, м., дем. од крв. — Ништа, ништа, није стра́шно, посе́ко се ма́ло и поте́ко му малчи́ца крвчи́ћ, ја такву́ раницу не́ би ни зави́јао.

крвчи́ца, ж., дем. од крв. — Посе́ко се де́те ма́ло с бри́твицу, па му ма́лко поте́кла крвчи́ца.

кре́ка, ж., кричање. — Но́ћас у не́ко вре́ме зда́де се не́ка кре́ка у ко́чину, закре́чаше и коко́шке и পে́тао, мо́ра да је наи́шла леси́ца, али ју па́с одјури́о.

кремења́к, м., старински пишто́љ (с кремeним паљењем). — Кад су започе́ли рат с Ту́рци, на́ше војводе су има́ле по два́ кремења́ка за́појес.

кре́чало, с., погрд., дете које мно́го плаче. — Пољу́љај ма́ло то́ кре́чало, да ма́не да пла́че.

криви́ се, повр., искривљу́је се. — Кад кова́о тара́бе није има́о ка́д да испра́ља ексе́ри што му се криви́ли, него и пушта́о на́зем, па сам и ја збра́о и исправи́о.

криви́ се, повр., криви уста, плази се, руга се. — Шта́ сам ти чини́ла, да ми се криви́ш, ја се те́бе ни́кад не́ би криви́ла.

крке, с., леђа, плећа. — На крке (Изр.), на леђи́ма, на плећи́ма. — Кад је Љу́пче би́о ма́јцак, баба Љу́ба га упр́ти на то́рбу, па га но́си на крке.

кркља́, прел., мучи се, петља́, ради с муком и не баш успе́шно. — Ене́ га пред по́друм, кркља́ нешто́ око једи́о ко́ло; изломи́о му се једа́н на́плат, па му́чи са́м да направи́ дру́ги.

кркља́вина, ж., погрд., (незгодна) мешавина, заплетен, замршен, сложен посао; мука. — Не во́лим да има́м кркља́вину с ни́кога, сва́кому да́вам што сам ду́жан, од ни́кога ништа́ не тра́жим.

кркори́, прел., фиг., гуи́ђа, кори, жути се. — Иди га послу́шај што те те́ра, немó да ти кркори́.

кркутљи́вица, ж., кијавица; кашаљ. — Чи́м по́чне студено́ вре́ме, ба́бу сна́ђе не́ка кркутљи́вица, па ма́ло, ма́ло па кро́ће.

кркутљи́вко, м., кашљичавко, онај који кашље́ и кија́. — Немó кркутљи́вко да ми седи́ш уз де́цу, да и не прене́сеш кркутљи́вицу.

кркутљивче, с., кијавичаво дете. — Онџ твоје кркутљивче никако не седи у собу, бәр док му прѣђе назеб, него стоји и цупка на фузальку.

крма, ж., јарма (храна за стоку од пшеничних трица и кукурузне прекрупe. — Понескад, кад се не роди кукуруз, људи самелеу палице, па од њи праве крму за говеду.

крмача, ж., мрља од мастила. — У школу, кад пишеш, пази да не правиш крмаче на писанку.

крми, прел., даје јарму стоци, јарми. — Говеда мора и да се крме, ако се оће да су урањена и јака, није довољно само да пасу, сл' да и се дава само сено.

крњча, м., погрд., човек оштећена или затупаста носа. — Од Јована крњчу си имао шта да видиш кад ти направи пѣнцери, бурићи, чаброви, а умео је још понешто да направи.

крозира се, повр., провиди се, види се кроз нешто. — Ни кроз пѣнцер неће да се крозира кад се зими следи.

крошњиче, с., дем. од крошња, мала котарица. — Младе жене неће нигде да иду с празне руке, него узну крошњиче с плетиво наруку, па плету по пут.

крпәр, м., крпач. — Кад је мајстор Миџа остарео, мануо је да прави ципеле, него је само крпио старе, и за много је био крпәр, све док је могао нешто да крпи.

крпари, прел., крпи, врши ситне оправке. — Одавно су калајџије ишле од село до село и крпариле и калајсале бакрачи и тепсије.

крпари се, повр., помаже се нечим у издржавању. — Неки су се крпарили прекозиму у планину: сekli и цепали дрва и правили метрови за паре.

крпачки, прил, оправљачки. — Још би ради крпачки, а не прави ништа изново.

крстачка, ж., дем. од крстача. — Кад су копали гроб за деду, ископали крстачку баба Живинуму детету Радосаву.

крсти се, повр., фиг., чуди се (вeома). — Не пазе шта раде, па се крсте људи од њи.

кртињак, м., кртичњак. — Кртинe лети изрију грдни кртињци, па начинe штету у градине и по ливаде.

крунча, м., погрд., глупак. — Виде ли ти по село онога Милојковога крунчу што никако не седи дома?

кру́чица, ж., бот., дем. од кру́шка. — Пролётос смо извади́ли једну кру́чицу из у́трину и посади́ли смо ју у до́лњу гради́ну, али ни́је има́ла жи́ле, па се осуши́ла.

крштёва, прел., крсти. — Не́ки Вла́си су ода́вно крштёва́ли де́цу те́к кад пора́сту за шко́лу.

куд, предл., код. — Божа́на била́ не́писмена, па кад ју си́н био́ уво́јску, ишла куд Стоје́дина да ју пи́ше писмо́ си́ну.

куд, прил., где, куд(а). — Кад оти́двем у мо́ј кра́ј, куд го́д да по́ђем ге́ го́д да сти́гнем, сву́д ви́дим Ћтањ испред се́бе.

ку́жља, прел., кида, цепа. — Не ку́жљај, си́нко, ти опáнци по камења́р, кад мо́жеш љу́цки да иде́ш по пути́ћ, не́ћу да ти напра́вим дру́ги кад и иску́жљаш.

ку́ј, зам., ко. — Ви́ди ку́ј чу́ка на врата́, па га пу́шти нек до́ђе ова́мо.

ку́ј, -а, -џ, зам., који, која, које. — Ку́ј је то́ дете́ што се це́о дан и́гра с на́шега уну́ка?

кукуњёш, м., кокоњеште [назив кола (ора)]. — У́јка Живо́јин је воле́о да во́ди оро́ кукуњёш, за́то што се и́гра ја́ко.

кукурёг, м., бот., кукурек (*Helleborus viridis*). — Ба́бе су ода́вна прави́ле ле́к од кукурёг и чини́ле су и перáшке у не́га.

кукуру́чић, м., дем. од куку́руз. — Кукуру́чићи су до са́д до́бро изра́сли, са́мо би и треба́ла јо́ш је́дна ки́ша у подгрáње.

ку́ља, м., хил., куче, пас. — Ђе́, ку́љо, до́ђи ова́мо да те на́раним.

куљо́в, м.; в. ку́ља

кути́че, с., дем. од кути́ја, кути́јица. — Ге́ су ти она́ два кути́чета сас си́тни ексёрчи́ћи; на́ђи и донеси́ ова́мо.

куће́довница, ж., кућаница (добра) домаћица. — Кад се же́ниш, тра́жи куће́довницу, немо́ да гле́даш са́мо да је убава и из богáту ку́ћу.

куче́ћи, -а, -е, пасји, који се односи на куче. — Немо́ јо́ш да пу́шташ сви́ње, да не превр́ну куче́ не поје́ ме́ћу што сам му си́пала.

кучи́ште, с., аугм. од куче́. — Немо́ то́ кучи́ште да пу́шташ прекóдан, да не ује́ не́ко дете́, до́ста му је што је но́ћу пу́штено.

кучкети́на, ж., аугм. од кучка́. — Чува́ј се од Ги́тину кучкети́ну, да те не уда́ви, па́, кај ла́ни што те уда́вила.

Л

лабави́ња, ж., лабавост, недисциплина. — Уво́јску не́ма лабави́ња кај куд ку́ће, него мо́ра да се слу́ша старе́ј.

ладавина, ж., хладовина. — Вѣрује се да не ваља да се седи у ладавину под ораси.

ладњикав, -а, -о, прохладан. — Ову пролећ свѣ некако ладњикаво врѣмѣ, никакo да се отопли.

ладовинка, ж., дем. од ладовина. — Кад те нико не тѣра да радиш, седи у ладовинку и одмарај се.

ладовит, -а, -о, сеновит, хладовит. — По ладовита мѣста растѣ већа трава него по пољане, зато што по ладовине више траје влага.

лажотина, ж., лаж. — Докле ћеш да слѹшаш тѣ лажотине што се причају по сѣло, а не слѹшаш мѣне што ти казујем истину?

лази, непрел., иде потрбушке. — Надина ћерка није ни лازیла, одма се успраљала и одила.

лакачак, -чка, -чко, дем. од лак. — Мѡмци у сѣло лакачки, па кад играју, зѣмљу не доваћају.

ланченце, с., дем. II од ланац, ланчић. — Кад му се родила унѹчица, деда Данило ју купио златно ланченце, да носи на гѹшу кад порастѣ.

ласно, прил., лако. — Ласно се ударају батине по туђу грбину (Изр.).

ласноћа, ж., лакоћа. — Кад је кућа пуна људи, жѣне ласноћѡм очѹвају дѣцу, мѹка је жѣне кад је сама.

ластиче, с., (махом. множ: ластичићи), младунче ласте. — Ласте се не боје од људи, праве гњѣзда на товањаче од преткуће и слободно ране ластичићи док не одрасту и не испрлѣ.

лашњѣ, комп. од ласно, лакше. — У неке куће лашњѣ се договорѣ с туђинци не с кућани.

лѣба: изр.: лѣба и с лѣба (хлеб и још нешто за јело). — Нѣма ѹвек лѣба и с лѣба, него, кад има лѣба, с лѣба не мѡра ни да има.

леволвѣр, м., револвер. — За њин леволвѣр скраћували су мѣци од бугарску брзомѣтку и подударали су се.

леволвѣрски, -а, -о, револверски, пиштољски. — Наши војници су леволвѣрски мѣци узимали од Немци кад и зарѡбе.

лѣгало, с., легло. — Кокѡшке имају лѣгало на гране.

лѣгалце, с., дем. од лѣгало. — Кад најћу лѡвци и залају кѣрови, зајак н'умѣ да ћутѣ у лѣгалце, него рипне и бѣжи пред њѣ, па га ѡни уловѣ.

лѣјѣца, ж., дем. од лѣја, лејѣца. — Душанкине кокѡшке јучѣр прескочиле у мѡју градину и исчѡбрљале ми лѣјѣце с лѹка.

лѣјичка (и: лѣјичка́), дем. од лѣја; — Данас сам посадила три лѣјичке лука.

лѣпак, м., бот., броџац (*Galium aparine*), биљка чије се семенке хватају за одећу кад се пролази преко ливаде. — Ово лето од лѣпак неће да може да се прође преко авлију нико је и израсо гус и висок човеку до груди.

лѣпење, с., гл. им. од лѣпи, лепљење (куће блатом)

лепотиња, ж., (велика) лепота. — Кад дође пролећ, па озелени поље и рацавте се воћке и цвеће, па огреје сунце и ујутру попевају пилићи, а људи се размилели на све стране на рад, то је једна лепотиња, не зна човек шта пре да гледа и да слуша.

лѣска, ж., бот., леска (*Corylus avellana*). — На Ђурђевдан рано ујутру људи направе крстови од лѣску и пободу и у сваку њиву и ливаду, да се роди берићет.

летѣрак, м., и. дем., зоол., лептир. — Какви ти све нема летѣрци упролећ: ситни, крупни, шарени, жути, црвени, зелени, бели, једна лепотиња, а какве грозне гусенице се излегну од њи!

летѣрчић, м., дем. од летѣрак, лептирић. — Кад би човек у пола ноћ упалио лампу, видео би чудо од лепоту: какви све летѣрчићи облићу око светлос у свакакве боје и шаре.

летургија, ж., деф., рлг., славски хлеб (ишаран), славски колач. — Дан пред славу летургију умеси домаћица и ишара ју с тесто по горњу страну.

летургица, ж., дем. од летургија. — Летургицу домаћин пререже на навечери.

летургиче, с., дем. од летургија; в. летургица

лешћар, м., густиш (жбун) леске, лештак. — Лешћари има прекај реке и потоци, на сувом земљиште ретки су.

ливадче, с., дем. од ливада, ливадица. — Ако до пладне покосимо ливадче преко поток, по пладне ћемо да косимо детелину у Грапчинку.

ливатка, ж., дем. од ливада; в. ливадче

лидка (и: ли́тка), непрел., пирка (прохладно). — Да ова два дана није лидкало помало, не би могли да издржимо да жњемо цео дан.

лијандер, м., деф., бот., олсандер (*Herium oleander*). — Прича се да је лије од лијандер отровно.

лијандеров, -а, -о, који припада олеандеру, од олеандера. — Лијандерово дрво у наш крај не расте високо, а прекај море има га и од по неколко метра.

лијандерски, -а, -о, који се односи на олеандер. — На лијандерски чабар треба да притегнемо обручи, расклимали су се, па да не пропушта воду са стране.

липцотина, ж., угинула (липсала) животиња. — Свако село има места где се закопују липцотине.

липцотина, ж., погрд., фиг., слаба, болешљива особа. — Понеки се запушги и направи се на липцотину.

лира, ж., песмарица (књижица популарних песама). — Одавно су на панађури продавали лире за четири динара.

лис., м., лист. — Кад прђу врућине, почне један по један лис на дрвђе да жуті и да опада, а кад удари слана, сви листови падну назем, и шума остане гола и сива.

ловцијин, -а, -о, који припада ловцу. — За ловцијинога кѣра што се пре два дана изгубио у Кривајницу још се ништа не зна.

ловцијски, -а, -о, ловачки. — У село су одавно имале неколко ловцијске фамилије у које су се мушки бакћали с лѡв.

ловцика, ж., мачка (кучка) која вредно лови мишеве (зечеве). — Нико нема мачку ловцику кај што је наша: сваки дан увати понекога миша.

ловцикин, -а, -о, који припада ловцики. — Не зна се шта је до крај било с ловцику, али ловцикини мачићи нису били ловције кај њина мати.

ложичка, ж., дем. од ложца, ложичица. — Заслади воду с једну ложичку мѣд, па дај детету, немѡ на штѣ срце да пије само воду.

лѡзанцѣ, с., дем. од лѡзе, виноградић. — У лѡзанцѣ у Чуку била су два водењака, па су се осушили и иструтели.

лѡлштина, м. ж., аугм. од лѡла, мангуп, нерадник. — Од лѡлштину мѡже да бѹде нешто, а од будалу не мѡже ништа да бѹде.

лѡлштина, м. ж., распусник, распусница. — Док су били млади, били су свакакви, и лѡлштине и нерадници, а после се доватили до памѣт, па запели да раде и па су нешто постигли.

ломљавина, ж., аугм. од ломљава. — Нећу више да чујем ту ломљавину, доста је било!

лѡнца, прел., одуговлачи. — Не лѡнцај више ништа по кућу, него изиђи овамо да ми помѡгнеш да растоваримо кола.

лѡнцање, с., гл. им. од лѡнца

лѡнца се, повр., задржава се, одуговлачи. — Дѣпо, не лѡнцајте се по авлију, него пуштајте ѓвце да пасу док је јѡш ладовѡпа.

лопатка, ж., дем. од лѡпата, лопатица. — Има прича да су одавѡно људи јѣли људско мѣсо, па су у јѣдну кућу оставѡили дѣтѣ да у казаѡ свари бабу, а ѡни су отишли да рабѡту; дѣтѣ имало да каже бабе: „Шатке, патке, бајке (бабо) на лопатке!“ и, кад баба стѡне на лопатку, што је била наслоњѣна на казан, да подигне дѡлњи крај од лопатку и да бабу изврне у казан с врѣлу воду, да се баба свари, па кад увѣчер дѡд рабѡту, да имају штга да јѣду. Али баба била вѣшта, па рѣкла: „Сѡне, баба не зна како, де ми покажи.“ Дѣтѣ стѡне на лопатку, а баба подигне крај од лопатку и обѡри дѣте у казан с врѣлу воду, те се ѡно свари, а баба се негде скута. Кад увѣчер дѡђу од рабѡту и сѣдну да јѣду мѣсо из казан, зачуѣде се кад осѣте да је мѣсо младо и да није од бабу. После виѣде штга је било и од тад нису јѣли старѡи људи, него су и почитали и чували догѡд су били живѡи и увиѣдели су да од живѡга чѡвека нѣма штѣта.

лопужа, м., лопов; неваљалац. — У тѡ сѣло имале неке лопуже што су живѣле од горосѣчу у туђѡи браници, па јѣднога од њѡ гѡзда од браник затѣкне у сѣчу и тако га премлати да му глава била кај буклија, па није излазиѡ међу људи док му глава није спласла.

лопужѣтина, м., аугм. од лопужа, лопов. — Од башту, лопужѣтину, сѡп нѣма штга да виѣди дѡбро, па и ѡн мѡже да пѡђе по њѣгѡв пут.

лѡћак, м., мућак, укварѣно јаје. — Лѣти, на врућину, јајца се прѣ прѣтѡре у лѡћци не приѣсѣсен кад је по студѣно врѣмѣ.

лѡћка, непрѣл., пѣска, шуми, издаје шум јаје кад се тресе. — Ова ти јајца лѡћкају, мѡра да су старѡа.

лѡћка, прѣл., тресе да виѣди да ли се чује шум течности. — Жѣне, кад купују јајца, лѡћкају и да виѣде да нису старѡа; ако лѡћкају, јајца су старѡа.

лѡћне, прѣл., затресе, мућне. — И неки лѣковѡи се прѡво лѡћну, па се тад узѡмају.

лубѣничарка, ж., бѡт., врста крушке. — На јѣдну дѡвљаку у лѡјзе калѣмиѡ лубѣничарку.

лупија, ж., старѡинска женска капа, преко које се спуштала танка марама. — Лупије су носѣле дѣвѡјѣк и младе жѣне.

лупка, прѣл., удара (полако). — Ошишѡно прѣсе по граѡвну пасѣ; отуд баба ступка с кудѣљу га лупка (н. п.).

Љ

љигав, -а, -о, слузав. — Кад се ојагњи, овца олиже њојно љигаво јагње.

љубење, с., гл. им. од љуби

љуска, прел., вади зрна пасуља (боба) из махуна. — Нисам могла добро да обијем пасуљ, понека меуна ми остала необита, па морам да и љускам.

љути, прел., зачињује љутом паприком. — Немó свò јело да љутиш, има кòј не воли љуто, а ако неки òће љуто, може и сам да си љути.

љутни, непрел., има љут укус, љуто је. — Неки људи не воле да и јело љутни, а ја сам увек волела љуто.

љуцки, прил., људски, поштено, уљудно. — Човек треба љуцки да живи и љуцки да умре, да не буде кукавица.

љушка, прел., љуља (полако), њиха. — Љушкај дете, да заспи, да не плаче, рано се разбудило.

љушне, прел., заљуља. — Данице, љушни мало то дете, како можеш да га слушаш да толко плаче.

љуптач, м., (махм множ.: љуптачи), учесник љуптења (комишања). — Кад ујесен почну да беру кукурузу, сваку вечер зберу се љуптачи, једну вечер куд једнога, другу вечер куд другога, и тако свима ољуште кукуруз.

М

магарѐнцѐ, с., дем. од магаре. — Цигани нађу неко магарѐнцѐ, па га пасу прекај путови и, кад порастѐ, товаре га с вреће с кукуруз да и носи у воденицу да самѐљу брашно.

маје, прел., задржава, дангуби. — Да ме нистѐ мајали до сад, ручак би ви до сад био готòв, а овако има још да чекате.

маје, непрел., маше. — Енѐ, деца ти мају с руке, вичу те да се играше.

мајкина душица, ж., бот., мајчина душица (*Thymus serpyllum*). — Неке жѐне од мајкину душицу варе чај.

мајсторѝше, прел., прави, гради. — Откако га знам, Будѝмир је свѐ нешто мајсторѝсао: те прави пѝнцири, те прави врата, аста̀ли, ко̀ла, те стежа бурѝћи, шта ти свѐ не зна òн, никакò не седи мѝрно с руке.

мајсторлук, м., мајсторство, умешност. — Добро је да човек зна било какав мајсторлук, да може нешто сам да си направи, да не тѐра другога.

мајчак, -чка, -чко, мали. — Мајчко грѐнцѐ — слатко варѐнцѐ (Изр.).

манастириште, с., место где је некада био манастир. — На Осмак има манастириште с неке сиве зидине од манастир који је некад био тамо.

манистра, с. плт., огрлица од манистара. — Одавно су девојке и младе жене сваки дан на гушу носиле манистра, а на свеци дукати.

манистро, с., зрно у манистрима (огрлици). — Док је једно јутро носила кобилку с воду на раме, Душанке се скидала огрлица и манистра су ју се растрвила.

маностир, м., деф., манастир. — У наш крај само Јабланица и Кривир имају маностири, а друга сѐла нека имају цркве, а нека немају ни цркву.

мантоше се, повр., дене се, изгуби се, нестане. — Мало пре изиђе негде, нем гѐ се мантосао.

манџурило, м., хип., мачак, мачкић. — Гѐ ли је ноћас спавао наш манџурило, није грѐбо на врата да му отворим?

мањка, непрел., мршави, слаби, смањује се. — Шта ли је Станоју Дикиному, од неко време мањка, кај да се нешто оболестио?

марвењаџ, м., ветеринар. — Одавно нису имали марвењаџи, па говѐда липцувала сваку годину и била голема штѐта.

марвењаџки, -а, -о, ветеринарски. — Нађу се млади људи који изуче и марвењаџку школу, нако је њин рад после тежак.

марјеш, м., марјаш. — Сад неки људи и не знају за марјеши, а стари. панте кад су и марјеши радѐли (важили) и кад се и за марјеш могло нешто да купи.

маршира, прел., каже некому: „марш!“ — Да га ниси марширала, не би те пцувао; овако, ћути и не задѐвај га више.

масан, -сна, -сно, гладак, изгладан, изглађен. — Што ти та тојага није масна, нећеш да бијеш вуци с њѐ?

масација, ж., миражџија. — Лако је масације да води ѐро и да фрља паре на свираџи, кад њему капље од сваку страну.

масланџе, с., дем. од масло. — Зими гѐтвимо на мачину, а лѐти мѐтвимо масланџе и прџимо и гѐтвимо на њѐга, ѐно је и лакше и боље за лѐто.

масни, прел., глача, глади, деље, струже. — Кад праве кукаљу, масне ју с парџе срџе.

мастиљаџ, -а, -о, љубичаст. — Кад смо ишли у школу, правили смо мастило од мастиљаџ плаѐз: настружемо од срџе од плаѐз и растѐпимо у ракију (да се лако сѐпи), па насѐпемо у ћупџе.

мати́ка, ж., моти́ка. — Не́ки тра́же ле́ба без мати́ку, али ле́ба се не ра́ђа на ле́дину, него на њи́ву, а њи́ва мо́ра да се око́па с мати́ку, па испа́да да не́ма ле́ба без мати́ку.

ма́чке, ж. мн., фиг., пења́лице (ја́ке полукру́жне шипке са зунци́ма изнутра за пења́ње уз телефо́нске и дру́ге стубове). — Ма́јстор ве́же ма́чке за но́ге, па се ка́чи уз банде́ру и везу́је жи́це за стру́ју, телефо́ни и дру́го.

маши́на, ж., кути́ја шиби́ца. — Ода́вно су ре́тко купува́ли маши́не, по једну́, две́ за го́дину, па су и траја́ле; жа́р су запрећува́ли и у́век су има́ли са шта́ да запале́ огањ.

медљи́ка, ж., водњика́в (неправ, сиров) ме́д (у са́ћу). — Тре́ба да се саче́ка да пче́ле затво́ре са́ће с медљи́ку, па по́сле да се ва́ди ме́д.

међу́ то, св., међу́тим, али. — Јуче́р је и́шла ки́ша, и мо́кро је по њи́ве, међу́ то, ми мо́рамо да плевимо́ жи́то.

меја́нски, -а, -о, који се одно́си ва меја́ну (кафа́ну). — Једно́ је меја́нско, а дру́го сво́је, дома́ће, вино́, меја́нско меја́нција „крсти“ (сипа́ воду).

меја́нција, м., кафе́ција, меха́нција. — Ни́ко не мо́же да ка́же да је меја́нцији́н занат ла́к, сва́ки дан, сва́ку но́ћ мо́ра до не́ко вре́ме да се́ди у меја́ну, а не́ки пу́т људи у меја́ну и осавну́, а меја́нција мо́ра да бу́де уз њи́.

меја́нцији́н, -а, -о, који припа́да меха́нцији. — Ми́лој, си́н Мила́ну Славко́вому, у́зео је меја́нцији́ну ћерку́ Ми́лицу.

меја́нцијски, -а, -о, меха́нцијски, кафе́нски. — И за меја́нцијски занат тре́ба зна́ње, и ни то́ не мо́же да бу́де сва́ки, мо́ра чо́век да зна́ које́ је вино́ добро, да позна́ва до́бре раки́је, да уме́ да доче́ка и да испрати́ људи, да би и дру́ги пу́т дошли у меја́ну.

меја́нцика, ж., кафе́цика. — Ко́су, меја́нцику, је Че́да, меја́нција, дове́о из Лу́ково.

меја́нциче, с., дем. од меја́нцика, кафе́цијина кћи. — Меја́нциче из до́љњу меја́ну удало́ се за меја́нцији́нога си́на из го́рњу меја́ну.

мекоко́рас, -ста, -сто. — ме́ке коре. — На́ша бр́дска зе́мља не ра́ђа ни ја́буке, ни кру́шке мекоко́расте, него све́ мо́рају једно́ вре́ме да стоје́ обра́не да би се одме́кле.

ме́лем, м., лек. — Ода́вно су ста́ре же́не прави́ле ме́леми од ме́д, ма́сло, тра́ве и још поне́што и дава́ле на бо́лни.

мељ, м., бот., (*Humulus lupulus*). — Кад го́д је и́шо прекај ре́ку, гледа́о је мељ ка́ко се зави́о уз врбе́, ле́ске и дру́го дрве́ће.

- мељавина, ж., мељава. — Карабашевска воденица је на згодно место, па они живе само од мељавину, не морају да сеју жито и кукуруз.
- мёрдевен, м., (дрвена) ограда преткуће. — Немо да тураш ништа на мёрдевен, да не падне некому наглаву.
- мерише, (не)прел., мирише. — Како је krásно мерисао сѹмбул у наше градинче кад је наша мати била младá и уређувала га!
- мертѣчки, -а, -о, који се односи на мертек. — Док нису изишли фабрички, мертѣчки ексѣри су правили Цигани, ковачи.
- месѣште, с., аутм. од месо. — Који славе зѣми, испечу на ражањ назѣмца, па има месѣште колико ти душá оће.
- меснат, -а, -о, месат (са доста мяса). — Милан Галин је чувао меспáте свѣње, па су од њѣга и неки дру́ги запатѣли домáзлук.
- мети́лав, -а, -о, фиг., болешљив, слаб. — Неки мети́лави ви́ше живе од здравѣ.
- метѣ́йка, ж., бот., водопија (*Cichorium intybus*). — Од метѣ́йку се узѣмају цѣвке за ракију и праве се у́жа за везување снопо́ви.
- меурче, с., дем. од меур, мехурић, клобучић. — Понеко́му, кад ма́ло ове́бне, искоче меурчићи око уста и нѣс.
- мечка́рев, -а, -о, који припада мечкару (медведару). — Док мечка́р ѣде по сѣло с мечку, мечка́рева же́на мѣси ле́ба у о́гањ под врбу́, рани и до́ји децу и пе́ре штá има за прање.
- мечка́рски, -а, -о, који се односи на мечкара. — Мечка́рски жи́вот је без брѣге: не́ма да брѣне за ку́ћу, ге́ стѣгне, ге́ ста́не, ту́ј му ку́ћа, под не́ку стрѣју, под дрво, уз плѣт.
- Мѣчки́н да́н, м., народни назив за православни црквени празник Свети Андреја Првозвани, који се празнује 14. децембра. — Некад су и у наше плани́не живе́ле мѣчке, па су људи у́узели да свѣткују Мѣчки́н да́н, и та́д ва́ре и је́ду корѣње (кукурузне клипове), па не́колко ко́рена ту́ре и на плѣт, „за мѣчку“, и же́не не́ће да ра́де уруке с ву́ну (да пре́ду, плету́, тка́ју и дру́го), да мѣчка не напа́да људи и сто́ку.
- мѣчко́ња, м., дебѣљко. — Пре́ не́ки да́н видѣ А́дама, до́шо на ђсу́ство, па се попра́вио и напра́вио се на мѣчко́њу.
- мѣш́ћа (се), прел., (повр.), премешта (се). — Ни́је згодно да мѣш́ћаш ђвце са́д, у сре́д ле́то, кад та́мо ви́ше не́ма ни по́паша кај проле́тос, ни во́да кај ту́ј, не́ка оста́ну до́јесен у Сѣнци, па у́јесен до́ђи у сѣло. — Ко́ј се ле́ти, кад свѣ трѣ́ и ра́де, мѣш́ћа из ладовѣ́ну у ладовѣ́ну, зѣми ста́лно слѹ́ша ка́ко му крѣ́ прáзна прѣ́ва.
- ми́л, -а, -о, мио, драг. — О́на је њѣ́му била́ мло́го ми́ла и уба́ва.

милостѣван, -вна, -вно, умиљат, љубак. — Мачка је нај милостѣвна од све животиње, па зато и борави с људи у кућу.

милостѣвнос, ж., умиљатост. — Јаре с милостѣвнос иде испред јагне.

мирка, ж., мир; само у изр.: нема мирку. — Њбн муж свуноћ запсва од болеш, па она, сирота, нема никакo мирку од њега.

мировниџа, ж., накнада коју једна странка даје другој ради измирења. — Мировниџу човек може да да у наре ел' у овцу, козу, свињу ел' у нешто друго.

мислеше, с., гл. им. од мисли

мишина, ж., гризина, гњездина (оно што мишеви изгризу, па у њему и леже). — Кад смо разваљували стасину, па неколко места смо наишли на мишину.

мишји рѣп, м., бот., хајдучка трава (*Achillea millefolium*). — Прекај пут преко Орашје има млого мишји рѣп.

младевеста, ж., невеста, млада. — Понѣка младевеста је млого срамежљива, па од срам и не је колко треба.

младевестин, -, -о, који припада невести. — У прву недељу по свадбу младевестин бапшта и мати зову гости на ручак и младевеста доди на виђење с њи.

младевестински, -а, -о, који се односи на невесту. — Која девојка нема младевестински вал, кад се удава, узне на послугу од неку младу жѣну док се венча, па ју га после врне.

младиња, ж., младеж, омладина. — На средсело изиђу и неки стари људи, па посѣдају на камење и гледају младињу како игра, и сѣћају се како су и они некад тако исто били млади и играли у оро.

младоликас, -ста, -сто, младолик, младалачка изгледа. — Има људи и жѣне који зађу у године, а остану младоликасти.

млађерак, м. бот., млађа (*Corydalis cava*). — Овчарке упролећ набѣру ниџицу и млађерак и направе китке, па се закѣте.

млађиковина, ж., млада шумица; грађа од младог дрвета. — Прѣ неколко године неско је његов браник у Стрѣак и већ му је израсла млађиковина, а за десѣтџну године бн ће да има млади браник. — Од млађиковину није добро да се сече за дрва, боље је да се за то сече старо дрвеће што није за ништа друго сѣм за огрев.

млатка, ж., зоол., млада кокошка, кокица (која још нема годину дана). — Рани ти добро те млатке, па ће дојесен да ти пронесу.

млатнут, -а, -о, трп. од млати, удара, ударен, ђакнут. — Није био млатнут Милорад Радин кад је знао да помица међе и да заузима туђу земљу, био је непоштен.

млатња, ж., заношење, замлаћивање, млаћење (празне сламе). — Не знам докле ће Вида и Рада с ту њину млатњу, не носе се кај друге девојке, него багџим кај варошанке, а не виде да и село сматра за млатњичине.

млекуља, ж., млечна крава (овца, коза). — Понеки имају краве млекуље, али и не музу, него пуштају све теоци да сисају, да порасту, па да и продају.

млекце, с., дем. од млеко. — Теленце сиска млекце, па кад порасте крава, и њо ћемо да муземо.

млење, с., гл. им. од меље, млевене, мељање

мож, гл., скраћено од може, може; могу (они). — Не верујем да ће твој башта и маћи да мож да дођу кноћи, тек јутре ако стигну. — Твоји неће да мож данас да поору у Плужник, мало ће да и остане и за јутре.

молитвен (н: молићвен), -а, -о, трп. од молитви, освешен (нпр. водица): Молитвену водицу чувају жене негде у крај (у једно шипше на пѣнцер у кућу), па с њо замешују колач за славу.

молитви, прел., освешује (воду поп). — Лани смо били на орање кад је пролазио поп, па ни није ни молитвио водицу.

мољац, м., земља (крај реке, где вода наноси муљ), муљак. — У наш крај слабо има мољац прекај Тимок, све што је имало да се носи он је одавно одио далско од нас.

мољше, прел., гризе, једе (мољак). — Мољци мољшу вунене дресе ако се у њи не туре орово лисје.

момченце, с., дем. од момче, момчић. — Ондо Ружино дере беше до скоро ситно и слабо, а данас га видо, направило се, еј, момченце.

моруна, ж., зоол., врста рибе. — Неки пут су светоникџци за славу купували моруна, па су ју варили на јанију и пржили.

мота се, повр., врзма се, задржава се, бави се, пребива. — Немо на јутро млого да се моташ по авлију, него прекај краве, па иди на орање.

мотовилце, с., дем. од мотовило. — Намотала сам данас два мотовилца прећу за чарапе.

мотруна, ж., врста траве. — Мотруну можеш да нађеш по ладовита сува места у Грапчину, Буцак и друга места с посну земљу.

моћуран, -рна, -рно, барљив, влажан (земљиште). — На моћурну земљу добре су и њиве и ливаде; њиве рађају, а ливаде се косе и на сушу.

моћуриште, с., барљива, влажна земља, бара. — Одавно смо на моћуриште сејали конопље, кукуруз, лудаје, и све је добро расло.

мочурљак, м.; в. моћуриште

мочурљив, -а, -а, баровит, влажан, подводан. — Мора да је Марко Краљевић јашао Шарца преко неко мочурљиво поље кад му Шарац пропадао узем до пупак, те није могао да стигне у ббј на Косово (ш.).

мрасуљка, ж., краста, бубуљница. — Мрасуљке искачају нај више лети од врућину и прашину.

мратински, -а, -о, који се односи на Мратинце. — Мратинске ноћи су нај дуже у годину и тад жене праве седељке и прѣду и плету, а имају кад и да се наспеју.

Мратинци, м. плт., ноћи око Светог Мрате, (24. децембра). — Од Мратинци данови почињају полако да дужају, а ноћи да краћају, али кбј је вредан има кад и да ради и да се наспи.

мрдалица, ж., погрд., забушант, онај који избегава обавезу. — На свет има много мрдалице, али су више они који не избегавају што су дужни.

мрда, непрел., избегава, забушава. — Не би требало нико да мрда од онб што је дужан, али има много и који мрдају.

мрдација, м.; в. мрдалица

мрдацика, ж., жена која избегава обавезе. — Није големо зло кад од мрдацику не може да се извуче нека ситница, не ваља кад избегава лешто по крупно.

мрдие, непрел., покрене се; склони се; уклони се. — Деца су га гађала с грудве и да није мрдиуо, ударили би га поглаву. — Кад видиш да је неки љут на тебе, мрдни мало негде док се не одљути.

мрдие испамет (из-памет), непрел., изр., полуди, шене. — Неки бће да мрдну испамет и од пијанку.

мрднут, -а, -о, трп. од мрдие, ђакнут, ударен. — Ти, брѣ, кај да си мрднут; како можеш да тучеш тољко тб теле што се одвѣзало; боље што се одвѣзало не да се обесиљо!

мрезгро, с., мезгра (ораха). — Немб да ми даваш ораси, синко, немам зуби за мрезгро.

мреће, с., умирење, смрт. — Од мреће нико утѣко, па неће ни бн.

мрждеља, безл., ромиња киша. — Нека ју, нека мрждеља киша, да натопи земљу кољко-тољко.

мрждољи, прел., премече (по) рукама. — Не мрждољи то маће, видиш да си га угњавио.

мржљив, -а, -о, лењ. — Била нека мржљива жена, па није ни прела, ни плела, ни ткала и остала гола и боса, и кад ју се удавала сестричина што је живела у друго село, није имала у шта да се обуче, па њон муж натовари кацу на кола и жена гола уиђе у кацу и пђу на свадбу. Како била зима и уватио се лёд по грање, муж је с тојагу чокао по грање и лёд падао на голу жену у кацу. Она мислела да то слићу на њо ситни тићи гроздовићи, па рекла: „О, ситни тићи гроздовићи, зар немате гѣ да слићете, него баш на мене?!“ Тако се била сва смрзла и кад су стигли у сестрино село, сестра ју дала њђне дрје те се обуче, па кад свадба прошла и она се с мужа врнула дома, прела је, плела и ткала и дан и ноћ и више није била гола и боса, и кад су ју мало време после дошли у гости башта и мати, она одма изнела матер кудељу, да предѣ, а баштѣ секиру, да крати дрва, и рекла: „Ти, нане, преди, а ти, тате, сечи дрва, у ову кућу нико не седи бађав!“ (н. пр.).

мржљивац, м., лењивац. — Мржљивицу мрзи и да си спреми да јѣ.

мржљивко, м.; в. мржљивац

мрза, ж., мрзовоља, безвољност, лењост. — Ови данови уватила ме нека мрза, ништа ми се не ради. — Кад мрза потраје, остави човека и голога и босога и гладиога.

мрзеш, м.; мрза

мрзи ме, безл., изр., немам вољу, не ради ми се. — Данас ме уватила нека мрза, па ме мрзи било шта да радим. — Никад ме до сад није тако мрзело да радим, нем шта ми је.

мрзлица, ж., смрзнута грудва земље, парче леда. — На средсело неки се данас бацио с мрзлицу и ударио поглаву Пауново дете, па му се надигла чворуга кај ора.

мркори, прел., мрмља, гунђа. — Дај му што тражи, немó да ти мркори, не могу да га слушам.

мркуша, ж., зоол., бела овца са црном губицом. — Муко јагње од мркушу остави за запраз, да имаш овна без рóзи.

мркушан¹, м., белорун ован са црном губицом. — Од Надинога мркушана запатили смо мркушасте бвце.

мркушан, м., фиг., глупак. — Она Божинов мркушан ни данас није отишо на рабóту.

мркушас, -ста, -сто, прногуб (ован, овца, јагње). — Уну́к је на Ђурђевдан добио од де́ду једи́м мркушасто јагње.

мркуши́ло, м.; в. мркуша́н¹

мрљав, -а, -о, алкав, нерадан. — Његови су мрљави на рад, зато иду голи и боси цео век.

мрљав, -а, -о, нејешен, злојешан. — Нека су деца мрљава на јело зато што и сви прте да једу и што треба и што не треба.

мрља́ви, прел., ради млитаво, ради слабо. — Кој нешто не зна да ради, не треба ни да мрља́ви.

мрља́вица, ж., лењивица, алкавица. — Од мрља́вицу не може ни да се тражи да нешто много уради, она то не би могла ни кад би тела.

мрља́вица, ж., злојешница, жена која слабо једе. — Еј, мрља́вице, зар си само то́лко појела, па моја ма́чка је више од тебе?!

мрља́вко, м., лењивац, слаб радник. — Остави, мрља́вко, ту греду, кад н'умеш да дељеш, ја ћу да ју одељем кад одељем ове две.

мрља́вко, м., нејешник, злојешник, човек који слабо једе. — Остави онóму мрља́вку нешто за јело у дала́ц, не́к је кад се сѣти, кад га мрзи́ и да је.

мрмо́рење, с., гл. им. од мрмори, мрмља, гунђа

мрмори, прел., мрмља, говори нејасно; гунђа. — Неки, кад остаре, све и се чини зло, па се ста́лно љу́те и мрморе. — Скоби́ сја́ноћ по тавни́ну Блага́ја, иде по пу́т и мрмори нешто.

мрмо́ће, прел.; в. мрмори

мрсо́љивац, м., погрд., слинавко, незрео, недорастао младић. — И онóга Стани́кинига мрсо́љивка ожени́ли, иа́ко те́к ла́ни изи́шо из шко́лу.

мртви́на, ж., забачено место, где нико не пролази. — У голе́ми лу́гови има мртви́не: у среди́ну поља́нка, а свуд уку́тур грабље и трње да ни пи́ле не може да пролетí кроз њí.

мртка, непрел., дем., хип. од мрда, креће се. — Шта́ то мртка кроз траву́, да ни́је не́ка а́ла?

мрша́вко, м., слаб, мршав човек (дете). — Шта́ не да́вате то́му мрша́вку ко́зје млéко, да се ма́ло попра́ви?

мршља́к, м., мрша (остаци угинуле животиње). — Ву́ци, кад не поје́ду ђвцу́ ел' ко́зу што су одне́ли из не́ку трља́к, оста́ве мршља́к, па се на ње́га зби́рају пце́та, ђрлови и вра́не.

му́а, прел., мува, удара. — Не мо́ да га му́аш, кад те не ди́ра, да не извуче́ш де́бљи кра́ј.

му́а, прел., претура, тражи. — Де́, му́ај јо́ш ма́ло по по́друм, мога́ћеш да на́ћеш де́да Лази́ну креме́њачу, да ју очи́стимо и подма́жемо, па да ју чу́вамо за у́спомену.

му́ало, с., наметљивац, пробијач, мувало. — За му́ало ни́шта ни́је те́шко, ђн се не сра́ми од ни́кога, тражи што не́ма, све́ проба, па шта́ на́ђе.

му́а се, повр., погрд., завлачи се, намеће се. — Поне́ки се му́а сву́д ге́ има да се је́ и пи́је му́ле

му́а се, повр., погрд., бави се, налази се. — Шта́ си се му́ао у њи́ну али́ју кад ђни нису́ били́ ту́ја, да те ви́ди не́ки, па да ка́же да си те́о не́што да украде́ш?

му́ж, п. н., јак, мужеван. — Ти́ка Ми́ливоје́в је би́о нај му́ж у се́ло, мо́го је да обђри сва́кога и да но́си вре́ћу од сто́ кила.

му́жев, -а, -о, који припада мужу. — Ода́вно се удови́це нису́ преуда́вале, него су чу́вале де́цу и ку́ћу и му́жевога башту́ и ма́тер.

мужете́рина, (махом множ.: мужете́рине), погрд., муж, мушкарац. — У неде́љу при́двечер збе́ру се мужете́рине на средсе́ло, па при́чају ка́ко је не́кад билђ, а же́не и до́ма ра́де и њи́ну рабо́ту: це́пају дрва, ра́не и по́је гове́ду и спре́мају вече́ру.

му́жљев, -а, -о; в. му́жев

му́зика, ж., дечја усна хармоника. — Де́ца на па́нађур купу́ју му́зике и уче́ се да сви́ре у њи́.

му́зне, прел., помузе (мало млека). — Му́зни ту́ кра́ву да сва́рим млéко за ову́ де́цу, да је́ду, па да се опра́мамо на рабо́ту.

му́ја, ж., зоол., мува; изр.: бе́сне му́је, погрд., фиг. — Ува́тио бе́сне му́је (Оти́шао некуд као луд). — Са́д, кад тре́ба да ми помо́гне да натовáрим вре́ће на ко́ла и да иде́м у водени́цу, ђн увати́о бе́сне му́је и не́ма га ни́где.

му́ља́к, м.; в. мо́ља́к

муму́руз, м., бот., кукуруз. — За муму́руз на сла́бе њи́ве ки́ша тре́ба да иде́ неде́љно (сваке недеље).

мумуру́зиште, с., кукурузиште (земљиште на коме је био кукуруз). — Кад обéру муму́руз и посéчу шúму (толу́зину), мумуру́зиште по́бру и посéју јесéњу.

му́не, прел., удари. — Он га му́ну у меши́ну и обори га на зéмљу, и кóј зна шта би му јóш чини́о, да не приђóше љúди и одвоји́ше га од њéга.

му́не, прел., гурне, увуче, угура. — Затвóри врата, па му́ни кљúч нéгде, сáмо тí да зна́ш гé је.

му́не, прел., да, пружи. — Нíко нéће нíшта да ти учíни пáбе, свáки глéда да му му́неш нéшто.

му́не се, повр., погрд., увуче се, уђе. — На Чéдину свáдбу Цéле бíо у пóслугу, па кад су наишли нéки мóмци, он се мунуó у пóдрум и изнеó и једну тепси́ју мéсо и балóн с вино́.

мурдарлúк, м., каишарство, неваљалство, забушантство. — Мурдарлúк нíко не мóже да скúта, он се óдма вíди и пóзна.

мутљавина, ж., погрд., мешавина. — Не во́лим нíкакву мутљавину, нéћу нíкому да се мéшам у ку́ћу, нíти мéне да се мéша нéки. — Нíје мóго да глéда њéгову рабóту, него направиó мутљавину, па се сáд не зна ни кóј пи́је, ни кóј пла́ћа.

мутља́к, м., мутна течност, талог, мутљаг. — У бунáр лéти остане сáмо нéкакав мутља́к, па Ду́ле Бóгојев си́ђе на дно и испрпé га, да пóсле íма гé да наиђе чíста вóда.

мушкарчé, с., дем. од мушкара́ц. — Кад је пóшó у шкóлу, у једну клúпу седéли двá девојчéта и трí мушкарчéта.

Н

наба́да, непрел., фиг., храмље. — Штó ли Во́ја Божíкини наба́да на једну но́гу, да се нíје убо́ на нéки трн?

наба́је, прел., (махом перф.: набајáли), омађија, пошље чини. — Нéки љúди и сáд, кад и сна́ђе нéко зло, смáтрају да и је набајано.

набíва, прел., набија, забада, увлачи, побија. — Ранко прáви óграђу, па данáс набиáо кóље, а јутре ће да плетé плóт.

набíва (ку́ћу), прел., (у)таба, (гази земљу између зидова куће у изградњи). — Кад изíдају зíд за ку́ћу без пóдрум и попúне зíдови сас зéмљу, зóвну дéцу да íграју поврз зéмљу, да ју набíвају, те да се не у́мне кад ку́ћа бóде готóва.

набира, непрел., фиг., отиче, загнојава, гноји (рана). — Њшо бџс, па се убо на трн и трнободина узела да му набира, па имао муку док му прошло.

набит, -а, -о, трп. од набије, пун, набивен, чврст. — Купио једно нази́ме, подмешено и набито, па ће добро да се угоди.

набрсти, прел., нахрани (стоку) брстом. — Овчар зими, кад мало попусти време, истера бвце у луг, па и набрсти с врви од гранчице од грабље, глобје, цѣрје и горуње, и сачува мало лисник за студено време.

набрсти се, повр., нахрани се брстом. — Кад поткрај лето нестане трава, бвце и краве се набрсте лисје од грабље и глобје, па се напију воду на Мирџицу и легну у трљак да сп(ј)у до јутру.

набрчка, прел., набора, набере, „плисира“ опрег, сукњу. — Одавно су девојке и младе жене носиле набрчкани опрези и сукње, па кад оде, они се само расипују.

набрчка, прел., завуче главу у суд с водом, млеком и сл. мачка, пас и сл. — Иси́пи та бакрач с воду, набрчка́ла га ма́чка.

набрчка се, повр. — набора се. — Видела сам на панађур Петка́ну — омршавела и ослабела и лице ју се набрчкало, скоро да ју не позна човек, то́лко се промени́ла.

набуни, прел., наприча, оговара. — Кад се станија заудава́ла, неке жене су сва́шта набуни́ле за њџ, али њџи мо́мак тџи́је слушао.

набу́та се, повр., погрд., угура се, забије се, увуче се. — Душа́н Кара́вилкин је гледао да се набу́та свуд гџи́ма да се јџи́је и пи́је му́ле: на сла́ве, на сва́дбе, на трпѣ́зе.

навађује, прел., навикава, учи. — Немџ де́цу да навађу́јеш на сла́ткиши́, да не исква́ре зу́би.

навáli се, повр., нахвали се, хвали се много. — Кад ћеш ти да се навáliш с тво́ј богатлу́к?

наведе, прел., начини неке да се нека девојка уда за њега, проводи-цише. — Бла́гој Мили́ћев навео Вла́де Мила́новому Ми́лојкову ћѣрку Ми́лицу.

наведе (гради́ну, њи́ву), прел., водом нато́пи, зали́је (врт, њи́ву). — Но́ћас не́ма спа́ње, тре́ба да наве́демо гради́ну док не за́ђе ме́сец.

наве́је, (снег), безл., навесе ветар снег. — Ту́ зиму све́г је био то́лко наве́јао на прѹ́гу да вџи́је мо́го да иде не́колко да́на, па су све́ишли да чи́сте прѹ́гу.

павлаш, прил., намерно, хотимице. — Пбђи навлаш у Сѣнци да видиш да неки не пушта краве у нашу ливаду куд Микајлову појату.

наводацише, прел., проводацише. — Нај боље је да човек нікому не наводацише, да после нема муку бар с ту страну.

наводи, прел., наводњава, залива (врт, њиву). — До сад нисмо наводили градине, наодила и се кпша.

наводи, прел.; в. наводацише

наводу (на-воду), прил., за воду. — У турско време младе жене и девојке нису ишле наводу на чешму прекај Мустај башин конак, него су изувјале далеко од њега, да и не види Мустај баша и да и не одвуче унутра.

навреве се, повр., наразговарају се. — Де, бре, жене, откад стојите с пуни судови на рамена, све се нисте навревиле, оставите мало и за други пут.

навреви, прел., наприча, оговори, наговара. — Кад се Бошко зажењо, људи су свашта навревили за њега, али девојкени тб нису слушали и дали му ћерку.

наврка, прел., погрд., стави много. — Што си навркала толку мачину у тигањ, нећеш да вариш, него ћеш да пржиш у њб?

наврћка, прел., премаје (уврти врхом или петицом вретена одве склопљено предиво; слопљено предиво уврће, (на)врћка да се две жице предива уврте једна око друге тиме што се у шапи држи и обрће врх или петица вретена, при чему врх, или петица, запиње о склопљене жице и уврће их, па се део уврћених жица намота на вретено, а затим се уврти следећи део пређе, и тако даље, док се сва пређа не уврти — наврћка). — Жене по бвце испреду и наврћкају пређу, па и кад иду по пут, раде нешто уруке, нікад не стоје с руке. — Српкиње наврћкују с вр, а Влајње с петицу од вретено.

навукује, прел., навлачи, увлачи, уноси, нагомилава. — Пази да ми не навукујеш с ноге снег у собу и да ми правиш подљевицу. — Шта ми навукујеш свакакве але у кућу, зар су они твоје друштво?

навукује се, повр., улази, увлачи се, завлачи се. — Не навукуј ми се с кањавс ноге у собу, зар ниси могао да очистиш оџанци на чистаљку?

нагађа, прел., намешта. — Јутре ћемо да беремо грбје, па деда нагађа бурићи у подрум, да су сређени за вино.

нагађа, прел., погађа. — Ја сам нагађала да ћеш ти да дођеш на ђсуство у недељу, а ти си дошо два дана прѣ.

нагађа се, повр., намешта се, спрема се. — Изгледа да се ова кокбшка нагађа да снесе. — По све прилике небо се нагађа за кпшу.

нагаздује се, повр., газдује до миле воље, богати се. — Понеки, кад се огазди, све му мало, и никад да се нагаздује.

нагвѝри, прел., навири, завири, погледа. — Дѣ, нагвѝри у собу, да видиш шта ради онѡ дѣтѣ, нешто се унутѣло, да л' се заиграло ел' је заспало.

наглеђује, прел., нагледа, стара се, брине. — Људи чувају дѣцу док порасту, а дѣца њѝ наглеђују кад оstarѣ.

нагмара, прел., потопа (у воду). — Кад стѝгну конопље за бранѣ, жѣне и обѣру и повѣжу у ручице, па ручице нагмарају у рѣку, да се раскѝсну двѣ недеље, па и изваде из воду, и кад се осуше, обѝвају и за кучѝну.

нагоде се, повр., погоде се, договоре се. — Мирѡвци, Брѝнци, сѝноћ били куд Галини да испрѡсе њѝну ћѣрку за сѝна и нагодили се за мираз, па се у зѡру врнули у Мѝрово.

нагѡр, прил., горе, у висину. — Слободан отѝшо с ѡвце нагѡр как Пљешѣвац.

нагребѣ, прел., накупи, сакупи, скупи гребуѝи. — Нагреби с ложѝцу сѝрење из чабар у јѣдну паницу, па дај овамо да направимо попару с ова суѡ леба.

нагрѣне, прел., нагомила, навуче. — Јесенас нагрѣнули зѣмљу на гѝже пред кућу, па прекѡзиму неће да измѣрзу.

нагруби се, повр., наружи се. — Штѡ си се, морѝ, нагрубѝла с ту стару крпу (мараму), зар немаш нову?

нагуши се, повр., подигне се, нарасте. — Тѣсто у карлицу ти се нагушило, подѝгни мешајник да ти се не залѣпи за њѣга и тури леба нек се печѣ.

нагуши се, повр., фиг., наљути се. — Штѡ си се, морѝ, нагушила на мѣне, кажи ми да знам.

наѡд, м., челик (што се додаје општрици секире кад се истроши). — Нѡси Вѡје Наѡдиному ову секиру да ју удари наѡд, видиш да ју се рѣз све изѡо.

надари се, повр., спреми свадбене дарове. — Обичај је да се девојка надари од малѣна: јѡш док ѝде у школу мати и баба ју ткају ћилими, покровице и платно за кошуље и плету ју чарапе за свѡтови, и такѡ чѝне све док се не уѡда.

надвије се, повр., наднесе се., наткрили нешто. — Како је крѡсно што си доживѣо да ти се ора што си прѣ четѣрес гѡдине посаѡио од зрно надвије над пола авлију и да лѣти сѣдиш под њѣга у ладовѝну.

надвреџи, прел., надговори, говори више од некога. — Алéксу Мýло-јéвога никó није надвреџио ни на једáн збóр.

надéвује се, повр., дуго деџује, дуго је деџојка. — Дави́нка и Дари́нка су се паде́вовале и па́ се дóбро удале и де́цу имáле.

нади́гне се, повр., подигне се, отекне. — Овб́ де́тe мóра да је нeгде пада́ло, нади́гла му се чвору́га на чéло.

надлeгне, прел., фиг., притисне, наговори. — Мóра да надлeгнем Адама да тра́мпимо на́шу њи́ву над пругу́ за њего́ву ливаду́ у Чу́ку.

надли́ћа, прел., надле́ће. — Упролећ, кад се извeду пили́ћи, јастреби и орло́ви надли́ћу сéло, па гe ви́де квóчку с пили́ћи, слетe се и до́вaте понéко пилe и однeсу га.

надб́је, непрел., порасте, наи́ђе ве́ћа вода у реци (бунару). — Лeти се нeбо одјeданпýт наоблáчи, па загрмí и удáри пљýсак и рeка надб́је и однeсе ни коно́плe што смо пото́пили да се ки́сну.

надóл (на-дóл), прил., доле, низ страну. — Вóјска оти́ла надóл как рeку.

надолáзе, непрел., дођу у великом броју. — На пáнађур на Крстóвцан ову́ гóдину надолáзили људи од свáку страну, једни́ да продаду́ нeшто, а дру́ги од купe што и трéба.

надо́бe, непрел.; в. надолáзе

надр́ви, прел., нодигне; укрути. — Ди́го глáву, падрви́о нóс, па не глeда ни́кога, ка́ј да је нај бóљи од сви́ што је гáзда.

надр́ви се, повр., наљути се. — Кóј се лáко надр́ви, лáко се и одљу́ти.

надрeмлe се, повр., дрема много, надрема се. — Данáс по бвце сам се надрeмљáла, мóра да ће (да удáри) ки́ша.

надрóби, прел., фиг., наприча (свашта). — Данáс пред пладнe про́ђе по пýт Драгá Јели́кина и свр́те мáло куд мeне, па надрóби, надрóби и што јeс и што ни́је, óна свe знá штá је по бeлом свeту.

(на)жми́ја, прел., (на)сече и изгњeчи (кашиком) прази́ лук. — Преко лeто, кад сeдну да јeду, нажми́јају прази́ лука́ и, ако йма, измeшáју га сас сирeњe, па пр́сти да си изeду́, а кад нeма сирeњe, нажми́јан лука́ измeшáју сас печeни компи́ри и тýре у застрýт, па понeсу по бвце.

на́зиму, прил., иду́ће зиме. — Лeтос смо радeли од зóру па док се смр́кне, а на́зиму ћемо мáло да се одмóримо, да рáвимо и по́јимо сто́ку, крáтимо дрва, да одeљeмо понeки кóлац, држáље сл' грeду́ и дирeк и да лóжимо óгaњ у сóбу и да се грeјeмо.

назімче, с., дем. од назіме, мушко прасе од годину дана. — Упролећ остаје једно назімче за гојење, па га цело лето ране и дојесен га угоје, па га пред Нову годину закољу и уреде за пастрму и стоје мас од њега.

назі се, повр., прозли се, постане зао. — Немó сáд нішта да тражиш од њега, нешто се назіо, па може да ви́че на тебе.

назвѣри се, повр., наплаши се, ухвати страх. — Ти си, изгледа, био ои́бó куче, па се назвѣрило и бе́жи од сва́кога, неће да до́ђе ни да му да́м да је.

назѣб, м., назѣб. — Їма људи који и зими спавају без óгањ, па нікад не́мају назѣб.

назѣбе, непрел., назѣбе, озебе. — ге́ назѣбе тако да не можеш да пи́снеш?

назѣбне, непрел.; в. назѣбе

назіна се, повр., накаче се, наигра се. — Кад се прідвечер врну из шкóлу, де́ца не мóж да се назі́нају, па се не́кад то́лко замóре да легну и без вѣ́чу.

најѣсан, -сан, -сно, заситљив, који држи ситост, од кога се може најести. — Стáри људи су сматра́ли да је прои́н ле́ба најѣсан, а пчени́чан ле́ба да ни́је најѣсан.

најѣсен, прил., ујесен, идуће јесени. — Ле́кино уну́че пролѣ́тос потерáло сѣ́дму годину, па ће најѣсен да пóђе у шкóлу.

нај накрај, прил., најпосле, на крају. — На свáдбу нај накрај изно́се на свáтови печѣ́ње.

накањује се, повр., оклева. — Отка́д се накању́јем да купим једно́га коња, и све не мóгу, не́мам ге́ да га држ́им зими у то́пло.

наклáти се, повр., намери се, наметне се, дође непозван. — Баба Јѣвдá се чѣ́сто наклáти кад ми́ сѣ́днемо да јѣмó, и сѣ́дне да је́ чим ју зóвнемо.

наковаљ., наковањ. — Ковáч Во́ја узі́ма врѣло гóрзе изогањ и ту́ра га на на́коваљ, па њего́ва жѣна и ђи заједно би́ју с чу́кови у гóрзе да отвр́дне.

наковѣ́ (кóсу), прел., накује́ (наоштри) косу (нарочитим чекићем). — Кад у́утру накову́ кóсу, прекóдан ју, кад се ма́ло поту́пи, óстре с бру́с.

накокбри се, повр., надигне се, подигне се. — Шта си се накокбрила то́лко ра́но, иди да спаваш, ја ћу да те разбудим кад треба да се ди́гнеш.

нако́њача, ж., погрд., висока, крупна и незграпна жена. — Ђ л' си ви́дела ско́ро ону́ нако́њачу Дари́нку Ву́цину, ода́вно не прола́зи по пу́т как средсе́ло?

нако́т, м., погрд., пород, штенац; деца. — Накоти́ли нако́т кама́ра, па ће са́д у́ши да и поје́ду; ка́ко ли ће да ра́не и да обуку́ју то́лки нако́т?!

нако́те се, повр., окоте се много, намноже се. — По ра́т шумари́ су потрова́ли ву́ци по на́ше шу́ме, али од не́колко го́дине по́ново су се од не́где на́котили.

нако́ти, прел., оштени; нарађа. — Не́ки љу́ди на́пати́ли пи́товни за́јци, па за́јке на́оте пу́но за́јчићи и кад порасту́, ко́ј и чу́ва, има ме́со ко́лко о́ће, до́бре и је́втино.

(на)кра́ти (дрва), прел., (на)сече (дрва). — Љу́пче зи́ми у́јутру на́рати де́де дрва, па му уне́се у со́бу и за́ложи му о́гањ, а преко́дан де́да си са́м ло́жи ку́бе.

накрив(љ)у́је, непрел., храмље (благо, мало). — Го́луб кај да ми накриву́је на ле́ву но́гу.

на́криво, прил., на једну страну, не право, погрешно. — Ње́му је од кра́ј све по́шло на́криво, и са́д ни́ко не мо́же да му помо́гне. — Кад чо́век са́м иде на́криво, ни́ко му ни́је крив и мо́ра да сноси́ шта га сна́ђе.

накр́ка, прел., натрпа, нагомила, стави много. — У́вечер накр́ка пање́ви у ку́бе, па до у́јутру не́ма да брине за ло́жење.

накр́ши, прел., наломи, изломи много. — Има чи́ноштете́ што упа́дну у ту́ђу њи́ву, па накр́ше ко́рење и однесу́ кај да је то́ њи́но.

на куд (мене, тебе, њега, нас, вас, њи), предл., према (мени, теби, њему, нама, вама, њима). — Овчари́ ложи́ли о́гањ уз се́но, па ве́тар дуну́о на куд се́но и запа́лио га, па су га је́два утаси́ли, мо́гло је и све да изго́ри.

нала́кти се, повр., подними се, ослони се на лактове. — Иди, исте́рај оно́ дете́ на́поље, отка́д је уи́шло у со́бу и нала́ктило се, па се ми́сли не́што кај ста́р чо́век.

налёва се, повр., пије много. — Не налёвај се то́лко с ту́ во́ду, да ти не прокре́че жа́бе у меши́ну.

нале́гне, прел., притисне, принуди, навали. — Налёго ме да га пу́штим на па́нађур, па ниса́м има́ла ку́д, него га пушті́, па са́д ка́ко бу́де.

налегне, прел., легне на некога (нешто); притисне. — Зорка Убавкина спава́ла с прво дете, па га но́ћу у са́н налегла и угуши́ла га.

на́лик, прид. (за сва три рода), сличан. — Си́нови су на́лик на ма́тер, а ће́рке на ба́шћу.

на́литач, м., насртљивац, напасник. — Благај Мари́н је био на́литач, па на́лићао на једно́га, па на дру́гога, док га један ни́је убо́ с но́ж на мр́тво.

на́лице (на-лице), прил., с лица (супротно од наопако). — Кад се иза́тка и ува́ла сукно́, једпако је и од на́поко и на́лице.

на́лудо, прил., много, неразумно, претерано. — У на́ш кра́ј ти је тако́: на́лудо ки́ша, на́лудо су́ша.

нама́чиња, прел., намиче. — Прола́зи мо́мче кроз се́ло, нама́чиња ша́јку на че́ло (н. п.).

наме́не, прел., намени умрломе, да за душу умрлога. — Прву го́дину же́не наме́ну умрелому од сва́шта што се је́ и пи́је, и дре́ју и во́ду но́се за мр́твога.

наме́сте (на-мeсте), прил., местимично, овде-онде. — У једи́у ми лива́ду тра́ва на ме́сте гу́ста, на ме́сте ре́тка.

наме́ша(ју) бвце, прел., састави стадо са стадом другог, састава стада ради заједничког чува́ња (и храње́ња). — Ћјесен, кад се пу́шти по́ље, овча́ри наме́штају бвце, па залóже о́гањ и печу́ гли́ве и коре́ње, па је́ду.

намла́ти па́ре, прел., заради много пара. — Бо́ра и она́ко био га́зда, а био мло́го и по бе́ли свeт, на намла́тио па́ре не зна шта́ има, али је оста́о стисни́ца кај што је и био.

намо́кри, прел., нақваси, промочи. — Данас чува́о бвце, па удари́ла ки́ша и намокри́ла га.

намо́мкује се, повр., проведе доста времена као момак (неоже́њен). — Чу́је се да је Радо́јко узео Петри́ју, ва́ла, доста се и намо́кува́о, има а́ как три́ес го́дине.

намр́зне, прел., омрзне. — Немо́јте, де́цо, кад идете у шко́лу, да р́чкате с то́јачи́и деда Радо́јево ку́че кроз тара́бе, да ве не намр́зне, па не́ки пу́т да излети́ из авли́ју и да ве пода́ви.

намо́рлук, м., злоћа, опако́ст, опачина. — Ка́ко му се не омр́зне та ње́гов намо́рлук једанпу́т, па да бу́де кај љу́ди?!

на́ноћ (на-ноћ), прил., преко ноћи, ноћу. — Јуче́р на́ноћ ву́ци нари́пали у наслóн Вла́де Мила́новому и покла́ли му гр́дне бвце.

нанче, с., дем., хип. од нана, мамица. — Нанче моје, ја полазим у рат, и нећу да плачеш ни сад, ни ако чујеш да сам погинуо: сузу да не пушташ, мило моје нанче, оћеш ли, обећај ми?!

наоблачује се, повр., облачи се (небо). — Та дан, кад не све потуко град, небо се у сред дан било наоблачило кај увечер, па је почео да бије град кај да га неки сеје.

наовем, прил., овако. — Моје, док је наовем, добро ће да буде, неће да ваља кад се обрне друшке.

наоко, прил., на поглед, што се види. — Пченичка нџкла добро, и сад није лоша наоко, а каква ће да буде до крај, то ћемо да видимо.

наостри се, повр., чврсто се спреми на нешто. — Немó да га питајуш ништа, он се још ођутрос наострио за кавгу.

напазарн, прел., накупује, купи много. — Одавно су људи из сѣла рѣтко ишли у варош, па кад отидну на панађур, напазаре што и треба и напуне торбу и однесу дома.

напамет (на-памет): изр.: учи нанамет, учи реду. — Људи се уче напамет док су још деца, кад одрасту и постају људи, све је теже да нешто добро науче и навикну.

напáри, прел., прел., загреје (преп, циглу). — Кад човек озебне, добро је да увечер напáри циглу ел' прѣп и, кад легне да спí, да и тури на табани.

напáри се, повр., фиг., опече се, доживи нешто зло. — Лѣтос дали бвце да и чувају неки појатари, али су се напáрили с њí: неколко пут заклали њíну овцу, па рекли да ју однео ву́к.

напет, -а, -о, трп. од напне се (наљути се), наљућен, љут, расрђен, срдит. — Ене га, на је нешто напет, шта ли му је сад криво?

напи́ња се, повр., фиг., љути се, срди се. — Зло је кад човек мора да се напи́ња, а сам је за то крив.

напи́ује, налази (осећа под) прстима. — Под гу́шу, са странé, напи́увала је нешто тврдо ко́лко једно́ ропче и није ни слутíла да то може да буде нешто зло, кај што је испáло.

на пладне, прил., на подне, у подне. — На пладне дб́ју и жѣтвари од њíву и свí се зб́ру у ладовíну на ўжину.

напљíска, прел., поспе водом. — Кад за́ђе сунце, напљíска добро расáдници, да но́ћу увáте вла́гу и да прекóдан не прегорé на сунце.

напљу́је, прел., фиг., (оштро) изгрди. — Напљу́вала сам га кај пцá што ми прóшло с ко́ла преко градíну.

напне, прел., надува, надује. — Одавно у село кад-кад у свѣтак најђе Ранђел, гајдар из Бањско, па на средсело напне гајде и за час збере момци и девојке на бро.

напне се, повр., напрегне се, потруди се, запне. — Док је човек млад, треба да се напне да нешто постигне, па, кад остари, да може да живи на олакшицу.

напслѣтку, прил., најада, најпосле, на крају. — Кад си навалио, нех буде напслѣтку и како ти кажеш.

наприча, прел., исприча (много, свашта). — Они напричали и што јес и што није, али ми морамо да знамо како је.

напрска, непрел., испрска, испуца, попуца. — Правили врата од сирове даске, па кад се осушиле, напрскале на крајеве.

напрска, прел., поспе водом. — Кад мету собу, напрскају земљу с воду, да се не дига прашина.

напрска јангаци, прел., фиг., одвоји јангад од оваца плашећи их са „пр-пр-пр“. — Ајде да напрскамо јангаци, па да идемо да жњемо по месечину оваз.

напрсне, непрел., напукне. — Кад сирове грѣде стоје на сунце, напрсну на крајеве, а и по средину овде-онде.

напрти, прел., погрд., угура, стави. — Напртио неговог бвце у авлију човеку, кај да нема толке своје ливаде.

напрти се, повр., погрд., угара се, увуче се. — Напртио се да слуша на свадбу куд Воју Божикинога, само колико да је и пије неколико дана.

напуди, прел., отера, изјури, истера. — Ђ л' си чула да је Станисав напудио Лепосаву?

напуди, прел., заплаши. — Напудила децу, па сад не смеђу од њб да уиђу у кућу.

напуди се, повр., наплаши се. — Њима деца била много блвна, па се напудили, и сад, чим виде да неко куји, одма се попуде.

напуђен, -а, -о, три. од напуди, заплашен. — У рат људи патили свашта, па су напуђени, и сад, кад год чују нешто рђаво, забрину се.

напуштеник, м., разведен човек. — Јеремија узо жену из Јабланицу, али се после неко време растурили, па је остао напуштеник.

напуштеница, ж., разведена жена. — Благоју Гмитрићу умрела жена, па довео неку напуштеницу из Луково.

напуштенко, м.; в. напуштеник

напушги, прел., напусти, остави. — Ова моја квочка чудна: после неколико дана напуштила пилићи, па сад имају муку с њи да и одраним без њб.

нарављив, -а, -о, ћудљив, зао, пакостан, незгодан. — Њб и њбјному нарављивому сину ни једна снаја није могла да угоди и с много људи су били у завађу.

нарамчи, прел., натовари на раме, заметне на раме. — Мија је могло да нарамчи и врећу од стб кила пченицу и да изнесе из подрум и натовари на кола.

нареде се, повр., договоре се, споразумеју се, погоде се. — Данас се једва некако наредимо да ми проба ону ливаду над сливар, два пут ми повећавао цену. — Синоћ су се наредили да Зорка пђе за Видоја и испросили ју.

нареска, прел., начини реске, црте (ножом), зареже. — Бобој Лазин неки пут, кад је био млад, направио и нарескао сланицу и до скоро су у њб држали сб.

нарини, прел., нагомила, натрпа (лопатом). — Нарини па камару псак што су растуриле кокошке и покри га с толужину да га више не растурају.

нароје се, повр., намвоже се. — Понеку годину се нароје гусенице, па обрсте све шуме, и усред лето изгледа кај усред зиму.

нароси, прел., окваси росом, пороси. — Понекад лети падне голема роса, па кад рано пуштимо бивце да насу, наросимо ноге кај да смо прошли преко Миловитицу.

наруке (на-руке), прил., ручно, рукама. — Одавно су се и даске резале наруке.

наруку (на-руку), прил., по вољи, на згону, згодно. — Не треба на децу да се све иде наруку, отну вољу, па после за њи није добро. — Докле ћеш да ме натерујеш наруку? — Тб ми лбже није наруку, па морам с некога да га замѣним.

наседне, прел., седне на нешто. — Наседо си ми на капут, па морам с некога да га замѣним.

наседне, прел., седне на нешто. — Наседо си ми на капут, подигни се малко да га извучем.

наседне (крв), непрел., фиг., [махом перф.: насела (му) Крв], подлије му се крвљу убој (убивотина). — Голуб Драгутинов ковао (приковао) тарале, и ударио се с кисер по палац, па му насела крв.

насеје (крв), непрел.,; в. наседне (крв)

насе́сти, прел., осети, нањуши (пас). — Но́ћас у једно́ време́ мло́го лаја́
Ша́ра мо́ра да је не́што насе́тио, лесі́цу ел' не́што дру́го, поне́кад
на је́жа ла́је и да́ва збр ка́ј да је наі́шао ву́к.

насе́ћа, прел., осећа, чује. — Погле́ ка́ко ма́че чу́љи у́ши, мо́ра да насе́ћа
ка́ко не́где гри́цају ми́ши.

на́сигурно, прил., сигурно, са сигурношћу. — Ми́лісав і́де на́сигурно
да ува́ти ри́бу у Ті́мок.

на́сипује, прел., сипа, насипа. — У неде́љу се́ло ће да на́сипује пу́т за
Ми́ровшті́цу.

на́смејан, -јна, -јно, насмејан, осмехнут. — Ње́гова ма́ти је би́ла до́бра
и на́смејна, на́кад ју́ нису́ ви́дели на́мрштєну́ и на́мрго́ђєну́.

настоја́ва, непрел., надзире, надгледа. — Не́ки не во́ле да ра́де, него́
гледа́ју са́мо да настоја́вају.

настра́ничав, -а, -о, настран. — Ви́диш ка́ко не ва́ља кад је чо́век
настра́ничав — сви́ бе́же од ње́га.

наа́страну (на-стра́ну), прил., одвојено, устрану. — Одво́ји тво́је бвце́
на́страну, да се не ме́шају с мо́је, па по́сле да не мо́гу да и разме́шам.

настрау́је се, повр., настрахује се, страхује много. — За мо́ј ве́к
настраува́ла сам се за ту́ мо́ју де́цу: те а́јд' док порасту́, те док до́ђу
і́звојску, те док се поже́не, до́век све́ тако́, на бри́гу и на стра́.

натакњу́је, прел., намиче, натиче. — Ра́досав заврша́ва ча́бар, ба́ш му
натакњу́је о́бручи́.

натало́жи се, повр., слегне се, снадне на дно. — Преко ле́то оста́не
ма́ло во́да у буна́р, и на дно́ му се натало́жи и бла́то, и ли́сје од
дрве́ће и поне́ка гранчи́ца што је од не́где па́дла, па то́ же́не зава́ћају
с ко́ву кад у́јутру до́ђу за во́ду.

на та́м, прил., тамо, на ту страну, у будуће. — Кра́ве ти се уштркља́ле
и оти́ле на та́м, как Ми́ровшті́цу, мо́жда су и же́дне, па кад се
напо́је, о́не ће да се врну́ на коли́бу.

на́танко, прил., у танком слоју, танкослојно. — Кад ни по́кисе
поко́шена трава́, расту́римо ју́ на́танко, да се осу́ши, па ју́ здєнемо́
на нави́љци́.

ната́пка, прел., притисне, набије. — Кад је по́с, ма́ти му у́јутру испече́
компи́ри у жа́р, ољу́шти и, посóли и ту́ри у застрў́т и до́бро ната́пка
с ложи́цу, па и понесе́ у торби́че по бвце́.

на́тежа, непрел., притисне тежином, постане тежак. — Кад ја́буке
мло́го ро́де, па на́тежају, гра́не се сави́ју до́зем, па се и поло́ме.

натэксне, непрел., отекне. — Кад су Милорада Радиного ујели стршељи, њему је глава тóлко натэкла да му се нису виделе очи и једва је остао жив.

натэра, прел., набије, увуче. — Добри риљачи, кад риљају, натэрају ашóв узем до зéнгíју.

натíра, прел., гњечи, притиска (тесто при размешивању). — Жéне стáлно посипују тéсто с брашно док га натíрају, да и се не лéпи за прсти, а и да се бóље нáтре.

наткачу́је, прел., задиркује. — Гóлуба немó нíко да наткачу́је, óн не зна за шалу и óне и да се побíје.

наткачу́је се, повр., задиркује се, запoдева разговор; расправља се. — Добрé девóјке не доликује да се наткачу́је с му́шки што пролазе по пúт. — Лéка Стамéнков се наткачува́о с не́ки што и́шли по пúт, па га избíли и сад ћутí у авлију и глéда своју рабóту.

натрíша, прел., натреса, тресе (изнад нечега); труни. — Не натрíшај нíшта блíзо до óгањ гé се вáре грíнци с јéло.

натрíша се, повр., натреса се, ви́че, кара, грди. — Бóље да се не натрíшаш на нíкога, него да кáжеш полáко штá имаш.

натрóши куку́руз, прел., накруни кукуруз. — Данас и јúтре увечер ћемо да натрóшимо куку́руз, па ће Вóја зајутре да отéра у воденицу да самéље брашно.

натрули́, непрел., (отпочне да) трули, затрули. — Лéтње кру́шке не трају, него натрулé, ако и не појéду.

натúта, прел., напу́да. — Вíдој Спасéнин натутáо пцá на Душáнове сви́ње, на једнé скида́о рéп.

натучé (махом перф.: натúко), прел., погрд., обуче много одеће. — Натúко дéвет кожúка кај да је завеја́о снéг.

натучé (куку́руз, сб), накруни кукуруз (млатом), саситни со пртаком. — Кад се куку́руз дóбро осуши, натучу́ га и напу́не врéће и отéрају у воденицу да самéљу брашно. — Љубица унéсе чúтору и ту́ри ју скра́ј до врата, па узне пртáк, ту́ри не́колко грудве сб од крупíцу у чúтору и натучé сб, да има са́шта да се сóли јéло.

нафр́ља, прел., набаца, да, положи. — Нафр́љај шúму (лисникóвину) на бвце, па бéжи у сóбу и грéј се.

нафука́ри се, повр., погрд., увуче се, уће. — Чúвај дóбро бвце да се не нафука́ре у ту́ђ куку́руз, па пóсле љúди да не гло́бе.

нацѣди, прел., извуче течност из нечега, добије (сакупи) цеђењем. — Одавно жене зими очисте ораси, па и истуцају у чѹтору и нацѣде зѣјтин жуѹт кај дѹкат.

нацѣди се, повр., стече се течност из нечега у неки суд. — Поглѣдај да л' се у грне испод цедило нацѣдила сѹрутка, па однеси и сѣпи прасету у корѣто, да не грди жѣдно кај јучѣр.

нацѣпка, прл., дем. од нацѣпка, нацѣпа танко, ситно. — Нацѣпкај ми мѣло тречице, да заложим огањ и да спрѣмим нешто за вечеру.

нацрѣни, прел., оцрѣни, прикаже лошим. — Мѣрка Дѣринога нацрѣнили кад је тео да узне једну Кривовѣрчанку, па ју њѣјни нису дали за њѣга.

начвѣка (качѣмак), прел., намочи качѣмак машћу из меса печена на ражњићу. — Напраѣе качѣмак и испечѹ свињско мѣсо на ражњић, па с ражњић начвѣкају качѣмак одозгѣр, па га кѣдају с прѣсти и јѣду.

начѣтири, бр., Лазѣ Мѣрков имѣо три сѣна, па кад су се поженѣли, поделио је имѣње начѣтири и свѣкому дѣо по јѣдан дѣо, а јѣдан дѣо узео ѣн.

начѣтири, прил., бујно; изр.: растѣ начѣтири, расте бујно (веома напредно дете, дете које бујно расте). — Они су сиротиња, али њѣна су дѣца прѣпа у лице кај божѹр и расту начѣтири.

начиња, прел., развршује, почиње да троши. — Даниѣлови начињаѣли двѣ сѣна, па кад пѣчеле кѣше ујѣсен, ѣба и закѣсла.

начне, прел., узме део нечега, почне да троши, почне да смаѹује. — Штѣ си начнула врѹћ лѣба кад ѣма студѣн, па и врѹћ да ѣстане и да се корѣ? — Сѣноћ смо начѣли чѣбар сас сѣрење.

начне се, повр., посече се (мало). — Бѣгдан Дѣјини дѣѣо спѣце, па се начнуѣ с кѣсѣр по пѣлац.

начињаѣа се, повр., представѣа се за оно што није, прави се оно што није, прѣнсмаже се. — Не воѣлим да виѣдим кад се ѣски начињаѣа нешто што му не доликује и што не мѣже.

начѣчи се, повр., ѣлепи се чѣчком. — Штѣ не ѣдеш по пѹт, него прѣко ѣѣкаѣе травуѣјне, поглѣдај кѣко си се начѣчиѣо?

нашѣра, прел., украси прѣжима, рескама (резбаријом) и сл. — Нап-равѣо кућу и нашѣраѣо комѣн, па кѣј гѣд прѣђе по пѹт застаѹује и глѣда у комѣн.

нашѣра, прел., фиг., напише. — Нашѣрѣла сам јѣ њѣму дѣбро у писмѣ; њѣће више да се сѣти да му мѹчи ѣѣрку кѣко њѣму падне ѣпаѣет.

нашмрче се, повр., опије се. — Немó да ме питаш за њега, сабајле се нашмркаó и лéго да спава, а ја мóрам свé самá да рáдим.

наштрапа, прел., погрд., изгази (по земљи, поду и сл.). — Кбј је наштрапаó с каљеве нóге по кућу; нистé мóгли да скинете блатó óдноге на чистáлку?!

не [не(го)], св., него. — Бóље данáс да íдемо за дрва не јутре, видиш кóлко је зимá, па ноћáс мóже и снéг да удáри.

небит, -а, -о, трп. од не бије, не бивен. — Сáд си прошó небит, а други пут нећеш.

неваљашан, -шна, -шно, непотребан. — Ё л' ти неваљашна оá столíца, да ју изнéсем у стáсину?

невérство, с., невера, неверност; издаја; прељуба. — Нíшта нíје тéже од неvéрство према свóј нáрод. — Невérство и црн óбраз не мóже да опéре нíједна вóда на свéту.

недоказан, -а, -о, тврдоглав (с којим се не може споразумети). — Сви знаду да је óн недоказан, па за свé пíтају његовóга сýна.

недоклéпан, -а, -о, недотупаван, глуп. — Тí, брe, мóра да си недоклéпан; што си пуштíо сítни прáци на овакáв мрáз нáпоље да измрзну?!

недосóљен, -а, -о, недовољно слан. — Бóље је да се јéло остáви недосóљено не пресóљено, па кбј óће, мóже да си досóлн.

незајáжљив, -а, -о, лаком, незаситан. — Незајáжљивому је свé мáло.

незаситница, ж., лакома жена. — Станá је билá незаситница кад пóчне да јé, али да ју се бар нéшто познавáло, остáла је цео вéк мршава и слáба.

незаситос, ж., неситост. — Кад људи íду у дрва сл' у грéде, па запíњу и дíзају тéшко, прé осéте незаситос, не кад чýвају стóку.

незгодíја, ж., незгода, мука, невоља. — Док је жив, чóвек мóра да се мучи сáс свáкакву незгодíју.

некадáњи, -а, -с, некадашњи. — Некадáњу учитељку Кристíну неће вóјни ђаци нíкад да заборáве; она нíје избíла нíједногá ђака за гóдину, кóлко је билá у сéло.

некóлко, прил., неколико. — Од некóлко сóје и некóлко кóлчeта направíли смо једнó лéто колипкú за Шару и оплéли ју с пруће и олéпíли с блатó, па смо унутра прóстрели слáму, да не лежí нáзем.

нѐм, гл., само 1. л. јл., [нѐ (зна)м], не знам. — Нѐм кáко је ову гóдину зíма пóчала млóго рaњѐ нѐ дру́ге гóдине: снѐг је ударио прѐ Гмитровдан и стáлно је студѐно и без сýнцe.

немáрљив, -а, -о, неосетљив, који не мари. — Њего́ва жéна је немáрљива за сто́ку, а у ку́ћу је свѐ врѐдна и у́стребна и свѐ ју је на мѐсто и чíсто.

неми́рник, м., несташник, немирко, несташно дете. — Сми́ри се, неми́рнице, пу́шти ба́бу да прѐде, да те не истѐрам на́поље, на мрáз!

неми́рно́ћа, ж., живост, непослушност. — На́ша учите́љка ни́је била ђаци́ни за неми́рноћу, ни за незна́ње.

не́наситан, -тна, -тно, незаситан, лаком. — Ба́ш су овѐ мо́је бвце не́наситне, цѐо дáн би па́сле и нíкад се не́ би на́пасле!

не́наситница, ж.; в. не́заситница

не́наситос, ж., лакомост, незаситост. — Љу́ди не цѐне ни́чију не́наси-тос, а би́ је с њего́ву досади́о млóго ко́му.

не́на́чет, -а, -о, цео, неразвршен. — Зíма је ве́ћ про́шла, сти́гла је и тра́ва за сто́ку, два ли́сника ће да ни оста́ну не́на́чета.

нео́мит, -а, -о, неумивен. — Ко́лко да гра́бе, и да не́мају ка́д, љу́ди нíкад не́ће нео́мити да по́чну ни́шта да ра́де.

неочи́њен, -а, -о, неистребљен (пшеница, сочиво, боб и сл.). — Ле́ћа у овѐ цакче́ је неоочи́њена и не мо́же да се приста́ви за варѐње док се не очíни.

непослу́шник, м., својглавац, тврдоглавац. — Де́, ти́, непослу́шнице, да донѐсеш де́де во́ду од кла́данац, па ће де́да да ти испрíча једну́ прíчу.

непослу́шница, ж., самовољница, непослушна жена. — Ни́је непослу́шница жéна ако не мо́же да ура́ди што пи́је кадра́.

непрекло́п(љ)ен, -а, -о, непресавијен; нов. — Ка́д му се роди́ла уну́ка, де́да ју тури́о на чѐло непрекло́пену нíада́рку.

не́редник, м., онај који изазива неред. — Љу́ди не трпе́ не́редници, него и сми́ре кáко је на́јбоље.

не́рэзине, ж. мн. (јл. не́рэзина), необделавани предео поља. — Не́кад има́ле бвде-бвде не́рэзине, а са́д и не́ма, свѐ су истр́шене, по́бране и посѐјане, оста́ла су и са́мо íмена Не́рэзине.

не́свес, ж., несвестица, несвест. — Ка́д је чу́ла да ју у́мрела сѐстра, Сла́вна па́дла у не́свес и једва́ ју поврну́ли с во́ду.

несмóтрен, -а, -о, непажљив, неопрезан. — Једну јесен неки несмóтрени овчари заложили огањ уз кошáру Драгутину Ми́тиному, па дунуó вéтар и запалиó кошáру.

несмóтренос, ж., непажња, несмотреност. — У несмóтренос је лани погинуó један мо́мак у њино сéло.

несре́ћко, м., несрећник; несташко. — Бежи унутра, несре́ћко несре́ћни, видиш да си поси́њео од мраз! — Од онога несре́ћка ништа не мо́же да се ску́та, свé нађе и изнесе из ку́ћу и расту́ри, па нéма нигде ништа.

нетре́бљен, -а, -о, трп. од не тре́би, не(о)чи́шћен; исплевљен. — Пченица у ову вре́ћу је нетре́бљена и још није спре́мљена за воденицу. — Ову пролећ нисмо стигли да исплэвимо жéто, него смо га оставили нетре́бљено, па ће палами́да да га угуши.

ни́збрдан, -дна, -дно, окомит, кос. — Кад íду на поја́ту, пу́т је ни́збрдан свé до ре́ку.

нијéдно вре́ме, с., глуво доба, касно ноћу (иза поноћи). — Ода́вно људи нису имáли сáтови, па кад имају да íду нéгде далéко, ди́гну се у нијéдно вре́ме и по тавни́ну íду у плани́ну за грéде сл' да крешу шу́му за лисници.

ни́колки, -а, -о, николики. — Кóлки ти куку́руз? Ни́колки, још није по́чесо да ни́ца.

ни́сак, -ска, -ско, низак. — Од она́ ни́сак óблак над плани́ну ме стра́, ви́(ди)ш кака́в је црн, да га спри́ја не наднесе над сéло и да из њéга не удáри гра́д.

ни́тна, ж., нем., кратак гвозден клин, закивка. — Ни́тне су фáбричне, а за нево́љу мо́же понéкад чóвек и сáм да и направи од не́ки ексéр сл' од парче шипку: исéче крáтко парче и расплэска га и уковé гé треба.

ни́тује, прел., закове нитном (заковицом). — Што се ни́тује не мо́же да се расковé док се не слóми ни́тна сл' не иски́да део гé је ни́товано.

ни́шка, прел., љуљушка. — Баба Љу́бица при́ђе и кáд-кáд ни́шка љу́лку с уну́че.

ни́шка се, повр., њиха се, њише се. — Лéти при́двечер дуне не́ки ветри́ћ, лисна́те гра́не се ни́шкају, по́нци цврче, а мéсец се пола́ко изди́за уз не́бо кај да óће да се прикраде не́ки звéзде.

ни́шне, прел., зањиха, занија. — Кад дево́јке сéдну на љу́лашку од сукно́, мо́мци ўзну коно́пац, па и ни́шну висóко под ора́.

новіна, ж., разорена ледина. — На новіну може и две године једно-пóдруго (узастано) да се сéје кукуруз ел' пченица, а на друге њіве мóра једно, па друго.

ногетіна, ж., аугм. од нóга, ножурда. — Згрчи мáло тѣ твоје ногетіне, відиш да од њі не може да се прòђе.

ногица, ж., дем. од нóга, ножица. — Дѣтѣ ти се разбудило и открило се, обуј му чарапкѣ, да му није зимá на ногице.

носка, ж., деч., хип. од нòс, носић. — Ё л' ти мáче огребло нòску?

ноћѣва, непрел., ноћи (преноћи). — Нѣки пúт, кад се врло на рúчне вршалице, нѣки вршачи су ноћѣвали у слáму.

ношка, ж., дем. од нóга; в. ногица

Њ

њивчѣ, с., дем. од њіва, њивица. — Од њивчѣ у Сѣнци набрали смо јесенáс трóје канáте кукуруз.

њóјан, њóјна, њóјно, зам., њсн. — Мíйлица рáно остáла удовіца, њóјнога мýжа убили Тóрци на Јѣдрене.

њушкaло, с., погрд., тражилац, онај којн тражи. — Кад у дућани није имáло штá да се кúпи, Чѣда Рáјков је био њушкaло и млóго пúт је пронашо да кúпи понѣшто и за њѣга и за другóга.

њушне, прел., поњуши, (п)омирише. — Стока, кад се најѣ, њушне и пробíра траву, а кад прòђе мáло врѣмѣ, јѣ свѣ óдрѣда.

О

обдува се (махом перф.: обдувао се), повр., погрд., пресити се, засити се. — Нѣки, кад се обдувају сас свѣ, пóчну да бáцају под нóге што су нѣкад једвá гледáли да íмају.

обѣли, прел., ољушти, одеље, скине кору с дрвѣта. — Обѣли ми овó тојаче с тóу твоју бритву, мóја се иступíла.

обѣли, непрел., оседи. — Од жáлос за тóлку дѣцу што су ју пóмрѣла она је обѣлѣла и од сýза мáј и вíд изгубíла.

обѣљује, прел., љушти, деље. — Кад плетóу крóшње од врбóво прýће, корпарі свáки прúт провучóу кроз једáн рацѣпљен чѣпар и такó му скíдају кóрку и обѣљују га, а нѣки плетóу крóшње и од необѣљѣно прýће.

обѣшеник, м., фиг. немирко, немирно дѣте. — Од онóга Лѣкинога обѣшеника нѣма пó немирно и пó рокóпно дѣтѣ у пóла сѣло.

обѣшенко, м., фиг.; в. обѣшеник

обешења́к, м.; в. обешеник

обешења́чина, м., аугм. од обешења́к. — Он је био миран и свѣт, а његов брат весеља́к и обешења́чина.

обср́ћа се, повр., освр́ће се, обзире се. — Мија́јло Бла́гоје́в про́ђе преко Пе́рсину гради́ну и свѣ се нешто обср́ћа кај да бежи од не́кога.

оби́ђује, прел., проба (више пута) јело док се кува. — Же́не не во́ле да и се му́жи ме́шају у рабо́ту, да седе́ узога́њ и да оби́ђују грѣци.

облачина, ж., облачност, облачно време. — Кад до́ђе Гми́тровдан, не́бо се покрѣ́је с обла́чипу, па се развѣдри те́к око Младѣ́нци.

облачу́је се, повр., наоблачу́је се, облачи се (небо). — Кад про́ђу вру́ћине и у́зне да се облачу́је, иде́ јесен с кра́тки да́нови и дуга́чке но́ћи и ки́ше и бла́то на пу́тови и у опа́нци.

облу́ди, прел., учини да скрене с памети, залуди. — Мо́ра да су га облудѣ́ле с не́какве ма́ђије кад се ре́шио да у́зне њи́ну ћерку.

облуди́, непрел., сиђе с ума, распамети се. — Шта́ је свѣ препати́о, ни́је чу́до што је облудео́.

обо́че, с. (махом мн.: обо́чићи), минђуше. — Обо́чићи се ла́ко изгубе́, а му́ка се на́ђу.

обра́че, с., дем. од обра́з, обрашчи́ћ. — Ово́му дете́ту одо́ђутрос прве́но једно́ обра́че.

обра́чић, м., дем. од обра́з; в. обра́че

обр́не, прел., окрене; наговори. — Кад пра́вили ку́ћу, обрну́ли пе́нцери как запа́д, па и сунце огре́је те́к на за́од. — Нава́лили сви́ на ње́га и не́како га обрну́ли да одо́бри ћерке да се у́да за ко́га во́ли.

обр́не се, повр., окрене се. — Обр́ни се, не обрну́о се, мр́твога те обр́ћала ма́ти! (н. п.).

обр́ћа, прел., окреће. — Ода́вно су људи вр́ли на ру́чне вршалице, па су сву́ноћ обр́ћали ручи́це од маши́ну, свѣ док не овршу́ сво́ жи́то.

обр́ћање, с., гл. им. од обр́ћа

обр́ћа е, повр., фиг., окреће се, мења одлуку, мишљење. — А, та́ се не обр́ћа ла́сно.

обукува́ње, с., облачење. — Не́ма обукува́ње у но́ве дрѣ́је сва́ки да́н, но́ве дрѣ́је се обуку́ју у свѣта́к.

обуку́је, прел., облачи (одећу). — Ма́ти обуку́је дете́ док је ма́јчко, а кад ма́ло порасте́, обуку́је се самó.

обукује се, повр., облачи се. — Ајде, нѣма више спавање, дизај се, обукуј се, па се опра(в)љај на рабóту.

обут, -а, -о, трп. од обује, обувен. — Кóлко пут су преко рáтови војници газили рѣке до груди, па и до гушу и обути и обучени, па се после дрѣје смрзну на њи.

овáз, м., бот., овас (*Avena sativa*). — Нѣки пут, кад људи, нису сејали довољно пченицу, млѣли су брашно и од јѣчам и од овáз, и жѣне су мѣсילה леба, и нѣкако се пá живѣло.

овáзиште, с., овсиште (земља на којој је био овас). — Кад пожнеду овáз, пуште стоку на овáзиште да испасѣ траву, па га преврну с плут и спреме га да унролећ посѣју на њѣга кукуруз.

овдѣк (н: овдѣка), прил., овде. — Одвѣк, у ову кућу, нѣма нѣко. — Она се мучи овдѣка да нешто сканатори, а они ју сáмо дангубе.

овесѣли се, повр., фиг., освежи се, живахне. — Јучѣр у сунчев заод полила сам градину и кад одјутрос погледа, свá ми се рáсађа овесѣлила и озеленѣла.

овниче, с., дем. од овáн. — Живѣјко имао десетину брава бвце и једиб овниче, па кад остарео и није мого више да иде по њи, његов син и отерао на пијак и прѣдао.

оволични, -чна, -чно, оволишни, мали, незнатан. — Био је оволични кад је пошо у школу, па после израсте и би кај друга деца.

овчарѣ, с., дем. од овчáр, овчарчић. — Ујесен, кад се пути поље, овчарчићи намѣшају бвце, па се цео дан играју.

оглођа, прел., оглода. — Штó ниси оглођао ту плѣћку, мѣсо уз кóску је нај бóље.

оглувјује, непрел., глуви (губи слух). — Кад чóвек узне да стари, почну да му слабѣ очи, губи мѣћ, па и оглувјује.

огњичина, ж., аугм. од óгањ, ватруштина, температуре (у болести). — Има неколко дáна кáко се мáти жáли на неку огњичину, не знам штá ју је.

огóли, прел., опљачка. — Понѣкога ћѣрка огóли кад се удава, преполовини му имање, узне му стоку и од свѣ понѣшто и однесе мýжу у мирáз.

огóли, непрел., осироти, осиромаши. — Преко рáт људи су огóлѣли, сви су узимали свѣ од њи, и Немци, и Талијани, и Бугари и кѣ свѣ није.

огољује, прел., скида, односи земљу (киша). — Вода од снег и кишу све више огољује нашу голу Чуку, а да по њо има густо дрвље кај у Грабовде, не би могло тако.

ограђување, с., гл. им. од ограђује (заграђује)

огрози се, повр., огади се, загрози се, досади се. — Кад се нешто је сваки дан, ел' кад се ради све исто, огрози се човеку.

огуљенко, (и: огуљенко), м., погрд., човек са огуљотинама на лицу. — Кажи онóму Мириному огуљеному огуљенку да иде на бунар да се омије од крв на нос и да не иде такав крвав по село.

одавњашан, -пина, -шно, давнашњи, некадашњи, од некада, из давнине. — У нека села под планину још има одавњашни обичаји и одавњашна ношња и друго много шта старинско.

одање, непрел., одмори се, одахне. — Кад су ју питали кад ће и она да одање мало, одговарала је да ће да одање кад умре.

одапет, -а, -о, трп. од одапне (окине пушку), незапет (пушка). — Пуна пушка треба да се држи одапета кад неће да се пуца из њо.

одапне пушку, прел., спусти ороз пушке. — Кад је најпо у неко грмање, одапео је пушку, да не закачи неку грану и да пукне, а у то истрчи зајак пред њега и док да се он спреми да га гађа, зајак утекне у луг.

одбир, м., избор, (оно што је) одабрано. — Кад овце остану мало, немо да правиш одбир, него узни све, ел' узни што ти давају, па ћеш добро да и пасеш и раниш, да се поправе које су слабе.

одбради, прел., скине мараму (с главе), разбради (мараму). — По вечеру, кад сви легну да спавају, снаја одбради крпу, па седне уз огњиште и узне да чешља косу.

одбради се, повр., разбради се, скине (одвеже) мараму с главе. — Жене се одбраде само увечер кад ће да спавају.

одбрађување, с., гл. им. од одбради

одвади, прел., извади, узме (мало). — Одвади мало млеко из та лонаца, да ти не преоди док се вари.

одвађување, с., гл. им. од овађује

одвађује, прел., вади, одузима (део). — Немо да ми овађујеш све што год ми даваш, ја, кад ти врнам, нећу да ти овађујем.

одвитли, прел., окрене витлошку, отвори вракњиче затворено витлошком. — Кад је вракњича затворена с витлошку изнутра, људи промакну шаку и одвитле ју.

одговара, прел., одвраћа, наговара да одустане. — Немó да одговараш сина да се жени, кад је нашо добру девојку.

оде, [о(в)де], прил.; в. одвек

одева се, повр., облачи се. — Кад рађају толку децу, не мисле да деца треба да се ране, да се одевају и да се изведу на пут.

одек (и: одека)[о(в)де(ка)], прил.; в. овдек

одели се, повр., одвоји се. — Кад човек има два сина, они се оделе од њега чим порасту, ожене се и одслуже војску, и би и да по једну трећину имање, а једну трећину задржи за њега.

одељује, прел., одваја, дели. — Кад се деле браћа, стареј брат одељује млађеу шта би оне и колико оне, ако и није жив башта, да и подели на равне части.

одзове се, повр., одазове се (на позив). — Вице те Рóса, одзоби ју се.

одзобне се, повр.; в. одзове се

одједанпут, прил., одједном. — Данас од пладне одједанпут се наоблачи, почеше да севају муње, загрме и спушти се пљусак кај из бачву да неки сипује одозгòр.

одкад, прил., одавно. — Откад носим ова грудњак, вуна ми се у њега већ устељавила.

о(д)лабави, прел., попусти (конопац, узицу и сл. којима је нешто везано). — Што ниси мало одлабавио та кинш кучету око гушу, видиш да га стежа?

о(д)лабави се, повр., попусти, расклима се. — Завежи добро узицу на кову да ти се не одлабави и да кова падне у бунар, па да имаш муку да ју вадиш из дибину од неколико метра воду.

одлага, прел., одлаже. — Само зло је добро да одлагаш, а друго ништа.

одлагање, с., гл. им. од одлага

одљути се, повр., прође (му) љутост. — Кад се ољуте од неку паприку, узну мало сò на језик да се одљуте.

одмакне се, повр., удаљи се (мало), измакне се. — Де, шта си се припро толико уз та огањ, није завејао сињ, одмакни се мало, да не изгориш дрџе.

одмањи, прел., смањи, одузме део. — За два дана смо мало одмањили копање, и ако копамо до недељу, неће да ни остане много.

одмањује, прел., смањује, одузима део. — Да смо и ови данови одмањували кошање кај данас и јучер, не би ни остало много.

одмётне, прел., отпише, одвоји (на списку). — Одмётни сви људи што смо обили и редили да изиђу на јаз да га чистимо.

од напрѣд, прил., спреда, с предње стране. — Та ти се кошуља искаљала од напрѣд, свучи ју, на обучи другу, чисту.

од нигде, прил., ниоткуда. — Млого пут прекозиму било је време кад човек од нигде није могао да дотера лисник за стоку, толко је био голем снег.

одовдек(а) [и: одбвдек(а)], прил., одавде. — Одовдека до Ргањ има добар сат ђд.

одовутка, прил., одовуд(а). — Одовутка наиђоше двоја кола сватови и сви се скинуше пред малдожењину кућу; пред њи изиђе свекар и ђдма и уведе у кућу.

одонутка, прил., одонуд(а). — Не види се да иде нико одонутка, можете слободно да прђете.

одођутрос, прил., јутрос. — Шта ли одођутрос раво бије звоно, за ђаци није, мора да иде нека свадба.

одотле, (и: одџтле), прил., одатле. — Кад смо стигли у Врбовац, туј се мало одморимо у разговор с неки људи пред школу, па одотле пђемо у Лубницу и тамо останемо на конак.

одџтлек (и: одџтлек), прил.; в. одџтле

одџтлека (и: одџтлека), прил.; в. одџтле

џдочи (од-џчи), прил., од урока. — Изр.: Пребаје џдочи — Пребаје од урока. — Веровало се да неке особе могу да нашкоде детету или некој другој младој особи ако их погледају и учине им се лепи. „Последице“ тога (главобоља, мука и слично „отклањале“ су се бајањем „џдочи“. — Мора да је тџ девојче неки урочио кад га боли глава, треба да му се пребаје џдочи.

одсврне, непрел., сврати, скрене. — Кад идеш на кошџе, одсврни у моју дџтелину и накџси ми јџдџ бреме за теле.

одсврњање, с., гл. им. од одсврњује

одсврњује, непрел., свраћа, навраћа. — Брања научио краве да иду преко моје лџзе, па ми упрџсџ изгџзе траву кад сваки дан одсврњују преко јџдан крај.

од скџро, прил., од недавно. — Од скџро смо манули да крџемо лисник, нема више кџј да се кџчи по дрџеће, џве неколко џвџце зџми рџнимо сас сџно.

одслони, прел., уклони се испред свеће (лампе) да се види још некоме.

— Заслонио си ми свећу, не видим од тебе да плетем, помакни се на једну страну и одслони ми.

одспи, непрел., поспава (мало). — Милија је узору дошо из воденицу и одспао док је огрејало сунце за једно копље над брег, па се диго и отишо на орање у Буцак.

одучује, прел., одвикава. — Ако детету сваки дан понешто попуштиш, одучујеш га од рѣд.

одучује се, повр., одвикава се. — Голуба нису одучували да пуши док је био млађи, па ће сад да му буде тешко кад почне да се одучује од ту негодног навику.

одфикари, прел., одсече. — Мита Крсјанов једанпут није како треба одфикарио главу кокoшке, па његова Добрија после све кокoшке износиле на пут, да и коље кој први наиђе.

оздoл, прил.; в. одоздoл

оиња се, повр., падне иње. — У Грапчину се грабље оињало, па се надвило над пут, једва смо прошли.

ојари, прел., окози. — Неке козе ојаре и по три јарета, а скоро увек по два, ретко кад само по једно.

ојари се, повр., окози се. — Козе су добре за млеко и ојаре се некад и у прву годину, али много чине штету.

окачи, прел., обеси (на пр. о клин). — Копачи дошли на њиву и окачили торбе с ручак на гране од клен, па узели матике и сваки потерао по један рѣд да копају.

окачује, прел., веша, ставља на клин. — Тешке ствари не окачују на слаби клинови и високо, да се клинови не извучу, па да окачено падне некому наглаву.

окопити се, повр., живе, опорави се, ојача, живахне. — Како није имао богзнашта кад се оделио од башту, за мало време се окопитао, занимао се и стану на своје ноге.

окрајак, м., комад руба хлеба. — Узниokraјак леба у једну и сирење у другу шаку, па стoј прекај бвце да не иду у штету и јеђи; кад има шта може да се је стојечки.

окрљак, м., одломак, парче, део, крндељ (зуба, писаљке и сл.). — У школу су писали на таблице и с окрљци од крежуље, а таблице су брисали с крпе.

окрљак, м., сломљен зуб. — Кад човек остари, погуби зуби и остану му само неколико окрљка, па се мука и рани.

окрљче, с., дем. од окрљак, одломак. — Што не идеш да ти изваде то окрљче из горњу вилицу?

окрљченце, с., дем. II од окрљак. — Миливој изгубио његово окрљченце од крежуљу, па мора да му купи другу крежуљу.

окрљчић, м., дем. од окрљак; в. окрљче

окрши, прел., одломи, обере (грану, клип кукуруза и сл.). — Треба да окршимо она кукуруз у Пљешевац док је још сувó време, да посече́мо шуму и да посече́мо пченицу.

окуша, прел., окуси (више пута). — Кој слуша, он и окуша (Изр.).

окушава, прел.; в. окуша

оке, с., дем., хип. од око. — Кад се играш с децу, пази да те не ударе с лопту у оке, па после да те боли.

олабави, прел.; в. одлабави

олакшица, ж., погодност, олакшање, повластица. — Његина деца била слабуњава и живела све на олакшицу, бапшта и ма́ти свуд залићали место њ.

ољизне се, повр., оклизне се. — Кад је блато и поледица, човек се лако ољизне и падне, па се искаља, сл' се убије.

ољути, прел., опали (љута паприка, лук, рен). — О, ко́лко ме ољути ова паприка, дај ми купицу да пијем ма́ло во́ду, да ме уми́не љути́на.

ољути се, повр., опали се љутином (паприке, лука и сл.), поједе нешто љуто. — Пре не́ки да́м сам се ољутио с бе́ли лу́ка, па ме изби́о збо́ј по те́ме.

омајчак, -чка, -чко, омали, омален. — Обу́ко не́какав омајчак капутић, кај да ни́је, њего́в; тре́ба да узне љу́цки капут кад иде у́људи.

омајчка, непрел., омања, постане мали. — Кад је био мајчак, купили му голе́ми опанци, да му не омајчкају.

омакне, прел., удари, распали. — Једну зиму, кад је пролазио прекај Љубомирову појату, налетео на њега Љубомиров пас, па га он омакнуо с један че́пар, и пас се про́стрео на снѐг.

омакне се, повр., падне (са висине). — Једну недељу Милутин се укачио на ора да бере ораси, па се омакнуо и падо и после неко́лко да́на у́мрео.

омања, непрел.; в. омајчка

омањује, прел., смањује (се). — Кад је ме́ко време, пуштам овце да штитво́ле по́поље, не́ћу да омањујем ли́сник за ја́к мраз. — Тре́ба да но́сиш ша́јачан капут још ма́ло, па ће да по́чне да ти омањује.

омањује се, повр., смањује се. — Запекла жега вода у рёку се омањује, сад се риба лако ваћа по плићаци.

омећи, прел., постави (одреди) међу. — У брањишта се међе не познавају, па међници изиђу и омеђе и: на међу задёљу понёко дрво, и то је међа.

омеђује, прел., одређује, ставља међе. — Ни́ко не мо́же са́м да омеђује зёмљу, него зовне међници, па заједно омеђују.

омеђување, с., гл. им. од омеђује

омекне, непрел., омекша, постане мек. — Не́ке кру́шке су тврде́ док су на дрво, а кад се обёру и устоје́ се, омекну́ и мло́го су сла́тке.

омекне, непрел., фиг., омекне време, ото́пли се, попусти мраз. — Ли́сник ми оста́о ма́ло, па једва́ че́кам да омекне вре́ме, да мо́же да се и́де у плани́ну сас са́на, да дове́зем шу́му за овце.

оме́-ша, непрел.; в. омекне

омивање, с., умивање. — Не́где и сад за омивање́ узну са́мо во́ду и испљу́скају се по о́чи (лице), па се и не брју́.

омица, ж., зоол., млада кобила. — Ни́ко у на́ше сироти́нско се́ло ни́је упрёго́, ни узја́нуо омицу́, да потрчи́ по пу́т и да га гледа́ју дево́јке из претку́ће.

омрзну се, повр., замрзе се. — Блáгој и Стaнко́ су се до скóро мло́го слагáли, а од не́ко вре́ме се омрзли́, па не мо́ж да се гледа́ју.

омршавује, непрел., мршави, губи у тежини. — Немó сви́не да омању́јеш рану́ кад ју го́јиш; ако не́маш са шта́ да ју рáниш, бо́ље ју уби́ (закóљи), а не́ да ти омршаву́је, па да не́маш фајлу́ што си ју до сад рaнио́.

омута́ви, непрел., онеми. — Кад ју се удава́ла ћёрка, ма́ти ју савёто-вала: „Кад оти́днеш за му́жа, има́ да ому́тавиш и са́мо да слу́шаш шта́ ти се наређу́је да рáдиш, и да ни́кому ни́шта не повр́шаш; уста́ да има́ш, јези́к да не́маш!“

оневóљи се (махом перф.: оневóљио се), непрел., разболи се, побољева (дуго), болује. — Цвёте, ја́дне, бу́д је му́ж погину́о у рáт, па оста́ла са́ма, ту́ј ју се и ћёрка оневóљи́ла још дете́том, па живёла свё на ле́кови и, кад сти́гла дево́јка за уда́дбу, умрела́.

о́нисак, о́ниска, о́ниско, ниског раста, онизак (човек, растине). — Чáслав је био́ о́нисак, али на́бит, чвр́с и ја́к, али је погину́о у рáт на де́сет да́на пред кра́ј.

оноли́чни, -чна, -чно, онолишни, (онако) мали. — Од оноли́чнога Ти́ку Пре́драговога порáсо је висóк и убав мо́мак.

оњуши, прел., погрд., омирише; додирне губицом (животиња). — Да си ти гладан, синко, не би све само оњушио, па оставио, него би јео прво открај што ти се дало. — И ђвце, кад се опсите, само оњуше једну траву, па другу и одлазе напрџ, ако има ге да се навучу у њиву, па пасу младе кукуруз.

опари се, повр., стекне паре (новац). — Видим да си се опарио, кад врџаш зајам.

опасник, м., злоџа, зао човек. — Од опасници, кад отидпу у војску, постау добри војници.

опасница, ж., опака, зла жена. — Он има жену опасницу, али каже да је вредна и уредна.

опасување, с., опасивање (појаса). — И сад има опасување с тканице, али много мање не одавно, кад су опасували и децу.

опасује се, повр., припасује појас [(т)канице]. — Одавно су се опасували сви, па кад деца порасту, остану преклана у појес од канице.

опени, прел. — превуче златом, сребром и сл. — Сад нема близо кој би мога да опени у сребро сл' злато прстен, гривпу и друго, него купује у варош готово, опењено, какво њају.

опет, -а, -о, трп. од оне (затегне, натегне), затегнут, отегнут. — Није ова конопац опет колико треба, они га још мало, да се не олабави.

опипује прел., осећа (под) прстима. — У препони на десну страну опипује нешто кај љешник, мора да је нека цљезда.

опира се, повр., противи се. — Живка се опирала свекрве, опирала, и није тела да ради ништа, па ју истерали.

опкаља, прел., заобилази, мимоилази, околиши, избегава. — Много пут лети, кад је нај жега, киша удари у друга села, а наше село опкаља кај за пакос. — Откад сам молио Луку да ми каже кој ми пушта стоку у забран, а он опкаљао, опкаљао, док јучер придвечер нисам и њега затеко с ђвце на пољану у вр забран.

опкаљање, с., гл. им. од опкаља

оплакне, прел., испере овлаш (мало). — Ја сам оплакнула судови чим сам се одјутрос дигла.

опне, прел., затегне. — Нису добро опели шатор, па кад почела киша, прокишњавао и киснули ноћу.

опне се, повр., отегне се, (ус)противи се, неће да иде (стока на узици). — Опео се кај прасе на узицу. — Понеки се опне, па нико не може да га наговори да учини што људи траже од њега.

опђка, ж., опивеност (анестезија). — Кад је неки бблан, па мора да се сече, даду му опђку, па га тад сечу.

оправи се, повр., без сметњи почне нешто да ради. — Свђ јутро туцам по кућу: де овђ да урадим, де, овђ да учиним, и до пладне не могу да се оправим на жетву.

опраља, прел., оправља, поправља. — До скоро је Будимир опраљао кола и правлио колићи изново, али одкад је остарео, мануо је све да ради.

опраља се, повр., опоравља се. — Кад су наши војници преко Албанију стигли на Крф, они који су остали живи почели су да се опраљају и већ после годину дана бачени су у бђј против непријатеља у Македонију.

(о)претеље се, повр., даду један другоме кћер за сина или сина за зета. — Требало би да се ти и ја опретељимо: деца су ни стигла и имају вољу да се узну.

опрли се, повр., опали се (копривом, пламеном). — Није виђо да пролази преко копривар, па се све опрлио по ноге.

опрска, прел., пошкропи винову лозу плавим каменом. — Јучер су опрскали лбре у Сѣнци.

опсече, прел., исече по овипама. — Кад је виђо да су се једному од партизани што су сврнули на његову појату ипѣпали опанци, направи му свињски опанци и од неке сукнеке закрпе опсече обђци и уметне и у опанци, па да партизану.

опсича, прел., опсеца, сече по ивици, обрезаје. — Кад жене крпе дрје, опсичају закрпу мало већу од рупу на дрју, па је тад пришију оздбл и порубе закрпљено место.

орепина, ж., крупна, тврда (лоша) трава. — Кад се зима одужи, па нестане добро сѣно, стока је и орепину.

орло, м., зоол., орао. — Орло летѣ високо унебо, једва се виђи, и кај да мирно стојѣ, не мрда с крила, па се одједнапут слетѣ у кокошке и однесе једну.

орлов, м., зоол.; в. орло

орбв, орова, орбово, (мнж.: орови, орбве, орова), орахов, од ораховине. — Орбово лисје се тура у вунене дрје, да и не једу мољци.

оробе се, повр., створе сродство „пријатељством“, венчањем своје деце. — Милан Радојку Голубовому удао стареју ћерку у Мирово и ородио се с Мировци.

орођују се, повр., ступању у сродство женидбом-удајом. — До скóро се глédало да се гáзде орођују с гáзде, да гáздински сiнови узiмају гáздинске ћёрке, а сиротiњски сiнови су узимали сиротiњске ћёрке, а од не́ко врéме се не глéда на газдалу́к, него са́мо да се млади́ оће.

орóси, безл., падне киша (мало). — Прédзору оросило, али сасвiм ма́ло, са́мо угасило праши́ну.

ортачи́на, ж., заједнички посао, заједничка својина, ортаклук. — Из-глéда да су óни растурили њiну ортачи́ну, нéма ви́ше да раде заједно.

осамдесéт, бр., осамдесет. — Сад у сéло iма не́колико човéка у осамдесéт године.

осамнаéс, бр., осамнаест. — И за вeнча́ње мо́мак и девојка мо́ра да iмају по осамнаéс године.

осви́њи се, повр., погрд., избеобрази се, понаша се нељудски. — Понéки, кад се напи́је, осви́њи се, па нéма сра́м, ни óбраз и не зна шта́ ради.

осекира́, повр., насекира се, наједи се (много). — Рéтко кóј мо́же да се не осекира́ кад га сна́ђе му́ка и нево́ља.

óсиљка, ж., бот., пшеница са осјем (у класју). — Ода́вно су људи сејали свé óсиљку, а од не́ко врéме сеју голи́ју, али жéне кажу да је бо́љи леба од óсиљку.

óсиња, -а, -е, који се односи на осу. — Óсиња гвэ́зда iма и у понéки ку́ћни зид.

осми́шка се, повр., осмехује се. — Немó да се осми́шкаш, нéма ништа за смеја́ње.

осмра́ди, прел., н. мед., поспе сазваканим белим луком постељу. — Бéли лу́ка се сажва́ћа, па се посине преко покрови́цу с коју су по́крита де́ца, да се осмра́де; тó ба́бе раде да су и уну́чији здрави.

осмрађу́је, прел., посипа постељу белим луком ради здравља. — Сад жéне не осмрађују де́цу, а нас су ба́бе осмрађува́ле.

óсој, м., северна страна брда (коју слабо греје сунце), осој. — Бра́њништа у óсој iмају ви́ше влагу не́ у приче́љ, и зáто у њi расте добро дрвэ́ће.

óсојан, -јна, -јно, на северној страни. — Не́ки сади́ли лóре на óсојну страну, па и грóје никад не дозри́.

осре́ћи се, повр., усрећи се. — Не осре́ће се сви́ кад се оже́не, ни́ти се осре́ће свé девојке кад се удаду́.

остањује, непрел., остаје. — Жене не воле да остањују увечер на бро, па да се по тавнићу врћају дома.

остарује, непрел., стари. — Неки почну рано да остарују, а неки доцње.

остарује се, повр., стари се. — Како ли би било кад се не би остарувало и мрело, гд ли би био толки свѣт и шта би радео?

остјаска, прел., издржи, поднесе. — Милану Пјерсиному Немци ударили триста батине, али он је остјаскао и није и казао што су га питали.

острѣжи, прел., разгали, освежи. — Шта си се толко задувала, одмори се, па попи мало воду, да те острѣжи.

острѣжи се, повр., освежи се, разгали се. — Шта си се жажарео, оми се мало и седни да се одмориш, па ћеш да се острѣжиш.

острина, ж., општрина. — Одавно нађемо добар брус, па истерамо острићу на бритву и с њо може и да се брија.

оступа, прел., уступа, предаје; повлачи се. — Кад су Бугари неки пут оступали, само од Богоја Лазинога узели су осамнаес врѣће жито.

оступи, прел., уступи. — Оступио сам му свѣ што је било његово, и више нема шта да тражи од мене.

осуши се, повр., фиг., омршави, ослаби, смрша. — Неки се лако осуше, а тешко се попрá(в)љају.

отаг (од-таг), отада, од тад(а). — Отаг до сад, да сам ја чекао, кој зна шта би било.

отежа, непрел., стигне у високу бременитост. — Станоју једна крава отежала, па не може да ју прѣжа, и мора да узне краву од Будимира, да дотѣра једна кола грање од појату.

отерѣти, прел., (пре)оптерети. — Кад му једну годину липцала крaва, морао је да отерѣти јуницу и да ју прѣжа, нако није била дорасла за прѣжање.

отерѣен, -а, -о, трп. од отерѣти. — Одавно су и деца у село била отерѣена: дизали су и рано и водили у поље да чувају овце и краве, а кад на плади затворе стоку, да чекају кукуруз, да збирају класѣвље, да беру траву за свиње и теопи и много шта друго да раде.

отјдне, непрел., оде. — Што не отјднеш и ти с момци на завѣшину у Јабланицу, тамо има много убаве девојке.

отјидне отпамет (од-памет), (Изр.), — сметне с ума. — Не знам како ми је отишло отпамет да не оставим кључ гд га остављамо, па нисте могли да отворите врата.

отирање, с., губљење боје (на површини). — Кад се нешто добро офарба, и после се не трља, нема ни отирање.

отира се, повр., скида се боја. — Кад ти се прѣ отрела боја од ивице на то асталче?

откад (од-кад), прил., одавно. — Ајде, децо, дизајте се, нема више спање, откад изгрејало сунце, треба да се иде на раду.

откаља, прел.; в. опкаља

откаљање, с., гл. им. од откаља; в. опкаљање

откачи, прел., скине, снусти, одвоји. — Одјутрос дувао ветар, па откачио једно крило од пѣнцер и падло назем, нем како се није полупало.

откачи се, повр., омакне се, падне. — Кад дува јак ветар, више пут откаче се по неколико прѣпа од крѣв, па може прѣп да падне некому на главу и да га убије.

откисне се, повр., одмекне се, омекша се, размекне се (у води). — Увечер набоду опанци и потопе и у тепсију с воду, да се откисну, па и ујутру за час направе и обују.

откишњује се, повр., омекшава, размекшава се (у води). — Конопље се најбрж откишњују у реку, зато што је у њо вода лѣти млака.

отковѣ, прел., откује, скине. — Кдј ли ни отковао три тарабе с грњу страну, па ноћу улази у авлију и бѣре ни лука?

открај, прил., с краја, на крају. — Кад мораш да прѣђеш преко нечије жито, прѣђи открај, да не правиш голему штѣту.

открпи, прел., скине, отпије закрупу. — Што си тако рѣтко бола с иглу кај да не видиш добро; открпи те две закрупе, па дај мене, да ти покажем како се крпи и шије.

открпи се, повр., отпије се закрупа. — Кад се кошуља добро закрупи с тавак конач и ситан бѣд, скоро се и не види да је крплена, и неће никад сама да се открпи.

открпи се, повр., одломи се. — У она последњи снег открпише се грдне гране по сливари од влажан снег.

откукулучи, прел.; в. искулучи

отодѣње, с., одлажење, одлазак. — Нема отодѣње на колибу и на спање док не зађе месец и док се види да жњемо.

отóди, [от(х)оди], испрел., одлази. — Отпладне су људи и жене стално отодили на панађур.

отпладне, (од-пладне), прил., од подне, поподне, после подне. — Отпладне сви навале и до мрак пожнеду њиву у Плужник.

отпљишти, прел., одгати, уклони брану на воду. — Само што сам почела да наводим градину, кад видим да ми неки отпљуштио воду и пуштио ју низ поток.

отпреће, прел., распреће, извади из пепела (песка, земље). — Увечер запрећемо жар добро у пепе, а ујутру отпрећемо и туримо ситна дрвца, па дувамо док се огањ не запали.

отпрти, прел., скине торбу с леђа. — Отпрти ту торбу, па исипи брашно у сандук.

отпушти, прел., отпусти, истера с посла. — Тину дали да учи за пекара, али није тео да слуша, па га отпуштили и, ене га, сад с бапту тѣра кирију испланину.

отпушти се, повр., испусти се. — Кад узре дудови, он се укачи на липу и увати се за једну грапу, па се заљуља и отпушти се преко шлот у градину и укачи се на дуд.

отпушти се, повр., попусти мраз, отопли се. — Два-три дана беше много зима (хладно), а данас се мало отпуштило.

отре, прел., скине боју. — Немó да пролазиш близо до врата, да не отреш фарбу, још се није осушила.

отресан, -сна, -сно. — паметан, бистар, отресит. — Људи, кад су на мuke, морају да буду отресни, да би могли да живе.

отре се, повр., скине се боја. — Није требало да фарбаш држаље на секиру, фарба ће брж да ти се отре, зато што ћеш стално да радиш сас секиру, па ћеш држаље да држи у руке.

отресé се, повр., придигне се (после болести). — Море, да видиш, отресо се мало како је био болан.

отресé се, повр., подигне се (из немаштине). — Е, како није имао ништа кад се одвојио од браћу, сад се прилично отресо: направио кућицу, запатио десетину овчине, има две краве, има шта да упрегне у кола, а и у кућу је набавио понешто.

отресне се, повр., просуши се (земља после снега или кише). — Наша земља је рудинава; по кишу дуне ветар и за дан-два њиве се отресну па може да се зађе у њи.

отри [о(д)три], бр., троструко. — Осучи узицу, па ју склопи отри, да буде јакá кад ју вежеш на кофу и вадиш воду из бунар.

отриша, прел., отреса. — Жир на дрвѣће у шуму нико не отриша, сам опада кад узри, па га дивље свиње једу док траје.

отриша се, повр., отреса се. — Пченица се жњѣ čím узри, ако се не пожњѣ кад треба, она презри и отриша се.

отрља, прел., обрише. — Нашо неку стару пару и тео да види шта пише на њо, па ју много отрљао с пѣпе, и сад се ништа не види на њо.

отрља се, повр., обрише се. — Кад се офарба дрво сл' целѣзо, неке фарбс се лако отрљају, а неке се не отрљају за много.

отрља се, повр., очеша се. — Гѣ си се отрљао на дувар, свѣ ти бѣла грбина од крѣч?

отровно, прил., фит., прескупо. — У недељу ишо на пијак у Подгорац да купи прасе за гојење, и питао на свѣ стране, али било свуд отровно, па није ни купио.

отрупи, прел., одсече. — Бора исѣко један граб, па га отрупио на два дѣла, да направи оплѣни за кола.

отслони, прел., уклони се испред свеће, лампе, прозора (да не заклања светлост некоме иза себе). — Дѣ, отслоните ми мало од ту лампу, да видим и ја овдѣ шта радим.

отудка [о(д)туд-ка], прил., отуд(а). — Отудка ми бије студено, дѣ, затворте та врата, да не бије ладниѣ.

отуђи, прел., удаљи, одрекне се. — Понеки, кад се не слага сас сина сл' с ћерку, отуђи и и не да и ништа, него нађе други људи да га чувају кад остари.

отуђи се, повр., удаљи се, прекине додире. — Кад се рођаци не виђују за много врѣме, они се отуђе.

отфикари, прел., одсече. — Понеки муж не коље ништа, па његова жена стисне кокѣшку под мишку и изиђе на пут, да ју кокѣшке отфикари главу кој први наиђе.

отфикне, прел.; в. отфикари

отфрљи, прел., одбаци. — Кад је војник видо човека у рѣку ге се дави, отфрљи шинѣр, па рипне у воду и с доста муку извучѣ човека насуво.

отцѣпи, прел., одвоји део цепањем, откине. — Отцѣпи ми мало од ту закрпу, да си завијем прс, посеко сам се.

отчићи се, повр., скине чичак са одеће; ослободи се нечега. — Дѣ, брѣ, сѣнко, отчићи се, видиш шта чичак имаш на ногавице. — Само кад сам се отчићио од ови ортаѣи у воденицу, много су неугодни људи!

оћутава, непрел., не говори. — И до сад су се жене из једну кућу карале, али нису оћутовале једна одругу; живи људи се и скарају, па поћуте мало и па разговарају.

оћутује, непрел.; в. оћутава

(о)фикса, прел., (о)чисти ципеле, пећ, шпорет и сл. — Војници си сваки дан (о)фиксају цокуле (чижме). — Откад ниси офиксао ово твоје кубе, видиш да је зарђало, па ће да се процепи и да чури.

оцеди се, повр., стече се вода из опраног суда (посућа), лиши се остатка воде (на пр. опрасно рубље). — Испи воду из канту напоље, па ју изврни да се оцеди и осуши, да не зарђа.

оцеди се, повр., фиг., просуши се (земља после кише или снега). — Не могу да прејам кола, још се није оцедило по путовн, куд ћу, кад по њи лежи вода и блато?

оцече, прел., одсече. — Е л' си оцекла један бут од прасе да понесеш овчару у Грaнчину?

оцрвени, прел., умрља нечим црвеним. — Сашта си оцрвенио ту кошуљу на груди?

оцетири (од-четири), бр., четвороструко, очетворо. — Кад копају бунар, склопе конопац оцетири, прво одве, па још једанпут одве, да може да издржи чабар сас земљу, камење и воду што ваде из бунар.

очеша се, повр., закачи, додирне у пролазу, отаре се. — Кад је дрво прекај пут, ретко која кола се не очешају од њега, па га стално љуште и праве му белегу.

очи, Изр.: С очи да га појеш (Веома леп, веома добар). — Од ону последњу кишу грбје наједрало и узрело, па виснуло дозем, и с очи да га појеш.

очина, ж., очевина, земља (имовина) наслеђена од оца. — Микајло Тотишев је имао и очину и материнство, али није имао срећу да има децу, и да некому остави што има.

очињување, с; в. измењување

ошанчи, прел., опкопа јарком. — Кдј не ошанчи орање, вода му се разлива по њиву, па му пропадне семе од влагу, а ако је никла пченица, ује ју влага, па пожути и осуши се.

ошанчување, с., гл. им. од ошанчује

ошанчује, прел., ошанчава, опкопава јарком. — Неки ошанчују њиву тако што упреко, од једног ћоше до друго, изору бразду, па се после у њо стича вода и отича из њиву.

ошкођава, прел., оскудева, мучи се штедећи, злоупати се у немаштини.
— Драгутин и Јована су нарађали камара штањ (много деце), па су
цео век ошкођавали.

ошкрби, прел., окрњи, смањи. — Да не би ошкрбио зуби, Илија је
топио кбрке у врућу воду и правно попару. — Понекá сестра неће
да ошкрби брату бину, па пристаће да све би наследи.

ошкрботина, ж., општење. — Један ми ћуп има ошкрботину одозгбр
на отвор, и не може да се поклапа, а у њега сам држала кисело
млекó.

ошов, м., ашов. — Лозинка још пролетос узела од нас један ошов да
се послуша и још га није винула.

ошовче, с., дем. од ошов, ашовчић. — Оћеш (ли) да ми даш онó твоје
ошовче за данас, да си изриљам за неку лејицу?

ошовчић, м., дем. од ошов; в. ошовче

П

пад, м., нагиб, косина. — Кад се иде из Сѣнци, од крај сѣло до Сѣлски
поток има голѣм пад и товарна кола морају добро да се закаче.

падућа болес, ж., падавица, спилепсија. — Цвете Живџкове ћерке
имала падућу болес од дететá, па кад је порасла девојка, умрела је.

палир, м., палилац мина (у каменолому, руднику). — Под бугарско
(1915-18), да га Бугари не би интернирали, Драгутин је био палир
у камени мајдан над гвóздену ћуприју.

памет, м., бистрина, интелигенција; ред. — Изр.: учи напамет (учи
реду, саветује, поучава). — Деца се уче напамет одмалена; иде му
отпамет (изр.), схвата, разуме, зна. — Све што уне да ради, иде му
отпамет.

паметњак, м., ир., мудрац. — Немóј да се правиш паметњак за онó
што не знаш.

пампур, м., затварач за флашу од плуте. — Док нису имали пампури,
флаше су се затварале с палице, с крпе, с артију и толужину.

пампуран, -рна, -рно, плутан, од плуте. — До скóро су се стаклићи
затварали с палице, а сад се затискују с пампурни затискачи.

пампурач, м., дечји пиштољ (који се пуни пампурима). — С пампурач
није мóгло ништа да се рани, али не би било добро да пукне изблизо
у очи детету.

пампури, м. мн., (јд. пампур), патрони за пампурач (в.). — Нису свá
деца имала ни пампурачи, ни пампури.

пáнди [деф. од пáнти (памти)]; само у изр.: од пáнди вéк, од памтивéка.
— Од пáнди вéк је било да млађéј слуша старéјегa, ако óће да бóде сréћан.

панíче, с., дем. од панíца, мала земљина здела, зделица. — Мáчка обору́ла једно панíче од пéнцера и разби́ла га.

паничкá, ж., дем. од панíца; в. панíче

панталóнке, ж. плт., дем. од панталóне, панталонице. — Нéки пýт дéца нису носíла панталóнке, него сáјке, да не мóрају да и раскопчáвају кад и затрéба.

пáнти, прел., памти. — Од кáд се пáнти, ни́је билá сýша кај лáнско лéто.

пањчé, с., дем. од пáњ, пањчић. — У пeпeлишту на огњíште увечер запрéћемо једно пањчé, па ујутру íмамо жáр да залóжимо óгањ.

пáпреи, -а, -о, (вeома) лут. — Штó си нaакáла тóлку пaпpíкy у ту чóрбу, кóј ће да ти је пáпрено јéло?!

пaпpíче, с., дем. од пaпpíка, пaпpичица. — Ó, штó ме óљути овó пaпpíче, да се чóвек чýди, колíчко, а каквý сíлу íма!

пaпýрка, ж., мала лоптица, плод неке биљке у облику лоптице. — Игли́че рáђа сítне бeлe пaпýрке.

пaпýча, ж., комад чунастог гвожђа ко́ји се ставља под један задњи точак кола, да се не окрeће, ради кочења кола низбрдо. — Нéмају свá ко́ла пaпучу, него се нeка кóче с једну́ дрвену обли́цу ко́ја притíска на óба задња кóлeта.

пaпýчас, -ста, -сто, налик на пaпучу. — Пaпýчаста кóчница за ко́ла је крáтак гвóзден жлéб у ко́ји се углави ко́ло да се не окрeће, него се вучé и такó се ко́ла кóче.

пaпýчићи, с. мн., (јд. пaпýче), пaпуче. (женска обућа). — Нéки пaпýчићи су били вéжени сас свилу́ и наки́ћени сас сítна мани́стра.

пaрaмáње, с., зб. им., комађе. — Кад очу́па кокóшку, жéна ју исéчe на пaрaмáње и пристáви у грне да се вáри.

парлóжина, ж., с. аутм. од парлóг, запуштено земљингте, парлог. — Нéкад, одáвно, купíли су једну́ парлóжину, па су ју истрсíли и изри́ћали и у нó се родио крáсан бостáн.

паруљáк, м., зб. им., паре (новац), много пара. — Млади́ лýди, кад су врéдни, рáде и дáњу и нóћу, па намлáте (зараде) грдан паруљáк, и граде кýће, стáје, ограђу́ју се и уређу́ју.

нарушљáк, м.; в. паруљáк

парцаљи, м. мн., (јд. парцаљ), погрд., крпе, одећа. — Живојин довео девојку из Кривир; она понела неки парцаљи у једну тѳрбу, друго није имала штга да понесе.

пасамце, с., пасмо [десет жица (у канури) чине мало, а двадесет големо пасамце]. — Одока се види да је тѳ големо, а не мало пасамце.

пасји дрѣн, м., бот. (*Rhamnus cathartica*). — Пасји дрѣн расте гѣ-гѣ по потоци и нѣма га много.

паспаљ, м., танак слој пепела на загашеном жару, пухаљ. — Кад се жар на огњиште загаси, па увати паспаљ, помислиш да се угасио, али ако га пиписеш, можеш да се изгориш.

пасуљаќ, м., дем. од пасуљ, пасуљчић. — За пладне сам ти оставила пасуљаќ и лепца; кад огладниш, сипи си у паничку, па јеђи.

пасуљиште, с., земљиште засејано пасуљем. — Кад се у неку градину посеје само пасуљ, тѳ је пасуљиште.

пасуљчић, м., дем. од пасуљ; в. пасуљаќ

патѣње, с., патња, мучење, мука, паћење. — Човек је рођен само за једно патѣње.

патице, ж. мн. (јд. патица), собна обућа од сукна, патике. — Кад је пошо у школу, његови су дали шнајдеру да му сашије патице.

педесѣт, бр., педесет. — Од педесѣт брава ђвце човек је имао да остриже вуњу и за кућу и за продаву, али, и прекај толку вуњу, људи су спавали на сламњаче и у јестуци турали сламу.

пекљавина, ж., замршен посао; мешавина, пстљавина. — Нико не воли да има пекљавину кад му није нужда.

пелѣнче, с., дете (у пеленама). — Дај тому пелѣнчету сису, да мање да плаче.

пѣлцер, м., садница (у облику одломка од биљке која се расађује). — Пѣлцер од лимун се посади у неки стар чабар и полѣва се кад-кад док траје.

пѣна, ж., кајмак од млека у току кувања. — Деца се грабе да с ложипу обирају пѣну из бакрач с млѣко надогањ.

пѣпо, с., пѣпо. — Јајце је нај боље кад се испрече у врѣло пѣпо.

перушиќа, ж., (опало) перје од живине (и птица). — Над њин плѳт има некаква перушиќа, мора да је јастреб растрго неку кокошку.

пѣрца, с. м. (јд. пѣрце). — Нечѣскај пѣрца и нажмијај за вѣчеру.

песковит, -а, -о, прожет песком, са песком. — Његова њива прекај реку је песковита и рађа добар кукуруз, а може и градину на њо да расади.

пестује, прел., негује, угађа, уређује. — Старе жене пестују њиве градине, па имају и паприку и лука и патлиџани и свакако пвѣће око градину.

пѣт, бр., пет. — Пѣт прста на једну и пѣт прста на другу руку тѣ су десет прста.

пѣта, ж., запетница, пета (задњи крај опанка). — Пѣта на опанак се нај прѣ ицѣпа, и чѣвек, ако ђдма не вѣди, ђди на чарапу, па и њѣ ицѣпа.

петица, ж., и. дем. од пѣта (пета), доњи врх (крај) вретена. — Нѣке жѣне наврћкују прѣћу с врѣ, а нѣке с пѣтицу од вретѣно.

петица, ж., доњи део општрице секире. — Пѣтица на секиру се нај прѣ изѣ, па мѣра да се близничи.

петица, ж., пѣтица [одлична оцена (5)]. — Нај бѣљи ђаци имају свѣ пѣтице.

петлиѣе, с., дем. од пѣтаѣ, петлић. — Кус пѣтаѣ довед петлиѣе. (Изр.).

петнаѣс, бр., петнаест. — Нѣкад су се девѣке удавале у петнаѣс гѣдине.

петодинарка, ж., кован новац од пет динара. — На старе петодинарке има Карађѣрђев лик.

петѣзѣран, -рна, -рно, петолучан, са пет светлости (ореѣла) око главе (светац), са петоструким ореѣлом. — Жѣне свѣткују и свѣтак Петѣзѣрне мученице.

петрѣвача, ж., бѣт., врста ране јѣбуке. — Петрѣваче су рѣтке и мѣло расту и рађају, па се осуше.

пешкирѣе, с., дем. од пешкир, пешкирић. — Опѣри она три пешкирѣе, па и тури на узицу наѣпоѣе, да се осуше на сунце.

пешкирѣић, м., дем. од пешкир; в. пешкирѣе

пѣздри, непрел., погрд., плаче, пмиздри. — Нѣма зашта да пѣздри, ниѣо ју није ни бѣѣ, ни грѣѣ, него нѣ зна шта ѣе.

пѣздри се, повр., погрд.; в. пѣздри

пѣле, с., зоѣл., птица. — Упрѣлѣ сви пѣлићи прѣве гњѣзда, нѣки у грѣње на прѣѣе, а нѣки у шупљѣне.

пилићѣнка, ж., зоѣл., хип., пѣлица. — Баба Милицѣ каже: „Јѣ сам мѣје унуке, мѣје пѣлићѣнке, купиѣла крну на пѣнаѣур.“

пѣлка, ж., зоѣл., хип., в. пѣлићѣнка

пиљка, прел., ради помало (у смислу: пипка помало). — Нека пиљка
кољко може, да му није дугачак дан.

пјинтер, м., качар, мајстор који прави бурад, чаброве, каце и сл. — Сад
пјинтери ретко гђе има, стари помрели сл' више не раде, а млади
неће да уче та зават.

пјинтерин, м.; в. пјинтер

пјинтеров, -а, -о, који припада пинтеру. — Пјинтеров син је учио за
учитеља.

пјинтерски, -а, -о, који се односи на пинтерски зават. — Кад пјинтер
направи нешто од багрена или од дуд, па се жуті кај дукат, милина
је да погледаш пјинтерски рад.

пјипавица, ж., погрд., жена која ради споро и неспретно. — Од
пјипавицу, кад се уда, свекрва направи вреднушу.

пјипавко, м., човек који ради полако и неспретно. — Од пјипавка може
нешто и да буде: он ради полако, па кад уради, али од ленчугу нема
ништа, он не ради никад ништа.

пибирѣвка, ж., некакво ситно коло (које се сад не игра); само у изр.:
Има да ми игра пибирѣвку (Биће ми веома послушан). — Док је
била девојка, није радела ништа, а кад се уда, куд свекрву има да
игра пибирѣвку.

пипка, прел., дем., хип. од пипа, додирује овлаш (помало). — Док не
оперете руке, нема да ми пипкате ништа на астал.

пипка, прел., ради полако. — Ајде, шта пипкаш тољко, пограби мало,
има још пуно да се уради данас!

пипкање, с., гл. им. од пипка

писанија, ж., списи, нешто што је написано. — Шта ће ти тољка
писанија, напиши му две-три речи, оно што је главно.

писка, ж., жесток и болан плач. — Лети су деца умирала од срдобља,
па је кроз село ишла писка и плач. да је било жалосно да се слуша.

писување, с., писање. — Ти, Боже, с то твоје писување кај да ћеш да
будеш писар.

писује, прел., пише. — Било би срамота да момак тега другог да му
писује писмо негово девојке и да му чита девојкина писма.

питије, ж. плт., пихтије (од свињског меса). — Блажне питије су зими
красно јело, а нису рђаве ни лети.

питован (и: питован), питовна (и: питовна), питовно (и: питовно), питом. — У Грапчину трава има само између и на понеку чистинку, али није питовна кај у поље.

питује, прел., пита. — Само се бблини питају [(да л' оће нешто да поједу ел' да попију), изр.].

пиштаљка, ж., врста свирале за децу или за службену употребу. — Деца упротећ направе пиштаљке од врбу. — Целезничари на станице воде вбз с пиштаљке.

пиштање, с., гласно, веома жалосно плакање, кукњава. — Кад је Даринке погинуо син, њјно пиштање не у душу болело, али нико није могао да ју помогне.

пишти, непрел., веома жалосно и гласно плаче. — Бојана Тинкина умрела млада и оставила два детета да пиште док не порасту.

плаван, -вна, -вно, подложен плављењу. — На плавну земљу вода доноси муљ, а односи орање и сѣтву.

плавез, м., деф., нем., плајваз (графитна писаљка). — У школу смо носили плавез, перо и гуму, а имали смо и мастиљави плавези.

плавка, ж., крава отворене боје. — Плавке су биле беле и сиве краве.

плавужњав, -а, -о, плавичаст. — Плавужњави људи су на изглед млађи од црноманасти.

плакнут, -а, -о, трп. од плакне, пропран, мало опран. — Плакнуте дрјеје тури на кобилку, па однеси на врело и испери и добро.

плевња, ж., стаја за сено и другу сточну храну, сенара. — Сад има и големе плевње под које мож да се уведу кола сас сено и да се растоварују на тован.

плѣк, м., лим. — Од плѣк се праве и кове за воду.

плѣк, м., лимена чинија. — У кућу су имали два плѣка за леба и три бакарне тепсије.

плѣкан, -а, -о, лимен, плехан. — У плѣкане тепсије жене печу леба и гибанице.

плесњив, -а, -о, буђав. — Он ни кучету неће да дава плесњив качамак, него баци свиње, њо ништа не фали.

плиткопаметас, -ста, -сто. — тупоуман, глуп. — Неки се роде плиткопаметаста, али и њи некад срећа послужи.

плочас, -ста, -сто, као плоча, танак, равне површине, много веће од дебљине. — С плочасто камење се нај боље зида, зато што добро лега једно на друго.

плóчка, ж., дем. од плóча, плочица. — Понéки прекај кућу нарéђа плóчке, да не гáзи по блáто.

плáс, узв. којим се изражава пад нечега или ударац. — Одáвно су учитељи и старéшине увојску бíле ђаци и војници; учитељ сл' старéшина сáмо учíни плáс, сас шáку по образ сл' зáврат ђака сл' војника. — По пúт протрчáше нéки ђаци, па се једáн óмаче и плáс, пáде у блáто и íскала се.

плýска, прел., просипа воду. — Док сам грабíла да донéсем вóду, вóда ми плýскала из сýдови нáзем.

плýска се, повр., прска се, полива се водом. — Дéцо, не плýскајте се, па пóсле да се íскаљате кај пра́ци.

плýсне, непрел., бризне, прсне (вода). — Кад је свáдба, па мóмци јуре коњи, плýсне вóда од кáљав пúт и уплýска људи што стоје прекај пúт.

плóснат, -а, -о, плоснат, раван, много веће површине него дебљине. — Погáча што се печé у пéпе пó је плóсната од лéба што печу у плéк.

плýска се, повр., просипа се, излива се из судова (на рамену). — Кад нóсе вóду у бакрачí на кобíлку, открше по једну гравку од нéко дрво и туре у бакрачí, да се не плýска вóда.

плýсне, прел., удари. — Плýснуó му шамáр кај од шалóу, па се свé пúши.

плýсне се, повр., прелије се из суда (вода, млеко и сл.). — Пола́ко с ту кáнтицу, нemo да ти се плýсне млéко на сóвру.

побуткује се, повр., заостаје, повлачи се. — У Гíтину кућу се ништа није побуткувáло: четíри детéта, па једу кај међáва.

повáди, прел., мало извади, повуче. — Мóрам да повáдим нéколко кóлца, да би билí равни с онí дру́ги што су дýжи.

повáди, прел., извади све. — Мóрам да повáдим лóка из лéја, да ми га не повáде сéлске свíње.

повáрди, прел., причува, принази. — Нéколко но́ћи сам повардиó да ми не краду бостáн.

повáрди се, повр., припази се, причува се. — Повáрди се ти од Луку́, би ти не мисли добро.

поварђује, прел., чува, пази. — Од сíноћ и но́ћу поварђује краву да се отéли.

поварђује се, повр., Чува се, пази се. — Поварђуј се ти од то́га тво́јега óвна да те не удáри óстраг, па да се поклóпиш.

поваћа, прел., похвата. — Синоћ смо поваћали јангаци и пренели и из шиљку у кошару.

поваћа, прел., потхвати, подузме, узме да ради. — Она не поваћа ништа (да ради).

поваћају се, повр., похватају се, ухвате се. — У мејану се напили и побијли се, па се и за гушу поваћали, и да и нису раздвојили, кђ зна шта би било.

повене, непрел., увене (мало). — Зорка расадила градину, али је расађа повенула и кђ зна да л' ће да се поврне и привати.

повеска, ж., тесна пантљика за повезивање повесма вуне уз преслицу, подвезица, пантиљичица. — Красне су те старинске повеске од црвену, зелену и сињу танку прећу, и ситно и тврдо изаткане, и штета је што и више нигде нема, и што и жене више не ткају.

повињава се, повр., поковава се, пристаје, слаже се. — Снаја, кад дође у кућу, млађа је од сви, и мора да се повињава свима, ако оће да ју воле.

повињује се, повр.; повињава се

повише, прил., много, немало. — Кад неки остане сам, ел' дође у неку другу невољу, зберу се повише људи, па му нешто уработе: пожведу му и овршу жито ел' му самелу брашно у воденицу и друго што му је нужно.

повише, прил., изнад, горе. — Одавно су повише пругу имали голему ливаду, и туј и је била и колиба.

повојник, м., пантљика (од свилене или друге лепе тканине) којом се омота дете у пеленама. — Нај убави су били ткани повијници, слични с тканице, само много тешњи и од тању прећу, ситно и чврсто ткани.

повреви, прел., поразговара. — У недељу и светаћ по пладне стари људи изиђу сваки пред своју кућу, па преко пут повреве шта и како је било некад, кад су били млади и шта се сад ради по село.

повремено, прил., са временом, после неког времена. — Повремено ће овце у наше село да се изгубе сасвим, кад нема кђ да и чува.

површи, прел., заврши, сврши. — Кад ујутру површи све по кући, жена упрти љуљку с дете, па узне обрамицу с ручак на раме и отидне на њиву.

поган, -а, -о, зао. — Што си тако поган, на кога ли си се изметнуо?

погачка, ж., дсм. од погача, мала погача. — Нај боља је погачка кад се ипече у пепо.

- поглеђује, прел., поглеђа (више пута). — Момак пролази по пут поглеђује у девојкину кућу, да ју види негде, у авлију сл' не пѣнцер.
- пограбује, прел., жури, хита. — Кђј пограбује изгледа кај да продужује свој век, уради више од оних што не пограбују, његови данови су дужи, његов век је већи.
- погребѣ, прел., скупи, скине (кашником, вилом и сл.). — Погребѣ што је остало у тепсији, па дај маћке.
- погрчи се, повр., скупи се, скрати се (услед прања и сл.). — Неке дрѣје се погрче кад се оперу, а неке се не погрче.
- погрчује се, повр. скупља се, скраћује се. — На кошуље се нај више погрчује огрѣак, али кад се испегла, мало се издужи, колко да може да се законче.
- подаве се, повр., утопе се. — Кад су прелазили Дрину, маџица и доватила чамац и сви су се подавили.
- подаве се, повр., изуједају се. — Чим овчари немѣшају бвце, шѣта и се подаве, па и јѣдва разваде и разјуре.
- подави, прел., утопи. — Кад и се кучка окоти, људи оставе једно куче а они други баце у рѣку и подаве и.
- подави, прел., изуједа (пас); покоље курјак овце. — Децо, кад идете на купање на рѣку, немó да пролазите близо прекај појате, да не излетѣ шѣта, па да ве подаве. — Нѣки нут су вуци млого урипњували у наслони и подавили грдне бвце на људи.
- подајник, м., поданик, држављанин, грађанин једне државе. — Сад наши подајници има по цео свѣт.
- подајнички, -а, -о, који се односи на поданика, поданички. — Нѣко не може да избѣгне подајничке дужности.
- подбадање, с., наговарање, подстрекавање. — Не слўшај ниџије подбадање, слўшај твоју памет.
- подбира, прел., скупља опале плодове (шљиве, јабуке и сл.). — Лѣти, кад узрѣ ранке, мўжи трѣсу слїве, а жѣне и деца и подбирају.
- подбирање, с., скупљање. — И у недељу има шта да се ради: подбирање слїве, брање траву, прање, нѣма нѣкад да се седи бањав.
- подбодѣ, прел., погрд., наговори, подстрекне. — Прѣ неку годину они подбоду Луку да једну нѣћ запали сѣно у Стојанову авлију и бн тó и учини.
- подваја, прел., одваја, прави разлику. — Немó да подвајаш децу кај нѣка мађа, оба су твоја, и мўшко и жѣнско, оба си ти родила.

подвајање, с., гл. им. од подваја

подвати се, повр., ступи у везу с неком женом. — У село се све зна кђ се с коју подватио, ништа не може да се скута.

подвѣже майје, прел., с малгером постави ћерамиде на угаоне кровне греде (маије). — Некад су майје подвезували само с креч и песак.

подвѣже се, повр., обавеже се. — Не могу да се подвѣжем никога да чувам од ти стари људи; кад има сина, нека га чува син.

подвезување, с., подвезивање маија. — Марјан није баш веш у подвезување маије, морам да тражим другога мајстора за то.

пóдводу (под-вóду), прил., који се наводњава (њива, градина). — Прекај Арнауту има пóдводу зéмља испод Шиљину воденицу, и наводи се из воденичну јеругу, али то је сасвим мало.

подврне, прел., засуче (рукаве, ногавице). — Лети, кад треба да прѣћу прéко рéку, изују опанци и подврну ногавице, па загáзе у вóду и прегáзе рéку.

подврњује, прел., засукује, посувраћа (рукаве, ногавице). — Снаја свакло јутро подврњује рукави од кошуљу, омива се и меси леба.

подвукүје, прел., подвлачи, ставља испод. — Кад дену сéно, подвукүју пóдсмапи под навилци, па и превучү сви на једно мéсто и түј здéну сéно.

подвукүје се, повр., подвлачи се; додворује се. — Панађур траје неколко дана, па се неки увечер подвукүју од кола, прóстру нешто нáзем и түј преспé. — није свакому датó да се подвукүје некому под кожу.

подглавач, м., јастук. — Простирач и подглавач, простирка и јастук (Изр.). — Кад гóс дóђе у кућу, даду му вечéру и простирач и подглавач, па преконáчи и јутре га испрате дóма.

подгóји, прел., (по)храни за гојење, утоји мало. — Ујесен ћу да подгóјим једно назиме, да имам са штá назиму да облажим децу.

подгóји се, повр., утоји се (мало). — Нáпи, кад отáдну у вóјску, поправе се, па се неки и подгóје.

подгради, прел., начини нешто испод нечега. — Испод једну товањачу у штáлу подградио један дүвар и направío одају за тéопи.

подграђување, с., гл. им. од подграђује

подграђује, прел., гради одоздо, гради испод. — У брда подграђују зéмљу с камен на неколко мéста пóпрéко, да вóда не однóси зéмљу.

подгрбави се, повр., погрби се. — Ретко кој се није подгрбавио кад остари.

подгуркување, с., подгуркивање, подсмевање. — С подгуркување се на крај створи мржња, па свашта може да испадне.

по(д)гуркују се, повр., подсмевају се. — Немó да идеш тако дрпав и неуредан, да се људи не подгуркују кад те виде.

подгушњак, м., подваљак. — У село су само касани и мејанција имали подгушњак, а од они што целу годину раде на њиве и по шуме нико нема подгушњак.

подевање, с., изазивање (паса и сл.). — Децо, кад идете у школу, нема подевање пцету прекај пут, да не излете из авлију, па да ве раскину.

подеље, прел., деље мало. — Кад затворио говеду, нодељао мало грде, па леѓо у ладовину да се одмори.

подеље, прел., одеље све. — Кад прѣ стиже да подељеш дирѣци што си дотерао из Кривајницу.

подиђе, непрел., додвори се. — Није свакому датó да може да подиђе некому.

подлагување, с., подилажење, додворавање. — Н'умѣ сваки да живи с подлагување, не иде свакому уруку да се подлагује.

подлагује се, повр., додворује се, умиљава се. — Није добро да човек мора некому да се подлагује, да би добио што му треба.

подлаже се, повр., Умео је би да се подлаже кому треба, и за њега није било рђаво.

подлегне, непрел., савије леђа [(да се неко попне на њега да би нешто дохватио или у игри јеницајс (в.)]. — Деца тако, једно друтому подлегне, па му се друто укачи на грбину и довати неку воћку сл' јајца из гнездо.

подлије (млеко), прел., подсири, стави сириште (мају) у млеко. — Кад је чувао бвце у Грапчину, Милан Вѣлни на пладиé помузе музаре, па процеди и подлије млеко и турн га уз огњиште да се стегне сирење.

подљути се, повр., погорша се (рана, повреда). — Драгољуб једну зиму стискао једну крстицу на руку над шаку, па му се подљутила и букнула и уватила га и горевина и једва му некако прошло.

подмести, прел., подвуче, подметне. — Кад ја подиѣгем ову трмку, ти ју подмести ову плочу, да не стоји на голу земљу и да вања влагу.

подмести се, повр., додвори се, начини себи место, убаци се. — Док је Стојан Милењков био по ратови, на његово место за пандура у општину се подместио Милан Кландер.

подметѣ, прел., зачини јело (чорбу) пшеничним брашном (јајетом). — Јулка није имала јајце, па није подмела чорбу од кокотку, али ни тако неће да се баца.

подметне се, повр.; в. подиђе

подмешен, -а, -о, трп. од подмеси се, подгојен, мало утојен (свињче). — Ово ти назиме подмешено, скоро ћеш да га кољеш, само сачекај док почне мраз, да ти се месо не уквари.

подмешување, с., подмесивање (теста за хлеб). — Лети немам време за подмешување, па не месим кјсо леба, него испечем у пепо пресни уштитчићи.

подмишке, прил., под мишицом, у пазушној јами. — Кад се у мејану неки напије, па чини неред, мејаницја га увати подмишке и изгүра га напоље.

по(д)млачи, прел., смлачи, загреје (мало). — Турн бакрачић с воду над огањ, да се подмлачи, па замеси тесто и умеси и испечи у пеке један уштитак за децу.

подобаје, непрел., допада се, одговара. — Не знам шта је Душанке те се онак осушила, мора да ју нешто много не подобаје.

подрипне, непрел., подскочи, скочи. — Под прешњу деца, једно по једно, подрипну и увате се за једну грану, па се привију уз њо и укаче се на прешњу.

подрипнување, с., гл. им. од подрипнује.

подрипнује, непрел., подскаче. — Кад деда жени унука, развесели се, па кад засвири свирачи, и он кад-кад подрипнује.

подробница, ж., изнутрица (дроб у заклање животиње). — Понекад, кад немају кад да варе чорбу, жене за децу испречу подробницу на жар ел' на ожег.

подрчкају се, повр., посвађају се, споречкају се, заваде се. — И браћа се понекад подрчкају, па не вреве и ненавиде се.

подсили се, повр., погорди се, уобрази се. — Од како се мало заимао, подсилио се, па не види никога испред себе, заборавио да је до скоро био сирома.

подслони се, повр., заклони се од кише (у некој кошари, колиби и сл.). — Док се од вбз једно лето није запаљила и изгорела Николина

колиба, имали смо гѣ да се подслони́мо од ки́шу, а по́сле смо бе́жали под дрвѣ́не.

подстакне, прел., згрне, скупн угарке на ватри. — Подста́кни ма́ло та́ огањ, нек се разгори́, да ви́дим да се обу́јем.

подстакну́је, прел., подстиче (ватру). — Подстакну́ј огањ да ти се не уга́си; по́сле не мо́жеш ла́ко да га загори́ш с мо́кро гра́ње.

по́дстарос, прил., у позним годинама, у старе дане. — Поне́ки се те́к по́дстарос се́ти шта́ је треба́ло да ра́ди док је би́о мла́д, па за́пне да ура́ди што је пропу́штио, али од', за́јо, што је про́шло, не вр́ћа се ви́ше.

поду́пре, прел., упре нечим у нешто да би стајало чврсто, помогне. — Кад су ода́вно ајлу́ци залупа́ли на врата́ на Или́јину поја́ту, он поду́пре врата́ с грби́ну, да не отво́ре, али они́ пуцају у врата́ и уби́ју га, па уи́ћу уну́тра и опља́чкају шта́ су на́шли.

поћу́бри, прел., наћубри. — Ако се њи́ва до́бро поћу́бри, ако се око́па и подгр́не, и ако ју се ка́д-ка́д на́ђе ки́ша, мо́ра да ро́ди до́бар куку́руз.

позати́рају се (махом перф.: позатира́ли се), повр., затру се, помру, нестану. — На мло́го ме́ста има да су се љу́ди позатира́ли и да и је ку́ћа опу́стела.

позбе́ре се, повр., покупи се, скупн се. — Пра́ла се, платно́ на рѣку, па кад се осуши́ло, до́ста ми се позбра́ло.

по(з)гр́чи, прел., скупн, свије. — Кад увече́р посе́дају уз огњи́ште, же́не позгр́че но́ге, а му́шки се испру́же, и сви́ се гре́ју и разгова́рају.

позгр́чи се, повр., скупн се, свије се, савије се. — Кад се́дну да вече́рају, мора́ју да се ма́ло позгр́че, да има ме́сто за сви́.

позе́вају, непрел., 3. л. мн. през., зину. — Погле́ како коко́шке позе́ваале од вру́ћину.

позла́ти, прел., фиг., увек са „плати“ (махом перф.: плати́о, па позла-ти́о), плати прескупо, прешлати. — Чо́век мо́же да пла́ти, па да позла́ти, али кад има за́шта.

по́зујчер, прил., прекјуче. — До по́зујчер ни́је мо́го да ми до́ђе ре́д да у́знем воду да поли́јем гради́ну.

позу́јчерањи, -а, -о, прекјучерашњи. — Јо́ш се ни́је просуши́о пу́т од позу́јчерању ки́шу и град.

поја́тиште, с., земљиште на коме је (била) поја́та. — Њи́но поја́тиште у Грапчи́ну била́ је је́дна голе́ма чисти́на, а сву́д уку́тур има́о је граба́р.

појѣ, прел., појѣде. — Све мора прво тебе да појѣ, па тад ти неѣга. — појутрица, ж., други дан славе. — Лѣтње славе немају појутрицу, него се славе само једандан.

поканн, прел., понуди. — У њину кућу нико није био, а да га нису поканили да руча сл' да вече́ра.

покла́ти, прел., продрма, погура лево-десно. — Покла́ти ма́ло та́ ко́лац, па га ичу́пај и поби́ ма́ло да́ље од ле́је, да сви́на не дова́ћа и не изри́је лу́ка.

покрави́че, с., дем. од покрави́ца. — Но́нас ћемо да плѣ́вамо гради́ну, па тре́ба да понѣ́семо не́ко покрави́че, да про́стремо кад ле́гнемо да спимо́ на лива́ду.

покрави́чка (и: покравичка́), ж., дем. од покрави́ца. — Ни́је износи́ла на́поље покрави́чке из ста́сину, па све́ по́чели мо́лци да и је́ду.

покриви́ се, повр., искриви́ се (мало), накриви́ се. — На́ше багрѣ́не се од се́вер (ветар) покриви́ло на исто́к, али од ка́ко је израсло висо́ко, ве́тар не́ма да ни раскрива́ кро́в на ку́ћу.

покривка́, ж., покривач (поња́ва, шареница). — Ле́тн је ла́ко, а зи́ми мора́ да се има́ и прости́рка и покривка́.

по́крит, -а, -о, трп. од покрі́је, покриве́н. — Ода́вно су људи има́ли ку́ће по́крите с плоче́.

покрови́чка (и: покровичка́), ж., дем. од покрови́ца; в. покрави́чка

поку́са, прел., искуса, појѣде кашиком. — Поку́сај ту́ по́пару, а ако не́ћеш, си́пи на ма́ке.

поку́та, прел., посакрива, сакри́је. — Љу́ди су покута́ли и пчени́цу и ма́с и сто́ку и све́ што су Не́мци одузима́ли, са́мо да и не у́зну.

пола́зи, непрел., наи́ђе први у ку́ћу на Божи́ћ. — Кад у́јутру не́ки пола́зи, даду́ му чу́че (јастуче) да се́дне на сла́му (на́зем), па му даду́ ора́си и вино́, да би квочка́ лежа́ла на наса́д.

полови́нка (и: полови́нка), дем. од полови́на. — Не́кому је за це́о дан дово́љна полови́нка ле́ба, а не́ки сма́же и це́о ле́ба.

положе́нице, ж. мн. (јд. положи́ница), садница ви́нове лозе и сл. које се саде косо положи́не у земљу. — Ло́зу не́ки саде на положи́нице, а не́ки успа́равно.

поло́ћка, прел., протресе да чу́је шум течности. — Не́ки ле́кови се прво поло́ћкају, па се тад си́пу у ложичку́ и у́зну.

поља́нка (и: поља́нка), ж., дем. од поља́на. — У Гра́пчину је ре́тко ге́ имала не́ка поља́нка, све́ је био гу́с граба́р и гложа́р.

пољачина, ж., дажбаина за плату пољака (чувара поља). — Сад нема ни пољаци, ни пољачина, нико не чува поље.

помаје се, повр., задржи се (мало). — Ово јутро сам се помајала по кућу мало више, зато што сам месила леба и варила лећу за орачи.

помећу, прил., мећу, измећу. — После много време помећу браћу дође до неслогу, па се поделе и сваки закући своју кућу.

помеша, прел., побрка (смисао), погрешн. — Видој био далеко и помешао моје и Миланове краве, моја говеда нису била у његову њиву.

помине се, повр., прође без нечега. — Лети смо се понеки пут поминули и без вечеру: дођемо уморни испоље и одма полегамо, немамо моћ да спремамо вечеру.

помразе се, повр., посвађају се, заведе се, омрзну се. — Живи људи се некад и помразе, али то не треба да траје док, него кад прђе мало време, да се помире и па да живе кај људи.

помркување, с., поновно мркање (парење) овце (у кратком временском размаку). — Какво ли је то помркување у овч моје овце, да л' се још некому помркују кај моје.

помркује се, повр. по други пут се мрче (пари) овца (за кратко време). — Не знам да су се нечије овце скоро помркувале.

помучи се, повр., почне нешто уз напор (уз муку). — Док се човек не помучи, не може ништа да научи, ни да стекне.

понадол, (по-на-дол), прил., комп. од дол, ниже, наниже. — Помакни та камен понадол, тамо је међа.

понаје се, повр., погрд., засити се, опсити се, није више сиромах. — Тако је то кад се људи понаједу, па узну да бацају леба, а заборавили кад нису имали ни качамак да се наједу.

понатам (по-на-там), прил. за простор и време, комп. од натам, даље, још мало напред (просторно); нешто касније (временски). — Еј, понатам, как плот, да помакнемо камено корито за воду за кокошке, да буде у ладовину, да по траје. — Понатам, по Ђурђевдан, кад се истони свег од вр Рган, па ћемо и кукуруз да сејемо.

понатамо (по-на-тамо), прил.; в. понатам

поњуши, прел., помирише, оњуши. — Пас на, пре нешто поњуши, па тад је, а ако није за јело, не је га.

поођи, непрел., полази. — Видојеви ни јутре пооде на вршу, а њино ћемо да вршемо јутре увечер.

поп, м., једна од две усправне греде у крову зграде. — На попови се поставља кобила, а на њо се наслањају мертеци.

попаре се, повр., повреди се врелом водом. — Нај више се попаре жене, зато што оне раде око бањ и с врелу воду.

попаротина, ж., изгоретина од вреле воде. — На попаротину су турали једну зелену водену траву коју су брали у Мрљешево врело.

попењкави, непрел., попегави, добије пеге по лицу. — Народ верује да ће тешка жена, кад попењкави да роди женско, а кад ју лице остне чисто, да ће да роди мушко дете.

попита, прел., пита, распита, потражи овде-онде. — У недељу отиђи у Јабланицу и попитај кој има да прода кукуруз, па погоди три-четири вреће.

попрашњиви, непрел., упрашњиви. — Покри те твоје дрџе док метеш, да и не попрашњивиш.

попрашњиви, непрел., упрашњиви се. — И лисје на дрвџе прекај пут попрашњиви.

попрдальце, с., фиг., своја кућа, место где човек може да ради што му је воља; само у изр.: Своја кућица, своја кућица, своја слободица, своје попрдальце.

попречан, -чна, -чно, који се пружа уско преко ширине, водораван у односу на нешто усправно, трансверзалан. — Летве су попречне преко мертеци, дирџи стоје усправно, а товањаче су попречне.

попрџи се, повр., испрџи се. — Де, брџе склони се мало, шта си се попрџио, не може од тебе да се прђје!

попрџа, ж., бот., паприка. — Неки људи воле љуту попрџу.

попрскају, непрел., попуцају. — Једну нџи био јак мраз, па наше купице с воду преканоћ све попрскале.

попуде се, повр., поплаше се. — Само ђвце не знају да се бране од вуци, него се попуде кад и виде и зберу се у камару, на и вуци кољу колко ђе.

попуди, прел., поплаши (више људи). — Ођутрос деде било много тешко и све не попудио.

порабати, прел., истроши, исквари (употребом). — Ништа не може да траје довек, све се порабати, и мора да се замени.

поравња, прел., уравни, заравни. — Одавно, док још нису биле изишле вршалице, људи поравњају земљу над кућу и направе гувно, па

развѣжу и расту́ре снопо́ви по гу́вно и преко жѣ́то во́де кра́ве у ја́рам и тако́ га овршу́; по́сле га с лопáте ба́цају ўвисни и ове́ју га.

поравну́је, прел., поравна́ва. — У́јесен и пркóзину, кад ни́је ба́ш мрáз, поравну́вали смо крти́нци по ливáде, да не уда́рамо с ко́су у њѣ́ кад ко́симо траву́.

пора́зваљу́је, прел., развали́ све (много). — Нѣ́мци пора́зваљу́вали́ све по́јате по плани́не и по́поље, да партиза́ни нѣ́мају гѣ́ да се скла́њају од ки́шу и снѣ́г.

пора́не се, повр., похране́ се, бо́ље једу. — Љу́ди у се́ло једва́ че́кају да до́ђе зи́ма, да се одмо́ре, да уби́ју свињу́ и да се ма́ло пора́не; ле́ти нѣ́мају ка́д ни да је́ду, а и нѣ́ма за је́ло ка́ј зи́ми.

порасфр́ља, прел., (по)разба́ца. — Ово́ трње́ што смо притри́или ло́же не́ки порасфр́лао и улази́о уну́тра и бра́о грб́је.

порези́ја, м., порезник, саку́пљач пореза. — Шт́о не пла́тиш по́рез на вре́ме, него́ че́каш да ти дола́зе порези́је на в́рата за по́рез, па да те ко́шта ви́ше?

пору́ча, прел., руча, по́једе. — Ка́д си ти́ јучѣ́р најшо́, ми́ смо би́ли ве́ћ пору́чали.

посвоје́ник, м., усвоје́ник, посина́к, усвоје́но мушко́ дете. — У њѣ́но се́ло ре́тки су љу́ди који́ нису́ има́ли де́цу, па нису́ има́ли ни посвоје́ници, ни посвоје́нице.

посвоје́ница, ж., усвоје́ница, по́ћерка, усвоје́но женско́ дете. — Ка́д се у не́ку ку́ћу не ро́де де́ца, љу́ди ўзну посвоје́ницу́ из ро́дбину́.

посво́јка, ж.; в. посвоје́ница

посе́ди, непрел., седи́ (мало). — Си́ноћ Де́са и Ми́лка поседе́ше ма́ло, па се ди́гоше и ото́ше.

поси́њени́к, м., усвоје́ник, посина́к. — Си́да Гро́зди́н се ни́је жени́о, па је́ за поси́њени́ка ўзо́ једно́га зи́дара од не́где из пи́ротско.

поси́њени́ца, ж.; посвоје́ница

по́сип, м., посипа́ње прашко́м оједи́на или осипа. — Не́кому дете́ту од по́сип прѣ́ђе осип о́дма, а не́кому потра́је.

послужѣ́вник, м., деф., (по)служавник. — Ка́д до́ђу го́сти у ку́ћу, домаћи́ца и изне́се на послужѣ́вник сла́тко, ка́ву и раки́ју.

послушу́је, прел., ослушку́је. — Послушу́ј, па ка́д чу́јеш да иде́ де́да с ко́ла, изи́ђи и отво́ри му вракѣ́ћу.

послушу́је, прел., слуша́, чини́ услуге. — Ни́је има́ла ма́тер, па је́ послушувáла куд ў́јку и ў́јну и из њѣ́ну ку́ћу се и ў́дала.

посметѣ, прел., омете, спречи. — Тѣ лето бѣлес у стоку је посмѣла још неколко људи, и њима су излишчала говѣда, па су имали грдну штѣту.

посметѣ се, повр., омете се, спречи се, буде ометен. — Лани је почео да гради кућу, па се поболи и посметѣ се и не доврши што је био почео.

посѣли, прел., поспе (сољу, шећером, пепелом и сл.). — Понѣкад, кад пише с пѣро, посѣли написано с пѣпо да се осуши.

посреди, прил., између, међу. — Не знам шта је тѣ испало посреди њи да се од неко време толко ненавиѣе.

пѣсти, м. мн., пост. — Велигдански пѣсти су упролећ, кад има много да се ради и у поље и у кућу, и нема бознашта да се јѣ, а божјињи пѣсти су зими, кад се ради само у кућу и око кућу, а има свѣ за јело.

пѣстигне, непрел., одрасте, стаса. — Откако му је син пѣстиго, Драгутину се много шта виѣдело: син заграѣио авлију, прерѣѣио стару и среѣио нову кућу, ограѣио лѣзе с плѣт и насаѣио сливар у Чуку.

пѣстоји, непрел., стоји мало. — Пѣстоји уз овѣ грѣс да не преѣди у ѣгањ док ја отиѣнем за грање.

пѣстрви, прел., растури, погуби. — Возио сѣно из Буѣак по она камењар и пѣстрвио по пут, па ја зѣира с виљу колко могло.

пѣструѣе, прел., деље (мало). — Овѣ даске требало још да пѣструѣеш, остале су доста дебеле за врата.

пѣструѣе, прел., фиг., покоси. — Данас смо пѣструѣали и ливаѣу у Пљешѣвац, и више немамо да косимо, сѣм ако допѣѣ не порастѣ ѣтава.

пѣстуди, безл., захладни (време). — Ођутрос алис пѣстудѣло, није кај до ова јутра, ова зима ће, изглеѣа, рано да пѣчне.

пѣсуче се, повр., посуврати се, извитопери се, прозли се. — Цн се нешто посукѣо, па нико у кућу не моѣе да му уѣѣди, свѣ му нешто криво, а ни Ѧн не зна шта Ѧће.

пѣсуше се (кукуруз), повр., увије лишће кукуруз од суше. — Од овѣлку жѣгу кукуруз се посукѣо и, ако му не уѣари киша још за неки дан, неће да има ништа од њѣга.

пѣтакне, прел., покрене, поведе рѣч, спомене. — Потакни га ти за онѣ пѣре што си му даѣ, да виѣиш шта ће да ти каѣе.

пѣтам(о), [пѣ-там(о)], прил., комп. од там(о); в. пѣнатам

потѣжа, прел., оправља (кућу, кров, ограду и сл.). — Љуџче је лѣтос потѣго кров на стару кућу, а ово лѣто ће да потѣгне дољњи зид на стару кућу.

потѣсни, прел., смањи ширину, сужи. — Адам се жалио да му шнајдер потѣснио панталоне, па не може да и обукује.

потешњује, прел., стешњава. — Немó да потешњујеш војничку блузу и панталоне, треба и после тебе неки да и носи, па како ће ако су потешњене и не може да и обуче.

потіка, прел., поквари, оштети, упропасти. — Штó ниси чувао та твој сат, него си га потикао, па сад нікад не знаш којѣ је време?

потікају се, повр., посвађају се, заваде се, не слажу се више. — Шта ли и је било да се потікају, кад су живѣли толке године?

потіка се, повр., поквари се, пропадне. — Лампа ти се нешто потикала, па неће да се пали, нем како ћу кноћи у тавнију.

потишти, непрел., (по)стоји, стоји мало. — Остави та леба нека потишти још мало у врућу црепуљу.

поткисели, прел., стави квасац у тесто. — Поткиселила сам тѣсто и оставила га стигне, па ћу да рамѣсим леба.

поткисељује, прел., кисели. — Неке жене увечер поткисељују тѣсто, а ујутру рано размешују леба.

поткрњак, м., зоол., врста поткорног инсекта (који напада брест). — Од поткрњаци у наш крај више не може да се подигне брестова шума; како који брѣз порасте мало, поткрњаци му се увучу под крку и униште га.

пóточе (и: потóче), с., дем. од пóток, поточић. — Између свака два брѣга има пóточе од неки кладанац.

потпіра, прел., подупире; помаже. — Потпіра му кућу одозгѣр (Изр.). — Кад неки почне да потпіра тарабе, види се да су остарѣле.

потпіра се, повр., подупире се, помаже се. — Баба иде по пѹт и потпіра се с тојашку.

потрѣви, прел., погодн (из пушке, пиштоља и сл.). — У бѣј с Турци под Јѣдрене један турски метак отрѣви нај млађега сина Лазѣ Мάρковому и његова три детѣта остану сирóчићи; срдњьга Лазѣнога сина отрѣвила турска граната на Куманово, и он је оставио три сирóчета.

потрэви, прел., погоди, каже тачно; нађе. — Моћеш ли да потрэвиш кђ те тражио данас? — Ноћу пије мого да потрэви пут за Понор, па пошо у Радовањску рѣку, и тек кад се савнуло, нашо је прав пут.

потрэви се, повр., догоди се, деси се. — Ёте, потрэвило се да пи дошла рѣбина из Мирово, а ми смо били упоље, па не сачекали док смо се винули.

потрэви се, повр., нађе се. — Та дан био је четвртак и ја сам се потрэвио на пијац, кад се чуло да је почео рат.

потревљује, прел., погађа. — Млого пут сам се питао како ласте ујесен одлете усвет, гд нема снег, а упрелех потревљују да долете баш у њино гњездо под нашу преткућу.

потресују, непрел., тресе (у колу). — Тресн, сѣле, потресуј, добро гаће завезуј (н. п.).

потриша се, повр., потреса се, узбуђује се. — Кад год је у кућу имало нешто жалосно, она је одводила децу куд ноћну сестру, да се не потришају од запѣкы.

потропа, прел., покуца, полуца. — Неки синоћ потропа на врата, па кад виде да му нико не отвара, отиде.

(по)трућа, прел., (по)обара. — Кад смо били ђаци, обарали смо се, па Адам потрућа сви рѣдом.

потрчало, с., погрд., онај који све нешто трчи. — Докле ће он све да буде нечије потрчало?

потрчкуј, непрел., потрчава, потрчи, па застане, па опет тако. — Нека потрчкује док може, кад га изладу ноге, он ће да иде полако.

потупи, прел., иступи, затупи. — Деца ми доватила ножици, па и потупила, и сад не могу с њи да сечем што треба да шијем.

потупи, прел., иступи (све). — Његов унук потупио све што је имало у кућу, па сад мора све рѣдом да остри на једну плочу.

потупи се, повр., иступи се. — Жене не даду на децу да режу артије с ножици, да се не потупе.

потфрљи, прел., подбаци, подметне. — Неки и сад верују да врачка може да и потфрљи мађије у авлију и да и нанесе неко зло.

поћерка, ж.; в. посвојеница

пофрља, прел., побаца. — Војници кад пофрљау пушке, више нису вјска, него робови.

почита, прел., поштује. — Старешине су за војници и родитељи и учитељи, и војници и почитају.

почитање, с., поштовање. — Наши учитељи су умели да заслуже наше почитање, били су ни кај родитељи.

почува, прел., чува (мало). — Почувај и моје ђвце док отиднем на појату да си узнем брѣтву.

поцакају, прел., поразговарају. — Ођутрос скоби Добросава, па коца поцакамо, нисам се њега видо кој зна од кад.

поцакају се, повр., посвађају се. — Деца се лако поцакају, а лако се и помире, ништа не турају много на срце.

пошашави, непрел., полуди, побесни (фиг.). — Душанкин свекар понекад пошашави, па више на сви редом, и прети да бије, а не зна зашта.

пошмрче, прел., погрд., попије (пиће). — Јесенис одвојио једно буренце вино, багим за славу, и већ га пошмркао.

пошмука, прел., погрд., појесе, „збрише“. — Какав си ти то да све сам пошмукаш, а брату не оставиш ништа?

пошта, прил., пошто, колико стаје, колико кошта. — Пошта је купио ту тако младу и добру краву?

пошта-зашта, прил., изр., јевтино. — Милосав није тео да прода краве пошта-зашта на панађур, па и сад отерао и на пијак.

прашњи, -а, -о, прашњав. — Кад се спрема за воденицу, прашњиво жито се опере у воду и осуши на сунце, па се напуне вреће и отерају се да се самеле брашно.

прашњи, прашни, диже прашину. — Покри совру с нешто док метеш, да не прашњивиш јело.

прашги, прел., виче, грди, дере се. — Шта праштиш, чујем ја, нисам глува?!

прашги, непрел., одјескује. — Сво јутро праште пушке как Ртан, мора да су наши ударили с Немци.

првица, прилошка именица, први пут. — Де, чујни на врата, па уиђи, није ти првица да идеш у њиу кућу.

пргав, -а, -о, зао, opak, љут. — Пргави људи се наљуће за ситнију, а увек се љути кој није у право.

пргавштина, ж., злоћа, opakост, опачина. — С пргавштини се тешко живи међу људи.

прдлајка, м., прдоња. — Видоја Спасенинога прозвали прдлајка; од њега није имао по поган у село: ђн с никога није разговарао, а преко његово имање ни пиле није смело да пролети ни лети, ни зими.

пребрињује, прел., скине једну бригу, заврши један посао. — Ђе, и ту бригу пребрињујеш, сад за неко време одани од све бриге.

пребучи, непрел., прође грозница, зацели се (рана, изгоретина). — Попарено место на коју боли док попаротина не пребучи.

превџе, прел., поново веже, поправи везе, притегне. — Млого си стего теле за гушу, превџи га и попусти му мало конопче.

превезување, с., превезивање, поновно везивање, притезање. — Заврши то превезување на снопови у сувоту док није почела киша.

превечера, прел., вечера, доврши вечеру. — Они су могли и да превечерају док ти стигнеш и да утае лампу и да легну да спавају.

преврљи, прел., пребаци. — Милка увечер преврљила дрџе преко плот и уткла за Милоја.

преврљи се, повр., пребаци се, прескочи. — Кад се доватио до врата, преврљи се преко плот и уткне у тавнину.

преврљује, прел., пребацује. — Момак бере јабуке и преврљује и девојке преко плот, а она и приваћа у крило и тура у пазуке.

преврши, прел., претера; изр.: преврши сваку меру. — Оно има да је човек поган (зао), али он је превршио сваку меру.

прегладни, непрел., прође (га) глад. — Млого пут су сватови прегладнели кад се руча у сунце заод.

пре године, прил., ранијих година, пре неку годину, раније. — Од пре године преко лето ни пресуши бунар, па за воду идемо на дољу чешму.

прегорѣва, непрел., суши се, не успева усев на сувом (прегорљивом) земљишту. — Усеви прегорѣвају на рудине, на пескуше, на спрудови и на све земље испод којих има камење.

прегорј, непрел., увене, преплане (од суше). — Све до сад кукурузи нису прегорјели, али ако суша овако потраје, они ће и да прегорј, па после никаква киша неће да и помогне.

прегорљив, -а, -о, сув, без влаге, угорљив (земља). — Људи кажу да за прегорљиву земљу киша треба да иде сваки дан, да би нешто родила.

прегости, прел., угости много. — Не бђте се, нећемо да ве прегостимо.

преграђа, ж., преграда. — У шталу има преграђа за теочи, а у кошару за јангаци.

прегрѣши, прел., учини што не треба. — Живи људи млого шта прегрѣше, друкше не може да буде.

прегура, прел., издржи, проведе. — Лани смо прегурали зиму с четвора кола дрва, за ову зиму смо спремили више.

предглаву (пред-главу), прил., пред смрт, пред (скоро) умирање. — Видела сам ја да ће то њему да буде предглаву.

предњак, м., предњи део. — Среза́ла сам предња́ци за кошуљу, сад да срежем два дела за грбину, па после да ушивам једно по једно.

предњица, ж., предњи део кошуље, грудњака и друге горње одеће. — Неки пут, кад су жене саме шиле кошуље, везле су вез на предњице и на огрљци, а одкад се кошуље шију на машину, више се не везе ништа.

презубац, м., грешка, пропуст, да се уведе нека жица пређе међу неке зупце у брду на разбоју (у ткању). — Кóлко гледам да не правим презупци, и па сам начинила на два места.

презуби, прел., (грешком) не уведе неку жицу пређе од основе међу зупце у брду на разбоју. — Да не би презубиле неку од основу, жене поставе стативе уз пѣнцер, да виде добро кад уводе жице у брдо.

прејѣ, прел., прејде, појде више него што му треба. — Деца мlóго пут преједу, па после поврћају.

прејѣ, прел., прегризе, пресече зубима. — Мољци ми прејели вуњене рукавице, па ми прсти излазе напоље.

прекалѣми, прел., поново калѣми. — Кад се калѣмљена воћка не прими, на другу пролећ се прекалѣми.

прекачи се, повр., прескочи, пређе ограду. — Прекачила се у градинче и скидала цвеће, па наградила китку и закитила се.

преклан, -а, -о, трп. од прекóље, стегнут око појаса у ширини тканица (услед стезања). — И децу су опасували с ткáнице, па кад порасту, остану преклана око појас од њи.

преклóп, м., преклоп. — Сашила антерију на преклóп, па ју пришива дугмићи.

преклóпац, м.; в. преклóп

прекóдан, (преко-дан), прил., дању, у току дана. — Ми нашега Ша́ру не везујемо ни прекóдан, неће би да насрћа на људи.

прекóлето (преко-лѣто), прил., лети, преко лета. — У стрњишта се прекóлето испуца зѣмља, па пукóтине нестáну тѣк кад ујѣсен испáдају кише.

прековáчи, непрел., преноћи. — Ода́вно, кад људи из далéко наиђу у сѣло, јаве се у општину, и оту́д и упуте у неку ку́ћу да прековáче, па ујутру оти́дну по њин пут.

прекоруку (преко-руку), прил., преко руке, на незгодном месту, незгодно. — Та ми њива прекоруку, и никад не стигнемо да ју посејемо на време, а кад пченица стигне за жетву, не пожњемо ју кад треба.

прекослови, прел., наговори, убеди, одврати. — Једва ју прекословимо да пушти девојке с нашу децу и с нас на бал.

прекрњи, прел., одгризе (стока), одломи, одсече врх младице (ластара). — И краве оће да прекрње вр на воћку, па после треба много да прође да израсте други вр и док се воћка оправи.

прекрсти, прел., укрсти. — Прекрсти ове летве једну преко другу, да ти се суше, немо да и држиш овако, на камару, да иструле.

прекрсти крпче, прел., огрне велику плетену мараму и крајеве јој укрсти и веже на прсима. — Летос исплела крпче и сад га огрнула и прекрстила на груди.

прекрсти, прел., фиг., преокрене, опамети. — Њега нису прекрстили ни у војску, и ти се пабе надаш да ћеш да га прекрстиш.

прекута, прел., сакрије са једног на друго место. — Понеки, кад нешто прекута, заборави где је прекутао, па после не може да нађе кад му затреба.

прелёва, непрел., фиг., пресипа се, има много. — Никому од нас ништа не прелёва, али кад треба нешто да дамо за државу кај људи, сви морамо да нађемо.

прелёва се, повр., прелива се (река из корита, вода из uzavрела суда). — Пред крај зиму, кад се топи снег, река надђе, на се прелёва у ливаде и њиве и избацује и рибу изкорито, па људи натакну кош на набадину и прпу рибу по ливаде.

прелёва се, повр., фиг., има много, обилује. — Иако ти се не прелёва, треба да си човек, па да даш оному што нема никако.

прељути, прел., много заљути (паприком). — Што си нарезала толку паприку у ово пржено, па си га прељутила, па сад нико не може да га је?

преману се, повр., одустану. — Душанови били намерни да иду у планину за дрва, али наишла мећава, па се преманули док се не одврѣми.

премира, непрел., умире (привидно). — Ветке јучер било много тешко, око пладне и премирала.

премрзне, непрел., измрзне, охлади се. — Ишла наводу на чешму, па ју премрзле руке; нека се огреје узогањ.

пренема́га се, повр., прави се да нешто не може. — Не́ка се не пренема́га, него нек се опра́ља на рабо́ту, дру́го за са́д не́ма.

прене́се, прел., више него обично носи плод у утроби (крава). — Љу́ди не́ знају ка́д кра́ва тре́ба да и се оте́ли, па ми́сле да је прене́ла.

прено́сан, -сна, -сно, заразан. — Не́ке бо́лести су прено́сне, а не́ке нису́.

прено́шљив, -а, -о; в. прено́сан

препа́да се, повр., жалости се (јако). — Немо́ она да се препа́да за сва́пта; зна́ш да мо́же да се побо́ли од жа́лос и одстра.

препа́ли, прел., прегреје. — Ова́ ти препу́ља препа́љена, ће ти прегори́ ле́ба у њо́.

препасе́, прел., преједе траву (стока), напасе се претерано. — Једну́ го́дину кра́ва му препасла́ ве́ку траву́ у Ру́дину, па по́чала да се на́пиња и ли́пчала.

препа́ше, прел., припаше (кецељу). — Чи́м до́ђе одводу, Ми́лева препа́ше кипе́љу, па у́зне да ло́жи огањ да пече́ ле́ба.

препа́ше се, повр., поново се опаше, поправи (притегне) тканице (појас). — Ка́д се овчари́ обара́ју, ва́ћају се и за (т)ка́нице, па и разлаба́ве и по́сле мо́рају да се препашу́.

препи́ше, прел., писменом (тестаментом или уговором) остави у наслеђе. — Ка́д оста́ну са́ми и остаре́, љу́ди препи́шу што има́ју не́кому што се прива́ти да и доче́ва.

препла́кне, прел., поново опере водом (овлаш). — Ка́д има́ју ма́ње дре́је за пра́ње, понесу́ кори́то на буна́р, па и та́мо препла́кну.

преплакнљ́је, прел., испира, препира. — Же́не ле́ти однесу́ шта́ има́ју за пра́ње на Ти́мок и опе́ру до́бро, па и не преплакнљ́ју.

преплѣ́ска, прел., сиљошти, растањи; притисне. — Ју́лка изне́се те́сто на лопа́р и преплѣ́ска га и умѣси ле́ба, па га запре́ће у огњи́ште да се испече́.

пре́пне се, повр., попне се. — Шта́ ли си се пре́пео на ту́ стубу, ка́д зна́ш да не мо́жеш са́м да се ски́неш?

препо́зна се, повр., погрешно позна у непознатом свог познаника. — Ви́дим једно́га и учини ми се да је то́ Љу́пче, па ка́жемо: „Отку́д ти́, Љу́пче, овде́?“ Ка́д оно́, ни́је био Љу́пче, него не́ки дру́ги, непознат чо́век; ја́ сам се био препо́знао.

преполови́ни, прел., преполови, узме пола. — Ка́д се ле́ба ма́ло ола́ди, преполови́ни га, па по́ла понеси́ по овце, а по́ла оста́ви за кно́ћи.

прéпóн, м., слабина (део људског тела). — Од не́ко врéмe боли га не́што у прéпóн на дéсну страну.

прéпáви, прел., измени (одлуку), предомисли се. — Уместо јутре, прéпáвили да íду зáјутре у воденицу.

прéпáвка, ж., измена, прéпáвљање. — Бóље да чóвек óдма напáви не́што кáко му трéба, а не́ да пóсле прéпáвља, па да га прéпáвка скúпље кóшта.

прéпáзни, прел., пресипа (из једног у други суд). — Прéпáзни овá бакрáч с вóду, па помóзи у њéга крáву.

прéпрéгне, прел., промени место говеда у јарму. — Кад је Алéкса спрeжаó крáве с Никóлу, морáо је да прéпрéгне крáве зáто што је Никóлина крáва вукла у́страну.

прéпрéжа се, повр., преводи се из једне у другу страну јарма. — Їма крáве које се не прéпрéжају.

прéпрéчи се, повр., испречи се, стане на пут. — У ону́ сприју зáјучер вéтар обориó једну́ стару врбу́, па се прéпрéчила на пúт и нисмó мóгли да прóђемо с кóла док ју нисмó претрупíли с тестéре на половíну и склонíли у́страну.

прéпржи, прел., испржи по други пут. — Кад се мáс уждáгне, жéне ју прéпрже, па ју тáд тóрају у јéло.

прéпржу́је, прел., поново пржи. — Нéки не прéпржу́ју мачíну кад се уждáгне, него ју мéшају с блáготу за сапун.

прéпрóдáва се, повр., представља се за оно што није. — Штá ли се прéпрóдáва кад свí знамó ко́ји је и кáкaв је?

прéрaбóти, прел., сврши велики део послова. — Да глéдамо да прéрaбóтимо до Крстóвдан, па тáд да íдемо на пáнађур у Бóљевци.

прерíља, прел., прекопа риљањем. — Градíну мóрају да прерíљају, да измрзне прекóзиму, па упролећ сáмо да ју избраздíче и расáде што и трéба.

прерíпне, прел., прескочи. — Кóза прерíпне прeко плóт па огу́ли јáбуку и обрсти лeстари́ од кру́шке.

прерип(њ)ува́ње, с., прескакање. — Немíрко с њéгóво прерипњува́ње прeко плотóви свé расфрцáо панталóне.

прерип(њ)у́је, прел., прескаче. — Кóсине кóкóшке цeлу́ гóдину прерипњува́ле у Драгу́тинову градíну и вáздан чобрљáле, па ју сву́ прeкопáле.

прерóди, прел., много роди (воћка). — Лáнску гóдину слíве и јáбуке родíле, па преродíле, а ону́ гóдину нíсу родíле нíкакo.

преруча, непрел., доврши ручак. — Они су већ били преручали кад су и најшли гости из Мирово; надали су и се, надали, па кад се пренадали, узели и ручали без њи.

преручује, прел., довршава ручак. — Сватови већ преручују и још мало, па ће и оро да почне.

пресѣва, прел., поново сеје кукуруз (зато што није добро никао). — Кад виђе да на месту кукуруз није нико, узну матику и за појес привѣжу торбице с кукурузно семе, па од оцак до оцак гѣ није никло пресѣвају и, ако је добра година, и пресѣвци порасту и стигну други кукуруз, па и они роде.

пресѣвци, м. мн. (јд. пресѣвак), поново посејан кукуруз. — Како смо доцкан пресѣвали, и од пресѣвци ни се одврнуло добро корѣње.

пресѣче се, повр., преплаши се, претраши се. — Кад чумо шта се десило у планину, пресѣкомо се.

преси́ли, прел., учини нешто преко мере, претера. — Кад вариш грне, немо да преси́лиш огањ, па да ти вариво загорí, сл' да ти пре́ди у огањ.

преси́са, прел., насиса се преко мере. — Деца, кад преси́сају, поврну што су посисала.

преси́ти се, повр., прејде, засити се. — Видиш да су ти се ђвце пресити́ле и ви́ше неће да пасу́, него са́мо оде.

преси́тни, прел., мотиком прекопа градину (у припреми за садњу поврћа). — Даринка није преситни́ла градину, него ју са́мо браздичи́ла и одма расађува́ла.

преска́ча, прел., прескаче. — Треба да оставимо вракни́цу између нас и Анђелију, да не преска́чамо до́век преко плóт кад идемо куд нò.

преска́ча, непрел., (пре)остаје, има више. — Ако ти преска́че расађа од напри́ку, дај ми дваестину стру́ка, да попу́ним што нисам имала од моју расађу.

прескача́ње, с., прескакање. — Децо, од сад не́ма прескача́ње преко плóт, него сви́ има да иду на вракни́цу.

преска́ча се, повр., пребациује се, прелази преко оgrade. — Кад узре́ прѣшње, деца се преска́чају у туђе лòзе, па се качу на прѣшње и беру и.

преско́чи се, повр., пребаци се, пређе, преко оgrade. — Њина кучка се одвѣзала, па се преско́чила преко плóт и изи́шла на пúт, па мо́же не́кога да ујѣ.

преслава, ж., летња слава. — Преславе су лети, кад се много ради, па се славе само једандан а славе су зими, кад нема много рад, па се славе по два дана и навечери.

преслави, прел., прослави славу. — Пајкини лани још нису били ни преславили славу, а били су и окопали (кукуруз) и покосили (ливаде).

преслављује, прел., слави летњу славу. — Некад су сви и преслављували и славили, а сад само славе, ретко кој преслављује.

преспи, непрел., преспава, преноћи. — Ту ноћ војници нису преспали нигде, него су од ујутру или напред и тек пред зору су прилегли у једну шуму да се одморе.

пресуче, прел., поново (о)суче (узицу). — Ове узице мораш да пресучеш, меко су усукане и расукују се.

претекне, непрел., (пре)остане. — Љубица ми дала семе од белију што ју претекло кад је посејала њиву у Пљешевац.

претељица, ж., зетова и снахина мајка. — Поздрави претељицу и зовни ју да дође куд нас у гости неколко дана.

претера, прел., прегна. — Да ви(ди)ш каква кола и краве претерао Живко кроз село, све ново и само штёкће, да ти памет стане.

претерује, прел., прегони, протерује. — Стоку смо на појиште претерували кроз грабар чак на Ђуприју испод Богину воденицу.

претисне, прел., притисне. — Претисле ме мукe и невоље од сваку страну, и више не знам ку(д) ћу и шта ћу.

прети́ча, прел., претеча, претиче, иде испред; изр.: прети́чем ти говор — упадам ти у разговор, прекидам те у говорењу (извињење). — Не волим да ми прети́чаш говор, сачекај, стрпи се да ја кажем шта имам, па после ти вреви до кноћи.

прети́ча, непрел., преостаје, претекне. — Реко си да ћеш да ми даш лётве што ти прети́чу од твој крв.

претрѣби, прел., истреби (мало, овлаш), протреби. — Ђ л' си претрѣбила ту лѣћу, ако ниси, дај мене да ју претрѣбим, па да ју приставим да се вари?

претри́ша, прел., претреса, претражује. — Кој зна ко́лко пут су Бугари претри́шали село у ратно време и никад ништа нису нашли.

претрпа, прел., притисне (нешто нечим). — Ўјесен удари слана, па опадне ли́сје од ораси и претрпа траву под њи.

претрпа, прел., претовари, стави много. — Што претрпа то́лко те кро́шње, па не мо́жеш да и но́сиш?

претрукује, прел., прецрта, препише. — Девџке вѣз прекрију с чисто платно, па тад с гвоздену ложипу трљају преко платно и на њега од вѣз претрукују ша́ру.

претрукује се, повр., прецрта се. — Кад има навѣжено платно, од њега се лако претрукује ша́ра на чисто платно.

префрљи, прел., пребаци. — Кад си префрљио стѣтива из по́друм у стѣсину?

пефрљи се, повр., пребаци се. — Кад је чуо да га траже Нѣмци, Милѣн се преко́ноћ префрљио у планину.

префрљује, прел., пребације. — Кад ујесен поче да пече ракију, префрљује ко́мину у једну рупу, па оту́д узима и рани свиње.

препавти, неспрел., прецвета. — Паламида се плѣви из жито док је још млада, а кад препавти, ветар ду́не и разнесе ју семе по свѣ поље, па другу годину зарази целу њиву.

пречѣсти се, повр., причести се. — Пред бѣј на Косово пречѣсти́ла се сва српска војска.

пре́ша, м., хип., снахин (и зетов) отац. — Ђ, пре́шо, сад је рѣд на тебе да покажеш каквѣ је вино у твој по́друм и какви пра́ци расту у твој обѣр.

преши́ша, прел., претекне, буде бољи. — На́стос је сас ђвце и ко́зе преши́шао сви́ у Пѣтровски крај.

приблѣји, неспрел., заблеји, почне да блеји (овца). — Ујутру, тим овчѣр кло́пне с врата кад излази изколибу, приблѣје ђвце у трѣак, приблѣје ја́ганци из кошѣру, залају пѣта и оживи́ целѣ шума.

привѣти (болес), прел., зарази се. — Деца лако привѣте болес од стари људи, а људи од децу неће да привѣте бѣлку.

привѣти се, повр., прими се (калемљена или посађена војка). — Што год је Властимир Добросљев калемио по село све му се приватило; нико н'уме да калѣми кај ђи.

приватѣ́ив, -а, -о; в. прѣносан

привѣћа, прел., залаже се (храном), презалогѣји. — Немѣ ништа да привѣћате, скоро ће ручѣк, па да га не покварите.

привѣћа, прел., прима, прихвата, дочекује (госта, сина из војске). — Неки, и што би имѣли са́шта, н'умѣду да привѣћају људи кад и најћу у кућу.

привѣћа́ње, с., залагање јелом. — Каквѣ је то привѣћа́ње не́колко пѣт преко́дан, па ви се не зна ни ручѣк, ни вечѣра?

приваћа се, повр., прима се (посађена, калемљена воћка, садница). — Неки упрелећ само одломе гранчицу од воку и калеме, па и се приваћа.

приваћа се, повр., прихвата се нечега, предузме нешто. — Ако се приваћаш да ми чуваш овце јутре и зајутре, кад ја имам косачи, ја ћу твоје да чувам кад је тебе нешто збр.

привија, прел., привлачи, вуче. — Немој да ми привијаш никакве бањавије, нѣмам кад ја да устојавам ни тебе, ни њима.

привија се, повр., прибија се (уз некога или уз нешто). — Кад човек остари, мора да се привија уз некога својега.

привиче, прел., викне, повиче, почне да виче. — Кад је доло време за избори, сви привићу на Тинку да се прими за председника.

приврши, приведе крају, заврши. — До свег људи морају да приврше све, ни шума (кукурузовина) не сме да остане да се сече по свег.

привукује, прел.; в. привија

пригорѣва, непрел., јаче пече, све јаче пече (сунце). — По Видовдан сунце почне да пригорѣва и жита узпу да руде и за две-три недеље узре и стигну да се жњеду.

прида, ж., додатак, оно што једна странка дода при трампи, доплата. — Не да ништа за приду, него ако оћеш без приду, ако нећеш, ништа никоу.

придјесен, прил, подјесен, — Придјесен се и овце поправе од добру и зрелу траву, па се и лакше продају на пијак.

придрѣмље, непрел., придрема, задрема. — Шта сте придрѣмљали кад још ни кококе нису полегале?

пријаоче, непрел., зајаче. — У зору пријаокаше жене у Петровски крај, мора да је умрео Ленин син, одавно је блан.

прије се, повр., зажели да једе нешто. — Кóлко пут му се преко Албанију пријела само једна кóрка пройн леба, али није имало ни то.

прикамуће, прел., погрд., затражи да му се нешто учини, захте(ва). — Драгина деца прикамукала да и пушти на Тимок да ваћају рибу, а њó није воља да иду сама.

прикани, прел., понуди. — Кóј годи ти дође у кућу треба да га приканиш с онó што имаш, то неће да те осироти.

прикањује, прел., нуди. — Данићини нису гáзде, али прикањују свакога кóј дође у њину кућу да руча сл' да вечера.

прика́чи, прел., привеже, састави, принесе. — Кад идеш с ко́ла но́ћу, прика́чи фињѐр напред на ја́рам и во́ди краве, да се не упуде од не́што, па да јурну у́страну и да изврну и поло́ме ко́ла.

приковѐ, прел., фиг., прикука, замоли, преклиње. — Ова́ деца прикова́ла да и пу́штим да иду на па́нађур, а ја не знам ка́ко ћу да чу́вам сама́ и краве и бвце.

прико́вка, прел.; в. прикамуче

прику́пи, прел., купи. — Отка́ко до́шо извојску, Душа́н се ожени́о и прикупи́о при́лично има́нице, па направи́о и штáлу, запати́о сто́ку и сад мо́же да живи́ по сво́ју во́љу.

прилагу́је се, повр., додворује се, умиљава се, приближава се, прилази некоме. — Док је био сла́б с има́ње, прилагува́о се уз га́зде, да му даду́ не́што да ра́ди за па́ре, и да му побру́ две њи́вице што му остави́о башта́, док ни́је зараде́о да ку́пи краве.

приле́њ, -а, -о, лењ. — Живка ожени́ла си́на из дру́го сѐло, сна́ја ју изгле́да приле́ња, али ће у Живкину ку́ћу да се проврѐдни.

прили́чи, непрел., доликује, пристоји. — Доброму домаћи́ну не прили́чи да седи́ у меја́ну у ра́дан да́н.

примѐк, -а, -о, мекушан. — Ви́дој и Ко́са узели сна́ју из Ми́рово; све́ је добра, са́мо је примѐка, али још је млада́, има вре́ме и да очвр́сне.

примр́кне се, повр., погрд., примири се, смири се. — Ка́д ће би́ да се ма́не од то́ њего́во скита́ње и да се једанпу́т примр́кне на једи́о ме́сто?

припа́дне, непрел., прилегне, свије се к земљи. — Кад су га опази́ли на брѐг, Нѐмци припу́цају на њѐга, а би́ припа́дне ко́лко го́д је мо́го, па потрчи́ и за́ђ сиза брѐг и тако́ и изма́кне.

припа́дне му́ка (изр.), смучи се. — Нѐм ка́ко на ови́ му́жи не припа́дне му́ка у меја́ну од то́лки дувáн што пу́ше.

припи́ча (сунце), непрел., пече јаче, пригоревá (сунце). — Јутре изи́ђи да ко́сиш док сунце не по́чне да припи́ча.

припиштá, непрел., заплаче гласно и болно, прикука. — Но́ћас пред зору́ испуца́ше не́ке ну́шке как средсѐло и припиштáше не́ке же́не и де́ца.

присме́ју се, повр., засмеју се, насмеју се. — Кад и рече́ да се ожени́о, они́ се присме́јаше и ста́доше да га затр́кују (запитку́ју) каква́ му је младе́веста и ка́д ће да ју дове́де.

приста́њује, прел., хоће, слаже се. — Бађáв се прѐтељи договори́ли за сва́дбу кад дево́јка не приста́њује да се у́да за то́га момка́.

притишті, прел., притисне. — Нёки пұт су војници турали панталоне под простирач, па су преко њёга спавали и тако и притиштё и исправе кај да су пёглане.

притишті се, повр., слегне се, прилегне се, стисне се. — Кад се напұни сламњача, она је неко врёмё надундурсна, али кад се неколко ноћи спава на њб, она се притишті и заравни се, па је згодно да се лежи на њб.

притропа, непрел., прилупа. — У зору партизани притропају на врата и Драгутин и да кожу од краву за опанци.

причини се, повр., привиди се, учини се. — Ноћу, кад се не види добро, може човеку свашта да се причини.

причињава се, повр., чини се, привиђа се. — Кажу да се онима што су се родили у суботу свашта причињава: виде ђаволи, вампири и свакакве каракџице.

причука, прел.; в. притропа

причука, прел., прикуца (ексер). — Нёки пұт су људи разапињали свињску кожу тако што ју причукају с ексери за дұвар у кућу, па кад се осуши, скину ју и изрежу од њб опанци.

прли, прел., пали (пламен, коприва). — Док су младе, коприве не прле много и неки и беру с голе рұке.

прљак, м., велика, незграпна батина. — Од та твој прљак би мого да се издеље један чобрњак.

прљевина, ж., паљевина, згариште, задах нечега опаљеног. — Шта ли тб заудара на прљевину?

пробирџија, м., пробирач. — Ако је момак пробирџија, док бн пробира девојку, девојке мбж и да се поудавају, па да за њёга нёма.

пробирџика, ж., пробирачица. — Сёвдија била пробирџика док била млада, па остала неудата.

пробљескује, непрел., проведрава се небо у једном делу, пробија се сунце кроз облаке. — Бёше облачно, па пред пладне поче да пробљескује сунце над Ртањ.

пробљескује се, повр., разведрава се местимично. — Над запад се пробљескује, нёће више киша.

пробучи (млёко), непрел., поквари се (млеко). — Јучёр ти млёко пробучало, мбра да се у њёга стрёсо класић од неку травку.

провреви, непрел., проговори. — Нёка деца рано пробде и провреве, а нека по доцкан.

проврѣви, непрел., проговори с неким (с којим је био престао да говори). — Милојко и Драгољуб нису врѣвили неколико године, па су сад проврѣвили.

провукује се, повр., провлачи се, пролази кроз нешто. — Косине кокошке се провукују под тарабе у данкину авлију, па кљуцају зрна што Данка бацала на њојне кокошке.

прогура, прел., издржи, проведе, провуче. — Јесенас, док је било топло, самлео сам неколико врѣће брашно и надам се да ће да ми има да прогурам зиму.

прогура се, повр., угура се, продре. — Кад је неки збор, деца се прогурају напред, да виде шта се тамо ради.

продубе, прел., провали, издуби. — Миши продубу дувари, па нанесу у њи зрна од кукуруз, да имају шта да једу прекозиму.

продудњи, непрел., протутњи, прогрми. — Данас пред пладне продудњело је нешто преко планине, кај да пуцају топови; можда се војска вежба.

продужан, -жна, -жно, — онај што се наставља. — Пред рат су тѣли да уведу продужну школу за они што изуче прва четѣри разреда.

прђе се, повр., проведе се. — Како сте се прѣшли на свадбу у Јабланицу?

прождрљивко, м., лакомац, прождрљивац. — Једи колико ти је доста, нема потреба да будеш прождрљивко.

прождрљивчина, м., аутом. од прождрљивац, незаситник, лакомац. — Није уљудно да човек буде прождрљивчина, а није ни добро.

прождрљивштина, м. ж.; в. прождрљивчина

прозиран, -рна, -рно, провидан, прозиран. — Ноћас ни се угасио оган, па ни се смрзли пѣнцири, и на нека окна се уватио лед, па нису прозира.

прозирује се, повр., прозире се, провиде се. — Ово ти се платно прозирује, добро је за лѣти и за под кошуљу.

прокисан, -сна, -сно, накисео, киселкаст. — Прокисне јабукe не воли сваки, боље су слатке.

прокисне, непрел., укисели се. — Лѣти јело брж прокисне, ако се не потроши одма.

прокисне, непрел., пропусти кишу (кров). — Нађи два прѣпа и замѣни она два разбита на кров до комин, да ти не прокисне кров кад почне киша.

прокишљајка, ж., бот., врста на киселе јабуке. — Наше су јабуке све мекане и слатке, а само једна је прокишљајка.

прокрѣчи, прел., окречи озлаш (површно). — Лѣтос није имао кад да окрѣчи добро собу што зимус поцрнѣла од чурањ из шпорет, него ју прокречио на брзину, па ће напролећ, кад се отопли, да ју окрѣчи још једанпут.

прокрѣчи, испрел., почне да кричи, почне да крекеће (жаба). — Жабе неће да прокрѣче у студѣну воду, него тек кад се вода угреје мало на сунце, упролећ.

пролади се, повр., захлади се, попусти врућина. — Кад прође Свети Илија, попуште врућине и време се пролади, па људи узну да крѣшу шуму за лисници.

пролука, ж., пролаз, пропуст. — Кроз ону пролуку у луг краве прођу и отидну у Илијину њиву, па му попасу кукуруз бѣли свет.

промије, прел., опере овлаш. — Промі мало овѣ паприке и патлици, па нарежи у паницу и направи љутеницу за вечеру.

промињује, прел., мимоилази, пролази (поред). — Ђне ју свадба, промињује Николину кућу и ваћа как Драгољубову.

промркори, прел., промрмља, каже тихо и нејасно. — Ја му не разбра шта промркори кад прође прекај мене.

промуа, прел., претресе. — Промуај мало по твој сандук и наћи ми неке целѣ чарапе да обујем, овѣ ћу да оставим да ми и закрпиш.

промуа се, повр., прође, провуче се. — Дѣ, промуај се негде и наћи мало сучке, да заложимо огањ и да се огрејемо.

пробди, испрел., почне да ходи (дете или неко ко није могао да ходи). — Нека деца пробде рано, а нека доцњѣ.

пропѣре, прел., опере (овлашно, мало). — Пропѣри и очисти зѣље што си набрала, па га пристави да се вари.

пропије, прел., почне да пије. — Био бѣлан зимус, па још није пропио; добро је што је почео да јѣ, а пило није нужио.

пропира, прел., пере (овлаш), испира. — Свекрва и снаја данас пропирале дрѣје на чѣшму.

пропирање, с., испирање, овлашно прање. — Прање је у корито с врућу воду, а пропирање на рѣку.

проплакне, прел., испере овлаш. — Станија њѣне дрѣје већ опрала и проплакнула на врѣло.

пропраши, прел., опраши, окопа (кукуруз). — Давас пропрашимо онб лѳзанцѳ у Сѳнци, билѳ се дѳста утравѳло.

пропушти, прел., нустѳ да прође, пропусти. — Ајдуци у зѳсѳду пропуште да прѳђе вѳзано рѳбље, па кад найду Тѳрци што су спровѳдѳли рѳбље, засѳну и с ѳгањ из пушке, па нѳки побѳју, а нѳки се разбѳжѳ кѳд кѳј, а рѳбље сачѳка да га ајдуци распуште да ѳде кѳј гѳ ѳће.

пропусти, прел., изоставѳ, пропусти, изостанѳ. — Ову гѳдину смо пропуштиѳли да ѳдемо на пѳнађур у Зѳјсчар, а до сѳд смо ѳвек ѳпли.

прѳрѳкиња, ж., прѳрѳчица, богѳмоѳка. — Одавно су имѳле грдне прѳрѳкиње које су ѳшле од цркви до цркви и причѳле нѳроду прѳче од бѳга и свѳциѳ.

прѳрѳка, прел., пробѳде, процѳра. — Прѳрѳкај мѳло тѳ ѳгањ и дѳдај му нѳку гранку, да се не угѳси, трѳба да се вѳди да вѳчѳрамо.

просѳре се, повр., добије прѳлив. — Нѳм штѳ је на овѳ нѳши прѳци те се од јучѳр просѳали, мѳра да и дѳм нѳшто за стѳжу.

прѳтака се, повр., прѳвлачи се. — Кѳј се прѳтакао по кућу, па обѳрио јѳдиѳ грне и разѳиѳ га?

прѳтерѳ нѳпоље, прел.; в. просѳре се

прѳтрѳби, прел.; в. прѳтрѳби

прѳтриша, прел., прѳтражује. — Овѳ дѳнови ћу да прѳтришѳм пѳдрум и стѳсину, па ћу и на товѳн да се укачим, да и ѳѳга прѳтрѳсѳм, свѳд да потѳрим, и да нѳђѳм, ако мѳгу, деда Мѳркову крѳмењѳчу.

прѳтриша, прел., прѳтрѳса, трѳсе. — Прѳтришај слѳве свѳко јѳтро, да не ѳпадају, па да и зѳбрају сѳлске свѳње.

прѳтриша се, прѳтрѳса се. — Ноћѳс се свѳноћ прѳтришѳла звѳнѳра, мѳра да ју се подуспѳлиѳла вѳна од кишу.

прѳцѳни, прел., ѳдрѳди цѳну. — Бѳшко прѳцѳниѳ да ѳѳгѳве крѳве врѳде двѳста бѳнке.

прѳцѳни, прел., ѳцени. — Сѳѳки трѳба да прѳцѳни штѳ мѳже, а штѳ не мѳже, па да се не бѳкѳе цѳбе с ѳнѳ што нѳје каѳѳр.

прѳценѳтеѳ, м., прѳцениѳац, ѳнај којѳ утврђује штѳту. — Кад се нѳкому учѳни штѳта, ѳн затѳжи ѳд ѳпшгѳну прѳценѳтеѳи да прѳцѳне штѳту, па пѳсле тѳжи да му се штѳта накѳѳди.

прѳцѳпи, прел., прѳцѳпа, начинѳ ѳтвор (на пр. на ѳпанку, на колѳну пѳнтѳлона). — Пѳнтѳлоѳне ти прѳцѳпѳне на јѳдиѳ колѳѳо, скиѳни и да ти закѳрпѳм колѳѳо.

процёпи се, повр., провали се, начини се отвор (рупа). — Капút ти се процёпио на лáкат, дај жéне да ти га закрéпи.

прочу́ри, прел., пропуши (дуван). — Ё л' си видла да ти је син прочурио?

прочу́ри, испрел., продими, почне да дими. — Видиш да ти прочурило то́ кубе, мо́ра да ниси́ скóро чистíла ћунци.

прскори, (киша), безл., ромиња (киша). — Јучёр од пладне прскорила киша, али сад трéба јакá ки́ша, да дóбро натóпи зéмљу.

пр́ти, прел., погрд., гура, ставља, навлачи. — Дóкле ћеш, брé, да пр́тиш те́ твоје не́насите овце међу туђе нíве и да прáвиш штéту на људи с нíи?

прутцá, м. мн., (јд. прутáк), прutowи око којих се плете кош. — Пођесен прекај рéку насéче врбóво пру́ће, па пободé прутцá и исплетé кош за куку́руз и за рíбу.

пудљив, -а, -о, плашљив. — Јеребице су нај пудљиви пíлићи и не допúштају да и се људи приближе, него одлићу чíм осéте да и се неки приближава.

пу́че, с., зоол., ћурче (младунче ћурке). — Пу́чићи се рáне с варéне копрíве помéшане с куку́рузно бра́шно.

пу́пак, м., фиг., мала избочина у средини пшеничног хлеба настала услед уласка теста у отвор у средини препуље. — Дéда на слáву прерéже кола́ч унакрс преко пу́пак, па га прели́је с вино́ и кáже: „Да се прелéвају бáчве с вино́ и кошéви сас жíто!“

пу́пак, м., п. н., пу́пак има́ње, пу́пак земља, најбоља земља. — Ћёрке, кад се уда́ва, даду́ у мирáз неки парлóг, а за сíна оствé пу́пак има́ње.

пу́пче, с., дем. од пу́пак, пупчић. — Кад дéцу заболí пу́пче (стомак), бáба и кáже да лéгну на грбíну, па и с пéту заврне на пу́пче, да и прóђе болéш.

путáр, м., чувар пруге. — Пред рáт путáр на пругу бíо је Раја́ Стáниќин из Извóр.

путáров, -а, -о, који припада путару. — Путáрóва сíна Чéду обесíли су Нёмци у Бóр.

путíћ, м., дем. од пúт, стаза, пут. — Нёмó да свр́наш нíгде, иди прáво по путíћ, и нéма да залу́таш.

пу́фна, ж., (махом мн.: пу́фне), проширење натколeног дела ногавица (на тесним панталонама). — Кад се панталóне на пу́фне дóбро сашíју, оне су кај офици́рске.

пуца, прел., погрд., једе. — Нека пуца шта има на сѐвру, ако оће, ако неће, нека гледа.

пуцаљка, ж., пуцалица, врста дечје играчке од једне цеви од зове и једне арбије којом се кроз цев гура „куршум“ од кудеље, при чему долази до пуцања. — Деца су се некад много радовала за пуцаљке, а оне су се лако и градиле, па је много које дете имало пуцаљку.

пуца се, повр., испуца се, прска, разбија се. — Људи не лепе куће с блато од црну зему, него траже белу, она се не пуца.

пуцањавина, ж., пуцава. — Стра ме од ту њину пуцањавину, да не убију некога по тавињу.

пушкетерина, ж., аугм. од пушка, погрд., пушчетина. — Шта сте приметили те пушкетерине овде, по сокаци, што не идете да бијете Немци, него се мотате по путине, да не мож жене од вас да иду наводу?!

пушкетина, ж.; в. пушкетерина

пуштеник, м., распуштеник, разведен човек. — Кад пуштеници имају децу, тешко се поново ожене — друга жена мрда од туђу децу.

пцина, м., аугм. од пас, погрд., псина. — Пцино пчешка, па си се скидала, сад кад те вежем, да видим да л' ћеш па да се скидаш!

пчелка, ж., зоол., дем. од пчела, пчелица. — Чим огреје сунце, пчелке излете и разиграју се пред трмку, једне одлићу, друге долићу.

пченичан, -чна, -чно, од пшенице, пшеничан. — Одавно су људи мало сејали пченицу, па су пченичан леба жене месиле само за славу, за Божић и за неки свеци, а јели су нај више проиј леба и качамак.

Р

раван, м., бот., врста лековите биљке. — Има жути и бели раван.

равнички, -а, -о, који се односи на равницу, равничарски. — На равничке ливаде расте питовна трава, а на брдске нека дивља трава, сува и тврда, и стока ју само од нужду пасе.

равња, прел., равна, уклања неравнине. — Људи су одавно врли с краве: узну матике и трнокопи, па равњају ледину и направе гувно и на њега растура снопови и воде краве преко њи, те и изгале, па после с лопате веју жито.

равња се, повр., упоређује се. — С Бојану, Живанову ћерку, ниједна девојка није могла да се равња по вредноћу, али шта вреди кад је умрела млада.

равња́ча, ж., равнилица (широка летва којом се равна течан цемент).

— Кад ра́дници насипу цимент, мајстор пређе с равња́чу преко њега да види да л' је разлит равномерно свуд, па гѣ фали налију још.

ражњи́че, с., дем. од ража́њ, ражњић. — По Божић, кад се облажи, увечер напра́ве кача́мак, па на ражњи́че испечу свињско месо и с њега начва́кају кача́мак, па седну уз со́вру и с прсти узи́мају кача́мак и месо па је́ду.

разазна́вује, прел., разазнаје, сазнаје, распознаје. — Кад дете́ ма́ло порасте́, па у́зне да разазна́вује, мили́на је да га чо́век слуша.

разазнљ́је, прел.; в. разазна́вује

разби́ва, прел., разбија; цспа (дрва). — Баба разби́ва ора́си да и исту́ца и наце́ди зе́тјин за сла́ву. — Му́жи на дрвни́к разби́вају трупци́ за дрва.

разби́ва, прел., фиг., одвраћа, наговара да одустане. — Драго́љуб ре́шио да у́зне Милка́ну, али га не́ки мо́мци разби́вају, па се двоуми шта́ да ра́ди.

разби́ва, прел., проваљује (ради крађе). — У то́ сѣло не́колко пу́т до са́д разби́вали за́другу и одно́сили па́ре и еспа́л.

разби́ра се, повр., разуме се, схвата, зна. — У то́ се не разби́рам и за то́ немо́ј ни да ме пита́ш, питај ко́ј се разби́ра.

разби́стри се, повр., избистри се (вода). — По́сле ки́шу, за не́колко да́на, ре́ка се разби́стри́ла и мо́гли смо да се купљемо у њо́.

разби́т, -а, -о, трп. од разби́је, разби́вен. — У оно́ разби́то грне ћу да поса́дим резѣ́тлу.

разбра́ђува́ње, с.; в. одбра́ђува́ње

разбра́ђује се, повр., скида мара́му (с главе). — Ене́ ју Ра́јна, се́дла уз огњи́ште и разбра́ђује се, да се оче́шља.

разбра́кују се, повр., разведу се. — Не́ки пу́т није би́ло ла́ко да се љу́ди разбра́кују, а са́д је мло́го ла́кше.

разбра́че се, повр.; в. разбра́кују се

разбрѣ́чка, прел., измеша, растури. — Ко́ј је разбрѣ́као по ову́ моју кро́шњу, па ми са́д не́ма једна́ игла и не́мам са́шта да си припи́јем ко́пче?

разбука́ри се, повр., тражи да се пари (свиња с вепром). — Има сви́ње што се разбука́ре по два́ пу́т у го́дину и очу́вају по два́стину пра́сета.

разбули се, повр., подигне мараму с лица. — Дё, морі, Селінке, штá си се тóлко забулила, нёнеш да изгориш на сунце, разбули се máло, да ти увáти сунце лицé, ништа ако máло поцприј.

разбуричка, прел., испремеће, испретура по некој течности, јелу и сл. — Други пúт нећу да ти оставим грне да разбуричкаш по њёга и да повáдиш мёсо, а мёне да оставиш са́мо чóрбу, него ћу да ти оставим са́мо ко́лко за тебе, а дру́го ћу да оставим гё ја зна́м.

разва́ле сва́дбу, (махом перф.: развалили), прел., изр., раскину веридбу. — Ни́је про́шла ни неде́ља по Дёлки́ну прошёвину за Анту́, а њóјни развалили сва́дбу; нису́ мо́гли не́што да се наре́де.

разва́ри, прел., раскува, размекша кувањем. — Мёсо од ста́ру коко́шку мо́ра мло́го да ва́риш да би га разва́рила.

разва́ри се, повр., раскува се, размекша се кувањем. — Зи́ми, кад се зако́ље сви́ња, разва́ре се но́ге, у́ши и ре́п од сви́њу, па се разли́ју по судо́ви и напра́ве се пити́је.

развару́је, прел., раскувава. — Лё́ти же́не не́мају ка́д да развару́ју ни мёсо, ни компи́ри, ни пасу́љ, па и чёсто је́ло оста́не несва́рено.

развару́је се, повр., раскувава се. — Преко по́сти, кад пра́ве по́сне пити́је (од ббб), ббб мо́ра да се развару́је до́ста вре́ме.

разве́же се, повр., одвеже се. — Једну́ го́дину разве́зала се Мари́анова сви́ња, па увати́ла свёт и ви́ше ју нису́ ни на́цпи.

разврв́ча, прел., извуче врвцу из опанка. — Здравко́ разврв́чао опáнци, да наврв́ча но́ве врвце, ста́ре му се покида́ле.

разврв́дни се, повр., (почне да) ради вредно, марљиво. — Поне́ки, док је́ мла́д, мрда од ра́д, а кад ма́ло за́ђе у го́дине, разврв́дни се, па ра́ди ви́ше од дру́ги, и до́ста пости́гне што је́ мла́д пропушти́о.

развукува́ње, с., развлачење, растурање, разношење. — Кад у једну́ ку́ћу по́чне развукува́ње, па му́ж развуку́је на једну́ стра́ну, же́на на дру́гу, де́ца на тре́ћу стра́ну, ту́ј ку́ћа по́сле крáтко вре́ме осироти́, па се сви́ ви́де у нево́љу.

развуку́је, прел., развлачи, растура, односи, разноси. — Кад у не́ку ку́ћу не́ма домаћи́н, ту́ј развуку́је кб́ј ка́ко сти́гне док има́ штá да се разно́си.

разга́зе се, повр., рашире се (ношењем ципеле, опанци). — Њего́ве ципелe су биле́ до́ста те́сне и док су се разга́зиле, направи́ле су му ра́не на пёте, па има́о му́ке док му за́расле.

разга́зи, прел., рашири ношењем (обућу). — Ако су ти ципеле ма́јчке, но́си и ма́ло, па ћеш да и разга́зиш и ће да ти дб́ју по но́гу.

разголѣти се, повр., разголити се, обуче се недовољно. — Штá си се разголѣтио на ова мрáz?

разголи се, повр.; в. разголѣти се

разгољување, с., разголићавање. — Није још врѐме за разгољување; тек кад прѣђе Ђурђевдан, може и да се разгољује.

разгољује, прел., разголићава. — Немо да разгољујеш децу јоште сад, чекај да опечѣ сунце, тамо око Видовдан.

разгољује се, повр., разголићава се. — Кѣј није научио од малѣна да се разгољује, не ваља да се разголѣти одједанпѣт, па да га сунце прѣбли.

разгрѣје, прел., погрѣје. — Ујесен закољу свињу, па испрже и затопе мѣсо у мáс, и лѣти, кад и затрѣба мѣсо, сáмо га изваде и разгрѣју.

разгрѣје се, повр., загреје се. — Сад си се разгрѣјао уз огaњ, па немо без капѣт да излáзиш нáпоље, да те не увáти мрáz.

разгуши, прел., уклони густиш (траву, растиње) око неке стабљике. — На склáд ви́до једну крушку дивљаку, па ју разгушио од травуљак и трње и калемио.

раздáни се, повр., сване, развидели се. — Кад се прѣ раздани, не могó љуцки ни да се наспím?

раздањује се, повр., свиће. — Прекóзиму се доцкан раздањује, па може мlóго ви́ше да се поспí ујутру, а лѣти се раздањује рáно, па нѣма спањѣ кај зíми.

раздѣли (на мртви), прел., намени умрлима јело, пиће и сл.). — Јáганци не кољу и јагњѣнину не јѣду до Ђурђевдан, а тáд жѣне раздѣле јагњѣнину на мртви и отáд јѣду и мѣсо од јáганци и печу јáганци на слáве и завѣћине.

раздирање, с., вика, дерњава. — С раздирање ћеш гóре да направиш, боље да кáжеш љуцки, полáко, штá ђеш.

разди́ра се, повр., дере се, виче, грди гласно, свађа се. — Ђи није имáо обичај да се разди́ра на нíкога, не знам штá му је данáс.

раздра́па, прел., рашчеша, разгребе. — Штá си раздра́пао ту нóгу, знаш ли да тѣ мо́же да ти се подљу́ти, па да имаш мýку?

раздра́па се, повр., рашчеша се, разгребе се. — Нáше кýче мóра да íма бу́је, глѣ кáко се раздра́пáло.

раздр́па, прел., поцепá. — Тури́ла нíско мóтку с мо́кре дрѣје, па свиња довати́ла једну кошуљу и раздр́пáла ју.

раздуњѝ се, повр., растутњи се, распали се (пећ). — Данас сам од јутру трчала на све стране и заморила сам се и измрзла, па сам још за видело zaloжила куће и кад се раздуњело, легла сам да спавам.

разѣва се, повр., развиче се, раздере се, виче. — Шта ли си се разѣвао по ту авлију, да се крсте људи од тебе?!

разида, прел., растури зид. — Кад су лѣтос прерѣђували кров на кућу, разидали су комин и направили други, али није кај она што је био прѣ.

разјагли се, повр., размекша се, распадне се. — Доста се варила та кокошка видиш да се разјагљила, измакни грне одогањ.

разлѣгне се, повр., разлежи се (кокошка). — Упролећ, кад се кокошка разлѣгне, она почне да оди по авлију и да квѣца, па нанесе у гнездо неколку јајцѣта и лежи на њи да излѣгне пилићи.

разлѣди се, повр., одледи се, отопи се лед. — Ноћас било много зима, па се залѣдили пѣнцери и цео дан се нису разлѣдили.

разлѣњи се, повр., олењи се. — Децу нису терали ништа да раде, па се разлѣњила и ни књигу неће да уче.

разлѣпи, прел., одлепи, скине што је било залепљено. — Кад неки оће добро да залѣпи дувари, прво разлѣпи стар леп, па напрска дувари с воду тад и лепи поново.

разлѣпи се, повр., опадне, одвоји се леп од дувара (зидова). — Кад неки оће да му се дувари не разлѣпе, тура у малтер свињску длаку.

разлеп(љ)ује, прел., одлепљује, скида леп. — И ветар и киша разлепљују дувари од земљу, па и неки малтеришу да би више трајали.

разлеп(љ)ује се, повр., одлепљује се, одваја се, опада. — Некад су дрводеље, кад праве врата, астали и друго, ударали скѣбице и лепили даске с туткал, па и се нису разлепљувале, а даске нису могле да се раздвајају и због скѣбице.

разлепување, с., одлепљивање, разлепљивање. — Дувари су под стрѣје и треба да прѣђе много време, па да почне разлепување.

разлићање, с., велики рад (труд). — Кад је човек сам, не помага му разлићање; може да се убије од рад и па не може да учини све што оће.

разлића се, повр., ради много. — Добросав био сам, па се разлићао, разлићао док је мога, а сад га издаде и руке и ноге и више неће да се разлића.

разлигави се, повр., постане слузав, балав, љигав. — Кад ујесен почну да иду кише и дан и ноћ, па авлије се разлигави, па човек не може да мрдне из кућу.

разлигави се, повр., постане клизав. — По трљак се разлигавило, једва прођо у крај гѣ стоји крупица сѣ и узѣ ју да очокам мало да посóлим јарму за бвце.

раз људи, прил., нељудски, не као људи. — Свѣд има по некога који иде раз људи: не ради кај људи, не врѣви кај људи, свѣ мисли да је бољи од цео свѣт; а нико није нај бољи, и од нај бољег има још бољи.

размаже, прел., размази. — Мати и башта млого пѣт размажу дѣтѣ, па оно óтне вољу и после мóрају да иду свѣ по њѣга и надокрајку свѣ за њѣга не ваља.

размазан, -а, -о, три. од размаже, размажен. — Живка Даничина била размазана дѣтѣтом, па кад стигла да се ўда, није слушала њѣјни и ўдала се сама, па се брж и разўдала.

размазóтина, ж., маза. — И за ону размазóтину Вѣдојеву нашо се младожења, ўдала се у Луково.

размазóтина, ж., мрља. — Каквѣ ти тѣ размазóтине по образи?

размазује, прел., маже. — Несмó да размазујеш блато по лице, него се омѣ.

размазује, прел., мази. — Дѣцу не трѣба да размазују, него да и ўче на рѣд од малѣна.

размѣкне се, повр., омекша, постане мек, омекне. — Изрезаó сам ти кожу за опáнци и потопиó ју сивоћ, па се размекнула; ўзни и направи си опáнци.

размѣкша се, повр.; в. размѣкне се

размѣтне, прел., заплете шире него дотле (у плетѣњу чарапа). — Дóвде сам плѣла тѣшње, а одóвде до крај ћу да размѣтнем.

разметњује, прел., плете шире него дотле. — Несмó још да разметњујеш, да ти чарапе не испáдну крátке.

размѣшају, прел., одвоје (помешане овце, козе и сл.). — Ўпролећ помѣшају бвце, па и једно врѣмѣ чува један, а друго врѣмѣ други, а ујесен и размѣшају, па сваки чува своје.

размилѣ се, повр., помиле на разне стране. — У рат на једну појату уз Тáмок, једну ноћ упáлимо лáмпу и вѣдимо по дѣвари размилѣле се татáбице (стенице).

размињу се, повр., мимоиђу се. — На панађур имали много људи, па се нисмо видели, мора да смо се размињули.

размињување, с., мимоилажење. — На то место пут је тесан и у кривину и туј не може да буде размињување.

размињује се, повр., мимоилазе се. — Вóзови се ујутру размињују у Луково.

размири, прел., узнемири. — Немó да ми размириш дете, па после да не могу да га успавам.

размири се, повр., узнемири се. — Штó ти се овако размириле пчеле, да није уишо неки стршeљ у неку трмку?

размложи се, повр., намножи се, запати се. — У последње време ласте и грлице су се слабо размложиле у наш крај, па се само гѣ-гѣ види по нека.

размрђава (се), повр., (по)креће (се). — Размрђавај ту руку, нисмо да ју држиш све везану, па да ти се укочи. — И у болес боље човек да се размрђава, не све да лежи, па да га бoљка још више овoљи.

разнесе, прел., искида, откине. — Пауу Вóјнићу у турски рат граната разнела ногу испод колéно, па сад носи дрвену.

разоблачи се, повр., изведри се (небо). — Кад почне јесен и кад се на небо навучу мутни облаци, неће да се разоблачи по неколико недеље.

разоблачује се, повр., разведрава се, ведри се (небо). — Какав пљусак паде и, ево, већ се разоблачује и сунце греје кроз облаци!

разóди се, повр., ходи (мало). — Зимус нисам нигде ишо, па сад, кад се отоплило, оћу мало да се разóдим, идем до Гранчину, да видим како је сад тамо.

разрањави, прел., начини рану (напр. чешањем, љуштењем красте). — Како си разрањавио то колéно, знаш да на то место ране тешко зарашћују?

разрањави се, повр., начини ране, раздере кожу. — Лети се понекому разрањавае ноге, ако иде бoс.

разрањавује, прел., разрањава. — Немó да разрањавујеш ту рану на колéно, да ти се подљути, па да имаш мукe.

разрипа се, повр., почне да скаче (напр. у колу). — Није чудно кад се млади разрипају у оро, мило и да играју.

разрита се, повр., почне да се рита, почне да млатара ногама. — Дете се разритало и открило се, па га маћи покрила.

разроде се, повр., развргну сродство. — О, разродили смо се ми с њи одавно, и сад смо кај туђинци.

разурва, прел., разруши, растури. — У ону сприју јучер по пладне од кишу и град начинио се поток из Чуку, па ударио преко њину авлију и све разурвао на штá најшо, претурио и потерао пред себе и натрпао на ограђу, и сад и је све разурвано око кућу.

разурван, -а, -о, трп. од разурва, у нереду, растурен, порушен.

разурва се, повр., разруши се, растури се, раскопа се. — Кад од кућу не́ма ко́ј да се брине, она се повремено разурва, нај пре од кров, па ју опадне леп од дувари, и на крај пропадне.

рајна невестуљка, ж., зоол., ласица. — Рајна невестуљка је ретка животињка и не ваља да се бије, а никакву штету не чини.

раматиза, ж., деф., реума(тизам). — Деда Бóгој по ратови с Турци и Бугари уватио раматизу и довек га болеле ноге.

раменце (и: раме́нце), с., дем., хип. од раме. — Покри си, сине, раме́нца, да ти не овебну.

ранивац, м., хранитељ (регрут ослобођен војне обавезе због самохраности породице). — Живојина Никóлинога и Тóзу Божáнинога нису узели у војску, него и оставили за ранивци.

ранка, ж., бот., врста. шљиве. — Одавно су имале свакакве шљиве, па се све то посушило, остале само гẽ-гẽ ранке, па и оне се суше, дошо и њима крај.

рањẽ, прил., комп. од рано, раније. — Сад идемо рањẽ на спањẽ, па ћемо ујутру рано да се дигнемо.

расани се, повр., ослободи се сањивости, прође (га) сањивост. — Кад се ратује, не́ма спањẽ и дизање на комóцију, него чим се разбуди, људи се расане, рипају на ноге и полазе куд треба.

расањиви се, повр.; в. расани се

расвѣсти се, повр., У ратно време Бугари једну јесен стрѣљају шѣс човека из Врбóвац, али један није био убит, него се само онесвѣстио, па кад се расвѣстио, одвуче се некако до његову појату, па га његови одвезу у болницу у Зајчер и тамо му излече рапе и остао је жив.

расвешћување, с.; в. освешћување

расвешћује, прел., освешћује. — Кад Немци некога нашега човека онесвѣсте с ббј, расвешћују га сас студѣну воду што му сипују наглаву и полѣвају га гẽ стигну, па кад се расвѣсти, поново га ударе на мýке док траје душá у човека.

расвешћује се, повр., долази свести, враћа се свести. — Кад опáзе да се те́жак рањеник расвешћује, огреје и на́да да ће да оста́не жи́в.

расви́ри се, повр., почне да свира, свира увелико. — Шта́ си се расви́рио ка́ј да си по ђвце?

раска́пље се, повр., дозри, презри. — Од ово́ јакó сунце праске узреле, па се раскапа́ле.

раскаса́пи, прел., исече на парчад. — Шта́ си ова́ко раскасапио ово́ месо, зар ни́је било бо́ље да си га исече́о на сушени́це, па да ти се осу́ши на мо́тке над огњи́ште?

раска́шка се, повр., размекне се, размекша се. — Све́г почео да се то́пи, па се по́зем (по земљи) раскашка́ло, не мо́же да се мрдне од бла́то.

раска́шка се, повр., фиг., размази се. — Кад се дете́ту одви́ше уга́ђа, оно се раска́шка и напра́ви се на ма́зу.

раскваси́, прел., залије водом или другом течнóшћу, освежи нечим укусним. — Пружи́ му једа́н режа́њ од лубени́цу да си раскваси́ уста.

раске́њка се, повр., разболи се (мало). — Њи́но дете́ се не́што раске́њкало, не знају шта́ му је, мо́жда је ове́бло.

раскисне́ се, повр., омекша се у води, на киши и сл. — Де́, не бђ́ј се, ако те ма́ло увати́ киша, не́ћеш да се раскисне́ш!

раски́шка се, повр., размекша се. — Чи́м удари́ киша, по пу́товима се раски́шка, па кад изи́ђеш из ку́ћу, вода́ и бла́то ти уи́ћу у опáнци, и не вре́ди ти ни́шта да па́зиш ге́ га́зиш.

раскласа́, непрел., искласа, пусти клас. — Њи́ве раскласа́ле, па мили́на да се гле́да кад ду́не ве́тар преко њи́; жи́то се талáса ка́ј голе́ма ре́ка.

раскло́па, прел., расклима. — Ко́ла му оstarела́ и расклопа́о и коли́ћни, па мо́ра кова́у да и потегне́.

расклопу́је, прел., расклима(ва). — Ка́ко, бре́ сýнко, ни́шта н'уме́ш да чу́ваш, да не́што не расклопу́јеш, да ти не́што ма́ло ви́ше потра́је?

расклопу́је, прел., раставља, разваљује, растура. — Ћма́ војни́ци што с завеза́не очи́ знаду́ да расклопу́ју митра́љез.

раскопува́ње, с., гл. им. од раскопу́је

раскопу́је, прел., раскопава. — И са́д поне́ки раскопу́је зе́мљу у на́ду да на́ђе ћуп с ду́кати.

раскрућа́ се, повр., раскрупња се. — Поне́ко дете́ се роди́ ситно́ и ни́какво па по́сле, кад порасте́, и узне́ да оре́, да ко́па и да иде́ у грёде́, да трчи́ на све́ стране́ од у́јутру до увече́р, раскрућа́ се и бу́де му́ж ка́ј сви́ дру́ги.

расмрди се, повр., рашири се смрад. — Штá се тó расмрдéло у вáшу сóбу, да се није нéко мáче испогани́ло испод крéвет?

распаси́т, -а, -о, распасан, неопасан (тканицама, појасом). — Штó идеш распаси́т на рабóту; знаш ли да ћеш да се уквáриш, па ће пóсле да бóде јáо и лéле?

распéкља, прел., одвеже, распетља. — Понéшто завезу́ју на лáк чвóр, да лáкше распéкљају.

распéкља, прел., расправи. — Зар није бóље да óни што имају између њи́ распéкљају сами́, нé да иду по сýдови?

распéти, прид. (само м. р.), разапет; само у изр.: Распéти пéтáк, Велики пета́к. — На Распéти пéтáк чине (фарбају) јáјца (перáшке) за Вели́гдан.

распи́здри се, повр., погрд. расплаче се (почне да) цмиздри. — Штá ти би́ да се распи́здриш пред овóлки љóди?

расподе́ли, прел., подели, распореди (имовину наследницима). — Јучéр није имáло довољно за јéло, па су старéшине расподе́лиле сви́ма по мáло. — Нáј бóље је да чóвек, кад остарí, свé што има расподе́ли на сiнови и ћéрке док је жíв, да се не свађају кад ўмре.

расподељу́је, прел., дели, распоређује. — Домаћи́н ўвечер расподељу́је штá ће кóј од кућани јутре да рáди.

распола́га, прел., располаже, одлучује, одређује. — Кад је Бóгој Жíкин остарéо, није ништа располагáо, прéдао је сiну да распола́га, а он је ўзео да чу́ва бвце.

располагáње, с., господарење (имовином, временом и др.). — На туђу имóвину не мóже нíко да има располагáње.

располагáње, с., осећање ведрине, задовољства, расположења. — Располагáње је пóмоћ у сваку бóлес.

распола́га се, повр., осећа се ведро, теши се. — Кад је бблан, чóвек трéба да се распола́га, да би му ббљка прé прóшла.

распопéвају се, повр., распевају се. — Чíм сўнце изгрéје, пíлићи се распопéвају, па лўгови јéче од њíпу попéвку.

расправка, ж., расправљање, свађа. — Нéћу да чу́јем нíкакву расправку, него се обу́вајте, па идите у шкóлу, да се не задóцните.

распршти́, прел., растури, разнесе. — Вучку есплодíрни кóршум распрштéо члáнак на дéспу нóгу, и није мóго да иде с óдред, него га остави́ли у једнó сéло док му не зарастé рáна.

распуди, прел., растера, разјури. — Што не распудиш те мајке и пцету, да ти не једу леба пабе?

распуштеник, м., разведен човек. — Понеки остане распуштеник цео век, али то није лак живот.

распуштеница, ж., разведена жена. — Кад распуштенице остану деца, она се мука уда по други пут.

распушти, прел., запусти, испусти. — Нису се довољно бринули за децу, па и распуштили, и сад не знају шта да раде с њи да и доведу у ред.

растегљи, прел., растегне, развуче, издужи, истегљи. — Крава вукла, вукла поводњик, па га растегљила и доватила и ижваћала једну кошуљу од конопац, па сад није за ништа, не може да се закрпи, него мора да се баџи.

растегљи се, повр., развуче се, растегне се. — Кад је обуо нове чарапе, биле су кратке и тесне, али се после растегљиле на ноге и сад и лако обува.

растреска се., повр., испуца се, распукне се (на много места). — Лети, кад највеће големе врућина, гола земља се растреска кај церова корка, па никаква киша не помогне до ујесен да пукотине нестану.

растрза се, повр., ради много, ради на више страна, растрже се. — Док је млад, врџан и сирома, човек се растрза на све стране, а кад остари, не може да трчи и ради кај млад.

растри, прел., уклони делимично ограду од трња. — Кад си ми растрио ограду, што ју ниси па затрио, да не улазе свачије овце у њб и да ми праве штету?

растрче се, повр., потрче (на разне стране). — Пред свадбу сви из род дошли у мадожењину кућу и растрчали се да набављају и спремају што треба за свадбу.

расукује обге, прел., развија коре за питу. — За сваки светак Љубица је расукувала обге и правила гибаницу.

расуче, прел., развије (коре за гибаницу). — Љубичини унуци су највише волели кад и баба расуче обге и направи и увијанку (гибаницу у којој је свака кора посебно увијена). — Неке жене не знају да расучу обге да и се не цепају.

расфрља, прел., разбаца. — Зими Богој ујутру расфрља лисничовину на овце, па бежи у собу да се греје узогањ.

расфрљује, прел., разбацује. — Кад се увечер свукујеш, немó дрје да расфрљујеш куд коју, на ујутру, кад трéба да се обучеш, да не знаш гè ти је штá.

расчорља, прел., рашчерупа, раскине, измеша, измути. — Штó ниси лéба љуцки исéо с нòж, него си га расчорљао и здробио и направио трóје свúд рéдом?

расчује се, повр., разгласи се, рашчује се. — Кад се Миланка Галина удала у Мирово и однела у мираз две илјаде бáнке, тó се расчуло по свá сéла.

рафија, ж., врста лика за везивање винове лозе. — Кад нису имали рафију, лóже су везували с лóку од липу ел' од брèз.

рапавти се, повр., расцвета се. — Мрсољак се упрóлећ рапавти нáј прè, док јóш није окопнeо сáв снèг.

рацепи, прел., расцепи. — Рацепи ми нéко дрво, да залóжим óгањ и згрéјем вóду и умéсин лéба.

рацепи се, повр., расцепи се, распукне се. — Ако се сýрове дáске држé на сýнце, óне се рацепе и испуцају, па се направи штéта.

рачвари се, повр., разгреје се, озноји се. — Измáкни се мáло од тá óгањ, видиш кáко си се рачварио.

раче, с., дем. од рáк, рачић. — Док жéне пéру вóну на Мирóвштíцу, мýжи с кóш навађају рíбу и рáчићи, па залóже óгањ и свáре дóбру чòрбу.

раченце, с.; в. рáче

рачорља, прел.; в. расчорља

рашири се, повр., распростре се, заузме много простора. — Овí мýжи се раширили прекај óгањ, па жéне не мóж од њí да спрéмају вечéру.

рашит, -а, -о, трп. од рашије, рашивен. — Дéца се кáче по дрвèће, па и свé рáшите ногáвице на панталóне.

рашљóпа, прел., погрд., рашири, спљеска. — Вíдој Стојáнов свáкога задéвао, па му нéки рашљóпао нòс.

рђавштíна, ж., зло, порок. — У њéга је свáкаква рђавштíна: нèће да рáди, пíје, пуши, скíта.

рђóсан, -а, -о, трп. од рђóше се, болешљив, нездрав. — Од кáко га знáм, óн је бíо свé нéшто рђóсан и нíкад нíшта нíје радéо.

рђоше се, повр., разболи се, оболести се. — Сјада Грџдин се рђошао једну зиму, кад је на савца улетео у поток, на му се ноге згрчиле и није могао да оди цео век.

рѣбие, прел., наплати скупо, глоби, огули. — Немó од њега ништа да купујеш, бн ће да те рѣбие кај нико.

ребранце (и: ребранце), с., дем. од рѣбро, ребарце. — Омршавео, па му се виде ребранца испод кожу.

рѣбри се, повр., противи се, супротставља се, обрѣцује се. — Дóкле ће она све нешто да се рѣбри и све нешто да ју није добро?

рѣдом (и: рѣдом), прил., свуда; по реду. — Јучѣр из óпштину зашли рѣдом по куће и рѣде да се извóзи камен на пút.

резанице, ж. мн., (јд. резаница), тарабе, даске и сл., начињене резањем (тестером) на стругари или ручно. — Дѣлане тарабе неће да се лóме, а резанице се лáко лóме.

резѣтла, ж., бот., резеда (цвѣће), *Reseda lutea*. — Резѣтлу неке жéне тóрају у слáтко, да и мерише, а неки мисле и да је лековита.

резилук (и: резулук), м., тур., брука, срамота. — Од његов резилук сви у његову кућу црвенé.

рѣзница, ж., стругара, стружница. — У Извóр нѣма рѣзница, па људи за резање дáске и лѣтве мóрају да иду у Јáбланицу, Боговиње и Пóдгорац.

рѣнде, с., ручни струг за дрво. — Његов баштá је сáм правио дрво за рѣнде, сáмо узне готóв лис.

рендисање, с., стругање, дѣлање рендетом. — Деда Дуле, док је мóго, стáлно је нешто правио с рендисање у ладовину под ора.

рѣп, м., фиг., дугачка облица која спаја осовине волујских кола, срчаница. — Дѣца воле да потрчé по кола и да сѣдну на рѣп, да се вóзе.

рѣпчи се, повр., сили се, прси се. — Немó да се рѣпчиш, да ти се смѣју људи.

рѣтак, -тка, -тко, редак. — Рж пролѣтос посејао у сувó орање, па му нико рѣтак.

рибица, ж., дем. од риба, фиг., кришка качамака. — Тврдо замѣтен качамак исѣчу с кучињав конач на рибице, па испечу суву паприку на жар, стрљају ју и посóле, па квáшају с качамак и јѣду преко пóсти.

рибник, м., рињак. — Сáмо Милосав Лилкин је неки пút уз колибу у Пљешевац имао ребник, али се не зна да л' је имао и рибу у њега.

риње, прел., чисти лопатом свињац, шталу и сл. — Кбј зна од кад ниси ринуо шталу, крава ти лежала на балегу, па се улепиле; иди па изрини шталу и очисти краве с чешагију.

рипање, с., скакање. — Маните, децо, то рипање, видите колку сте прашину подигли, иде овамо на јело.

рипи, непрел., скочи. — Сви његови рипили на њега да узне Живку, и он пристане, иако му није било по вољу.

рипка, непрел., дем. од рипа, скакуће. — Кад се отопли, жапчићи стану да рипкају по песаку прекај реку.

рипка, ж., зоол., дем. од риба, рибица. — Љупче уватио на удицу неколку рипке.

рипче, с., дем. од риба; в. рипка

рита, прел., удара ногом (коњ, крава, човек). — Одавно, кад су људи служили војску у коњицу, понеки је од коња што је ритало и погинуо.

рита се, повр., фиг., нема. — Ритају се паре у њега (Он нема пара).

ритне, прел., удари ногом (коњ, говече, човек). — Бађав крава напуни бакрач с млéко кад га на крај ритне, па га исипе (Изр.).

ркне, прел., удари. — Синоћ се неки побили у Чедину мејану, па неки ркнуо Мијајла и оборио га на зéмљу.

рколак, м., слуз која се избаци кад се неко усекне (изрче). — Није уљудно да се изрче рколак гè је кому дошло.

рџ, м., (јак) плач, плакање на сав глас, кукњава. — Што ли Гитина деца ођутрос рано нададоше неки рџ по њину кућу?

ровање, с., (гласно) плакање, кукњава. — Ене ју Коса, иде по пут, а дете ју пред њо надало ровање што га разбудила рано да иду на појату.

ровит, -а, -о, несигуран; слаб; мек. — Снег се топи, путови су ровити, није ни за кола, ни за сана, није за нигде да се иде. — У прво време по рат све је било ровито: на све стране згаришта и скротине, нигде ништа нема, па, полак, полак, све је па дошло на своје место.

рџне, непрел., јукне, закука, зајуче. — Дина сво јутро, мало, мало па рџне, мора да је много болан и не може да трпи болеш.

рџне, непрел., фиг., увиди да је згрешио. — Миливој ће да рџне, али ће да му буде доцкан.

родљак, м., рођак. — У Мирово и Јабланицу су имали пуно родљаци, али су се од њи одродили, а млади се и не знају.

рокма́, м., лакомац. — Рокма́шу ни́кад ни́шта ни́је до́ста, све́ би да од не́кога не́што дова́ти, да о́тне.

ро́че, с., дем. од рѣг, рошчиѣ. — Ру́жиному ја́рсту по́чали да расту ро́чиѣи.

рубинка́, ж., дем. од руби́на [пронешена (ношена) кудељна кошуља]. — Преко недељу, кад иду на рад, но́се рубинкѣ, а у све́ци и недеље́ обучу́ но́ве кучи́наве кошу́ље с та́слице на рукави́.

рудинка́, ж., дем. од руди́на (њива на сувом и посном земљишту). — На њи́ну рудинку́ сеја́ли су рјж и ова́з; та́ жи́та ува́те вла́гу упролећ и узре́ док јо́ш не осво́ји ле́то, а куку́руз не мо́же да опста́не на руди́ну ако му се ки́ша не нао́ди че́сто и преко ле́то.

рука́: Изр.: од сва́ке ру́ке, разноврстан, свакакав. — На пи́јац у Бо́љевци прода́ва се грнчари́ја од сва́ке ру́ке: грнци, ђувѣци, ко́ндири, ку́пице, пани́це, сакси́је.

рукави́чке, ж., дв., (јл. рукави́чка), дем. од рукави́це, рукавице. — Ма́ти испле́ла дете́ту рукави́чке, да му не зе́бу ру́ке кад иде у шко́лу.

ру́пичас, -та, -то, са рупицама (као напр.: чипка, мрежа). — Од пре́ не́ку го́дину младе́ же́не и дево́јке но́се ру́пичасте ча́рапе.

ру́си, прел., труни. — Ми́ши но́ћу о́де по това́н и ру́се непóкрити судо́ви с во́ду.

ру́си се, повр., труни се. — Ју́лка је ода́вно бе́ли бакрачи́ с во́ду покрива́ла с сукнени за́сторци, да се не ру́се.

ру́чка, прел., деч., једе. — Ба́ба ти испе́кла јајце́ у пе́пе и ољушті́ла га, све́, узни па ру́чкај.

ршница́, ж., ручна справа за млевсење соли. — Дани́лови нису́ има́ли ршницу́, па су сѣ туца́ли с прта́к у чу́тору.

С

сави́ња се, повр., свиће, свањује. — Ова́ ноћ ми се о́дужи кај го́дина, ка́д ли ће да по́чне да се сави́ња?

сага́њи, -а, -с, садашњи. — Од сага́њи све́т не мо́же ни́шта да се ску́та. сага́шњи, -а, -с; в. сага́њи

сажва́ћа, прел., сажвака. — Ћма лако́ма де́ца, па не сажва́ћају што је́ду, него се нагу́тају на брзи́ну, и по́сле и боли́ меши́на.

саживе́ се, повр., спријатеље се. — Њи́ни ста́ри се саживе́ли ода́вно, па се и мла́ђи сла́гају и пошту́ју.

саживе се, повр., ступе у интимне односе, спаијају се. — Његова жена се саживела с некога из село, па чим ју муж мрдне негде, та ете ти га на њојна врата.

самка, прил., деч., хип., сама. — Ти си самка, ћеро, па си узела да милујеш маће.

самовољник, м., добровољац (у рату). — Часлав Даринкин је био самовољник и погинуо је на десет дана пред крај рат.

самовољник, м., својвољник, тврдоглавац. — Самовољници мисле да су нај паметни, али нико није најпаметан, и од нај паметнога најје се неки по паметан.

самовољница, ж., својглавница, тврдоглава жена. — Самовољница доцкан увиде да није добро што су самоглавне.

самоучки, прил., као самоук. — Кад је требало Најда Никодијин да иде у школу, био је рат, па школа није радела, и он је, кад је прошо рат, самоучки научио да чита и пише и да рачуња, и био је по писмен од много кога што је ишо у школу четири године.

сандученце, с., дем. од сандук, ковчежић. — Одавно су ђаци имали дрвено сандученце за плавези, писаљке, гуме и пера и носили га у школу у торбичићи.

сантим, м., сантиметар. — Ноћас је нападао снег за десет сантима.

санћим, прил, тобоже, као да. — Он санћим рече да ће да ни пође јутре да бремо у Сџнци.

сасве (сас све), предл., заједно (са). — Дала му грђзе сасве крошњу.

сасири се, повр., згруша се, стегне се (крв). — Милош се посеко по руку, па му се крв сасирила и рана му се засушила, па га и не боли.

саситни, прел., уситни, прекопа мотиком изриљано земљиште за градину (повртњак). — Кђј је градину изриљао јесенас, сад неће да треба да ју саситни, мраз је саситнио земљу кај брашно.

саситњује, прел., ситни. — Неки прво наведу риљање, па га тад саситњују, кад се мало одмекне од воду.

сапеди се, повр., стече се, слије се течност из неког опраног суда, искапље вода из опране тканине. — Синоћ сам оставила опране дреје на мотку и ноћас се из њи сапедила вода, па ћу да и турим на плот да се сунше на сунце.

сацећује се, педи се. — На Прокопље подрежу трмке, па туре саће у тепсију да се сацећује мёд из њега.

свѣзе, прел., одвезе (негде ниже или на скуп). — У четвртѣк ћемо да свѣземо дрва на пијац, да продамо, ако се нађе неки да купи.

свѣтац, м., слава, крсно име. — У Извѣр скоро половина сѣло има свѣтац Светога Никóлу.

Свети Андреја, м.; в. Мѣчин дан

Свети (А)ранђел, м., Свети Архангел Гаврило, црквени празник 26. јула. — На Светога Ранђела је лѣтњи панађур у Бóљци.

Свети Врѣч, м., црквени празник 14. новембра. — Свети Врѣч је скоро увек бео (са снегом).

Свети Сáva, м., црквени празник 27. јануара. — Свети Сáva крши сáна [због великог снега (Изр.)].

свѣтѣтељца, ж., свѣтица. — Наша баба Жíва је билá дóбра и мученица кај свѣтѣтељца, и сви смо ју тако волѣли и поштовали.

свећѣчка (и: свећѣћка), ж., дем. ни од свећá, свећница. — Упáли свећѣчку па íди у подрум и нато́чи дѣде мáло ракѣју, да íма за вечѣру.

сви́лица, ж., дем. од свилá, свила. — Мóре, да вѣдиш онá нáш кукурúчић кáко се оправѣо од послѣдњу кѣшу, па и сви́лицу пóчео да пушта.

свињáрка, ж., жена, девојчица која чува свиње, свињарица. — Свињáрке су обично девојчице које чувају свиње да пасу трóскавац прекај пúтовни и пáзе да не начíне неку штѣту.

свињѣшина, ж., свињѣтина. — Зíми, кад пó не рáде, јѣду свињѣшину, а лѣти сáмо кáд-кáд свáре по неку кокóшку.

свѣрка, непрел., звиждуће. — Ё л' тебе свѣрка јѣдан на вракѣицу, и кóј ти је тó?

свири́ија, м., онај који звиждуће. — Дѣ, брѣ, свири́ију, стáни мáло, да провѣрѣвимо нешто.

свири́ика, ж., жена, девојчица која звиждуће. — Вѣдиш ли тѣ, свири́ико, да ти бвце отóше у Дани́ину пчени́цу?

свѣ, зам., с. р. од сáв, све, цело. — Кад регру́ти полáзе у вѣјску, збѣре се свѣ сѣло да и испрáти.

свр́до, с., (мн.: свр́да), сврдао, бургија. — Одáвно су и Цѣгани правѣли свр́да, а сáд и правѣ сáмо фáбрике.

свр́ћа, непрел., сврáћа. — На Мари́анову коли́бу у Крњени́цу нѣко нѣје свр́ћао зáто што је у лúт, па се и не вѣди од пúт.

свакување, с., свлачење, скидање (одеће). — У рат нема свукување кад се воде борбе, него само понеки пут, на ширину, кад се може.

свукување, с., спуштање. — Кад је Радоја Божићинога притисло дрво, више нису ни мислили на свукување дрвеће што су посе

кли, него су само Радоја одвезли у болницу.

свукује, прел., свлачи, скида. — Љупчин браник у Главницу је устрану, па кад посече дрвеће, морају да га свукују низ брег на пут, па тад да га товаре на кола.

свукује се, повр., свлачи се. — Свукуј се, па легај да спаваш, јутре ћемо да се дигнемо рано и да по ладовину почнемо да косимо.

свџте, прил., тур., први пут. — Није ти свџте да идеш у Јабланицу, знаш пут, па иди, шта има да се мислиш?

седамнаес, бр., седамнаест. — Љупчин деда је радио „на камен“ (у каменолому) кад је имао седамнаес године.

седџе, с., нерад, беспосличење, седење. — Људи у село лети немају време за седење ни у недељу, ни у свџтак, него раде сваки дан, да увате летину.

седџе, с., седељка, посело. — Нега звала жена на седење, па ћемо и ми да идемо.

седина, ж., оседелост (косе, браде). — Кад човеку прођу четерес године, почне да добија седину у косу, па после и у браду.

седла се, повр., допушта седлање (коњ). — Ни се седла, ни се јаше (Изр.).

секач, м., гвоздено сечиво за сечење лима и других ствари од гвожђа. — Секач је кратко целџо, истањено на један крај, да може да сече, а на други крај тупо, и у њега се бије с чука.

секира, прел., једи, жалости. — Немó да ми причаш свашта, не би тела да ме секираш.

секира се, повр., једи се. — Били су сиротиња, и матери се секирала данас, секирала се јутре и оболестила се, па је сад рђаво за сви.

секирација, ж., јад, јед, ојађеност. — Од секирацију може и болес да се добије.

сџлце, с., дем. од село, (мн.: сџлца). — Луково је сџлце испод Ртањ, на пут за Пáраћин.

сџстрична, ж., сџстричина, кћи сестре. — Његову сџстричну су удали у једно село у Морáву.

сџца, прел., вуче, трза. — Немó да сџцаш, ниси из Јабланицу (Изр.).

сецало, с.; в. секач

сецање, с., вучење, трзање. — Није чудо што је свиња с то́лко сецање прекинула коно́пац и отишла у штету.

сецање, с., потрзање, неприлика. — Волим да дам све што сам дужан сви́ма, да немам сецање с никога.

сеца се, повр., обрецује се; опире се. — Немó да се сецаш, да не буде горе за тебе. — Дóста си се сецао, де, једанпóт уради како ти кажу људи, па нек буде штá буде.

сецне, прел., тргне. — Затвóр на њи́ну ку́ћу је сла́б, треба са́мо да сецнеш ква́ку и да се вратá отвóре.

сецне, прел., резне, одсече. — Сецни ми ма́ло од ту́ јабуку, да ви́дим каква́ је.

сецне се, повр., тргне се. — Кад су се вр́ћали из шко́лу, Радо́јев па́с се сецнуó и одвезаó се, па искочиó на пóт и удавиó Бо́шка за бутину.

сечење, с., сеча. — Упролећ, кад узне да зелени́ шума, нѐма ви́ше сечење у њó, не даду́ шумари́.

сечиво, с., општрица, алат за сечење. — Некад су свá сечива (секíре, секíрчићи, ножеви, листови од ренди́ћи) остри́ли на ка́мене плóче.

си, зам., себи. — Їди у лóже, па си набери грóже и понеси си у кро́шњу, да има́ш кад ти до́ђе ћев (во́ља).

сивка, ж., сива крава, сиву́ља. — Сивке су биле рѣтке, нај ви́ше има ша́рке.

сивкас, -ста, -сто, сив. — Њи́н сивкас би́к сма́ко ула́р, па оти́шо у дѣтелину, па се напáсо и ћаó да ли́пче и јѣдва су га не́како спаси́ли.

сивци́, м. мн., (јд. сива́ц), бот., врста крушке. — Же́не изре́жу сивци́ кад узре́ и нани́жу на ве́нац, па оста́ве да се осу́ше за зи́му, и та́д од њи́ ва́ре сла́тку чо́рбу.

сивча, м., сив во, сив бик, сивоња, сивац. — Кад порасте́ још ма́ло, сивчу́ ћемо да пре́жамо, да се на́учи да вуче́.

сигура́ција, ж., осигурање, сигурност, тестамент. — Немó ти да има́ш мло́го сигура́цију у њѐга да ће да учини́ што ти ка́же. — Кад чо́век остари́, а нѐма нико́га сво́јега, мо́ра не́кому да да́ сигура́цију од има́ње, да се брине́ за њѐга док је жи́в.

сигурне́, комп. од сигурно, сигурније. — Мло́го је сигурне́ да се посе́је јесѣ́нка, не да се у́пролећ се́је про́лећка, кад мо́же да буде́ и су́ша, па да про́лећка не никне́ како́ треба.

си́ка, ж., зоол., хип., коза. — На́ша си́ка у́век о́кози по два ја́рета, а по́некад и три́.

си́к(е)-си́к(е), узв. за вабљење козе. — Си́к(е), си́к(е), до́ђи да ти да́м да брстиш шу́му од брѣ́з!

си́куглија, м., тур., погрд., силеџија, насилник. — Ла́ко је не́му да се пра́ви си́куглија према же́не и де́цу, него не́ка про́ба да полети́ на не́кога чо́вска; па ће да ви́ди ка́ко ће да прође́.

силе́ње, с., хвалисавост, уображеност. — С то́ не́гово силе́ње досади́о је на це́о све́т, док се на́ђе не́ки да га удеси́, па да па́нти.

си́ли́на, ж., јачина, моћ снага. — У ра́тно вре́ме авио́ни пуштíли две́ бо́мбе на кра́ј се́ло, и од њíну си́ли́ну погину́ле су две́ же́не на педесéт ме́тра од ме́сто гд́е су па́дле бо́мбе.

сими́тајка, ж., векница од белог брашна. — Де́ца нису́ тражи́ла ни́шта уз сими́тајке, и поје́ла и она́ко, са́мо њí.

си́њи, прел., ставља рубље у си́нјло (вешплав). — Не́кад су же́не си́нјле кошу́ље, да и бу́ду по́ беле́, а сад и не си́ње.

си́њи се, повр., плави се, модри се. — Ле́ти, кад је ве́дро вре́ме, Ћтањ се си́њи издале́ко, па је ми́ли́на да се чо́век нагле́да.

си́пкавица, ж., бот., врста крушке. — Си́пкавице сти́зају поткра́ј ле́то, со́чне су и сла́тке, па се де́ца оти́мају за њí.

си́ренце, с., дем., хип. од си́рење. — Де́цо, ту́рите си у застрúт си́ренце ко́лко ви тре́ба за данас по́ бвце.

си́риња́вка, ж., хлечич са сиром. — Баба Ми́лица је умеси́ла си́риња́вке уну́чету да понесе́ у шко́лу.

сирови́ца, ж., (махом мн.: сирови́це), сирове цепанице, сирова дрва. — Ове́ тво́је сирови́це ће да бу́ду до́бре за о́гањ за дру́гу зи́му, кад се осу́ше на́лето.

си́рома́шко, м., сиротан, сиромашак, сиромаш. — Отка́ко га зна́, би́о је си́рома́шко, али по́штен и че́сти́то је живе́о до кра́ј.

си́роти́ња, ж., сиротица. — Ђте, деси́ло се да се и је́дна си́роти́ња у́дала у га́здинску ку́ћу.

си́роти́ња, п. и., сиромашан. — Док је би́о мла́д, Бо́жа је би́о си́роти́ња, али је би́о вре́дан и по́штен, па је направи́о ку́ћу и сте́ко и дру́го што му тре́ба за жи́вот.

си́роту́је, непрел., живи оскудно (сироти́нски). — Има до́век да си́роту́јеш кад ниси́ те́о да ра́диш у мла́де го́дине.

ситначак, -чка, -чко, дем. од ситан, мали, невелик. — Њина деца су ситначка, али здрава и добра.

ситнићар, м., цепидлака. — Ситнићара омрзну и његови у кућу.

ситнићари, прел., обраћа пажњу на безначајне ствари, цепидлачи. — Кoji ситнићари, много пут пропушти крупне ствари, па си начини штету.

ситнићарка, ж., жена која ситничари (обраћа пажњу на безначајне ствари). — Њојне снаје се чини да је њoјна свекрва ситнићарка, па се понекад споречају.

ситниш, м., ситнина, ситан новац, ситно. — Пребрђо ова ситниш да видиш колико има.

ситноликас, -ста, -сто, (особа) мала (ситна) лица. — Живко Радојев довео ситноликасту и високу невесту.

ситос, ж., засићеност, ситост. — Од млéко нема ситос.

сјури, прел., најури. — Сјури биве у кошару и запни и, па иди на кладанац да заватиш воду.

сјури, прел., набије, забије. — Једну годину у Лекину мејану се напили Ратке и Видој, па Видој сјурио Раткету нoж у слабину.

сјури се, повр., стрчи низ брдо, сиђе. — Наши војници се сјурили у поток да се заштите од немачки мéци.

скабља, прел., среће, сусреће. — Лилка се дизао тавнином и никога није скабљао по пут за Пљешевац.

скака, непрел., скаче. — Свака сврака на два крака (Изрека за вежбање у брзом изговарању).

скакне, непрел., скочи. — Нико није мoго више да скакне од Благоја на једну ногу.

скапилиће, непрел., скичи (псето). — Кад неки удари куче с тојагу, оно скапилиће од болеш.

скара, прел., изгреди, укори. — Башта скарао дете што није напојило говеду па се расплакало и нико не може да га умири.

(с)кара(ју) се, повр., (по)свађа(ју) се. — Кад су се Милева и Гита скарале, нису вреви́ле за много и једва су и измирили њини мýжи.

склепа, прел., уради површно, алкаво, невешто. — Мита Ванкин склепао Богоју цибан и лулу за казан, а понекад је и свирio у кланет.

скованцoше се, повр., стврдне се (јакo). — Опанци му били мoкри, па се од жегу скованцoсали и не може ујутру да и обује ако и не потопи у воду да се прекoвноћ одмéкну.

сковитла, прел., зграби, шчепа. — Чим је изио из кућу, у тавнину налете на њега двојица непознати, сковитлају га и вежу, па га одведу кој зна куда.

сколомонија, ж., ш., паправа. — Илија Талáбић је знао да прави свакакве сколомоније.

скорањи, -а, -е., скорашњи, од скора, свеж. — Ако ти није скорањи ова леба, немó да ми га даваш, нéмам зóби за тврд леба.

скорашњи, -а, -е; в. скорањи

скра (скр-а), прел., сруши, обори; потроши. — Како си скрао ове грёде, знаш ли да су мóгле да ти полóме нóге? — Шта су они скрали за унукину свáдбу, тó не мóже да се изброји и измéri.

скра се, повр., сруши се. — Баба Живина кућа би и сад трајала да ју нису развалили за дрва; кућа је била у јелóве грёде и не би се скрала ни за стó гóдине.

скра се, повр., погрд., легне. — Преско лéто људи се мlóго пóт прекóдан тóлко премóре да увечер и не једу, пego се скрају на кревети и заспе.

скрај, предл., на крају, украј. — Њина кућа је скрај, иза нó је шума.

скрајници, м. мн., (јд.: скрајник), крајници. — Одавно су детету, чим се роди, бабе с прсти кидáле скрајници.

скраћување, с., скраћивање, смањиване дужине. — Кад се отидне у вóјску, нéма скраћување, сваки мóра да одслужи његов рóк.

скраћује, прел., смањује дужину. — Није требáло да скраћујеш панталóне, мóго си да и сáмо мáло подигнеш, па би ти биле тамáн кад мáло порастеш.

скраћује се, повр., смањује се. — Не волим кад дáнови пóчну да се скраћују, а нóћи да дужају.

скрка, прел., сломи, поломи, скрши. — Нé зна се брóј кóлко су људи скркали кóла по пóт од понóрску ћуприју за Пóнор, тóлко је тамó пóт лóш: иде узбрдо, извртан је и све сáм камен.

скрује (скр-ује) се, повр., руши се. — Ограђа од плóт мáло потраје, па пóчне да се скрује (скр-ује), ако се плóт не покрије сас слáму.

скрца, прел., фиг., погрд., гунђа, кори. — Ако мóжеш, учини ју по вољу, да ти не скрца.

скрцало, с., погрд., гунђало, особа која се стално жали или некога грди. — Од неко времé бн се направио на скрцало, и све му нешто није дóбро.

скрџка, прел., погрд., потроши, проћерда. — Што наследили од старѣ свѣ скрџкали, па сад служе по свѣт.

скрџкање, с., шкрипа(ње). — Ноћу, кад дуне вѣтар, чује се кад-кад скрџкање у ступови на стар ора; то вѣтар наваљује на њѣ, па они скрџкају.

скрши се, повр., сломѣ се. — Последњи снѣг био југов и тежак, па притисо воћке и грдне гране се скршиле испод њега.

скукуљи се, повр., згрчи се, свије се, скупѣ се. — Шта си се скукуљио, кај да си се смрзео усред лѣто?

скући, прел., стекне, заради, прикупи. — Рајне умрео мѹж рано и остала с дѣте, па сачувала што су имали и скућила још понѣшто, очувала дѣте и оженила га и сад живе добро.

скући се, повр., окући се, занима се, стекне имовину. — Лазá Мáрков имао три сина и дао свакому његов део, и сви су се скућили, и свѣ би било добро да двојица нису погинули у српско-турски рат и оставили по три сирочета.

скупчање, с., цвиљење пса. — Чује се некакво скупчање на пут, изиђи да видиш да не скупчи наше куче.

скупчи, непрел., цвили (псето). — Што не одвѣжете онѹ куче бар ноћу; ноћас млого скупчало, не могу да га слуша́м да то́лко скупчи.

скупча, прид., само ж. р., скотна (кучка). — Владина кучка па скотна; шта ли ће да раде с то́лку шцѣту?

славѣње, с., слављење крсног имена (славе). — По ова рат неки су манули славѣње, а прѣ су славили и по три да́на.

сладњичав, -а, -о, слаткаст, сладак (мало). — Има млого сладњичаве тра́ве, и батло од кукуруз је сладњичаво.

сламљача, ж., шешир од сламе. — Влајко Добросљев иде по бвце и исплетѣ сламљаче и за њега и за бапту си и за брата.

сламљача, ж., сламарица. — Лѣти, кад се оврше пченица, људи изба́це ла́нску сламу из сламљаче, па и напу́не с но́ву сламу.

слани́нка (и: слани́нка), ж., дем. од слани́на, слани́ница. — Зимѣ, кад је млого зима́, није ло́ше да се у́јутру узне ма́ло слани́нка с ле́ба.

сланѹ́ћа, ж., сланост. — Не знам ка́ко не́ки подно́се то́лку сланѹ́ћу у ђвче сирѣње.

слањѣв, -а, -о, (суд) са траговима соли, суд у коме је била со. — Ко́ј зна да л' слањѣва слани́ца мо́же да се опе́ре од сѹ, то́лко је сѹ уи́шо у дрво.

слапши, компо. од слаб, слабији. — Кад је Милан ишо у школу, био је ситан и цгољав и није имао слапше дете од њега, па се после и он истеглио и порасо.

сласан, -сна, -сно, пресладак. — За неки људи дуван је сласан, па цео век пуше.

слегне, непрел., сиђе, спусти се. — Ујесен људи накрешу лисници у планину, па кад удари снег, отерају бвце на неку појату тамо и рапе и, а кад нестане шума (лисници), слегну с бвце у село.

слегне се, повр., спусти се, угне се, скупи се, сталожн се. — Кад окопни снег, види се да се на неке мезде слегла земља; то је од мокрињу од кишу и од тежину од снег.

следени се, повр., (махом перф.: следенио се), следи се, смрзне се. — Следениле ми се руке; дај да и мало угрејем узогањ.

слѣпо куче, с., зоол., мала животиња која живи у земљи. — Од слѣпо куче људи имају голѣме мукѣ: оно рѣје испод зѣмљу и гризѣ, и јѣ, свѣ на штѣ најѣе: компирѣ, лука, рѣткѣ, рѣпу; зѣто га људи вѣрде с матику сл' с трнокѣ да га убију кај кртину.

слѣпо око, с., слѣпоочница. — Кѣске на слѣпе бѣи су тѣнке и тѣј је нај ѣпасно да чѣвѣка удѣре.

слетѣ се, повр., залетѣ се летећи. — Јѣдну гѣдину јѣстреб се слетѣо на нашу квѣчку с пѣлићи и одиѣо квѣчку, а пѣлићи су ѣстѣли и јѣдѣ смо и ѣчувѣли.

слива, ж., млада шљива (ластар) која се, украшена разнобојним плетивом, пантљикама и сл., сади уз крст умрлогѣ на дан сахранѣ. — Нѣкад су грѣбља личѣла на сливарѣ, зѣто штѣ су мртвѣма садили узглаву по јѣдну сливу.

слива се, повр., истичѣ се, тѣчѣ. — Упрѣлѣћ пѣчѣе да се тѣпи снег, па се вѣда слива нѣз пѣт прѣкај тарѣбе и ѣтича у Сѣлски пѣток.

сливица, ж., дем. од слива, бот., шљивица (ластар). — Скѣро свѣка слива, ѣко се ѣко нѣ не кѣпа стѣлно, пушта по нѣколко сливице ѣзем, ѣз жиѣе.

сливка, ж., бот.; в. сливица

сливѣвина, ж., шљивѣвина, грађѣ од шљивѣ. — Цигани, ковачѣ, сматрали су да је угљѣвѣе од сливѣвину нај бѣље за ковање, па су узимѣли сувѣ сливѣ гѣ гѣд су нашли.

слисти, прел., збрише, уништи, упропасти, потроши. — Анђѣлине свѣње уишли у Нѣгину градину и слистиѣе компирѣ. — Јучѣр

придвечер ударио јак град и слистио све што је имало зелено по поље.

сломани, прел., начини лом, неред, натрпа. — Кад дођеш с твоју децу, она ми тољко сломане по собу, да после три сата не могу да ју устрѣбим.

слошки, прил., сложно. — У свако село људи су слошки направили и подигли много шта што користи свима.

слутче, с., дем. од слуга, слушае. — Јовичини имају једно слутче из Бањско да и чува бвце и рапи краве.

алупен, -а, -о, трп. од слупи, спљоштен; мршав; гладан. — Како ли Толе чува његове бвце и ге и пасе, кад су му увечер слупене кај да нису ништа пасле?

сљушти, прел., ољушти, огули, згули. — Затрчао се, па падо и сљуштио колѣна.

сљушти се, повр.; в. згули се

смакнут, -а, -о, трп. од смакне, аљкав (у одевању). — Ђ, синко, сад идеш смакнут и како буде, али кад отиднеш у војску, нећеш да можеш тако, ће те науће на ред.

смачиња, прел., смиче, скида. — Лисје од јеле није опадало ујесен, а ђаво је тео да га смачиња, па је вртео руке у јеле и набивао у њи дренџи клинови, да се јеле осуше и да и опадне лисје, али се оне нису осушиле, него су клинови урасли у њи (в. пр.).

смака, прел., (из)гњечи (трешње, грожђе и сл.). — Како ћеш да носиш то грбје на пијац кад си га све смачкала у торбу; такво нико неће да купи.

смачкав, -а, -о, трп. од смачка, изгњечен. — Смачке прешње и грбје нико не носи на пијац.

смеј, м., брук, подсмех. — Те девојке изнели неки смеј пре неку годину и још не може да се уда.

сметѣ се, повр., смути се, помете се, збуну се, погрешу. — У суд, кад ју судија питао колко бвце имала, она се смела и једва одговорила.

смећа, прел.; само одречно: не смећа, не скреће поглед, не трепће. — Зазрео се, па не смећа.

смести, прел., намести, поставља. — Ђе га, смешти кревет у малу собу за сина што му дошо извојску.

смешпта се, повр., намешпта се, налази себи место. — Погле како се кокошке смешптају на грање на вр јабуку; лети више воле да спавају напоље, на отрадију, не у кочину.

смешпћање, с., разузимање места, смештање. — Они сад имају смешпћање по село за вечеју.

смлати, прел., обори род (ораха, јабука, шљива и сл.). — Деда ће ујутру да смлати ора пред кућу, а ви зберите ораси, да и не поједу свиње.

смотавац, м., зоол., инсект који се увија [(с)мота] у лист. — Неки смотавци се увију у голем лис, а неки у млад, па га прогризу и поједу.

смрадина, ж., аугм. од срмад; само у изр.: гадина и смрадина, гад, гадост; веома рђав човек. — Гадина и смрадина једна, гд си до сад; знаш да треба да пођемо у воденицу, да не омркнемо овде?!

смрдљиковина, ж., бот., врста биљке. — Чула је да се од смрдљиковину прави неки лек.

смрдоврана (и: смрдоврана), ж., зоол., „златна“ врана. — Перје на смрдовране је сињо-плаво (отворено плаво) и много су ретке.

смрси, прел., помрси, умрси (пређу). — Шта си ми, морј, нане, узимала чарапе из крошњу, па си смрсила плетиво и сад не могу да га размрсим?

смрси конци, прел., (изр.), убије. — Кад је био рат, неки непознати људи одвели су два момка из њино село и отад и нема нигде, мора да су и смрсали конци.

смрска се, повр., набора се. — На неке жене смрска се лице, нако нису остареле.

смрчињање, с., смркавање смркнуће, падање мрака. — Немó да чекаш смрчињање, него затвори кокошке чим полéгају, па иди на појату да помузеш краве док се још види, да не туцаш после по тавнину.

смрчиња се, повр., смркава се, пада мрак. — Зими се рано смрчиња, а доцно се савњује, па је нби година.

смучи се, повр., (дат), позли, припадне мука. — У собу биле много жене, и била врућина, па се једне девојке смучило.

смучни се, повр.; в. смучи се

снашкa, ж., сам. дем. од снаја, стричева жена; невеста, млада удата жена. — Ђне ју Душанова снашкa: дигла се рано и донела воду од бунар и сад рани свиње и кокошке.

снежак, м., дем. хип. од снег, снег. — Јучер се забелео снежак на Ртањ, скоро ће и овде.

снесе, прел., спусти, скине однесе (негде) ниже. — Снеси од тован мало ораси, да очистим за зéјтин.

снижи, прел., снизи, смањи, спусти. — Снижи мало цену, ако мислиш да се погодимо, много ми тражиш.

снoвe, непрел., фиг., ходи (по кући). — Цео дан сновем по кућу и увечер, кад погледам, па ништа нисам урадела.

снужди се, повр., сневесели се, растужи се. — Човек се снужди кад има неку брига, па не зна шта ће и како ће.

собарају се, повр., обарају се, рвају се. — на собарање може неки и да се убије, кад падну двојица назем један поврз другога, али овчари се собарају да виде кој је нај јачи.

собарање, с., обарање, рвање. — Тикомир није волео собарање, више је волео трчање и био је нај јтар од сви момци.

собори, прел., обори, скине. — Деса једно лето купи красну лампу, али ју мачка собори од астал и разбије ју.

собује се, повр., изује се, скине обућу. — Де, собуј једну ногу, да пробаш чарапе што сам ти заплела.

соје, ж. мн., (јл.: соја), рачвасто коље (за прављење надстрешница), сохе. — Кад ујесен крешу лисницу упланину, пободу четири соје, па на њи туре грање, да ноћу не спавају под ведро небо.

сојче, с., дем. од сојка, младунче сојке. — Сојке изводе упролећ само по два сојчета.

сокачара, ж., погрд., нерадница, жепа која снује по сокацима, а запоставља рад. — У свако село има по неколко сокачаре којé дангубе по сокаци, заговарају свакога кој прђе по пут и оговарају све и свакога.

сокоћало, с., направа. — Милојко извади сат из оплату, погледа и рече: „Еве, ово моје сокоћало па не ради!“ А ја му кажем: „Мани то твоје сокоћало, па гледај у сунце, по ћеш да знаш које је време.“

соленица, ж., сланица, сланик. — До скоро смо чували соленицу што је направлио деда Богој кад је био млад.

солчица, ж., дем., хип. од со, со. — Обиђи то грне с вариво, ја сам га обила, па мислим да треба да му додаш још мало солчицу.

сортира, прел., упореди. — Ђаци сортирају плавези, да виде чија је већи.

сортира, прел., среди по врстама. — Кад је обрао ораси, сортирао и на две камаре: на једну је одвојио ситни, а на другу крупни, па ће ситни да остави за њега, а крупни ће да прода.

соче се, повр., суоче се. — Оћу да се сочим с њега, да му кажем шта је учинио, а није да би прича како је њему згодно.

спазаре се, повр., погоде се [о пазару (купо-продаји)]. — Како се нису спазарили, па да му продао краву, кад зна да иде зима и да немамо рану за све три краве?

спака се, повр., омекша (и распадне се) воће. — Турила си црешне у торбу, па ти се спашкале; меке воћке се не носе у торбу, него у крошњу.

спенцури се, повр., увене. — Требало још јучер да расадиш расађу што сам ти дала, а ти си ју оставила да ти се спенцури, па сад кој зна да л' ће да се поврне и да се прими.

сперуши се, повр.; в. спенцури се

спечен, -а, -о, трп. од спечѣ, стврднут. — Што си изнела ова спечен леба, што ниси направила попару од њега?

сплашњује, непрел., спада, опада оток (отеклина). — Оток ће пре да сплашњује кад му се привијају топле облоге.

сплетѣ, прел., исплете (косу у плетенице). — Док девојче не порасте, мати му свако јутро сплетѣ косу и испрати га у школу.

сплетѣ се, повр., сплете (косу у плетенице). — Станикина Буда се ујутру сплетѣ, па нарани куче и кокошке и отидне у школу.

сплићање, с., плетење (косе). — Две девојке се баве око младевестино сплићање.

сплића се, повр., плете косу у плетенице. — Зоркина ћерка је умела да се сплића кад је пошла у школу.

спљеска, прел., спљошти. — Змију треба да бијеш у главу и да ју спљескаш главу, никако друкше.

спогоде се, повр.; в. спазаре се

спомага, прел., потпомаже, помаже. — Башта и мати спомагају децу догод су живи и док имају сапта.

спомагање, с., помагање, помоћ. — Није добро да се човек навикне на спомагање, зато што оно не може да траје до век.

спомѣне, прел., помене умрлога на даћи. — Вечерајте и спомѣнте баба Живу.

спомогне прел., помогне. — Има рђавци што неће да спомогну човека ни кад му кућа гори.

според, св., због. — Според Николу мрзи и Светога Николу (Изр.).

сравни, прел., упореди. — Моје и твоје жито никад не можеш да сравниш; ја моју њиву ђубрим сваку годину, а ти твоју не ђубриш.

сравни, прел., поравни, уклони неравнине. — Бошко сравнио они кртињци што му изриле кртине по ливаду и сад му се ливада прни од земљу.

срамеш, м., срамежљивост, стид. — Има људи што не знају за срамеш, па трче свуд гдје има да се је и пије цабе.

срамљив, -а, -о, стидљив. — Сва њина деца су срамљива кај да не живе међу људи, не вађају се ни у оро, нити знаду да играју, све се нешто срамје и свијају од свакога.

срамљивица, ж., срамежљивица, стидљивица, жена (девојка) која се много стиди. — Немој да задљваш ту срамљивицу, она попрвси чим ју неки заговори.

срамљивче, с., стидљивче, дете које се много стиди. — Мати треба срамљивчићи да изводи у људи, да се навикну да живе међу људи, па да се не срамје преко мјеру, ни то није много добро.

средсело, с., средиште села, место где се људи окупљају празником на разговор, ради игранке и где о Белим покладама ложе „ране“, ватре у спомен умрлима. — На средсело су циганске куће и кућа Радојку, грчару.

срџе дрџе, прел., скроји (и сашије) одело. — Одавно су момци давали да и срџе дрџе Живко, пинајдер из Гбрњи Бољевци.

срије се, повр., (махом м. н. срију се), опадне (опадну) у већој мери (шљиве, ораси и сл.). — Кад почну да зре, слије и ораси се преканош срију, па и људи збирају ујутру, да и не једу свиње и пцета.

срињују се, повр., (п)опадају (много) ораси, шљиве, јабуке и сл. — Ову јесен неће ораси да се срињују, пролетос и убила слана у цвѣт, па ће ујесен да буде гдје-гдје понеки ора на дрво.

срмен, -а, -о, од срме. — Кад младе пђу на оро, обучу срмено јелѣс.

срѣни се, повр., скрха се, сруши се. — Што си чекао да ти се плѣт срѣни, па после да га изново плетѣш, боље да си га потежао чим је почео да попушта, па би ти више трајао.

српковина, ж., српак (биљка). — Од српковину прѣћа се учини жутѣ, од оровину прѣно и загасно.

срубн, прел., посече до земље. — Није да су сέкли овде-онде, него срубили све што имало и оставили голу пољану.

срчен, -а, -о, стаклен (од стакла). — Одавно пеницери нису били срчени, него од артију, залепљену с тёсто.

срченица, ж., „реп“ у кола. — Срченица пролази кроз средину обе осовине и повезује и.

срчѐнце (и: срчѐнце), с., дем., хип. од срце. — Шта се разљутило твоје срчѐнце, шта му није право?

стаклѐнка, ж., флаша (од стакла). — Мачка ноћас оборила од сандук дједину стаклѐнку с ракију и разбила ју, па отишла у штету и стаклѐнка и ракија, али деду више жао за ракију, не за стаклѐнку.

ста́ложан, -жна, -жно, миран, прибран. — Кад би сви мógли да б́уду ста́ложени, ж́ивот би б́ио м́лого б́ољи не сад: б́ио би без свађу и б́ој, без з́авис и м́ржњу.

сталóжи се, повр., спусти се талог. — Понéкад из бунáр за́вате мутну воду па се пóсле не́ко врѐме на дно у бакрач́и сталóжи мутљак, а озгóр о́стане б́истра вода.

сталóжи се, повр., смири се. — Дѐ, брѐ, с́инко, сталóжи се м́ало, немó да се л́утиш, нѐма з́ашта!

ста́не, непрел., стаје, смести се, уђе. — Све тѐ чáше нѐће да ти ста́ну у ту кро́шњу. — Од не́ко врѐме л́уди не прáве сва́дбе у ку́ће, зáто што нѐма гѐ да и ста́ну тóлки сва́тови, него у зáдружни дóм.

ста́њује, непрел., стаје (ногама). — Н́ико нáпољ не прáви др́вени басамáци, да иструлѐ на ќишу и снѐг, па да не смѐ да ста́њује на њ́и, да се не слóме, па да излóми нóге.

ста́њује, непрел., стаје, смести се, улази. — Шкóла ни билá далéко, па кад у́јутру пóђемо, не ста́њујемо док не ст́игнемо. — З́ими нисмó нигде ста́нували по п́ут, да се не смр́знемо. — Њóјна дѐца су кај не́ке гладн́ице: цео дáн јѐду, нѐм гѐ и ста́њује тóлко ј́ело.

старáвац, м., старалц, татор. — Кад дѐтѐ о́стане без башт́у и мáтер, оп́штина му одрѐди двá старáвца да се б́рину за њ́ега и за њ́егово имáњс.

староврѐмски, -а, -о, старински, стар. — Рáјнин свѐкар и свекр́ва су староврѐмски л́уди, па јóш држѐ не́ки староврѐмски об́ичаји око Вод́ице, Вер́ижице, Ђурђевдан, Прóкóплѐ и др́уги свѐци.

старчетина, м., аугм. од старац, погрд., старац. — Не би било лоше да сваки доживи да буде старчетина, али неки помру млади, а то није добро.

старчурина, м., аугм. од старац; в. старчетина

стежање, с., облачење (одеће). — Какво је то твоје стежање, докле да те чекамо, не идеш на венчање?!

стера, прел., набије, утера; најури. — Стерај овце у кошару и затвори и, па иди на кладанац за воду.

стера, прел., забије, сјури. — Петар Брандушан у мејану стерáo Раткету Дариному нож у слабину и остао на место мртав.

стесне се, повр., сабију се, нађу се на мањем простору. — Кад и дошли гости, они су се за спавање стеснили у једну собу.

стесни, прел., потесни, смањи ширину, сужи, учини ужим. — Неки младићи, кад отиђу у војску, стесне шире војничке дрџе и тако се мало накипоше.

стесни се, повр., скуп се, смањи се. — Неке дрџе, кад се оперу, стесне се, па и људи тешко обукују.

стиска, прел., стеже. — Немó, синко, то́лко да стискаш ма́че, ће ти ли́пче.

стискање, с., стезање; штедња. — Неки сас стискање међу ша́ке разби́вају ора́си. — До́кле ли ће она с во́јно стискање да му́чи сву фами́лију; стиска, стиска цео век и па не́ма бо́гзнашта.

сти́ча се, повр., притиче, слива се. — Дана́с удари́ла ки́ша, па се вода из авли́ју стича́ла на пу́т и те́кла кај по́ток.

сто́, бр., сто, стотина. — Пред рет кра́ва је мо́гла да се про́да за сто́ ба́нке.

стовари, прел., истовари, скине с леђа, с кола (бреме, торбу), растовари. — Помóгни чо́веку да стовари вре́ће из ко́ла, па уиђите у ку́ћу да се огре́јете, ви́дим да сте се смр́зали.

стопа́ре, с., кован новчић од 50 пара (динарских). — У ди́нар су има́ла два стопа́рета и за једи́н мо́гло је да се купи полови́н ле́ба, а стопарѝћи, ди́нари и дво́динарке су били́ од сребро́.

стопа́рка, ж.; в. стопа́ре

стопа́рче, с.; в. стопа́ре

сто́чица, ж., дем. од сто́ка. — Ё́те, причува́јем сто́чицу ту́ј, прекај коли́бу, за да́ље ви́ше ниса́м; да помóгнем јо́ш ма́ло, док сам жи́в.

страотија, ж., страхота, ужас. — Шта су радели Нёмци кад је био рат, то је била страотија; помёнуло се, не поврнуло се.

страотија, ж., фиг., прил., много. — У Нёготин ујесен био панађур целу недељу, па дошо свет страотија.

страује, непрел., боји се, страхује, прибојава се. — Зар довек да страује од њега — дигла се и уватила свет (утекла).

страшњик, м., бот., страшњик, ситна папрат (*Ceterach officinarum*), која расте између камења на сувим стеновитим местима; верује се да лечи од страха (кађењем). — Кад неко дете увати страшњици, покаде га с страшњик.

стрвёње, с., стрвёње, растурање, расипање. — Лёти, кад се вóзи сёно, има доста стрвёње: кола закачињу у дрвёће, па сёно остаује на грање, а испада помало и по пут, али човек иде по кола, па га збира с виљу.

стрёсё се, повр., задрхти, уздрхти, устресе се, уплаши се. — Кад је чула да ју син погинуо у рат, она се само стрёсла, па стёгла срце и сүзу није пуштила пред унућићи.

стрижа, ж., стрижење оваца. — Од постриг до стрижу нема много — чим се добро отóпли, бвце се стрижу.

стрља, прел., строши, измрви између шака, саситни (суву паприку, неку миришљаву биљку и сл.). — Кад направе качамак, а немају ништа друго уз њега, испечу суву паприку и стрљају ју, па квашају с качамак.

стрњиште, с., стрниште, пожњевена њива. — Кад је кишна година, жито израсте високо, па кроз њега има и травá, и по стрњиште има шта да пасу и бвце и говеда, зато неки покóсе стрњиште, па с покóшеноу сламу зими ране краве.

строга, ж., строгост, дисциплина. — Дај ти њó строгу од прво времё, а ако прво попуштиш, па после оћеш да заведеш неку строгу, нема ништа да учиниш кад она óтне вољу.

стругáра, ж., стружница, радионица за резање дрвене грађе (дасака, летава и др.). — У Јáбланицу има стругáре на Радовањску рёку и на Тёмок.

струк (кукуруз, лúка и др.), м., (једна) стабљика (кукуруза, празилука и др.). — Јучёр и се краве уштрикљале и покидале коно́пци, па отишле у Милáнову њиву и појеле десетину стру́ка кукуруз.

струсё се, повр., искилави се. — Кад кресао шуму, рипнуо нёзгодно, па се струсо.

стручѣвље, с., зб. им., више стабљика кукуруза, лука и сл. — Кад се копа кукуруз, почупају ситно и слабо стручѣвље, а добро и јакó оста́ве да порасте и да роди корѣње (клипове).

стукне, прел., устукне, погна натраг упрегнута говеда. — Стукни ма́ло тво́ја ко́ла на́траг, да мо́гу да про́ђем с мо́ја ко́ла.

сту́шти се, повр., нагне (да трчи), јурне, појури, потрчи, стругне. — Чи́м одвѣза́ше пца́, он се сту́шти на пу́т, да уда́ви једно́ дете́ што йло́ у шко́лу.

сћу́ђури се, повр., згрчи се, приби́је се уз некога (нешто). — Кад по́чне ки́ша, коко́шке се сћу́ђуре уз ду́вар под стрѣ́ју, па че́кају да преста́не ки́ша.

субо́тњи, -а, -е, од (из) суботе. — Субо́тње млѣ́ко немо́ да подлѣва́ш, од њѣга́ ћемо́ да напра́вимо ки́село млѣ́ко.

су́боша, м., деф., тур., фиг., (на)силник, силеџија, субаша. — Немо́ он да се пра́ви су́боша, ни́кога ни́је стра́ од њѣга́, него́, ако мо́же, не́ка пости́гне не́што добре́м.

сувобѣ́с, м., беснило (болест паса). — Бо́гоју Жи́киному па́с увати́о сувобѣ́с па га уби́о с мо́тку, да не уда́ви не́кога, па да се начи́ни чу́до.

сукли́јаш, м., деф., сутлија(ш). — Шта́ ниси́ искуса́о та́ сукли́јаш, него́ си га оста́вио да се пову́кује по аста́л?

су́кољак, м., прамен кудеље (кучине); свитак (нешто увијено по дужини). — На седе́љку куд Божа́ну, она́ испови́ и да́де ми једа́н су́кољак кучи́ну; тама́н ће да ми йма́ да осу́чем узи́це за опанци́. — На́ша Ру́жа мо́ра да је препаса́ла ел' је поје́ла не́ку рђаву́ траву́; ви́дим да је гњѣвна́ и да је поврну́ла не́какав зеле́н су́кољак од не́ке жи́лице.

сумо́ша, прел., сметне с ума, превиди, заборави. — Сва́кому мо́же да се де́си да су́моше не́што ва́жно кад йма́ то́лке си́тнице да сре́ди.

сумпури́сање, с., димљење (буради) сумпором. — За сумпури́сање се запали́ сумпу́рна пантљѣ́ка и спу́шти се у бу́ре, па се бу́ре затво́ри.

сумпури́ше, прел., дими сумпором (буре и сл.). — Ода́вно нису́ сумпури́сали бури́ћи, али нису́ ни йма́ли добро́ вино́ кај са́д што йма́.

су́не, прел., пружи, да. — Су́ни му пове́што што ймаш, немо́ да те жа́о, ви́диш ка́ко је ста́р и нево́љан.

су́че обге, прел., развија коре (за гибаницу, питу и сл.). — Кад су́чу обге, же́не поси́пу обгу́ с бра́шно, да и се не ле́пи за обгало́ и за са́ч кад се пече́.

сфуза, прел., свлачи, скида, смиче, смакне. — Кад дођеш из школу, сфузај од тован сѐно у јасле да имају краве шта да једу после пладне.

сфуза се, повр., склизне, сасуља се. — Кад су денули сѐно, и кад је завршио последње сѐно, он се само сфузао назем.

сфузне, прел., свуче, скине, смакне, омакне, оклизне. — Ту везаницу лѣтве немо да носиш низ стубу, него ју само сфузни низ њб.

сфузне се, повр., склизне, смакне се, скине се. — Кад су једну ноћ Немци дошли да га одведу, и залупали на његова врата, он рипне на пѣнцер и сфузне се низ зиџ назем, па преко поток утѣкне у шуму.

Т

тагањи, -а, -с, тадашњи. — Од тагањи наши војници што су прѣшли преко Албанију Крф, Солун и Кајмакчалан сад нема по један ни у свако село, остали овде-онде по један ел' по два; скоро сви су помрели.

тагашњи, -а, -с; в. тагањи

тајка, м., отац. — Нека дѣта однесе тајке једну полоку ракију.

тајкин, -а, -о, очев, татин. — И сад чувамо тајкину пушку што је донео из рат.

тајфа, ж., друштво, круг блиских људи, ревена. — Докле ли ће да траје та њина тајфа?

такши, -а, -с, комп. од непостојећег позитива, лакши, слабији, мање вредности. — Погодили смо се да ми проџа једно веће јагње, а он ми донео једно такше. — За славу су обојица купили по једно прасе, али је Душаново такше.

тале, м., отац, тата. — Оћеш ли, тале, да ме пушгтиш да њдем с другачу на брo на средсело?

тамдoл, прил., (тамо) доле. — Данас сам пасо бвце тамдoл по Пљешевац, а јутре ћу да њдем тамгoр по Сѣнци.

тамњаника, ж., бот., врста лозе и грожђа. — Од сво грбје пaј воли тамњанику.

танкокожас, -та, -то, танке коже, са танком кожом. — Ђвце су танкокожасте и од њиу кожу се не праве опaнци, него се само завијају кожљетине.

танкокорас, -та, -то, танке коре (на пр. лубеница). — Док је младo, неко дрвѣе је танкокорасто, а кад одрасте (и остари), постање дебелокорасто.

тапка, прел., газн по земљи, таба. — Ма́ ко́лко да је жи́вот те́жак, бу́ди сре́ћан што та́пкаш по́зем, не́ће да ва́ља кад до́ђе вре́ме да те ту́ре у́зем.

тарапа́на, ж., гужва, неред. — Ма́ните ме са́д, не мо́гу ни́шта да ви тра́жим, ви́дите ли ко́лка је тарапа́на куд ме́не?

та́те, м., вок. од та́та, тато. — Ё л' да кре́шем ја́, та́те, шу́му дана́с у Чу́ку, а ју́тре у Глави́цу?

тврдогла́вос, ж., тврдоглавство, опачина, непопустљивост. — Тврдогла́вос и плі́тка па́мет расту́ из једа́н ко́рен.

те́гла, ж., стаклен суд (за слатко, мед, пекмез и сл.). — До́неси, Да́нице, ону́ голёму те́глу с пе́кмез да ју́ развр́шимо и да ви́димо кака́в је.

те́глица, ж., дем. од те́гла, мала тегла. — У ону́ те́глицу на ра́в не́ма ви́ше од две-три ложи́чке ме́д, до́неси ју́ да га поку́само, па да опе́реш те́глицу.

тегља́ч, м., говече (во, крава), које у јарму добро вуче. — Младо́ говече не мо́же да бу́де до́бар тегља́ч чи́м се упрё́гне, него те́к не́ко вре́ме вуче́ с не́ку старе́ју кра́ву, кад се на́учи да вуче́ и кад уби́је вра́т.

тегља́чица, ж., крава вична вучи. — Ру́жа и Ша́рка су биле до́бре тегља́чице, али Ша́рка је ли́пцала је́дно ле́то, а Ру́жу смо пред ра́т про́дали, треба́ле ни па́ре.

те́гли, прел., вуче (говече у јарму). — Кра́ве те́гле ле́ти ко́ла, а зи́ми са́на.

те́гли, прел., фиг., тежи, вуче. — Све́крва ви́ше те́гли как ће́рку не́ как сва́ју.

тегоби́ја, ж., (велика) тежина. — Кад пра́вили Љу́пчету ку́ћу, ди́гли сву́ ци́глу на плочу́, па тре́ба што пре́ да зи́дају да́ље, да сма́ње то́лку тегоби́ју.

тегобна, прид., само ж. р., трудна. — Не́ке же́не, кад су те́гобне, попе́њкаве́, а не́кима ли́це оста́не чи́сто.

те́згује, прел., притиска; цеди. — Ода́вно војни́ци у́вечер ту́ре дре́је под прости́рач, да се те́згују до у́јутру, да и бо́ље стоје́.

тек, св., него, само. — Ни́је ши́ја, тек огу́љен вра́т (Изр.).

те́кме, с., корито од дасака (за ношење малтера при зидању). — Те́кме се скове́ од да́ске, а кори́то се дубе́ од врбе́ и топо́ле.

тели́је, ж. м. п., (јд. тели́ја), врста ексера. — С тели́је се кову́ кова́нице кад се пра́ви ку́ћа и тара́бе кад се ограђу́је.

телићи, с., м. н. од теле, телад. — Телићи су на панађур па Крстѡвдан имали добру цѣну.

тѣлци, с., м. н., од теле, телад. — Нѣки људи нѣће да продају тѣлци на касапницу, да се закољу, жао и за њѣ, него глѣдају да и даду човѣку што ће да и чува да порасту.

тѣм., лок. од тѡ (то); изр.: на тѣм, прил., тако. — На чѣм водѣница промѣѣ, на тѣм се и раздѣре (Изр.).

темерутин, м., погрд., зао, намрштѣн, натмурѣн човѣк, грубијан. — Такав темерутин кај што је ђн нѣма близо.

теочићи, с., дем. м. н. од теле. — Ајд' сад пушти теочићи да се мѣло пробѣре по ливѣду.

тепсиѣа, ж., дем. од тепсија, тепсијица. — Грѡзѣ сварѣла нѣколко тепсиѣе питија за Водице и оставѣла и да се излѣде.

тепсиѣа, ж., дем. од тепсија; в. тепсиѣа

тепсиѣе, с., дем. од тепсија; в. тепсиѣа

теслим, м., тур., предаја. — Зар ђни за тѡлко врѣме нису учинили теслим?

теслими, прел., преда. — Да су дѡшли прѣ, ја би и свѣ оѣвѣно теслимиѡ.

тѣшњи, -а, -е, комп. од тѣсан, теснији. — Штѡ су направѣли тѣшњу ћуприју од ону што је однѣла вода?

те штѣ, изр., па штѣ, ништа зато, не мари. — Нѣмаш крѣве да ѡрѣш — те штѣ (а)ко нѣмаш; имам ја, па ћемо да поѣремо и твоју њѣву.

те штѡ, изр.; в. те штѣ

тигањѣ, с., дем. од тигањ. — У тигањѣ ујутру разѣијѣм двѣ јајѣта и испржим на жар, па јѣм и пуѣтам ђвѣе да пасу.

тињав, -а, -о, са тињѣм (зеленим воденим власима), пун тиња. — Понѣко лѣто и у Тѣмок вода поѣтанѣ тињава, па се лѣко вања рѣба кад се заплѣтѣ у тињѣ.

тиѣтра, прел., љуља, њиха. — Уићи у собу и тиѣтрај мѣло дѣтѣ у љуљуку, да не плаѣе.

тиѣтра, прел., фиг., моли. — Нисѣм научѣла ниѣкога да тиѣтрам, па нећу ни њѣга.

титрање, с., љуљање, ношење на рукама. — Нѣма више титрање, прѣти љуљуку с дѣтѣ, па да идѣмо на њѣву.

титрање, с., фиг., мољење. — Нѣма ниѣко да тражи титрање, тѡ у ову кућу није имѣло, ниѣти ће да има.

тобош, м., добош. — Кад ју сін отишо у војску, маџи му се валила да ју сін постао нај већу старешина, и да сви војници морају да га слушају, а кад ју питали какав старешина ју је сін, рекла је да је он тобошар и да бије у тобош.

тобошар, м., добошар. — Кад смо ишли у рат на Немца, нисмо имали тобошара, него, кад улазимо у ослобођену варош, напред пђе неки с армуніку, ако има, а ако нема, улазили смо уз псму.

тојаче, с., дем. од тојага. — Кад пђеш по село, понеси си једнџ тојаче, да се браниш од пцету, ако те налетџ.

токмак, м., дебелко, онизак пун човек. — Док је био млад, био је токмак, здрав и јак, и могао је да носи врећу од стџ кила.

толички, -а, -о, дем. од толки, толики, мали. — Немџ да даваш кучету само толики коматић леба, па да остане гладно, немџ да га мучиш.

толузинка, ж., дем. од толузина, кукурузовина, шапа. — Ујутру ћемо да се дигнемо рано, да по ладовину и по росу посџемо ону толузинку у Грапчинку.

толуска, ж., дем. од толузина; в. толузинка

топлик, м., баровита ливада, бара у којој се вода зими не (за)леди. — Они косе ти њини топлици два пут, прекџето и подјесен.

топлоћа, ж., топлота. — Сирове даске ђе на топлоћу да се извџте и да испуцају.

торинка, ж., дем. од торина, овчије ђубре. — Данас и јучџ су извџли торинку на њиву у падинку, па ће јутре да ђру за пченицу.

трапа, непрел., лупа, ходи (лупајући ногама). — Кој ли тџ трапа по кућу сабајле, да није уишо неки пас?

трапав, -а, -о, неспретан, гломазан. — Поглџ га какав је трапав, опанци му се рашљџали и ђџци му изишли остраг.

трапавица, ж., неспретница. — Ти, морџ, трапавице, поразбива сви судови по кућу, јџ мало па нећеш да имаш у штџ да приставиш вариво да свариш!

трафика, ж., фиг.; в. крца

трџви, прел., затекне, нађе. — Ако ја трџвим некога да ноћу пушта стоку у моју ливаду, неће добро да прџе. — На панађур у Зајчер трџвио је другарџ из рат, па су сџдли у мејану под јџдан шатор и подсетџли се на време кад су ратовали.

трџви се, повр., нађе се, (за)деси се. — Та дан трџвили се неки љџди близо, па му помџгли да натовари на кола ђра што је неко да га

одвезе на стругáру. — Ёте, тревíло се да пáдне од дрво кад је кресáо шу́му, дóбро кад је остáо жíв.

трéпа, непрел., трепíће, спушта очне капке. — Нé знам штó се Лéка научíо, па мáло-мáло, па трéпа с óчи.

трепáње, с., гл. нм. од трéпа

трéнка, непрел.; в. трéпа

трéпне, непрел., спусти очне капке. — Кад су се нéки слиkáли у шкóлу на Вíдовдан, њóн сíн трепнуó, па испáло кај да је заспаó нáноге.

трепíћање, с.; в. трепáње

трепíћао, -ла, -ло, гл. прид. од трéпíће, трептао. — Штó си трепíћао кад си се слиkáо?

трéска, прел., лупа, удара. — Његова кóла се расушíла, па му трéскају шíне на коlíћи (на точковима). — Полако спуштај тí бакрачí, немó да и трéскаш, да се не улóбе.

трéсне, прел., лупне, удари. — Чујеш ли да нéто трéсну у кућу; поглé(да)ј да нису мáчке оборíле нéшто.

трећáк, м., трећи рој из једне кошнице (у једној години). — Нíје мóго да увáти трећáк, изíо из трмку кад би нíје бíо блíзо и одлетео кóј знá кóд.

трéштí, непрел., јечи, одјекује, лупа, одзвања. — Сад проћé једнá чéта војнíци, труба трéштí, војнíци гáзе чврсто, милина да се поглéда.

трéшти (óчи), прел., (ис)колачи очи. — Дóкле ћеш да трéштиш óчи на свáкога, мíслиш да је нéкога стрá од тебе?!

триес, бр., тридесет. — Кóј íма преко триес брáва бвце смáтра се за гáзду.

тријер, м., ручна машина за чишћење пшенице од уродице. — Ода́вно је сáмо зáдруга имáла тријер и давáла га на пóслугу свáкому кóј је тео да чíсти пчени́цу.

тријерíсање, с., чишћење жита на тријеру. — Без тријерíсање не врéди да се сéје жíто, зáто што се с пчени́цу посéје и кукољ и дрóга урóдица.

тријерíше, прел., (на тријеру) чисти жито (од уродице). — Ода́вно нису имáли тријери, па су љóди уз пчени́цу сејáли и кукољ и дрóгу урóдицу.

тријес, бр.; в. триес

три́на, ж., пиљевина, честитце настале тестерисањем дрвета. — Не́ки оста́ве три́ну да се расту́ра и изга́зи, па да пропа́дне, а она́ је добра за ђубре и за огањ.

трина́ес, бр., тринаест. — Или́ја Котли́кин је крсти́о једно́ дете́ кад су му биле́ трина́ес године, а до́гле су му де́ца била́ све́ у плани́ну и чува́ла ђвце и ко́зе.

тркља́, прел., погрд., брбља. — Не́мо, бре́, да тркљаш кад не́ знаш ка́ко је било́.

трљне́, прел., кресне, превуче, отрља́, потрља́. — Ге́ си трљну́о та́ рука́в, учини́о (офарбао) си га на ла́кат?

тричѐ́, с., дем. од трн́., (врста шљиве). — Јутре да обѐремо онѐ тричѐ́ до плѐт, да не презри́.

тричи́ћ, м., дем. од трн́; в. тричѐ́

тричи́ћ, м., дем. од трн́, мали три. — Да́ј ми иглу да изва́дим један тричи́ћ из прс́.

трња́т, -а, -о, са трњем. — Ру́жа је трња́та, али које́ пве́ће је још кра́сно кај она́?

трња́т, -а, -о, урастао у трње, трновит. — Кад пушташ ђвце по ону́ трња́ту по́пашу, гледа́ј да не настане́ш не́ку змију́, па да те ује́.

троја́нац, м., једно оро (народно коло). — Троја́нац се игра на две́ стране и за́руке.

трока́тница, ж., троспратница (кућа). — Са́д не́ки и по се́ла граде́ трока́тнице.

трола́ни, прил., пре три године. — Љу́ди који́ имају њи́ве по́дводу прека́ј Ти́мок има́ли су куку́руз и трџани, кад је била́ су́ша.

трола́нски, -а, -о, од пре три године. — И кад би има́о, ни́ко не́ би чува́о трџа́нско жи́то, угагричи́ло би му се.

трома́в, -а, -о, тром. — Ко́ј ко́па куку́руз по не́кога трџа́вога, мо́ра и њего́в ре́д да ко́па, ђн ста́лно заоста́вљује.

трома́вица, ж., клипанка, трома жена. — Де́, мо́ри, трџа́вице, погра́би ма́ло, ви́диш ге́ је су́нце искочи́ло, ка́д не́ш да се опра́виш на рабо́ту?

трома́вко, м., клипан, тром човек. — Од онѐга Дари́нкинога трџа́вка ди́гла ру́ке и њего́ва же́на; упрѐгла ко́ла и оти́шла на њи́ву, а ње́га оста́вила да кли́ма но́ге по пу́т.

троно́шка, ж., ниска столица са три ноге. — Уз со́вру љу́ди седе́ на трџо́шке, а уз аста́л на голе́ме столи́це.

трона, непрел., лупа, удара (ногама у ходу). — Одавно, кад некому детету купе ципеле, па и обује први пут, оно пође по пут, па само тропа, и мисли кој кај оно.

троска, прел., треска, лупа. — Нико не пази кову кад вади воду из бунар, него ју троскају од камење, па погледај како је убита и улубљена кај да је кола вукла, а није воду држала.

трофртаљка, ж., стакленка (флаша) од три четвртине литра. — Стари људи, кад у светак пођу по овце, понесу си у торбице по једну трофртаљку ракију, па се прекодан кане с други овчари.

трофртаљче, с., дем. од трофртаљка. — Ово трофртаљче ти следује за три дана, ракија није вода.

трофртаљчица, ж., дем. од трофртаљка; в. трофртаљче

трпење, с., трпљење, подношење. — Његов век био је цео трпење и крпење, и па на крај није стео ништа.

тртко, м.; в. прдлајка

тртља, м.; в. прдлајка

тртља, прел., погрд., гунђа, брбља, прича. — Немó, брe, да тртљаш свашта, знамó ми све како је било!

тртљавина, ж., погрд., мешавина. — Направили одавно неку тртљавину, па се сад не зна ни шта је чије, ни докле је чије.

тртне, непрел., прдне. — Деси се да неки тртне уљуди, па му се смеје кој чује.

трудeње, с., труд, напрезање. — Бађав му трудeње и мýка кад му ништа не иде уруку и кад нема срећу.

труковање, с., прецртавање. — С труковање жене и девојке зачињу понеки вез.

трукује, прел., прецртава. — Девојке туе чисто платио преко неко вежење, па преко платио трљају с гвоздену ложницу и тако трукују вез.

трул, -а, -о, труо. — У шуљице у стари и трули ораси веверице праве гњезда и зими се склањају од снег и мећаву.

трулар, м., трулива, трула дрва. — Кад изгори, од трулар остањује само пепе, а док гори, никакву топлоћу не ствара.

трунка, ж., трун, шестица. — С трунку сò не може да се посóли казан с чорбу, а с трунку отров може да се затрује.

трунто́в, м., зоол., трут (у пчела). — Кад и више не требају, пчеле истерају трунто́ви напоље и они утину од глади.

трунто́в, м., фиг., нерадник, лењивац. — Ни́ко не во́ли да ра́ни
трунто́ви у ку́ћу.

тру́нчица, ж., дем. од тру́нка, трун. — Од тру́нчицу не́ку отровну траву
љу́ди су ода́вно трова́ли стрéле и ра́товали и лови́ли зве́рке.

тру́па (но́ге), прел., отреса снег (с ногу) (ударањем стопалама о под).
— Тру́пајте но́ге на́поље, да ви се не зато́пе у со́бу, па да ви по́сле
не зе́бу на́поље.

трупа́ње, с., лупање, ударање (стопалима). — Чу́је се трупа́ње уз
ба́самаци, иду де́ца од фуза́лку, ту́ри још не́ко дрво у огањ, да се
угре́ју де́ца, смрзла су се на́поље.

тру́пе, прел., секу (дрво) ручном тестером. — Данас ћемо да тру́пимо
орбв трупа́ц за на́плати за ко́ла.

трупе́ње, с., сечење, пресецање (трупачком) тестером. — Оћеш ли
ју́тре да ми пођеш на трупе́ње дрва у По́нор?

тру́пи, прел., сече тестером дебла на тру́пце (комаде). — Пре́ пладне
смо трупи́ли дрва, а по пладне́ ћемо да це́памо тру́пиј што смо
иструпи́ли.

тру́пче, с., дем. од трупа́ц, трупчи́ћ. — Ту́ри још два-три́ тру́пчета у
ку́бе, да се не уга́си.

труска́ње, с., тресење (на колима по лошем путу), труцкање. — Ста́ри
љу́ди ви́ше во́ле да о́де пе́шки не́ да се во́зе по пу́т с каме́ње и ру́пе
и да поди́о́се труска́ње.

тру́ска се, повр., труцка се. — Не́ћу да се во́зим на тво́ја ко́ла, не мо́гу
да се тру́скам по каме́ње и преко ру́пе по пу́т.

трућа́ње, с., падање, претурање. — Зар ти ни́је до́ста јучера́ње трућа́ње
по све́г и поледи́цу, него оћеш и данас да се му́чиш и мрзне́ш по
мећа́ву за ни́шта, се́ди уз ку́бе, кака́в те лóв на́шо по овакву́ мећа́ву?!

тру́ћа се, повр., пада, премече се. — Гле́ како се тру́ћа један по
поледи́цу преко Гра́бовде, ма́ло-ма́ло, па па́дне.

тру́ћи, прел., обори. — Кад је њего́в би́к и ње́га тру́ћио не́колко пу́т,
про́дао га на па́нађур.

тру́ћи се, повр., падне, легне, бац се на земљу. — Ка́ко до́ђе из дрва,
тру́ћи се на о́дар и заспа, ни́је мо́го ни да је́ од у́мор.

тру́ћне, прел.; в. тру́ћи се

тр́чне, неспрел., отрчи. — Де́, тр́чни и донеси ми кисе́р из по́друм.

тр́шав, -а, -о, куштрав. — У њи́м кра́ј рётка су тр́шава де́ца.

тува, непрел., тумара. — Ёте, целó јутро тувам нешто по кућу, а, кад погледам, ништа нисам уработила; таква је жéнина рабóта.

тување, с., погрд., тражење, претурање. — Дé, морí, гé си, мáни тó тување, па дóђи овáмо, да проврéвимо нешто.

туј(а), прил., ту. — Лéгни туј, под ту крушку, и одмóрни се мáло, па ћемо пóсле јóш да кóсимо.

тујка, прил., деч.; в. туј(а)

тупа, непрел., лупа, удара. — Штá си тóлко тупáо по кућу, штá си тражиó по тавни́ну?

тупање, с., лупање, ударање. — Дóста, дéцо, с тó тупање по сóбу, видите да је бáба лéгла да спáва.

тупање, с., ш., бијење, батинање. — Дéда је рéко да дéца бóду мíрна, да и не снáђе тупање.

тупарá, прел.; ту́па

тупне, прел., удари. — Кóј те тупнýо по чéло и направíо ти чворóту?

тупоно́сас, -ста, -сто, тупонос. — У нáш крáј су рéтки тупоно́састи љóди, ви́ше íма куконо́састи.

ту́га, ж., деч., зоол., сви́ња. — Немóј, сýнко да пíпаш ту́гу, да те не удави за ручи́цу.

ту́та, прел., пу́да (пса). — Јовáна тутáла пцá на Гíтину сви́њу, па ју јури́о и откину́о ју рéп.

ту́тор, м., лат.; в. старáвац

тутори́ше, прел., погрд., саветује, поучава, намеће савете. — Не во́лим нíко да ми тутори́ше.

ту́ц, узв. ко́јим се изражава шум при удару. — Дéца се игра́ла пред ку́ћу, згура́ла се и ту́ц — удари́ла се с глáве и заплака́ла, и за чáс, па се засме́јала.

Ћ

ћевли́ја, м., сладокусац. — Брáт му бíо ћевли́ја, нíје јеó и пíо штá бóде, а кад би ви́део нешто дóбро, облизува́о се кај мачáк.

ћевли́сан, -а, -о, трп. од ћевли́ше се, подпапит. — Мáпи га, нек при́ча штá óће, ви́диш да је ћевли́сан.

ћевли́ше се, повр., поднапи́је се, опи́је се (мало). — Понéкому се óдма пóзна да се ћевли́сао: при́ча млóго, при́ча свáшгта, а óће и да се кáра с љóди.

ћеремидар, м., човек који прави ћерамиду. — Ћеремидари моле бога да не иде киша (да и не кваре ћеремиду), а сељаци да иде киша (да и се роди берићет).

ћеремитка, ж., дем. од ћеремџа, ћерамида, парче ћерамиде. — Немо да износиш те ћеремитке на пут, него и распореди пред кућу, да не газимо блато по кишу.

ћеремџија, м.; в. ћеремидар

ћеремџиџица, ж., радионица за ћерамиду. — Одавно више нема ћеремџиџице, нико више не прави ћеремиду.

ћеркица, ж., дем., хоп., од ћерка, ћерчица. — Од шес детета, колико је родила, Живе Мили(ји)не остала само једна ћеркица, сва друга деца су ју помрела.

ћерче, с., дем. од ћерка; в. ћеркица

ћоравко, м., погрд., слепац (коже су у грдњи и за чоска који види). — Ћоравко ћорави, е л' имаш очи да гледаш ге газаш, што ме настану на ногу?!

ћорне, прел., погрд., украде, дигне. — Како су могли на панађур да ћорну цело буре с ракију и да га однесу на чобрић кроз панађур?!

ћурче, с., и. дем. од ћурак (која се не чује), женска антерија од сомота. — Млада жена обуче ћурче и тури на гушу врсту дукати и отидне сас свекрву па оро.

ћутка, прел., ућуткава. — Немо да ме ћуткаш, него слушај што ти казујем.

ћуткање, с., ућуткивање. — Доста, морј, с то ћуткање, не може ниједна жена од теба ништа да каже!

ћутук, м., танко парче дрвета. — Од један ћутук можеш да направиш два држаљета за кисџ.

у

уала, ж., размаженост, запуштеност (деце) и сл.). — Ете шта све може да дође у уалу, кад се детету дозвољава свашта, пачици се зло нај пре и нај више њему.

убиџа, прел., убија. — У ратно време Немци су много пут ишли преко поље и убивали свакога на кога наиђу.

убиџа, прел., фиг., жуљ. — Што ниси потопио опанци синоћ, па да те сад не убиџу?

убије врат, прел., фиг., изр., навикне. — Тежак рад је незгодан кад се почне, док човек не убије врат, а после је лакше.

ублатњаџи прел., уласти, умрља блатом. — Гѣ ублатњаџи тољко тѣ ноге, што маљо не глѣдаш гѣ газиш, него ѣдеш по срдѣ пѣт?

убљѣ се, повр., исповраћа се на своју одећу. — Лакѣми отѣдну на славу, па нѣ знају шта и је дѣста, него прѣјѣду и прѣпију, па се исповрћају и убљѣју се, и посље су нѣколко дана кај бѣлни.

убрж., прил., убрзо, посље мало времена. — Кукуруз мѣже да нѣкне и кад се посѣје у суву зѣмљу, ако му се убрж нађе кѣша.

убрклѣ, прел., побрка, измеша, замрси, умрси. — Намѣтај дѣбро тѣ плѣтиво, немѣ да га убрклѣш, па посље да мѣрам да се дангѣбим око нѣга.

убрклѣ се, повр., збунѣ се, смете се, помете се. — Ђак у шкѣлу мѣже да се упѣди и да се убрклѣ, али кад га учѣтељ помѣгне, ѣн се ослобѣди и каже што зна.

убѣжавѣ се, повр., уплесњиви се. — Кад се свињскѣ сушѣнице тѣре на мѣтке над огњѣште, нѣће ни да се укварѣ, ни да се убуѣжавѣ, него ће да се осуше, па не мѣрају да се пѣчу и варѣ кад се трѣше.

увајдѣше се, повр., окористи се, искористи, види корист. — Вукѣшин мѣсли да ће да се увајдѣше с трѣговѣну, па купѣје и продава дрва, али бѣље је билѣ да је удараѣ матѣку узѣм до ѣши, тѣ је сигурѣје.

увампири се, повр., празн., повампѣри се, постане вампѣр. — Кад је ѣмреѣ Мијѣјло Драгѣтинов, нѣки од ѣди што су га спрѣмали провалиѣ му нѣгде кѣжу сас шиљѣ, да се нѣ би увампѣриѣ.

увари, прел., укува, кува док остане мало воде. — Кад варѣ питѣје за Вѣдѣце, жѣне нѣколко сѣта варѣ свињскѣ мѣсо, свѣ док га не уварѣ и остане густѣна кѣлко трѣба да питѣје бѣду дѣбре.

увати свѣт, непрел., изр., одѣ. — Од ѣѣтрос уватиѣ свѣт и нѣко нѣ зна кѣд је отѣшо и кѣд ће да се врѣ.

увати се, повр., прими се (посађѣна, калѣмљѣна воћка). — Нѣкому се увати свѣки присѣд, а нѣкому нѣће.

увати стра, прел., изр.; в. назвѣри се

увашљѣви, прел., прѣнесе ваши на нѣкога. — Гѣ ѣма мѣлоѣ ѣди, дѣвољно је да јѣдан ѣма вашке, па да увашљѣви свѣ.

увашљѣви се, повр., запати ваши. — Кад је бѣо рѣт, рѣтко кѣји војѣник се нѣје увашљѣвиѣ.

увијуша, ж., погрд., наметљѣва жѣна. — Нисѣ свѣ жѣне увијуше, него сѣмо понѣка.

увине (руку, ногу), (махом перф.: увинуо), извије, увије, ишчаша (руку, ногу). — Скоро у свако село има понеки човек сл' жена који умеју да намештају увинуте руке и ноге.

увисин, прил., у висину, увис, високо. — Та грѣда мора да се подигне још по увисин, да се не удара с главу у њ.

увлакњиви, прел., улепи влакнима. — Црешње си увлакњивио, немó да и даваш детету, да гута влакна.

увлакњиви се, повр., улепи се влакнима. — Што ниси увила леба у неко крпче, него ти се увлакњивио?

уврне, прел., заврне, спусти фитиљ (стењак). — Ти уврну ту лампу, али ја одовуд не видим да плетем.

уврти углаву, прел., (Изр.), тврдоглаво замисли, чврсто стоји на неком гледишту. — Кад би нешто уврти углаву, нико не може да му докаже да није тако како би мисли.

уврти се (рана), (Изр.), загноји рана у дубину. — Понекому се и трнободина уврти, па се види у зор док се очисти и зарасте.

увукује, прел., увлачи, уноси. — Немó да увукујеш та мокра дрва у собу, него и турај у кућу, да се мало просуше, па ћемо после да и узимамо отуд.

увукује се, повр., погрд., увлачи се, улази. — Како га није срамота да се увукује свуд гд' има да се је и пије цабе?

увце, с., дем. од уво (мн.: увца). — Кад излазиш напоље, сине, тури капуљачу, да ти не зебу увца.

угарче, с., дем. од угарак, угарчић. — Однеси једно угарче деда Никóле, да запали лулу.

углави, прел., увуче. — Станисав прави лојтре и остало му само да углави шиљци, па да и заврши, да има сапга да превози снопови кад почне жетва.

углави, прел., учврсти. — Кад правиш стубу, пречанке добро углави с обе стране, да може слободно да се стањује на њ, да се не извучу, па да човек слóми ногу сл' да се омакне од стубу и да падне.

угњѣзди се, повр., намести се, увуче се. — Ђ, ма́чко, добро си се ти угњѣздила у моје крило, али ја сад морам да идем наводу и да те дигнем; а́де, рипај назем.

угњиви, непрел., умекша се (воће); затрули. — Лѣтње крушке трéба да се једу док не угњиве и не покваре се.

угњиви се, повр., дозри стајањем (убрана воћка). — Зимице и полóке (крушке) су тврде и нису добре за јело док се не угњиве зими.

угорѣва, непрел.; в. прегорѣва

угорљив, -а, -о; в. прегорљив

угорча се, повр., угорчи се, постане горак. — Кукурузно брашно не може много да стоји — угорча се, зато ми често правимо качамак, да се не би угорчало.

угризé се, повр., прожме се, осоли се, устоји се. — Кад ће да имају гости, напечу паприку и туре ју у сирће сас зејтин и бели лука, и то се угризé, па после прсти да си појеш уз печење, а добро је и без печење.

уда̀ви, прел., уједе (пас, змија). — Једно девојче брало јагоде по ливаду и удавила га змија за руку, па остало фалично и писало с леву руку.

ударалка, ж., маљница. — Тунација у десну руку држи ударалку, а у леву пругић и бије у тупан с ударалку са стране, а с пругић у тас одозгбр.

удари унатраг, непрел., (Изр.), устукне, пође набоље (болест, рана). — Ружиному детету горевина ударила унатраг и сад му боље.

удари ши́б, прел., удари резу, затвори врата резом. — Чим се смркне, заложу огањ и вечера, па удари ши́б и легне да спава.

удлака̀ви се, повр.; в. увлакњи́ви се

удово̀љи, прел., задовољи, учини по вољи, засити (нечим). — Кој детету све удовољи, направи га на мазу, па за дете не ваља.

удубé, прел., удуби, издуби, углаву у рупу. — Кад нису имали фабрички ексери, људи су дубли дирџи, па међу њи удубу долму, а кад праве стубе, изврте сас сврдо рупе у стране од стубе, па у њи удубу пречанке и изнапољ и учврсте сас заглавице, да се не извукују.

удубљу́је, прел., дубе, углављује. — Од како су изишли ексери, људи, кад праве кућу, не удубљују долму међу дирџи, него за дирџи приковују кованице.

ужагља, прел., ујарми, стави жагљу у јарам. — Види да л' си добро ужагљао краве, да не усучу и да сло́ме јарам.

ужагљу́је, прел., ујармљује, ставља жагљу у јарам. — Ајде, пограби, ужагљуј краве, па излази на вакњицу с кола, сад ћу и ја да те стигнем.

ужда́гне се, повр., ужегне се, поквари се (маст). — Наши стари су мачину држали у баданице и никад и се није уждагнула.

ужива́ција, ж., уживање, благодостање. — Неки мисле да овчари проводе ужива́цију по ђвце, али није тако; била би ужива́ција да нема њиве и градине и да ђвце не трче у њи да чине штету.

ужи́ли, прел., урови лозу и сл. да пусти жиле. — Кђј оће да сади лђје, прво ужи́ли лозу, па ју тад посади у спре́мљену зёмљу.

ужљѣ́би, прел., стави у жљѣб, углави. — Кад праве врата, ужљѣбе да́ске једну у другу, да се не разми́чу кад се расу́ше.

у́збрдан, -дна, -дно, стрм. — По у́збрдан пút говеда те́шко извучу претова́рена ко́ла, па људи гледају да не това́ре голѣм това́р.

узврѣ́дни се, повр.; в. разврѣ́дни се

у́здужан, -жна, -жно, који се простире дужином, усправан. — Кад посе́ју пчени́цу, изору једну́ у́здужну бразду́ преко њиву да се у њо́ сли́ва во́да од кйшу и да ју изво́ди из њиву.

узелѣ́ни, прел., умрља нечим зеленим. — Са́шта си узелѣ́нила ту кошу́љу на груди, што́ ниси́ пазі́ла да ју не узелѣ́ниш чім си ју обу́кла?

узмили́, (махом м. н. и перф.: узмили́ели), непрел., помили, покрене се у великом броју. — Но́ћу, кад упали́ свѣћу, ви́ди да су тата́бице узмили́еле по ду́вар уз њего́в о́дар.

узрда́ се, повр., (махом перф. и м. н.; узрда́ли се), узнемири се, узмува се, покрене се. — Ё́не, пред њи́ну ку́ћу се узрда́ли људи, мо́ра да ће свáтови скóро да по́ћу на венча́ње.

у́знак(о), прил., наузнак, натрашке. — Де́ца на фуза́љку па́дају и у́знак и напреди́ и не уби́вају се.

ујѣданпúт, прил., најједном, одједном, у једном тренутку. — Ујѣданпúт ву́к се слети́ из луг и дова́ти из ђвце једно́ прво́ ја́гње, па утѣ́кне.

ујѣдно, прил., заједно, наједно, скупа, истовремено. — Неки не праве свáдбу кад се же́не, него́ кад и се роди́ дете́, праве и свáдбу и крштѣ́ње ујѣдно, на јѣдан тро́шак.

у́јка, м., ујак, мајчин брат. — Једну́ јѣсен Радо́ј Божáнин оти́дне с ујка́ Тинку у грѣде у плани́ну, па једно́ дрво па́дне на Радо́ја и би́ после не́колко да́на у́мре.

ука́пље, прел., покапље (водом, млеком и сл.). — Кад пре́ укап(љ)а панталóне, си́нко, што́ ниси́ пазі́о кад си ку́сао чо́рбу?

ука́пље се, повр., покапље се (водом, чорбом и сл.). — Ка́ко си се ука́пљао на огрѣ́ак; свúчи ту́ кошу́љу, па обу́чи дру́гу.

укапљује прел., покапљује, укапава (водом, вином и сл.). — Ђ л' сам ти рекла да не укапљујеш дрџе; што си укапљао прослук?

укачи се, повр., попне се. — Што си се укачио на ту липу; знаш да може да ти се очџпи нека грана испод ноге, па да паднеш и да се убијеш?

укашка, прел., умаже, испрља. — Сашта си укашкала уста, ѓ л' си пѣкмез јѓла?

укѓка, прел., убије (из пушке). — Чује се да су некога укѓкали на неку јеругу у Илино.

укорѓва, прел., кори, пребацује. — Кад је неки добар, на њѓга укорѓвају они што нису добри.

укорѓвају се, повр., указују пример. — Деда каже унуку: „Да бѓдеш добар, па да се сви укорѓвају на тебе.“

укоснице, ж. м. н. (јд.: укосница), мали жичани држачи за косу. — Погубила сам грдне укоснице, све ми поиспадале из косу.

укосо, прил., косо, нагнуто. — Кад у планину пѓђеш уз брѓг, немо да идеш право, него иди укосо, да лакше изиђеш с кола и терет.

укости (у-кѓсти), прил., у наручје. — Изр.: Уватили се укости (Стегли јѓдан другога у наручју. — Уватили се укости, па глѓдају кѓј ће кога да савлада и обѓри назем.

у кошуљке, прил., изр., без горње одеће, само у кошуљи (до појаса). — Што си пошо само у кошуљке, видиш да се заладило?

украти се, повр., нестане, одузме се. — Док се није удала, мати ју заштићавала од све, а сад, куд свекрву, тѓ ју се укратило.

укриво, прил.; в. накриво

укрмачи, прел., умрља мастилом (оно што пише). — Мирко укрмачио што почео да пише, да мора изново да напише.

укрпи се, повр., сплете се, згусти се, замрси се (растиње). — Упролећ по потоци израсту врбе, клѓње, трњине и свакакве лѓзе, па се тѓ укрпи да не може пиле да пролѓти кроз грмање.

укрѓе, непрел., хукѓе. — Што укрѓеш у шаке у собу, зар си се тѓлко смрзо?

улѓва, прел., полива, просипа воду. — Немѓ да улѓваш свѓд по кућу, да не прѓкрѓче жабе од тѓлку воду.

улежѓ се, повр., (махом перф.: улежао се), много лежи (у болести). — Чѓвек, и кад је бѓлан, трѓба да глѓда да се не улежѓ, па да га бѓлес јѓш више овѓљи.

улéпак, м., мрља (на одећи) од нечега лепљивог. — Какви ти ти улéпци на колéна, кад си прé два дана обúко óпране панталóне?

улогњúје се, повр., угине (угине) се (услед удара, пада и сл.). — Ўјесен опáдне лисје од дрвéће и покрíје зéмљу, па кад се íде по шúму, свé се улогњúје пóднегe.

улуби се, повр., угне се (услед удара, пада и сл.). — Жíвке пáдо бакрáч од коби́лку и удариó у нéки кáмен, па се улубиó на днó.

улúдо, прил., узалуд, напразно, некорисно. — Сíнко, не трóши пáре улúдо, нéће твóј сíн да ўчи, више во́ли да тéра кири́ју íсплавину.

ума, ж., врста зéмље, жута зéмља. — Над њíно лóзе íма ума, па ју цéло сéло одбíнде во́зи и с њó лéпе кўће.

умáсни, прел., изгладя, одеље. — Дéда, кад прáви држáље за секíру ел' матíку, умáсни га с парчé срчe.

умасти́љави, прел.; в. укрмáчи

умасти́љави се, повр., умрља се мастилом. — Кад пóчну да пíшу с масти́ло, ђаци се мlóго пúт умасти́љавe.

умачи́њави, прел., умасти, умрља машíу. — Нeмó, сíнко, да умачи́њавиш књíгу, опéри рúке, па тáд ўзни да чíташ.

умáчка, прел., умаже, испрља. — Умачкáо си кошу́у на грúди, нeмó такáв да íдеш у лúди.

умáчка се, повр., умаже се, испрља се. — Кóј се умачкáо с дúдови и дрúге во́нке, лáко се опéре с во́ду.

умерíше се, повр., усмрди се, поквари се. — Нéки рíбу зави́ју у копрíве, да се нé би умерисáла.

умéсти се, повр., намести се, нагоди се. — Кад бúде нéка свáдба, лúди се умéсте на згóду, па глéдају док млáдевеста полéва и дарúје свáтови и вíде кóј је свé дошо на свáдбу.

умéсти се, повр., запосли се (на добром месту). — Свáки глéда да се умéсти нéгде на слúжбу, да зарађúје.

умети́љави се, повр., оболи од мети́ља, зарази се мети́љем (овца, крава). — Кад се óвце умети́љавe, мети́љ и пројé бéлу цигéрицу и óне ослабé и липчy.

Умíсли се, повр., замíсли се. — Штá си се умислéо, па сáмо ћути́ш?

умíти, прел., умоли; умири. — Наљутíо се, па сам га једвá умитíла да пóђе с нас на óро. — Ћéрка ју свó јутро запéва, не мóже нíко да ју умíти.

умрсољиви, прел., услинави. — Умрсољивио си панталоне, обриши и
и пази да не умрсољивиш друге дрџе.

умуа, прел., погрд., увуче, завуче, натера, утера. — Бранко умуа
његове ђвце у туђу ливаду кај да нѣма његове ливаде.

умуа се, повр., погрд., увуче се, навуче се. — Глѣј, и там се умуао да
му даду да јѣ и пије.

унатраг, прил., (у)назад, у супротном правцу. — Голуб био пошо у
Грапчинку, па се одједанпут окрете и пође унатраг и отиде преко
потока у Пѣтровски крај.

унижи, прел., унизи, понизи. — Не дај никоу да те унижи.

унученце, с., дем. II од унук. — Сваки дѣда се радује кад има унученце,
па се и у ђро увати и игра, нако је остарео.

упавучи се, повр., упаучи се, превуче се паучином. — Кад у кућу не
бораве људи, она се сва упавучи (пѣнцири, пошкови, под столице,
под кревети).

упанти, прел., упамти, запамти. — Упанти добро што ти каже стар
човек, ђн неће да те учи на зло.

упира, прел., додирује, дотиче. — Њино имање није упирао у пут, па
су морали да пролазе преко један поточић што тече преко ливаду
Милану Милетиному.

упитовни, прел., припитоми, упитоми. — Прича се да је неки упитов-
нио веверицу.

упитовни се, повр., упитоми се, припитоми се. — Неки кажу да и куче
од вука (курјаче), може да се упитовни.

уплесњиви се, повр., убуђа се. — Леба, кад је недопечен и кад стоји
млого, уплесњиви се, па кад се разломн, из њѣга се отежу кѣнци
кај павучина и одозгђр се види зелен плесањ.

упљиска, прел., упрска (водом, блатом и сл.). — Кад падају стрѣје од
кишу, упљискају зид, па опадне малтер.

упљиска се, повр., упрска се (водом, блатом и сл.). — Иде ноћу по
блато, па се упљиска по панталоне до колѣна.

упоље, прил., споља. — Повучи ту летву још мало упоље, па ју закови.

упрашњиви (се), прел., (повр.), попраши (се), запраши (се). — Прашина
се пробјава свуд, па упрашњиви све што има у кућу, нако су затворени
пѣнцири. — Дрѣје се дрѣје у сандук, да се не упрашњиве.

упрепасти се, повр., препадне се, престраши се, веома се уплаши. —
Материнo срце стално дрти пад дѣцу, па се сто пут упрепасти.

упролећ (у-пролећ), прил., у пролеће, с пролећа. — Чим зазелени травá
упролећ, одселе бвце у Грапчину и врну се отуд пред снег.

упутно, прил., добро, саветно (махом одречно). — Није му упутно то
што је урадео; требало да мисли да л' је упутно што ради, и да
брине шта ће људи за њега да мисле, а није само шта ће да вреве.

урабóти, прел., уради, заврши рад. — За данас смо урабóтили што смо
имали, а за јутре ћемо да видимо, ако будемо живи.

ураќљи, прел., стави у раќље, притесни, доведе у тежак положај. —
Мита је зет на кућу, па га ураќљили од први дан, и мора да слуша
све како га рече.

ураќљи се, повр., заглави се. — Кад се качио на једну сливу, ураќљио
се међу два ступа и није могао сам да се извуче, па је дошо Тина и
помогао му.

урамóје, прел., урамљује, прави рамовс (за слике). — Скóро сви урамóју
слике кад су били војници.

урвалија, ж., велика рупа, урвина; удолина. — На вр Чуку целó сéло
копа белу зéмљу за лепење, па ископали грдну урвалију, нагрдили
брѣг.

урéди, прел., повреди (рану). — Полако, немó да ме уредиш, посеко
сам се на руку.

урипи, непрел., ускочи, уђе (бучно). — Има људи који су вешти да
урипе на коња кад коњ трчи.

урипне, непрел.; в. урипи

урипи́ује, непрел., ускаче. — По планине се па накотили вуци, па ће
да урипи́ују у наслони и да кољу бвце.

уро́ди се (у децу), роди (више деце). — Зóре бапшта погинуо у ту́рски
рат па ју ма́ти удала рáно; сад се уродила у децу, има му́жа и кућу
и шта ће ју више.

уру́би, прел., посече до зéмље, до корена. — Нёмци наредили да се на
пёт стóтине мётра с обе стране пруге и путовни урубе шуме, сливари
и друго дрвёће.

уруке, прил., ручно; у рукама. — Врёдне жéне и кад иду по пут и
чувају стоку, раде уруке (прéду, плéту).

у́свет (у-свёт), прил., далеско. — Чим се завршио рат, његов син отишо
у́свет и отад му се не чује ни траг, ни глас.

уси́ли се, повр.; в. подси́ли се

усіни, прел., усвоји мушко дете, посини. — Кад нека жена не може да има децу, договоре се с мужа, па усіне једно дете из рѳдбину.

усіњи, прел., стави у сињило (вешплав). — Жене оперу памучие кошуље у цеђи и сас сапун што су самє правіле, па и усіње у сињило и, кад се осуше, од милине да и човек гледа колко су беле.

усірни се, повр., укисели се (вино), постане сирће. — Нисі дао на људи да попију вино, него си га чувао док се усірнило; шта ћеш сад да радиш с тољко сирће, не можеш ни да га продаш, нити може да се потроши у твоју кућу.

усмради, прел., усмрди. — Сашта сте усмрадили ову собу, осећа се чим се уиђе из напољ?

умсрди, прел.; в. усмради

умсрди се, повр., ужегне се, поквари се (месо и др.). — Лети се месо за кратко време умсрди, па мора да се баџи.

успаєница, ж. погрд., развратница. — Драгољуб био довео од негде некакву успаєницу, па није седела ни месец, него отишла од нега.

успі, прел., успава. — Не знам шта је овому детету, не могу да га успім.

успі се, повр., спава кад треба да устане. — Кад је био војник, Будимир се никад није успао на стражу.

устанца, с. плт., дем., хип. од уста, усташца. — Устанца ју мала, с пјару разрєзана (н. п.).

устат, -а, -о, (човек) оштра језика, зубат. — Кад треба, човек мора да буде и устат, да се брани, а није да га сваки гази.

устрану, (у страну), прил., косо, укосо, укриво. — Кад су сватови пошли за младевесту и момци појурили на коњи по пут, свет се склањао устрану, да га не згазе коњи.

устриша се, повр., устреса се, тресе се. — Пресвучи се кад си покисао, немѳ туј дами се устришаш.

усули се, повр., осмели се, усуди се. — Сви се чуде како се усулио да запрѳси Милутинову ћерку за сина, кад је пуки сирѳма, а Милутин први газда у горњи крај.

усуче, непрел., крене устрану. — Краве одједанпут усукаше удесно и сасве кола утекоше уз брежак над Живку Младеновѳму кућу.

усуче се, повр., увије се од суше (кукуруз и др.). — Од пролетѳс нема киша, кукурузи се усукали, рєка остала на вирови, бунари пресушују; до кад ће овако, нико не зна; сви гледамо у небо да се наоблачи и да падне киша, али звєздá упєкла, па не попушта.

утиња́ви се, повр., увласи се, добије зелене власи вода у реци. — Радовањска река стално тече и никад се није утињавила, него је увек студена и бистра кај суза.

ути́ча се, повр., намеће се, (у)гура(ва) се. — Немó да се ути́чаш гè ти није мéсто.

у́тне, прел., увуче, удене. — Кад су војници пролази́ли кроз њи́но сéло, Чáслављева мáти и у́тне нéколко погарчкé у торби́це; и њóн сáн је бíо војник нéгде далéко.

уто́пи, прел., погрузи (у воду), пото́пи. — Уто́пи та́ корéо лéба у врућу́ воду и не́к посто́ји мáло, па ў́зни сáрење и на́прави по́пару.

утоплу́је, прел., облачи топло. — Не утоплу́ј децу́ óдviše у сóбу, па кад изи́ђу на́поље, да о́свбну.

утоплу́је се, повр., облачи се топло. — Кóлко се ви́ше утоплу́јеш, свé ви́ше ће да ти бóде зимá.

утрáви се, повр., урaste у траву, за́корови се. — Куку́руз ко́пају двá пýт, али кад је ки́шна гóдина, пá се утрáви.

утрављíви се, повр.; в. утрáви се

утрáпи, прел., наметне, натура, подметне. — Тóлсту утрáпили да чу́ва ђвце по ову́ киу.л

утрáпи се, повр., погрд., наметне се, натура се. — Кад гóд сéдну да рúчају, Војíн се утрáпи, па сéдне и ђн да јé.

утр́не, непрел., поплаши се, прешлаши се, претрне (од страха). — Утрну́ла сам кад сам ви́дела да и де́ца нéма у авли́ју, помислéла сам да су оти́шла на бунáр, али и нађó ге се и́грају у дóлњу гради́ну.

утр́па, прел., унесе, стави много, натрпа. — Кад сам билá у Јáбланицу, рóдљаци ми утр́пали у крóшњу од свé што су имáли, једвá сам донéла.

утр́па се, повр., увуче се, наметне се. — Утр́пао се кај вре́ћа на туђá ко́ла (Изр.).

уту́рчи, прел., страшно (из)грди, прекори. — Кад дб́је свекр́ва, има да ју уту́рчи што је изгорéла óпрег прекај óгањ.

уђáри, прел., добије, заради, искористи. — С отимáње нíко ни́је мlóго уђáрио, па нéће ни ђи.

у́ф, узв. за изражавање непријáтног изненађења. — У́ф, што изгорé ша́ку, нисáм знáла да је кубе ова́ко паљéно!

уцрв́ени, прел., умр́ла нечим црвеним. — Кóј ти уцрвeпи́о кáпу на чéло; ски́ни ју, па поглéдај.

уцрвени се, повр., умаже се првеним бојом (по лицу). — Руџа чинила пређу црвено, па се уцрвенила по чело; нек се обрише да не иде таква по село.

уцрни, прел., обоји црно. — Вумену пређу добро уцрне у орове жале и кѳрку од ораси.

уцрни, прел., умрља црно. — Мѳра да си чистио куѳе, кад си уцрнио руѳе и чело.

уцрни се, повр., умрља се нечим црним. — Одшта си се уцрнила по лице, да ниси чистила ћунци?

у чарапѳе, прил., без обуѳе, у чарапама. — Иде у чарапѳе, па никад нема цѳле чарапе.

учезни, непрел., упије се, нестане (на пр. вода у земљу), усахне. — Кад лѳти падне киша, начине се баре на више мѳста, а кад огрѳе сунце, баре учезне и земља се осуши. — Узрѳла лубеница учезни ако стоји неко врѳме било на врѳж, било откинута.

учетворо, прил., све четворо. — Ајде да играмо кѳрте учетворо.

учи напамет, прел., (изр.), саветује, поучава. — Децу трѳба да уче напамет док не порасту и не ѳгну вољу, а после је мѳлого тѳже

учини, прел., обоји [офарба (плетиво, тканину)]. — Жење прекѳзиму напреду пређу за сукно и учине ју црно у кѳрку од орове жале.

ушврља, прел., испише (аљкаво) по хартију, зиду и сл., ушара писаљком. — Кад пѳђу из шѳколу, деца понѳсу крѳду, па ушврљају тараѳе прекај пѳт.

ушири се, повр., раскрупња се, разрасте се, ојача. — Видо сам Адама, дѳшо на ѳсуство из гѳрду, па се уширио и постаѳ муѳж.

ушићѳри се, повр., ушећѳри се (мед, слатко). — Штѳ си тѳлко чувѳо мѳд, па ти се ушићѳрио, штѳ ниси даѳ на твоји ѳуди да га потрѳше на врѳме?

ушићи, с., м. н., дем. од уши, увца. — Ё л' ти овеѳбли ушићи, синѳко, дѳђи мѳло у сѳбу да се огрѳеш.

уштѳти, прел., поквари, оштѳти; потроши, утроши. — Дали смо Луѳе дѳске да ни направи вѳрата, а ѳн и ократиѳ и сѳмо и уштѳтиѳ, па сѳд, кад улазимо на вѳрата, мѳрамо да се савијѳмо. — Сѳмо ћу цаѳе да уштѳтим мѳтак, тѳ је далѳко и не мѳгу да потрѳвим (погѳдим).

уштѳћен, -а, -о, трп. од уштѳти, укварен, покварен (јѳло). — Немѳ да јѳш тѳ уштѳћено мѳсо, да си не направиш неѳку комѳндију, па после да не мѳже ниѳко да ти помѳгне.

уштіпне, прел., уштине, стисне. — Једанпут, кад је затварао врата, уштіпнула су му палац на леву руку, па му отпао нокат, али му после израсо други.

уштуца, непрел., подригује. — Кђј не је преко мере, и не шљами спапта, неће ни да уштуца.

Ф

фала, ж., (по)хвала. — Ђ, толка њина фала с газдалук, а дошла да тражи од тебе паре на зајам.

фалење, с.; в. фала

фали, прел., хвали, похваљује. — Није прошло много како је дошо нов учитељ, а сви су почели да га фале.

фали, безл., нем., нема, недостаје. — Шта ти фали у празну кућу (торбу)? (Изр.).

фаличан, -чна, -чно, са маном, с недостатком. — Понекад се фалична роба продава јевтије.

фалта, ж., нем., набор (на одећи). — Кад се сукња опере, фалте се исправе, па кад се осуши, поново се направе с пеглу.

фарба, прел., фиг., лаже, изговара се. — Немó, брe, да ме фарбаш, него кажи љуцки да нећеш да ми учиниш што те молим.

фјкне, прел., одсече, исече. — кад кољу свињу, фјкну један парљак од подгуњак, па жене направе подварак и испечу на ражњић за ручак.

фјкса, прел., чисти ципеле [фиксом (машину за обућу)], чисти пећ, шпорет и сл. — Кад је био увојску, фјксао је ципеле сваки дан, а сад и не фјкса по једну недељу.

фјксање, с., гл. им. од фјкса

флинта, ж., погрд., лоша жена. — Немó да се дружиш сас свакакве флинте, да не испаднеш и ти кај оне.

фљис, узв. за означавање звука од шамара. — Он ти нега фљис по образ, да му све звезде излетеле на очи, па сад нека се чуди.

фљисне, прел., ошамари, удари шаком. — Био је миран и добар ђак и послушан војник, па га ни учитељ, ни каплар никад нису фљиснули.

фрљање, с., бацање. — У Божикину кућу нема фрљање леба кај по друге куће; кад се леба скорі, од нега се прави попара.

фруштук, м., нем., доручак, мали ручак. — У село за фруштук једу исто што и за ручак.

фруштѣкује, прел., доручкује. — Његова маџи нѣкад нѣје имала врѣме да фруштѣкује, него ујутру на брзѣну, стојѣчки, дрпне мѣло од леба, мѣло од сѣрѣње ел' нешто друго, и нѣкад се нѣје најеѣла кѣлко трѣба.

фрца, ж., погрд.; в. увијуа

фундомѣнт, м., лат., темѣљ. — Кад се гради кућа, у фундомѣнт се тури крупан камен, па се на њѣга настави зид.

фуњара, м. ж., погрд., рђава особа. — Бежи од њѣга; ту фуњару нѣко не пѣни, да не мѣсле људи да си и ти кај њи.

футѣра, прел., (махом одрѣчно: не футѣра), сматра, цени. — Сам је крив што га ни његова деѣа не футѣрају.

фушари, прел., нем., ради лоше, аљкаво, површно; вара. — Мајстор који фушари сматра да је то добро за њѣга, али људи сѣзнају да ради лоше, па га више нѣко не тражи за рад.

Ц

цакѣ, непрел., куца, стекѣ. — Станѣмир купио сѣт, па, мѣло-мѣло, и принесе га уз уво да слуша како цакѣ. — Дуле, сирѣма, доживѣо да направи гѣздена кола и да упрѣгне краве, па да слѣша како кола цакѣу по добар пѣт.

цѣндарица, ж., погрд., батина. — Немѣ да га задѣваш, да те не омѣкне с ону цѣндарицу што носи.

цѣрина, ж., пашњак са изврсном травом. — Миливоја нѣје било ни стра, ни срамѣта да ноћу натѣра стоку у тућу цѣрину.

цѣрчѣ, с., дем. од цѣр. — Кад је дѣтѣ једно, сви трѣсу рѣке над њѣга (брину) кај да је цѣрчѣ, али једно дѣтѣ кај ниједно.

цвѣтан, -тна, -тно, који се односи на цвѣће и Цвѣти. — У Грапчину нѣма цвѣтне ливѣде, него сѣмо лугови и неколко пољанке међу њи. — Цвѣтна недеља је пред Велигдан.

Цвѣти, м. плт., црквени празник у недељу пред Ускрс. — Миља на Цвѣти вѣзала сукно на ора, па се збрали момци и девојке и љуљали се да се издѣжи сукно.

цвѣћанце (и: цвѣћанцѣ), с., дем. од цвѣће. — Упролећ девојчићи набѣру мрсољак, млађерак, нѣчицу и друго цвѣћанце, па направе кѣтке и однесу учѣтељке.

цвѣћенце, с.; в. цвѣћанце

цвѣћка, ж., добричина. — Мѣре, нѣје њи бѣш цвѣћка кај што ти мѣслиш.

цѣвчи, прел., погрд., пије много. — Зло је кад млад чѣвек наѣчи да цѣвчи, па н'умѣ да престѣне.

цеди́лце (м: цеди́лице), с., дем. од цеди́ло, платнена кеса из које се цеди млад сир. — Кад се сирење у цеди́лце добро ипџди, усоле га и ту́рају у ча́бар.

цеди́ља, ж., лименка за цеђење млека. — Кад се зими убије свиња, исто́плена ма́чина се процџди кроз не́ку јаку крпу, за́то што не́ма цеди́љке за ма́с.

це́дне се, повр., просуши се (земља после кише, снега). — Да саче́камо не́ки да́н да се це́дне ма́ло по́сле сне́г, па та́д да и́демо за трупци́ на Кармату́ру.

це́ђа́к, м., дем. од це́ђ, цеђ, поташа. — Ода́вно љу́ди пису́ има́ли сапу́н, па ма́ти у субо́ту спре́ми це́ђа́к и изми́је дете́ту ко́су.

цепи́йка, ж., цепанка. — Кад чо́век о́ди ббс, ла́ко мо́же да му се забодѣ не́ска це́пи́йка у та́бани.

це́рје, с., зб. им., церик, церова шумица, церови. — У це́рје, кад је ста́ро, има шу́пљиве с го́луби, а на́ђе се и поне́ки рбј пче́ле.

це́рче, с., дем. од це́р, церић. — У њи́ну авли́ју под вр́ има́ једно́ це́рче, у багрења́р, па ни́како да порасте́ за́то што је у ладови́ну.

ци́ганчица, ж., назив једног народног ора (кол). — Ци́ганчица се игра са́мо на́десно, а полб́нка са́мо на́лево.

Ци́ганчу́ра, ж., погрд., Циганка. — Ене́ ју она́ Ци́ганчу́ра Божи́ка На́јдина, што и́де из ку́ћу у ку́ћу и ни́шта не ра́ди.

Ци́ганшту́ра, ж., погрд.; в. Ци́ганчу́ра

ци́ма, прел., вуче; сиса. — Не ци́мајте оту́д ту́ узи́цу, ни́је ви то́ рабо́та! — Мо́ра да одби́јемо те́оци, да ви́ше не ци́мају кра́ве.

цима́ње, с., вучење, трзање. — Рибáр, кад осе́ти да ри́ба по́чне цима́ње, зна́ ка́ко да ци́мне уди́цу и да извуче́ ри́бу.

ци́мне, прел., тргне, повуче. — Кад ри́ба ци́мне уди́цу, рибáр ци́мне как не́га, па ви́ди да л' се увати́ла.

ци́нцарин, п. н., шкрт. — Не ва́ља да је чо́век мло́го ци́нцарин, то́ мо́же ви́ше да му шко́ди не́ да му кори́сти.

ци́пелка, ж., дем. од ци́пела, ципелица. — Ге́ си изгуби́ла једну́ ци́пелку, а́јде да ју на́ђемо.

ци́ц(а), узв. којим се гони коза. — Ци́ц, Бе́лко, немо́ да брстиш све́ што дова́тиш, упропасти ми све́ што има́м у гради́ну!

пи́ца, ж., зоол., хип., коза. — Си́к, си́к, дб́ји, пи́цо, ова́мо, сави́ла сам ти гра́ну од брѣз, да брстиш.

циџан, -а, -о, од циџа. — У радан дан и по кућу жене носе и циџане аљине, а кад је свѣтак, обучу нешто боље.

првѣнкас, -ста, -сто, првѣнкаст. — Кад је у заод сунце небо на запад првѣнкасто, неки људи верују да ће јутре да буде ветар.

првѣњуша, ж., румепа, здрава девојка (жена). — Лазин унук довео једну првѣњушу из Луково, здраву и крупну кај да ју ранило цело село.

првљивко, м., фиг., погрд., онај који се учрвљао; само у клети и порузи. — Убио те бѣг, првљивко првљиви, не најео се никад, дабѣгда! — Од онога првљивка не може више да живи, мора да ваћ свѣт.

првче, с., дем. од прв, првић. — Кад црешње узре и прѣје и време, добију некакви првчићи.

првчић, м., дем. од прв; в. првче

приѣчица, ж., бот., врста цвећа са жутим цветовима. — Приѣчица личи на големо цвеће, и цвѣтови су ју шарени — жуті и загасни.

пртак, м., цртало. — Понеки вежу пртак за грѣде испред раник, па просича земљу пред бразду, да се не расипује.

Ч

чавче, с., дем. од чавка, младунче чавке. — Из чавкино гњѣздо на један пѣр у Чуку испадло једно чавче, па се збрале чавке око њега, али не мож ништа да му помогну.

чаклас, м., иглице у класу жита и неких трава. — Чаклас има и рженица.

чакне, прел., удари. — У зору му чакнуо на пѣнцер, па су заједно отишли у воденицу.

чакнут, -а, -о, трп. од чакне, ћакнут. — Ти, морі, мора да си чакнута, шта тучеш ту децу толко?!

чарапкa, ж., дем. од чарапа; в. чарапче

чаранѣше, прел., фиг., удари (могром) чарапом (Изр.). — Нико никога баш не чаранѣше, него се понеки роди чаранѣсан (ударен могром чарапом, ћакнут).

чарапче, с., дем. од чарапа, чарапица. — Обуј детету чарапчићи, да му не зѣбу ношке, па га намѣсти да седи на кревет.

час, прил., брзо; изр.: до час мало, ускоро, врло брзо. — Еве ти моја остра секира, па час насѣчи бабе дрва и упеси у собу, заш(то) на стари људи зима и лѣти, а камоли зими. — Не пи ту воду, није студена, до час мало, па ће да стигне одводу и снајка, само што није стигла.

ча́ском (остатак аблатива без предлога од ча́сак), прил., брзо, зачас. — Дё, тр́кни ча́ском и донёси во́ду од бува́р.

ча́ча́к, м., назив једног народног ора (кола). — У њи́н кра́ј ча́ча́к и́грају заку́љано (држе́ћи се испод руку) и не мо́же да се и́гра пола́ко, него о́дма по́чне ја́ко, и о́ро се са́мо ни́ја на́десно, па на́лсво.

чва́ри, прел., (пре)гре́је, прегре́јава. — Немо́ да чва́риш че́ло уз то́ ку́бе, па да изи́ђеш на́поље и да те забо́ли глава́.

чва́ри се, повр., зноји се уз ватру, прегре́јава се (у зноју). — Мила́н Ди́нин не жа́ли што се чва́рио кад је ле́ко дрено́ву раки́ју, испе́ко три́ ка́зана.

чворува́т, -а, -о, чворноват, са чворовима. — Од чворува́та дрва́ је ја́к о́гањ, али се те́шко це́пају.

чели́њи, -а, -е, који се односи на пчелу. — Ста́ри љу́ди су на Про́копље подрезува́ли тр́мке и од чели́ње са́ће топи́ли во́сак.

че́лка, ж., зоол., дем. од че́ла (пчела), пчелица. — Поне́кад у тр́мке ула́зе стрше́љи, па да́ве че́лке и је́ду ме́д.

че́лкин, -а, -о, који припада челки, пчелињи. — Че́лкина жа́лка се ла́ко изва́ди кад че́лка убоде́ чове́ка, али ме́сто ге́ је билá оте́кне.

че́м, зам., лок. од шта́. — На че́м водени́ца проме́ље, на те́м се и разде́ре (Изр.).

чени́ца, ж., бот., пшеница. — По Младё́нци се ото́пли, па се и њи́ве с чени́цу зазелене́.

чени́чиште, с., пченичиште, земљиште на коме је пожњевена пшеница. — Кад је го́дина ки́шна, на чепи́чиште, кроз чени́цу, израсте́ и трава́, па кад се пожње́, мо́же и да се покóси и да се пу́шти сто́ка да пасе́.

чени́чка, ж., бот., дем. од чени́ца. — Зар ни́је чу́дно ка́ко чени́чка што ни́кне у́јесен не измр́зне прекóзиму у толки́ сне́г и мр́з?!

чепáрје, с., зб. им., кратко грање, парчад од дрвета. — Скло́ни то́ чепáрје уз ку́бе, да ни́је на пу́т ге́ се прола́зи.

чепáти се, повр., измотава́ се, понаша се неоубича́јено (напр. у говору, држању, ходу). — Што́ ли се Ми́лојко чепáти: би́о уво́јску, па „забóравио“ ка́ко се вре́ви у на́ше се́ло, него вре́ви ка́ко је чу́о од не́ки војни́ци из дру́ги кра́ј.

чепр́љак, м., одломак од гране или дебље́г прута. — Кад ула́зиш у ту́ђу авли́ју, у́век има́ј не́ки чепр́љак у́руку, да се бра́ниш од ку́че, ако ни́је ве́зано.

чесмѣн, -ѣна, -ѣно, са чесме (вода). — Вода из бунáр је по студѣна од чесмѣну воду.

чесмѣнски, -а, -о; в. чесмѣн

четерѣс, бр., четрдесет. — Кад се удава његова ћѣрка, Милутин ће да повѣде на свáдбу четерѣс свáта.

четрнáес, бр., четрнаест. — У нѣка сѣла девбјке се удавају чим наврше четрнáес гóдине.

чеші́ре, ж. плт., чакшире, панталоне. — Док нису изішле шивáће машинѣ, тѣрзі́је су ші́ле чеші́ре нáруке.

чеширѣтине, ж. плт., аутм. од чеші́ре. — Скі́ни тѣ чеширѣтине да ти и закрпим на погузину и на једнó колѣно.

чеширкѣ, ж. плт., дем. од чеші́ре. — Трѣсу́ му се чеширкѣ (Изр.), (Веома се уплашио).

чѣка, прел., дем., од чѣша. — Дѣтѣ држі́ ма́че на крило́ и чѣшка га под гу́шу, а о́но ді́гло гла́вицу.

чѣшка се, повр., дем. од чѣша се. — Свиња́ обрне грб́ину у сли́ву и чѣшка се, да ски́не блáто што ју се скорѣло у дла́ку.

чешљі́че, с., дем. од чѣшаљ, чешљі́ћ. — Нѣке девбјке нóсе у кóсу с обе стрáне по једнó чешљі́че, да и се не расту́ра кóса.

чѣшмица, ж., и. дем., кантица за воду са славини́цом. — Йшла у вáрош, па купі́ла чѣшмицу, и сáд ће сві́ да се омíвају самі́, нѣће да мóра ви́ше нíко нíкога да полѣ́ва с чáшу.

чівта́ње, с., бацање чивта, ритање (коња). — Кад се коњ́ млóго чівта, прóдају а на пáнађур на Ці́гани, па га о́ни убі́ју, убі́ју, и не рáне га кáко трѣ́ба, па изгладні́ и ослабі́, и оду́че га од чівта́ње.

чівта се, повр., рита се обема задњим ногама једно́временно, баца чивте. — У ко́њицу старѣшине су учі́ле војні́ци кáко да се чу́вају од ко́њи што се чівтају, да и не удáре с чивтѣ́.

чи́лка, прел., задиркује. — Немó у шкóлу нíкога да чи́лкаш, да нѣки не исповртí и да те удáри, па пóсле да плáчеш.

чи́лкање, с., задиркивање, изазивање. — Дóста чи́лкање, сáд б́удите мíрни и спáвајте.

чи́лка се, повр., задиркује се. — Дѣ́ца се чи́лкају, па се и побі́ју, поплáчу мáло, па се і́грају и смѣ́ју се.

чи́лкаш, м., задиркивач. — Мíле Раду́нкин бѣше нѣ́ко врѣ́мѣ чи́лкаш, па і́звуче нѣ́колко пúт бб́ј и смі́ри се.

чиноштѣтник, м., штеточина(ц). — Њина деца су голѣми чиноштѣтници, м'ало, м'ало, па разбију нечи(ји) пѣнцер, полупају купицу кад и прате за воду, к'аче се по плотови, па ицѣпају нанталоне.

чиноштѣтница, штеточинка. — Две козе што је имао Љупчин дѣда биле су праве чиноштѣтнице: погулиле све ј'буке у градину и обрстиле врви и алестари, па и замѣнио за два ј'гњета.

чипкас, -ста, -сто; в. рупичас

чистинка, ж., дем. од чистина, пољаница, пропланак. — На чистинку у вр забран, кај на неку ливатку, расла је питовна травица и чували су ју за ј'ганчићи кад почну да пасу.

чичин, -а, -о, који припада чичи. — Савин син ће данас по пладне да иде у рибу с чичинога сина, да увате рибу и раци за вечеру.

чичка, м., дем., хип. од чича, чичица. — Ђј, ч'ко, није т'о тако како ти м'слиш!

чичковина, ж., бот., чичак (начупан, покошен). — Док је зелена, к'раве пасу чичковину, а кад се осуши, у сѣно, назиму, неће да ју једу, не воле крупѣжину.

чк'ди, непрел., шк'ди. — Све што је умерено не чк'ди.

чк'дљив, -а, -о, шк'дљив, штетан. — Дуван је чк'дљив за здравље, и т'о сви знаду, али п'а чуре.

чк'лован, -а, -о, шк'лован. — Одавно нису имали м'лого чк'ловани људи, и жѣнска деца нису ишла у чк'олу, па су чк'ловане жѣне биле рѣтке.

чк'олује, прел., школује. — Кад му је ст'иго син, чк'олувао га за учитеља, па је био учитељ и у њ'но село.

чк'олује се, повр., учи школу. — Понѣко дѣте неће да се чк'олује, не воли да учи.

чмрљча, м., погрд., мушкарац затупаста носа. — Ђј, ти, чмрљчо, гѣ си се загледао и шта си се замислио, б'вце ти от'оше у м'оју дѣтелину.

човѣкало, с., зоол., совуљага. — Кад је месечина, човѣкало можеш да видиш у вр ора, ге стоји на неку грану кај да се нешто м'сли.

човѣче, м., дем. од ч'век. — Шта је т'о човѣче постигло с његови десет прста, т'о је за причу.

човрљи се, повр., криви се; плази се, руга се. — Нем'о сваки ч'ас да бр'ишеш н'ос сас шаку, и да ти се човрљи на једну страну. — Човрљио се некому на пут, па га појурио и једва утеко у авлију.

чојан, -а, -о, чохан. — За свадбу младожење сапили чојано гунче и купили му грађени опанци.

чорбалук, м., здела за чорбу. — Кад се на једно место чорбалук ољушка, туј се провали, па може само да се баца.

чорбалуче, с., дем. од чорбалук. — Сипи детету попарку у чорбалуче да је па нек изиђе напоље да се игра с децу.

чорбалучић, м., дем. од чорбалук; в. чорбалуче

чорбас, -ста, -сто, у течном облику; редак, водњикав. — Кад се пости, у село једу нај више чорбас пасуљ; гус пасуљ једу кад блаже, тад га и запрже.

чршав, м., деф., чаршав. — Жене су одавно ткале чршави од кучињаву и памучну пређу.

чршавче, с., деф., дем. од чршав. — Кад копају кукуруз, па дође време за ручак, жене простру чршавче на траву и поставе штга има за јело, па ручају и наставе да копају.

чубарка, ж., бот., чубар (врста цвећа), *Satureia Hortensis*. — Некад су жене чубарку садиле по лбза, па кад беру грбзе, с њо заките чаброви и бурићи.

чувар, м.; в. путар

чувар, м., штедиша. — Сви Лазини су чувари, они ништа не бацају, зато и имају.

чувар, п. и., чуваран, штедљив. — Сви су људи чувари, само неки више, неки мање, ретко кој баш разбацује онд што има.

чукане, с., купање, лупа(ње). — Децо, маните то чукане по канте, заглуњете ми уши.

чукнут, -а, -о, трп. од чукуе (удари, куцне); в. чакнут

чукче, м., дем. од чуку, мали чекић. — Унуку сломио држање на чукче, па ће деда да направи друго.

чукчић, м., дем. од чуку; в. чукче

чупавица, ж., жена са неуредном косом. — Девојчица може да буде и чупавица, али кад порасте, мора да чешља и да сплића косу и да буде уредна.

чупавко, м., човек са дугачком косом. — Кад ћеш да се потшишаш, видиш да си се направио на чупавка.

чурење, с., пушење (дувана). — Докле ћеш, синко, да се трујеш с то чурење?!

чури, прел., пуши (дуван). — Ми́ле, Ми́шин сѝн, чури́о је од дете́та, и штá није раде́о њего́в башта́ да га одви́кне од то́: и би́о га и жури́о и ништа́ није мо́го да учи́ни.

чури, непрел., дими. — На огњи́ште су о́гањ ложи́ли с гра́ње и ни́кад у њи́ну ку́ћу није чури́ло.

чури се, повр., дими се, пуши се. — Кад у́јутру изи́ђе с о́вце на Чу́ку и погле́да се́ло, ви́ди да се сва́ки ко́мѝн чу́ри, из не́ки чу́рањ и́де пра́во уне́бо, из не́ки се пови́о над кро́в на једну́ стра́ну и расту́ра се над се́ло, у да́љину на ју́г си́њи се Рта́њ.

чу́рка, прел., удара. — Ми́јајло чу́ркао не́ко ку́че на пу́т, па ћа́ло да га уда́ви за руку́.

Ц

цавка́ње, с., кевта́ње (пса). — Чу́јеш ли не́ко цавка́ње под пѝнцер, мо́ра да је не́ко ку́че до́шло од пу́т, изи́ђи да ви́диш.

цака́ње, с., траже́ње, захтева́ње, иска́ње. — С то́ њего́во ца́кање досади́о сви́ма, све не́што па́ка од не́кога и све не́што пѝма, кај да је не́ки ду́жан да му да́ва што не́ма.

цамба́с, м., погрд., препродавац, шпекулант, накупац. — Са́д има пу́но цамба́си што не во́ле да раде́, него во́де не́какву тргови́ну.

цамба́слук, м., погрд., препродаја, шпекулација. — Због цамба́слук не́ки су и у а́псу до́спели.

цамба́сује, прел., тргује, препродаје, шпекулише. — На пи́јаци по ва́роши има мло́го љу́ди који цамба́сују, продава́ју нај ви́ше са́тови и телефо́ни, ге́ то́ на́ђу, бо́г ће зна́т.

цго́љав, -а, -о, кржљав (за људе). — Кад љу́ди има́ју цго́љаву де́цу, уга́ђају и и па́зе и да се отрѝсну и да порасту́.

цго́љавац, м., кржљавац. — Од ти́ цго́љавци поне́ки се отрѝгне и порасте́ кај и дру́га де́ца.

цго́љавштина, м. ж.; в. цго́љавац

цвр́кне, прел., чвр́кие, удари. — На не́колко да́на пред кра́ј ра́т Ната́лијино́га си́на цвр́кну́о ко́ршум у че́ло и погину́о.

целѝзничар, м., железничар (радник на железницама). — Пред ра́т из њи́но се́ло има́ла три́ целѝзничара.

целѝзничарски, -а, -о, који се односи на железничара. — Ода́вно су нај бо́љи били́ целѝзничарски са́тови.

ценабѣт, м., тур., јогунац, непослушник. — Рѣкла сам ценабѣту да не натерује ђвце у кошару по ову врућину, него да и остави под цѣр у ладовину, а ђн ме није послушао.

цендѣр, м., деф., жандарм. — Синоћ отераше цендѣри Воју Миѣе Дѣсиному.

цендѣрски, -а, -о, жандармски. — Или(ји)н сѣн се примио у цендѣри и дошо на ђсуство у цендѣрске дрѣје, па изишо на ђро и сви глѣдају у њѣга.

циѣка, непрел., чаврља (вѣрабац). — Од уѣвек су вѣрапци цѣвкали у њина гњѣзда у стрѣје над њаши пѣнциѣри, али ниѣкога нису будили.

цигѣрка, ж., дем. од цигѣрица, цигѣрица од живине. — Баба испѣкла цигѣрку и целутку од кокѣшку на ђжѣг и дала унуку.

цидѣне се, повр., баци се. — Милѣн се валио да ће да се цидѣне њај даље од сви и да ће да прѣскѣчи јѣдну дѣбоку рупу, па се залѣти и, кад је стѣго до рупу, циднуо се и падо у сѣрд рупу, па су му се сви смѣјали.

цуѣп, м., деф., тур., мир, смирење, умирење, цѣвап. — Да цѣвап (Изр.), смири, умири. — Дѣ, вѣди, па дај на ту дѣцу цѣвап, да не дѣзу толку цѣву, не мѣжемо ништа да чујемо од њѣ.

цумбѣс, м., неред; галама, ларма. — Дѣцо, не правите ми цумбѣс по сѣбу, да ве не истѣрам њапоље, на мѣраз! — Не правите више цумбѣс, ћутите да спаѣа дѣда, дошо од ђвце умѣран и покѣсо.

III

шајѣка, ж., хип. од шајѣкача, народна (и војничѣка) капа. — Прѣлази момѣе кроз сѣло, намѣча шајѣку на чѣло (н. п.).

шајѣкача, ж., вѣрста мушке капе. — У рѣт с Нѣмци нѣки војници су носили шајѣкаче, нѣки качѣти, нѣки су ишли и у шѣшири — носио је шта је кѣј имао.

шамѣрише, прел., шамѣра, удѣра шаѣком по ђбѣзу. — Кад је Драгѣуб ишо у шѣѣолу, бѣо је учѣтељ кѣји је шамѣриѣсао ѣаѣи што н'умѣду да попѣѣају кѣј ђн што ђће.

шѣндѣра-мѣндѣра (Изр.), ништа и нигде. — То је сѣе шѣндѣра-мѣндѣра, и од то нѣма ништа да бѣде.

шѣраѣк, м., зарудѣло грѣжѣе, прѣво грѣжѣе (грѣжѣе кѣје почиње да зѣри). — Оѣо Госѣођѣндѣн и лѣже пѣчѣне да се јѣвља шѣраѣк, али зѣрѣло грѣже јѣш нѣма.

шарѣн, -а, -о, фиг., непоштен, свакакав. — Његова ћерка мора да је шарѣна — шта ће она ноћу по путине?

шачи, прел., удари шаком, ошамари. — Буди миран, да те не шачим, па да ти запишгѣ уво!

шашава, ж., погрд., прел. лудило; само у изр.: уватио шашаву [отишао некуд као шашав (луд)]. — Не воли да ради, па, кад се дигне, најѣ се и увати шашаву, и нема га до увечер, кад дође време за вечеру.

шашавује, непрел., лудује. — Славна се жали синоћ на њјнога сина што шашавује и не жени се док је још млад, а није да му прђу године, па да ниједна не пђје за њега.

шашине, непрел., полуди, залуди. — Ти, брѣ, кај да си шашинуо; шта тучеш ту говѣду кај Свети Илија?!

шашнут, -а, -о, трп. од шане, ћакнут. — Дѣлкин муџ од неко време кај да је шанут: пђје негде, па не зна да се врне.

шевеља, непрел., гега се, ходи љуљајући се (као пловка). — Појатарѣ шевељају зато што сваки дан оде много и грабе да стигну куд су пошли.

шегачи се, повр., подсмева се, потцењује. — Немој да се шегачиш, није ми до шалу.

шемшир, м., шешир. — Шемшир понекад подувати ветар и скине га човеку одглаву, а шажкачу не може.

шѣни, непрел., фиг., понижава се, понаша се понизно. — Он није шѣнио пред никога, али никога није ни понижавао.

шепртљанко, м., шепртља, несналажљивац. — На кога ли се метну шепртљанко, кад нико његов није такав?

шѣрбет (и: шѣрбѣт), м., тур., топао напитака од воде и прегорена шећера. — Шѣрбет праве кад згрѣју воду, па над њб на напаљену машу ел' острѣшку изгорѣ шићѣр.

шѣрет (и: шѣрѣт), м., лукавац, спадало, препредењак. — У тб село су имала два Манђила и обојѣца су били шѣрети.

шеретлѣк, м., лукавство, препреденост. — Они су баш претерали с њјни шеретлѣци.

шеретује, непрел., понаша се шеретски, чини се вешт. — Боље би му било да не шеретује, него да мало више ради што је дѣжан.

шѣс, бр., шѣс. — Баба Живѣ од шѣс детѣта остала само једна ћерка, сва друга дѣца су ју помрела.

шесѣт, бр., шездесет. — Пред рат су продали једну краву за шесѣт банке.

шеснаес, бр., шеснаест. — Никодија је сас сјна од шеснаес године у рат одавно прешо преко Албанију и некако су остали живи.

шестина, бр., шесторо. — Јучер су куд Јелику жњели шестина: четири жене и два човека.

шестина, бр., шести део (1/6). — Кад је поделио сјнови и ћерке, Мирко је за себе оставио шестину имање.

шибне, прел., удари прутом. — Шибни мало тђ прасе; штга се отегло; не иде му се на пијац.

шиљат, -а, -о, шиљаст. — Планине око нас немају шиљати врхови, само Ртањ има шиљат вр.

шињер, м., деф., шињел. — Кад је деда Мијало био војник, шињери су били дугачки дозем.

шињер, м., деф., шењер. — Одавно је имао жути шињер и грумице шињер.

шињерак, м., дем. од шињер. — Дбђи, сјнко, да ти баба да грумичку шињерак.

шињерац, м., бот., шењерац (врста пасуља). — Пауљ има: бѣли, кулаш, пасуљца, шарѣни, шињерац и још неки.

шићка, прид. (само ж. р.), пиваћа (игла). — Данас сам по бвце изгубила шићку иглу, и тражила сам ју, али нисам могла да ју нађем.

шићка, ж., игла за шивење. — Нађи у моју крошњу, у клупче коњи, једну шићку и донеси ми ју да си пришијем једиб дугме на кошуљу.

шишпенце (и: шишѣнѣ), с., дем. од шіше, стакленце (флашица). — Овчар увек има и шишѣнѣ с гас, да си запали лампу кад простира покривце да легне да спава.

шишкав, -а, -о, човек лепе главе и косе. — Влада Петканин, што је узо Бјрку, био је шишкав.

шишке, ж. мн. (јд. шішка), по један прамичак косе испред оба уха жене (девојке). — Дбшло писмо из Босну да се шішке не носе (н. п.).

шкѣмба, м., погрд., трбоња, човек велика стомака. — Свакога касапина вичу шкѣмба, зато што су дебѣли (утојени).

шкѣмбѣ, с., погрд., трбух, стомак. — Кбј целу годину бре, копа и коси неће да опушти шкѣмбѣ.

шкембуља, ж.; в. шкѣмбѣ

шкѣмбуља́к, м.; в. шкѣмбѣ

шкѣмбуља́на, ж.; в. шкѣмбѣ

шкљо́ца, прел., окида́ ороз (пушке, пиштоља). — Немо́ да шкљо́цаш пу́шку без по́требу, мо́жда си заборави́о ме́так у це́в, па да направи́ш злѡ.

шко́лица, ж., женска де́чја игра. — Шко́лицу и́грају де́вѡчићи на једну́ но́гу, с коју́ по нацрта́ну „шко́лицу“ гу́рају ђеремитку́ ел' не́ку плѡчку.

шко́луван, -а, -о; в. чко́луван

шко́лување, с.; школовање, учење. — Кѡ́ј не во́ли да у́чи, не тре́ба ни да и́де на шко́лување, да се тро́ши ца́бе.

шкро́фуле, ж. мн. (јд. шкро́фула), ницина, обољење вратних жлезда. — Кад је Ми́лосав ишо́ у шко́лу, не́ки ђаци́ су има́ли шкро́фуле на гу́шу са стране́.

шља́ка, ж., остаци недогорелог угља и других руда, згура. — Шља́ку ту́рају и међу те́мељи у ку́ће, да одва́ја вла́гу изем од со́бе.

шље́м, м., шлем, кацига. — Војни́ци у ра́т, кад су у ро́вови и кад во́де бо́рбу, но́се нагла́ву шље́мови, да и штítíте од ме́ци.

шље́ма, прел., погрд., шљо́ка, пијанчи. — Кѡ́ј шље́ма не ми́сли ни на своју́ гла́ву, а ка́моли на ку́ћу и де́цу што ће да оста́ну сирѡчићи.

шље́пка, прел., удара благо (као миловање). — Ба́ба шље́пка уну́че по обра́чићи, а оно́ се сме́је.

шље́пне, прел., удари (лако шаком). — Не́ко де́те га шље́пнуло на пу́т, па уте́ко у авли́ју.

шљи́пер, м., пружни праг. — Пре́ не́ку годину ра́дници су извади́ли дрвѣни шљи́пери и тури́ли че́лични.

шљи́пка, прел., дем., од шљи́па; в. шље́пка

шљо́ка, прел., погрд.; в. це́вчи

шљо́че, прел., погрд.; в. це́вчи

шмокља́нка, ж., погрд., алкавица. — Ђѣ, шмокља́нко, разви́о ти се крај од врвцу́, зави́ га, да га не наста́неш и да па́днеш, па да си размр́каш нѡс.

шмр́кће, непрел., шмрче. — Излази́о на́поље гологла́в и озе́бо, па сад са́мо шмр́кће.

шмр́че, прел.; в. це́вчи

- шнóла, ж., нем., покретна копча, прибадаљка. — Шнóле се лáко откáче, па пáдну нáзем и изгýбе се.
- шóрав, -а, -о, пегав (по лицу). — Мíилица је билá шóрава, па су ју и óба сíна и ћёрка шóрави.
- шпáрта, прел., оре копачицом између редова кукуруза у окопавању. — Ода́вно нису́ имáле копачи́це, па љóди нису́ ни шпартáли њíве, него су копáли куку́руз све нáруке.
- штáнгла, ж., нем., гвоздена полуга. — Дé, подувáти с тó штáнглу овó греду́ на тá крај как тебе и помóгни ми да ју скíнемо од ко́ла.
- штé, прил., само у изр.: на штé срце, пре јела ујутру, на празан стомак. — Нéки пуше на штé срце, уместо да узну нéшто да поједу́ сл' попи́ју што је здравó, а не да се тру́ју с дувáн.
- штедéвница, ж., штедионица, банка. — Штедéвнице су имáле и по зáдруге у сéла.
- штéтан, -тна, -тно, покварен, укварен (јело). — Тó ти јело штéтно, нисíпи га у поми́је за свíње.
- штéти, прел., (пре)трпи штету. — Прóдао сам крáву и штети́о сам, али нисáм имáо сáшта да ју рáним.
- што мóж, прил., јакó, из све снаге. — Ода́вно бирóв стáне на бречи́и иза óпштину, па ви́че што мóж да љóди дóђу на збóр.
- штрапа́ње, с., погрд., гажење, ходање. — Дóста с тó штрапа́ње без опáнци по тó студéну зéмљу; нíје те стрá да ти озе́бну нóге, па јутре да кíјаш.
- штрапу́ња, прел., гази, стаје ногама. — Немó да ми штрапу́њаш с блáтњаве нóге по сóбу, него се изу́ј, па тáд уи́ђи у сóбу.
- штрб́ча, м., човек без зуба. — За штрб́чу надрóби пóпару, бн нéма зуби да жва́ћа кóрке.
- штрéца, непрел., сева, боде. — Штó мéне стáлно да штрéца у́срце кад бн нóћу долáзи у нијéдно врéме и залу́па на врáта; ако сам се вéнчáла с њéга, нисáм се вéзáла за њéга, па да не мóгу да се одвéжем.
- штрéца, прел., трза, плаши. — Штó се не јáвиш кад наила́зиш, него штрéцаш дéцу кад гру́неш у врáта изненадé?
- штрéца, непрел., сева, боде. — Нéшто ми штрéца једáн кутњак, мóра да ће да ме забо́ли.
- штрéца се, повр., трза се, плаши се. — Дóста сам се штрéцáла тóлке гóдине, ви́ше нећу да се штрéцам.

штрументар, м., деф, свирач у „штрументу“ (трубу). — Јова из Луково је био штрументар, а његов брат Станој кланецџа.

штурѝ, непрел, трепери, врти се, мутн се. — Нешто ми штурѝ углаву, биће од лекови што ми дали у болницу.

штурѝив, -а, -о, журав (пшеница. — Од штурѝиву пченицу ни брашно није добро, а леба је црн и длекав.

шугавче, с., шугаво дете, прасе и др. — Одјурн то шугавче из наше свине да не не нађе неки белаж од њега.

шуматовка, ж., бот., врста јабукe. — Набрао једну крошњу шуматовке, па ће да однесе ћерке.

шунтав, -а, -о, луцкаст. — Бора довео из Ласово некакву шунтаву жену, иде по пут и вреви самá.

шупљѝкав, -а, -о, са ситним отворима (рупицама), шупљѝкаст, рупичаст. — Сад младе жене и девојке плету шупљѝкаве чарапе и блузе.

шуримѝивој, м., зоол., вуга. — У нашу авѝију смо с Љупче садиѝи багрѝње, јеѝе, борови и ораси, па се дѝгло дрѝѝе унебо и згустѝло се кај у шуму и насеѝиѝи се свакакви пиѝиѝи: грѝице, славѝѝиѝи, жѝуне, сѝѝе, а ѝма и понеки шуримѝивој.

шурѝаја, ж., шурѝива супруга. — На завѝѝину на Русѝицу позвао је и шурѝу и шурѝају да дођу с деѝу у гѝсти.

шутка, ж., ловачка пушка с унутрашњѝм запиѝачем. — Кѝј ноѝи шутку кроз лугови, не бѝјѝ се да ће брез да му заѝаѝи и неку гранѝу и да му пушка пѝкне кад нетрѝба.

шѝѝѝкав, -а, -о; в. шунтав

шѝѝмурасто, прил., смушено, сумѝиво; испоштено. — Мѝре, све то мене изгледа некако шѝѝмурасто.

шѝша, м., погрд, варалица, неозбиѝан човек. — Он је голѝма шѝша, ѝѝему човек не мѝже ниѝа да верѝује, ниѝи да се ослоѝни на ѝега.

шѝшка, ж., (махом мн.: шѝшке), иверке од стругаѝа рендетом. — Трѝни те шѝшке даѝе од кѝбе, да не излетѝи неѝа жиѝшка и да и заѝали, па да се заѝали куѝа.

шѝшкав, -а, -о, кој шѝштѝи (као слама, сено, лишѝе). — Кад се сламѝача наѝуни сас сламу, она је шѝкава све док се слама не приѝегне и не прѝитѝштѝи.

шѝшкавица, ж., ш., новчаница. — Кад му се жѝѝи унѝк, деѝа, изваѝи из кѝсу шѝкавицу, па залѝѝи свѝрачу на чѝло.

шушњар, м., шушањ. — Кад се иде преко шуму, ноге упáдају у
шушњар, од сувó лисје, мек кај овчије руно.

НАРОДНЕ ИЗРЕКЕ И ИЗРАЗИ ИЗ ЦРНЕ РЕКЕ

Ако нећеш ми́лом, ти ћеш си́лом. Ако нећеш, пољуби, па остави.

Баштењка (По некој рђавој особини једнак оцу). Благовести — приповести (Због новог снега и хладноће). Боље ништа не ништа. Брат за брата, сирење за паре.

Врана вране очи не вади.

Гѣ га не сејеш, туј ница. Гѣ двојица, он трећи. Гѣ је вода некад тѣкла, па ће да течѣ. Гѣ се двојица свађају, трећи се користи. Гѣ си био — ни́где, штá си радео — ни́шта. Гледа га кај крава мртво тѣле. Гледа кај тѣле у шарѣна врата. Гђзе се кове́ док је вруће. Горí међу два́ огња. Грѣница те изѣла (Тако се куну свиње). Гро́ш по гро́ш, ђи́де ку́ћа на тобо́ш.

Да га удариш у један образ, она́ дру́ги би му пу́ко (Каже се за неку младу напредну особу). Да је добро, и бѣг би имао брата. Дај будале влас, па гледај гѣ ћеш да утѣкнеш. Дала́ ба́ба гро́ш да се увати у оро, па дава два да се пу́шти, али ју не пуштају. Да ми бѣг да́ што ми́сли жена, а не́ што ми́сли ма́ти (Кад касни у повратку, жена мисли: отишао је некој жени, а мати: десило му се неко зло). Да сам на добро, ода́вно би у́мрео. Девѣ́јка кај гору́н. Девѣ́јка кај шљѣ́пер (Крупна и здрава девојка). Де́, покѣ́пај о́ни што си до сад побѣо па тад уби́вај дру́ги (Кажу ономе који прети да ће убити некога, а досад није убио никога). Дѣ́бар да га прати́ш за смрт. (Спор). Дѣ́бар за у коно́плѣ (Да се плаше птице од њега; личи на страшило). Доброду́шне девѣ́јке меша́на до гу́шу. Док један не за́жмѣ, дру́ги не мо́же да прогле́да. Док се му́дри наму́друју, лу́ди се наживу́ју. Док с ње́га не појѣ́ш крупи́цу сѣ и вре́ћу с бра́шно, не мо́жеш да зна́ш кака́в је. Док тра́је, нек ла́је (Нека иде како је пошло). До паза́р цига́нски, од паза́р брата́ски. До пла́дне Вели́гдан, од пла́дне а́јд' у коприве (О Ускрсу нема много мрса као о Божићу). Душа́ му у но́с (Тешко болестан).

Е л' си лу́д, е ти ду́не на́криво?!

Жеднога ће преко воду да преведе. Женска деца — туђа срећа. Женско кад се роди, треба маћи да стисне за гушу (Због невоља које га очекују у животу). Жив ми Тодор, да се чује говор. Жив узем не могу.

Зини да ти кажем. Зна кај магаре у кантар.

И ббг душү чека. Игрчка — плчка (Каже се кад се деца играју, па се потуку и расплачу). Изйшло дело на видело. Изйшо на мајча врата. Измешано кај у циганску тбрбу. Из твоја уста у ббжје уши. Има наука, а има и одука. И на пцету дужан. Иперйо зуби кај варен зајак.

Један у клин, други у плочу. Једно дете кај ниједно. Једу кај да су дошли од робйју. Је се кај месец (Једи се, секира се). Још бн је с туђи зуби.

Кад пбје вода узбрдо (Никад). Кад се Вла погоспбди и тйква покондйри. Кад се кола преврну, путови има млого. Кад се свиња најје, преврне корито. Кад човек остари, и памет изгуби. Кај да има први у дупе (Немиран). Кај запета пушка (Готов на нешто). Какав ат, такав сат. Каква вера, таква вечера. Каква ли ће деца да ти буду, кад си ти такав? Како нйкне, тако и обйкне (Како нешто почне, тако се и заврши). Како си дробйо, тако и кусај. Кога треба да молиш, немб да га срдиш. Кбј има кога, има и ббга. Кбј млого избйра, бн ће да изйра. Кбј носи, не проси. Кбј се љути, сам ће се изује. Кбј се последњи смеје, нај слађе се смеје. Колко човек више има, све више стиска. (тврдици). Кбљу се кај жутй мрави. Крушка под крушку пада. Купује мачку у пак. Курвалук за време, а пијанка довек.

Лажа ге руча не вечера. Лети кај муја без главү.

Мировци купйли литру зётйн и преславйли Вртолому и остало и да подмажу пушке. Млад кај лањски снег. Млад кај роса у пладне. Млати се кај мокра пола од краци. Млого зна, а млого ће и да пати. Мокар кај додола.

Намеће се кај пасуљ на Велигдан. Не виде ми се уши од раббту. Не јаше коња кому личи, него кбј има. Не липчи, коњу, до зелене траве. Нема за Рајка капа. Нема леба без матйку. Нема пас за штá да га ује. Нема умешено па обешено. Немо да погађаш рибу у воду. Немб да се правиш Шваба. Не можеш да га уватиш ни за реп, ни за главу. Не помагају му ни кожные панталбне. Нёће гром у копрйве. Нёће пас док кучка не мрдне реп. Не учи старца да кваша јайца. Не чешај се ге те не сврбй. Нйје био Друлан на робйју (Каже се кад неко пориче нешто што је било). Нйје грёта што улази, него што излази из уста. Нйје слама за гуску. Нйје та псма на та глас. Нйје твоја глава за две ноге.

(него за четири). Ни ораси да му не узнеш из руке. Нисам сунце да огрејем цео свет. Ни сунце не огреје цео свет одједанпут. Ноћас ће мачка и миш да спавају заједно (Због велике хладноће).

Њега боље човек да одјева, не да га рани (Много једе).

Обрао бостан (Пропао). Овде само што нема од попа брада. Од јела нема зла дела. Од живог човека нема штета. Од мангупа може да буде нешто, а од будалу не може ништа. Од празну пушку двојица се боје. Одсеко му главу (Личи на њега). Одсеко му руке (Оставио га без своје помоћи). Одужило се кај гладна година. Они прде у једну тикву. Оро кај градина. Остаре и памет не доби.

Пара на пару, вашка на вашку (иде). Пије кај дуга (Много пије). Пиши на лёд. Плати, па клати. По јутро се дан познава. По другога види сламку, а по себе не види греду. Поменуло се, не поврнуло се. Помогло му кај буле гаће. Праве ражањ, а зајак у шуму. Прасе се не гоји на Бадњи дан. Прво рипни, па тад кажи: „Оп!“ Прѣ отуд, не одовуд. (Каже се кад неко оде некуд, па се пеубичајено брзо врати). Провирају му се уши (Услед слабости). Прощо кај Јанко на Косово.

Раниш пца да те дави. Рибу пѣчи добро, да не пѣче она тебе.

Само се болни питају (да ли би нешто појели или попили). Свака вашка обашка. Свака рѣч има рѣп. Свако зло има и своје добро. Свако чудо за три дана. Све за време. Све му равно до Косово. Свет кај цвѣт (Свакојак). Свети Лука, седи тука (Због хладноће око Светог Луке). Свети Сава крши сана (Велики је снег око Светог Саве). Свети Тома, седи дома (Због хладноће око Светог Томе). Своја кућница — своја слободица, своје попрдальце. Сврби га грбина (Заслужује батине). Сигуран кај врбѣв клин. Сили се кај јескави (муцави) Радисав. Слепила му се мешина и грбина (Много мршав). Смѣје се кај луд на брашно. Според Николу мрзи и Светога Николу. Срамота, али корисно. Стар коњ се не препрежа.

Та у село, друга у чело (каже се кад неко пуца без потребе). Тежа дара, не масло. Ти му пружиш прс, би ти однесе целу руку. Ти ћеш да ме мѣсиш од блато, али већеш да ме наћеш. Тѣ је све смѣ, смѣ, па исиши. (Не вреди ништа). Тѣ ти не иде у пут (То није добро). Тражи преко леба погачу. Тражиш од слѣпца очи. Треска не иде далеко од греду. Трѣ по њега кај ђвце на солило. Тута Влау у Гаће.

Уватио се за сирово дрво. Уватио се за сув дрво. У газде да се нарадиш, а у сиротињу да се најеш. Ударио на белаж (Нашао се у невољи). У Солун пара сомун, али до Солун стѣ сомуна. Уста да имаш, језик да немаш.

Фали му једна даска у главу (Није сасвим паметан).

Чини се невеш (Као да не зна). Човек може с кола да довози; ако му жена с иглу разноси, ништа не може да заврти (да има). Човек мора само да умре, друго ништа. Чула жаба да се кову коњи, на и она пигла крак.

Шалу је бог оставио, а ђаво паре. Шта плачеш на туђе гробље? Што је право и бугу је драго. Што нема, ни цар не је. Шут се не бодје рогатога.